194725

ION C. MICUȚ

PLANTELE ÎN MEDICINĂ

I

194725
I

ION C. MICUȚ

PLANTELE ÎN MEDICINĂ

Volumul I

670108
B.C.U. IASI

EDITURA LITERA

București, 1985

INTRODUCERE

IMPORTANȚA TERAPIEI CU PLANTE

Plantele au constituit încă din preistorie, remedii, la început instinctive, folosite împotriva bolilor omului și animalelor domestice, pe toate meridianele și paralelele globului. Cunoștințele privind terapia cu plante s-au transmis, îmbogățite, din generație în generație, constituind pînă în a doua jumătate a secolului trecut arsenalul principal de luptă al medicinii, în toate păturile societății umane.

Odată cu apariția și introducerea în medicină a terapiei biologice și chimice (seroterapia și chimioterapia), ale căror rezultate, la început spectaculare, au revoluționat poziția spiritului uman față de patologie, terapia cu plante a intrat în conul de umbră al acestora.

Se înțelege că chimioterapia, inaugurată de *Ehrlich* cu neosalvarsanul ca medicament specific în sifilis, îmbogățită cu sulfamidele și antibioticele, descoperite în prima jumătate a secolului nostru de către savantul german *Domagk* și respectiv bacteriologul englez *Fleming*, ca mijloace antiinfecțioase, precum și cu o serie întreagă de substanțe chimice, avînd acțiuni diverse în bolile interne și parazitare, a dat și continuă să dea rezultate majore în medicină.

S-a văzut însă că adeseori chimioterapia este un cuțit cu două tăișuri, nu puține fiind glasurile care acuză terapia cu produse chimice de sinteză ca fiind departe de țelul adevărat al medicinii de a face bine fără să dăuneze. Pe de altă parte, sînt și boli față de care aceste produse nu au eficacitate, așa încît atenția terapiei a început să se îndrepte, din nou, la început timid, apoi tot mai insistent, asupra plantelor, fără a se tăgădui însă eficiența substanțelor chimice de sinteză, dovedite ca salutare. În fond și terapia cu plante (fitoterapia) este tot o chimioterapie, în care se folosesc produse chimice fabricate de natură prin plante, ca glicozizi, alcaloizi și alte principii active, nu însă în stare pură, ci însoțite de substanțe care de cele mai multe ori potențează factorii activi, îi fac mai puțin toxici și mai favorabili în acțiunea lor terapeutică.

Toți compușii din plantele medicinale au avantajul că sînt foarte apropiați de compușii organismelor. De altfel, multe medicamente au la bază produși izolați din plante sau sînt sintetizate avînd ca model structura și compoziția chimică a substanțelor de natură vegetală.

Planta întreagă însă, folosită sub formă de infuzie, decocție sau altă formă simplă de preparare, este mult mai tolerată de organism și mult mai eficace prin sinergismul substanțelor pe care le conține, constituind adesea un important mijloc preventiv și curativ împotriva îmbolnăvirilor, ea jucînd și un rol psihologic de prim ordin prin reîntoarcerea la climatul familial de îngrijire a bolnavului, cu mijloace naturale, sim-

ple, aflate la îndemînă. Plante obișnuite, răspîndite mai ales prin locuri necultivate și purtînd denumirea peiorativă de *buruieni*, pot constitui remedii principale sau ajutătoare de valoare în multe boli.

În numeroase țări ca: Anglia, China, Franța, R.F.G., S.U.A., U.R.S.S. etc., plantele au un rol din ce în ce mai important în păstrarea și recăpătarea sănătății omului și animalelor. Studii și cercetări intense și complexe sînt întreprinse de cercuri tot mai largi de savanți din întreaga lume, domeniul fitoterapiei aflîndu-se departe de explorarea și exploatarea sa optimă.

În țara noastră, folosirea plantelor medicinale are o tradiție străveche. Flora bogată și variată, condițiile de mediu favorabile dezvoltării acestora fac ca România să se afle printre primele țări de pe glob în ce privește potențialul economic și terapeutic în plante medicinale.

O serie întreagă de învățați și-au dedicat și la noi munca și capacitatea cercetărilor privind plantele medicinale, cu succese deosebite. Școala românească este recunoscută și peste hotare pentru rezultatele obținute în studiile fitoterapeutice, care au dus la izolarea de noi substanțe active din plante și la extinderea folosirii plantelor în boli unde acțiunea lor nu era cunoscută.

Plantele medicinale, aflate o perioadă la subsolul medicinii, nu mai pot fi considerate în stadiul actual drept „leacuri bătrînești", ele constituind un potențial uriaș de posibilități ale medicinii eficace împotriva bolilor. Sănătatea este un bun al întregului popor, așa încît o acțiune combinată, cu arme multiple, pe tărîm medical, nu poate fi decît salutară. Educarea maselor, privind mai ales aplicarea măsurilor igienico-sanitare, impune de asemenea a se da atenția cuvenită și la un nivel înalt plantelor medicinale. Cunoașterea acestora și a însușirilor medicinale pe care le posedă face parte din complexul măsurilor educative și instructive în care se încadrează și această lucrare.

Ținem să precizăm că nu trebuie să ne așteptăm la miracole din partea plantelor, dar, folosite judicios, acestea pot aduce o contribuție considerabilă alături de alți factori ca: alimentația rațională, o viață echilibrată, practicarea exercițiilor fizice etc., fitoterapia completîndu-se armonios cu chimioterapia, fizioterapia, balneoterapia, apiterapia, climatoterapia etc. Plantele acționează foarte diferit, unele avînd un efect violent și rapid, folosirea lor făcîndu-se numai după prescripția medicală, altele necesită o utilizare îndelungată și perseverentă, diversificată alternativ, spre a evita obișnuirea organismului cu ele.

Deși majoritatea plantelor sînt utile pentru om și animale ca sursă de hrană sau în scop terapeutic, nu trebuie să uităm că în regnul vegetal se află și cei mai teribili dușmani ai noștri: bacteriile și virusurile patogene, precum și unele plante extrem de toxice. Stricnina, atropina, aconitina, cicutina, colhicina, nicotina, solanina, iată doar cîteva dintre substanțele de origine vegetală cunoscute ca otrăvuri din cele mai active și mai puternice. De asemenea, nu trebuie să considerăm terapia cu plante ca primordială, acordîndu-i importanță în boli care nu pot beneficia de ea, ca de exemplu în bolile infecțioase, chirurgicale etc.

Folosirea plantelor în mod empiric și după sfatul oricui poate cauza intoxicații, uneori mortale.

De aceea, în fitoterapie se impune mai întîi să cunoaștem la perfecție plantele medicinale, spre a nu face confuzii în utilizarea lor.

Astfel se poate lua, de către necunoscători, drept pătrunjel o cucută de grădină, rădăcinile de steregoaie pot fi considerate drept rădăcini de ghințură, iar fructele de mătrăgună drept cine știe care fructe comestibile și medicinale. Nu se recomandă a se procura, dacă nu se cunosc temeinic de către cumpărători, plante medicinale de pe piață, întrucît mulți dintre cei ce se ocupă cu asemenea comerț își expun spre vînzare produsele în mod neglijent, în asemenea împrejurări putîndu-se foarte ușor confunda, mai ales cînd este vorba de rădăcini și rizomi, plantele netoxice cu cele toxice.

Identificarea plantelor medicinale presupune cunoștințe temeinice de botanică. De aceea, în nici un caz nu vom folosi plante de a căror identitate nu sîntem siguri.

Recoltarea, uscarea, conservarea trebuie să se facă respectîndu-se specificul plantelor și părților acestora. Regulile în acest sens trebuie să fie bine cunoscute și respectate de toți cei care obișnuiesc să se ocupe cu colectarea plantelor medicinale, pe cont propriu.

De la majoritatea plantelor se folosesc părțile aeriene, recoltate la începutul sau în timpul înfloririi.

De la altele se pot recolta și părțile subterane (rizomi, rădăcini, bulbi, tuberculi) sau numai acestea, mugurii, frunzele, fructele, tulpinile, florile, vîrfurile înflorite, semințele, scoarța, lemnul, secrețiile (rezine, gume etc.).

Perioada optimă a recoltării depinde de plantă, părțile plantei și regiune (munte, șes).

Unele părți de plante se pot recolta de-a lungul mai multor luni, cum este cazul cu frunzele de saschiu, merișor și pătrunjel, cu rozmarinul, florile de gălbenele, mușețelul, lumînărica; altele, avînd o perioadă scurtă de înflorire, se recoltează ținînd seama de acest specific. În această categorie intră florile de piersic, mărăcine, soc, tei, ciubotica cucului, mărgăritărel etc.

Momentul recoltării mai depinde și de caracteristica anului, care poate fi mai călduros sau mai răcoros, mai secetos sau mai ploios.

În general, se vor avea în vedere următoarele indicații:

Rădăcinile, rizomii, tuberculii și bulbii se vor recolta toamna tîrziu, după ce cade bruma, sau primăvara de vreme, înainte de a da frunza, cînd au mari rezerve de principii active.

Ramurile și tijele se recoltează toamna, în septembrie, cînd frunzele nu mai sînt în activitate (angelica, lăsnicior). Frunzele au perioada de recoltare în momentul cînd sînt bine dezvoltate, dar înainte de apariția butonilor florali (izmă, urzică, coacăz negru, păpădie).

Florile se culeg înainte de desfacerea lor completă și de fecundație (mușețel, păducel, albăstrele).

Vîrfurile înflorite au aceeași indicație, ele recoltîndu-se înainte de înflorirea completă și mai ales de apariția primelor fructe (isop, cătușă, răchitan, sovîrf, pelin).

Mugurii se culeg înainte de a începe seva să circule intens, adică la sfîrșitul iernii și începutul primăverii.

Fructele cărnoase se recoltează coapte, dar nu maturizate sau trecute din copt (păpălău, afine, mure, cireșe, nerprun).

Semințele și fructele uscate se culeg cînd plantele încep să se usuce (anason, chimion, fenicul, mei păsăresc).

Lemnul se recoltează în orice perioadă de timp.

Orientativ, se va ține seama de următorul calendar al culegerii plantelor:

Ianuarie: Vîsc, nuci de chiparos, ghindă.

Februarie: Muguri de mesteacăn, coajă de mesteacăn și salcie, trepădătoare, urechelniță, flori de podbal și de violete.

Martie: Muguri de plop, coajă de stejar, rădăcină de pochivnic (pipăruș), frunze de păpădie, flori și frunze de șaschiu și podbal, ramuri de lăsnicior, continuîndu-se, după regiune, și recoltările prevăzute pentru luna februarie.

Aprilie: Rădăcini de odolean, frunze de ciubotica cucului și de strugurii ursului, flori de piersic, de narcise și de ciubotica cucului, urzică moartă, iederă, fumariță.

Mai: Rădăcini de cerențel și răculeț, muguri de sparanghel, flori de iederă, trei frați pătați, mierea ursului, năpraznic, vîrfuri înflorite de unguraș, pelin, năsturel, lingurea, frunze de ventrilică, dracilă, cînepă de India, roiniță, parachernită, flori de păducel, mărgăritărel, limba mielului, rodiu, parpian, coajă de crușin.

Iunie: Frunze sau flori de cicoare, mac, țelină, angelică, pelin, pelinariță, arnică, lemnul Domnului, brusture, cretișor, limba mielului, mirută, mușețel, părul Maicii Domnului, vinariță, schinel, măceș, brîncuță, silur, fenicul, nalbă de grădină și de cîmp, drob, dumbeț, levănțică, lăptucă, nufăr, sulfină, soc, portocal, ventrilică, glăbenele, trandafir, verbină, iar ca fructe: cireșe, vișine, caise, zmeură, coacăze, fragi.

Iulie: Frunze și vîrfuri înflorite de: busuioc, boz, calament (melisă sălbatică), cătușnică, cuscută, coada șoricelului, cimbrișor, cimbru, coltul lupului, gălbenele, isop, magheran, iarbă neagră, lămîioară, precum și mătasea porumbului, talpa gîștei, turiță mare, țintaură, piperul bălții, urechelnița viilor, sovîrf, sunătoare, sînicioară, salvie, tei, vetrice. Flori: albăstrele, caprifoi, mușețel, lumînărică, nalbă, mac alb și roșu, țintaură, limba mielului, șofrănaș, garofiță sălbatecă, splinuță. Semințe: grîu, lupin, orz, ovăz, pătrunjel, pătlăgică. Fructe cărnoase: mure, pere, zmeură.

August: Se continuă culegerea de plante prevăzute pentru luna iulie. În plus se culeg frunze de izmă, piersic, trifoiște, cînepa codrului, magheran, fructe de țelină, angelică, fenicul, chimion, anason, chimen, conuri de hamei, diverse alte fructe ca prune, piersici, pere, mere etc.

Septembrie: Ramuri de angelică și lăsnicior, fructe de boz, nerprun, rodiu, soc și coriandru, alune de pămînt, măcește, struguri, smochine, gutui, nuci, mere, pere, prune, piersici, stigmate de șofran, rădăcini de angelică, cicoare, fenicul, ferigă masculă, nalbă de grădină, obligeană, pir, sparanghel, ghimpe, săpunariță, stînjenel florentin, odolean, umbelifere, sclipeți.

Octombrie: Rădăcini de iarbă mare, brusture, fragi, mutătoare, revent, roibă, tătănească, săpunariță, ienupăr, fructe de păpălău, angelică, in, mărar, brusture, stejar (ghindă), vetrice.

Noiembrie: Bulbi de crin, coajă de crușin, frasin și stejar, rădăcini de ghimpe, sclipeți, ștevie de grădină.

Decembrie: Frunze de mur, rădăcini de răculeț.

În tot cursul anului se recoltează: rădăcini de osul iepurelui și pătlagină, rizomi de ferigă masculă, scoarță de plop tremurător, scoarța doua de soc, tije de laminarii, varec, mușchi de Corsica, muguri de pin și brad, frunze de laur (ilex), urzică, ace de brad și pin, saschiu, flori de rozmarin și părăluțe, fructe de pin și fag, planta aeriană înflorită de traista

B.C.U. „V. Pârvan" IAȘI

ciobanului, planta întreagă de răcovină, lichen de Islanda, spălăcioasă (înainte de deschiderea capitulelor).

Recoltarea se va face pe timp frumos, călduros și uscat, mai ales cînd este vorba de părțile aeriene.

Plantele recoltate cu apă pe ele mucegăiesc, fermentează și își pierd însușirile medicinale. Culegerea principală va avea loc dimineața, după ce s-a luat roua, sau către seară.

Nu se vor culege plante pline de praf, murdărie, din locuri prea frecventate, de pe terenurile care au fost stropite cu substanțe fitosanitare sau unde s-au răspîndit recent îngrășăminte chimice. Se preferă a se recolta plante din locuri cît mai ferite, din poieni îndepărtate, de la munte, de prin păduri neumblate. Se vor evita plantele pătate, cu insecte pe ele, crescute în locuri cu ciuperci și bureți.

Se va căuta cu grijă minuțioasă a se recolta numai planta respectivă, fără a fi amestecată cu alte plante, dintre care unele pot fi periculoase. Plantele culese nu vor fi îngrămădite, zdrobite, apăsate, ci puse în coșuri de răchită sau de plastic.

De asemenea, plantele nu se vor spăla, afară de majoritatea rădăcinilor și rizomilor, care se vor ține la un curent de apă rece, curată, pînă se îndepărtează resturile de pămînt de pe ele.

Plantele se utilizează de obicei sub formă uscată, afară de unele cazuri cînd se recomandă planta crudă, ceea ce se va arăta în cursul cărții la plantele respective. Dozele indicate la descrierea plantelor și la specificarea folosirii lor sînt cele ale plantelor uscate.

Prin uscare, plantele își pierd cea mai mare parte din apa care intră în compoziția lor, afară de apa de constituție, care se elimină numai la căldură mare.

Uscarea se va face rapid, în locuri lipsite de umezeală și lumină, de obicei la o temperatură de 20—25°C, într-o încăpere mare, aerisită, așezate în strat subțire pe gratii sau site de nylon. Se mai obișnuiește și uscarea în mici legături sau buchete suspendate.

Se preferă uscarea în podurile caselor acoperite cu tablă, în magazii, hangare etc., cu condiția ca acestea să fie curate, fără praf, lipsite de muște, șoareci, șobolani și să nu permită accesul animalelor (cîini, pisici etc.).

În cazul plantelor care necesită o uscare rapidă, se recomandă uscarea la cuptoare, a căror temperatură însă nu trebuie să fie mai mare de 35—40°. Se înțelege că modul și durata uscării depind de plantă și de părțile acesteia. O uscare mai rapidă se impune pentru plantele sau părțile plantelor mai bogate în apă și în substanțe aromate.

Florile și vîrfurile înflorite se vor acoperi cu hîrtie de culoare închisă spre a-și păstra culoarea prin uscare la umbră.

Frunzele și plantele întregi se vor mărunți și usca în locuri calde, bine aerisite, la umbră.

Rădăcinile și rizomii se curăță mai întîi de pămînt, se spală cu apă rece, se șterg cu cîrpe absorbante sau cu buretele, se zvîntă și se taie în fîșii, bucățele sau se despică, uscîndu-se la soare sau cuptor, la temperatura de 40°. De la unele rădăcini se îndepărtează coaja, de la altele se folosește numai coaja.

Ramurile, tulpinile, coaja, lemnul se usucă la soare și uscătorii, în aer liber sau la un cuptor cu foc domol.

Fructele, semințele, mugurii se usucă la o temperatură mai ridicată, între 40—100°, mai ales cînd au multă umiditate sau conțin substanțe vîscoase, cleioase, rezinoase etc.

În cazul fructelor care conțin vitamina C, spre exemplu măcești, acestea se usucă introducîndu-se dintr-o dată la o temperatură de 90—100°. Încălzirea lentă și progresivă duce la degradarea vitaminei.

Semințele se pot usca și în aer liber, mișcîndu-le din cînd în cînd.

Plantele se vor usca separat, după specii, de recomandat fiecare plantă în altă încăpere. Acest lucru e cu atît mai valabil pentru plantele mirositoare (mentă, sovîrf, magheran, levănțică) sau pentru cele toxice (mătrăgună, măselariță, laur porcesc, omag etc.).

Plantele uscate se vor păstra în pungi de hîrtie, în borcane, vase bine închise, ferite de umezeală, la loc răcoros, fiind etichetate cu denumirea și părțile plantei, indicîndu-se de asemenea data recoltării. Cu unele excepții, ca de exemplu scoarța de crușin, nu se vor păstra plante de la un an la altul, ele reînnoindu-se în fiecare an sau cel mult la doi ani, cînd este vorba de rădăcini, rizomi, tulpini, fructe, semințe.

FORME DE ADMINISTRARE

Plantele medicinale se prepară în vederea folosirii sub diferite forme, care conțin atît principiul activ cît și substanțele secundare care întăresc efectul acestui principiu. Cele mai obișnuite forme sînt infuzia, decocția, macerația, la care se adaugă alcoolatul, apa aromatică, esența, extractul, hidrolatul, tinctura, pulberea siropul, vinul medicinal, sucul. În medicina veterinară aceste preparate se dau de obicei forțat, purtînd numele de breuvaje la animalele mari sau poțiuni pentru cele mici. Uneori produsele de plante se încorporează în boluri, care sînt preparate globuloase, moi, pregătite cu melasă, miere etc.

Tizanele sînt preparații de plante care se obțin cu apă și care se filtrează înainte de folosire. În această categorie intră: infuziile, decocțiile și macerațiile.

Infuzia constă din opărirea cantității prescrise de plantă sau amestec de plante mărunțite cu apă în clocot, într-un anumit volum.

Se poate de asemenea introduce planta sau amestecul în apă clocotindă, retrăgîndu-se apoi imediat de pe foc. Și într-un caz și în altul, se folosesc vase smălțuite sau de porțelan care se acoperă și se lasă pentru infuzat pînă la o oră, chiar mai mult, după caz.

Florile, frunzele, vîrfurile înflorite și mai ales cele care provin de la plantele aromatice se infuzează 10—15 minute. Cînd nu specificăm durata de infuzare, ea se consideră de 10 minute.

Rădăcinile și ramurile se infuzează mai mult timp, dacă se recomandă a fi folosite ca infuzii.

După trecerea timpului de infuzare, produsul se filtrează printr-o strecurătoare cu tifon. Farmacopeea română recomandă ca înainte de infuzare plantele să fie umectate 5 minute cu de trei ori volumul lor

apă rece. După strecurarea ceaiului, urmată de presarea prin strecurătoare a plantei, se completează cu apă caldă pînă la cantitatea de apă prescrisă.

Infuziile se folosesc de obicei calde, înainte, după sau între mese, după caz și de regulă cît mai repede după preparare; astfel infuziile pectorale se beau fierbinți între mese și mai ales la culcare, cele aperitive cu 20—30 de minute înainte de mese, iar cele contra dispepsiilor și gazelor gastro-intestinale sau contra colitelor, după masă. Ceaiurile laxative, purgative și sedative se iau seara la culcare.

Decocția se prepară fierbînd plantele puse în apă sau vin rece, de obicei timp de 15—30 minute la un foc potolit. Farmacopeea română recomandă umectarea prealabilă a plantelor în aceleași condiții ca la infuzie, acestea introducîndu-se apoi în apa care a început să fiarbă, vasul ținîndu-se mai departe, pe foc, timpul prevăzut, după care se retrage din fiert, se ține în repaus 10—30 minute, apoi se face filtrarea ca și la infuzie. Cazurile deosebite se vor specifica la plantele și bolile respective.

Decocțiile se prepară mai ales din rădăcini, rizomi, lemn, tulpini, scoarță, fructe, semințe.

Bulionul (fiertura) este o decocție cu timpul de fierbere neprecizat.

Infuziile sau decocțiile se administrează îndulcite cu zahăr, dar mai ales cu miere. Cele aperitive în genere nu se îndulcesc. De asemenea, nu se îndulcesc ceaiurile antidiabetice.

Macerația (plămădeala) se obține punînd în contact, o noapte, cîteva zile sau săptămîni, plantele la rece, nu însă la frigider, cu apă fiartă și răcită, vin, alcool sau ulei, după felul plantei și scopul care se urmărește.

Macerațiile cu apă, fermentînd ușor, se folosesc în cel mult 10—12 ore de la punerea la macerat. Se înțelege că macerațiile se filtrează înainte de administrare.

Plantele rămase după filtrare pot fi folosite pentru infuzii sau decocții.

Macerația preparată la cald, ținînd recipientele cu plante și lichid la bain marie (baie de apă caldă) sau la nisip cald, poartă numele de *digestie*.

Un exemplu de digestie îl constituie uleiul de magheran sau uleiul de mușețel.

Preparațiile galenice sînt preparate de farmaciști sau specialiști în plante medicinale.

Macerația obținută cu alcool poartă numele de *alcoolatură* sau *tinctură*. Tincturile se prepară de obicei, în industria de medicamente, din o parte plantă sau substanță vegetală și cinci părți alcool. Ele sînt colorate. Alcoolatura obținută prin folosirea vaporilor calzi de alcool de 90° se numește *stabilizată*.

Macerațiile obținute cu vin alcoolat poartă numele de *vinuri medicinale* sau *tonice*.

Alcoolatul este un lichid incolor care se obține prin distilarea macerației de plante proaspete în alcool pur sau în diferite concentrații.

Apele aromatice se obțin pe cale farmaceutică prin amestecarea uleiurilor volatile din plante cu vapori de apă sau prin alte procedee care ușurează amestecul acestor uleiuri cu apă.

Crema este un amestec onctuos, preparat din principii active ale plantelor cu gliceride. Unele plante produc latex, care este o cremă naturală. Cremele se aplică extern, prin fricțiuni.

Elixirul se prepară prin macerarea plantelor sau amestecînd extracte de plante într-o soluție de alcool cu zahăr.

Esențele sînt produse din plante obținute prin distilare, presare sau tăiere.

Extractele se prepară din plante ținute în apă sau alcool cu evaporarea parțială a lichidului. Extractele pot fi *fluide* (cu un grad de evaporare mai slab) și *moi*, cu o evaporare mai accentuată. Extractul preparat din plante proaspete, stabilizate cu vapori de apă sau de alcool, uscate în vid, apoi spălate cu apă sau alcool, soluția astfel obținută fiind supusă evaporării, poartă numele de *intract*.

Hidrolatul este un produs aromatizat, obținut dintr-o plantă proaspătă sau uscată, macerată cîtva timp în apă distilată, macerațiile supunîndu-se apoi distilării.

Hidroleul este o soluție apoasă a unui principiu din plante, (spre exemplu esența din flori de portocale).

Mixtura constă dintr-un amestec de plante cu acțiune sinergică, spre exemplu speciile pectorale care-și întăresc reciproc acțiunea.

Laptele este un lichid obținut amestecîndu-se cu apă sîmburi sau semințe oleaginoase zdrobite.

Linimentul este un amestec moale de principii active din plante, ulei și alcool.

Melita este un produs obținut prin macerarea plantelor cu miere sau fierbînd un amestec de miere și hidroleu.

Pulberea sau *praful* se obține prin uscarea și măcinarea plantelor. Pulberile de plante se amestecă de obicei cu marmeladă, dulceață, ceaiuri etc., luîndu-se intern. Extern se folosesc ca atare. Spre exemplu pulberea de crețișor (Betonica officinalis) se recomandă ca strănutător, prin introducerea în nări, în caz de înfundare a acestora datorită guturaiului.

Pomada sau *unguentul* se obține din plante și vaselină sau axungie (untură).

Pasta este un amestec moale, preparat din gumă arabică, zahăr și principii active din plante, după scopul urmărit.

Poțiunea constă dintr-un lichid care conține principiile active ale plantei și care se ia intern (infuzie, macerație, extract).

Siropul medicinal se prepară din plante, dar mai ales din fructe, după modul de preparare a siropului simplu, el conținînd de obicei circa 50—70% zahăr. În acest scop, se fierb la foc domol infuziile sau macerațiile cu zahăr sau miere, adăugîndu-se și un aromatizant.

Soluția este un amestec lichid în care se dizolvă principii active din plante cu ajutorul unui solvent (apă, ulei, alcool etc.).

Sucul este un lichid obținut prin presarea plantelor proaspete, dar mai ales a fructelor.

Șamponul este o preparație care se amestecă cu apă, pentru a se spăla părul și pielea capului.

Uleiul vegetal este un corp gras, lichid, care se obține din unele fructe sau semințe. Prin macerarea unor plante în uleiuri vegetale, se prepară uleiurile medicinale, folosite intern sau extern.

Unguentul se obține prin dizolvarea principiilor active din plante în corpi grași.

Vinul medicinal este obținut prin macerarea în vin a diferite părți de plante: frunze, rădăcini, coajă, fructe.

CĂILE ȘI MODUL DE FOLOSIRE A PLANTELOR ȘI PREPARATELOR DIN PLANTE ÎN SCOP MEDICINAL

Cea mai frecventă cale de administrare este calea bucală (pe gură, per os), folosită de obicei pentru infuzii, decocții, macerații, siropuri, tincturi, extracte, biscuiți, boluri, magiunuri, breuvaje, pilule, capsule etc.

Abcesele de fixație și *spînzuirea* au un rol derivativ la animale.

Băile cu plante se fac introducînd tot corpul sau anumite părți ale corpului în apă preparată cu 3—4 litri decocție concentrată, care se obține fierbînd o plantă sau un amestec de plante și lăsînd să infuzeze o jumătate de oră, după care se introduce în apa de baie.

Pentru băi se mai pot folosi și infuziile.

Băile pot fi reci cînd apa are 10—20°, călduțe cu temperatura de 25—30° și calde, la 30—40°; acestea din urmă, mai ales cele generale, se folosesc cu grijă, spre a nu provoca accidente.

Cataplasmele constau din aplicarea direct pe piele sau într-o perniță de pînză subțire, de preparate moi, păstoase, din plante (făină de in, pulpă de cartofi, de roșii) sau plante opărite, fierte, tocate, în scop de a liniști durerile, de a înmuia țesuturile, a face să dea înapoi inflamațiile sau să se matureze mai repede abcesele, sugiurile etc.

Cataplasmele rubefiante și derivative, aplicate cu hrean ras, făină de muștar etc., poartă numele de *sinapisme*. Acestea se folosesc pentru descongestionarea anumitor organe (plămîni, creier).

Colirul reprezintă o soluție utilizată în bolile de ochi și pleoape, aplicat pe conjunctivă ca picături sau diluat ca băi oculare.

Colutorul este un preparat semilichid folosit în scop antiseptic, astringent și descongestionant în afecțiunile de gingii, faringe, amigdale.

Compresele constau din bucăți de tifon sau pînză, îmbibate cu preparații din plante și aplicate pe regiuni afectate ale corpului.

Emplasturele conține grăsimi, rezine, uneori ceară, în afară de produse din plante. El este semi-solid și aderent, aplicîndu-se ca și crema pe regiunile afectate ale corpului.

Fomentația este o compresă sau cataplasmă menținută numai cîteva minute pe piele.

Fumigațiile sînt moduri de utilizare a plantelor sub formă de vapori sau fum. Folosirea vaporilor pentru căile respiratorii se numește *inhalație*.

Pentru inhalații se ține capul acoperit cu un șervet sau cearșaf îndoit deasupra unui vas parțial acoperit, din care se degajă vapori în urma fierberii unei plante sau unui amestec de plante aromatice ca de exemplu izmă, sovîrf, magheran, frunze de eucalipt etc. Inhalații se pot face și cu produse din plante aromatice, spre exemplu mentol, eucaliptol etc.

Fumigația propriu-zisă este inspirarea de fum obținută prin arderea înceată pe o tavă cu jeratic, pe o plită sau pe o lespede încinsă în foc, a drogurilor de plante (frunze de eucalipt, boabe de ienupăr etc.). Fumigațiile se folosesc și pentru dezodorizarea încăperilor cu miros urît (salvie, levănțică etc.).

Pentru animale, inhalațiile se fac cu ajutorul unor traiste în care se pun plantele și peste care se toarnă apă fierbinte.

Traista se atîrnă de creștetul animalului, acesta avînd botul în interior, ca să poată inspira vaporii medicamentoși produși.

Fricțiunile sînt aplicări prin frecări rapide și repetate cu lichide preparate din plante.

Unele produse din plante se pot administra și prin injecții, cu condiția să fie sterile.

Gargara sau gargarismul constă din clătirea gurii și mai ales a faringelui cu infuzii sau decocții călduțe, care după folosire nu se înghit, ci se aruncă.

Irigațiile sînt spălături cu seringa (spre exemplu în ureche) sau irigatorul (în vagin), folosind infuzii sau decocții, la temperatura de 36—37°.

Lavmentele sau clismele se fac prin introducerea în rect cu irigatorul sau para de cauciuc de lichide la temperatura de 30—37° în cantitate de 0,5 l la adulți, 0,125 l la copii, iar la animale între 0,5—5 l și chiar mai mult, după specie, rasă, vîrstă, greutate, talie.

Loțiunea constă din a trece peste regiunea bolnavă de mai multe ori o bucată împăturită de tifon, pînză, flanelă etc. sau un tampon de vată, înmuiată în lichidul preparat din plante. Cînd tifonul sau vata îmbibate cu lichid se mențin pe regiunea respectivă cîtva timp, avem de a face cu *fomentațiile*, *compresele* sau *prișnițele*.

De reținut că o plantă sau un amestec se va folosi, în majoritatea cazurilor, pentru o perioadă de zece zile sau cel mult 21 zile, reluîndu-se tratamentul la nevoie sau după pauze cu aceeași durată. Se recomandă de asemenea diversificarea plantelor cu aceeași acțiune, folosindu-se cînd o plantă, cînd alta, spre a se evita eventuala obișnuință.

Măsurarea plantelor și produselor din plante se face volumetric sau prin cîntărire.

Specialiștii au adoptat următoarea schemă de măsurare:

Măsura	Volumul în ml.	Greutatea în grame Plantă uscată	Apă	Sirop	Ulei
1 linguriță	5	3	5	6,5	4,5
1 lingură desert	10	5	10	13	9
1 lingură supă	15	10	15	20	13,5
1 păhărel lichior	30				
1 pahar mic	70				
1 pahar obișnuit	150				
1 ceașcă de ceai	150				
1 cană de ceai	200				

Numărul picăturilor conținute într-un gram: apă: 20; lichid alcoolic: 50; lichid uleios: 50.

Un vîrf de cuțit dintr-o pulbere de plantă: 1 g.
Cantitatea de plantă uscată ce se poate apuca cu 2 degete: 2—3 g.
O mînă de plantă uscată: circa 50 g.
Un pumn de plantă uscată: circa 75 g.

CLASIFICAREA PLANTELOR MEDICINALE

Plantele medicinale se clasifică după însușirile și acțiunea lor asupra organismului. Redăm mai jos această clasificare.

Absorbante: Absorb lichidele și gazele din tubul digestiv sau aplicate pe plăgi.

Adsorbante: Fixează substanțe lichide sau gazoase, favorizînd eliminarea lor.

Acidulate: Au gust acrișor, folosindu-se ca răcoritoare și împotriva setei. Așa sînt fructele de păpălău, vișinele, cireșele, lămîile.

Adipogene: Care îngrașă (schinduful).

Afrodiziace: Tonice generale, stimulente ale organelor genitale (scorțișoara, șofranul, țelina de grădină, ghimbirul, ginsengul, trufele etc.).

Agalactice: Întrerup secreția laptelui: aninele, trestia italiană (Arundo donax), saschiul.

Alcalinizante: Mențin alcalinitatea sîngelui pe care-l fac mai fluid, mai apt să hrănească țesuturile și să elimine substanțele dăunătoare (merele, fragii).

Amare: Excită secreția glandelor digestive, combat inapetența, febra, atonia stomacului, ușurează digestia, au rol tonic: pelinul, ghințura, țintaura, sclipeții.

Ele se iau cu puțin înainte de masă. Mai poartă numele de aperitive amare. Tot aici se pot aminti rădăcinile de țelină sălbatică, pătrunjelul, sparanghelul, feniculul, ghimpele (Ruscus aculeatus).

Analeptice (A se vedea și stimulente): Au rol întăritor, de restabilire a funcțiilor importante ale organismului (ovăzul, cafeaua de ghindă, schinduful, orezul, migdalele).

Analgezice: Potolesc durerile (mușețelul, levănțica, lăptuca, izma, șofranul, macul).

Anafrodiziace: Diminuează dorința sexuală (lăptuca, hameiul, florile de nufăr).

Antianemice: Combat anemia (morcovul, spanacul, alunele, urzicile).

Antiastmatice: Combat astmul (angelica sălbatică, lichenul de Islanda).

Antibiotice: Opresc dezvoltarea unor microorganisme (varza, ceapa, spînzul, usturoiul etc.).

Anticanceroase: Împiedică dezvoltarea celulelor canceroase (rostopasca, brîndușa de toamnă, saschiul etc.).

Antidiabetice: A se vedea Hipoglicemiante.

Antiflogistice: A se vedea Antiinflamatorii.

Antidezasimilante (Antideperditice): Întîrzie sau împiedică dezasimilația (ceaiul, cafeaua, cola).

Antidiareice: Opresc diareea (răchitanul, frunzele de rug, petalele de trandafir roșu).

Antihelmintice sau *Vermifuge:* Determină eliminarea viermilor intestinali. Ele se împart în: *ascaricide*, care au acțiune contra viermilor cilindrici (ascarizi sau limbrici și oxiuri): pelinul, pelinarița, usturoiul, semințele de lămîie, și *tenifuge* care îndepărtează teniile (panglicile): rizomii de ferigă masculă, semințele de dovleac, rodiul.

Antihemoragice: Opresc hemoragiile (coada șoricelului).

Antiinfecțioase: Combat infecțiile (hameiul, iarba mare).

Antiinflamatorii: Combat inflamațiile (mușețelul, pătlagina, sunătoarea.

Antifebrile (Antipiretice): A se vedea *Febrifuge.*

Antinevralgice: Combat durerile pe traiectul nervilor sensitivi (cuişoarele).

Antiscorbutice: Previn şi combat scorbutul, fiind surse principale de vitamină C (coacăzul negru, măceşul, cătina, lămîile, usturoiul, hreanul, lingureaua, năsturelul, trifoiştea).

Antiseptice: Opresc dezvoltarea microbilor şi ajută organismul să lupte contra lor (muşeţelul, levănţica, izma, rozmarinul, busuiocul, salvia, coriandrul, pelinul etc).

Antispasmodice: Combat spasmele (contracţiile involuntare) de origine nervoasă ale musculaturii striate sau netede (intestin, vezica biliară etc.): teiul, muşeţelul, cătuşa, mătrăguna, portocalul, roiniţa, sulfina, arnica, busuiocul, coada şoricelului, odoleanul etc.

Antisudorifice: Combat sudaţia excesivă (salvia, buretele de stejar, mătrăguna, secara cornută).

Antitermice: A se vedea *Febrifuge.*

Antitusive: A se vedea *Behice.*

Antivomitive: Opresc greţurile şi vomizările (izma, pelinul).

Aperitive: Excită pofta de mîncare (ţintaura, ghinţura, ungurăşul, anghinarea sălbatică).

Aromatice: Conţin esenţe şi uleiuri volatile cu rol excitant asupra digestiei, fiind în acelaşi timp tonice şi stimulente.

Se folosesc şi extern sub formă de loţiuni sau băi.

În această categorie intră de obicei labiatele (levănţica, isopul, izma, lămîioara, rozmarinul, roiniţa, salvia, sovîrful etc.), unele umbelifere (anasonul, coriandrul, angelica, feniculul, chimenul, pătrunjelul, ţelina) şi unele composite (muşeţelul, pelinul, pelinariţa).

Astringente: Strîng ţesuturile, micşorează secreţiile glandelor şi mucoaselor, combat congestia şi hemoragia capilară.

Sînt şi fortifiante. Se folosesc contra diareii, hemoragiilor mici, hemoroizilor, faringitelor, leucoreii. Astringentele conţin tanin şi pectine (afinul, gutuiul, nucul, răchitanul, răculeţul, sclipeţii, stejarul, turiţa mare, urzica moartă).

Bactericide: Distrug microbii (usturoiul, ceapa, mugurii de brad şi pin etc.).

Behice: mai sînt numite şi *antitusive* sau *pectorale:* sînt calmante ale tusei şi iritaţiilor faringelui şi căilor respiratorii (laringe, trahee, bronhii): isopul, curmalele, mierea ursului, părul Maicii Domnului, podbalul, silnicul, tămîioara, ventrilica.

Balsamice: Conţin substanţe aromatice balsamice sau rezinoase naturale, cu efect stimulent asupra căilor digestive şi respiratorii (salvia, eucaliptul, mugurii de brad şi pin).

Calmante: Micşorează stările de excitaţie şi iritabilitate nervoasă, provoacă somnul (somnifere, narcotice, hipnotice), calmează tusea (behice), potolesc sau înlătură durerile (analgezice), micşorează sau înlătură spasmele (antispasmodice), înlătură migrenele (durerile de cap nervoase, în care caz se mai numesc şi cefalice). Exemplele se vor vedea la fiecare grupă în parte.

Cardiotonice: Stimulente ale inimii (păducelul, ungurăşul, gălbenelele, cîrcelul etc.); ele întăresc, încetinesc, regularizează bătăile cardiace.

Carminative: Ajută la eliminarea gazelor de fermentaţie din tubul digestiv şi astfel combat balonarea abdomenului, produsă de aceste gaze (angelica, anasonul, chimionul, coriandrul, feniculul, roiniţa, salvia).

Catartice: Laxative mai puternice, dar mai slabe decît purgativele drastice; nu provoacă fenomene inflamatorii digestive (foile de mamă, siminichia, frunzele de salcîm galben, volbura, cupa vacii, boabele de nerprun).

Caustice: Distrug țesuturile prin coroziune (floarea paștelui, degetelul etc.).

Cefalice: Potolesc sau înlătură durerile de cap de origine nervoasă (cimbrișorul, ciubotica cucului, florile de portocal, levănțica, teiul, valeriana).

Cicatrizante sau *vulnerare:* Vindecă rănile și ulcerele externe, vînătăile (contuziile), în aplicațiuni externe: pot fi folosite și intern în caz de traumatisme spre a se evita leșinul (cimbrișorul, colțul lupului, feniculul, gălbenelele, isopul, lămîioara, părăluțele, pelinul, rozmarinul, salvia).

Plantele cicatrizante au în general și rol antiseptic, precum și aromatic. De obicei, plante vulnerare se numesc cele care au aplicație în special la vînătăi, pe cînd cele cicatrizante la plăgi și ulcere.

Colagoge: Ușurează scurgerea fierii din ficat și vezica biliară spre intestin, ceea ce influențează în bine funcțiile ficatului și tubului digestiv (anghinarea, boldo, cafeaua, rădăcina de cicoare, păpădia, rozmarinul etc.).

Coleretice: Excită și sporesc secreția fierei (izma, păpădia, roinița, rozmarinul, salvia etc.).

Cordiale: Tonice și stimulente ale circulației sanguine, refac forțele organismului (reconfortante), stimulează stomacul. În această categorie intră plantele aromatice și stimulente: busuiocul, coca, coriandrul, ceaiul, cafeaua, feniculul, izma, lămîioara, scorțișoara, ungurașul etc.

Decontracturante: Calmează contracturile mușchilor printr-o acțiune revulsivă și antispasmodică (ardeiul).

Depurative: Curățâ sîngele, făcînd să se elimine din organism substanțele toxice pe cale urinară (diuretice), prin piele (sudorifice sau diaforetice), prin intestin (laxative și purgative). Aici putem cita: brusturele, cicoarea, fumul pămîntului, lăsniciorul, păpădia, salcea (salsaparilla), săpunarița, trei-frați-pătați.

Detersive (detergente): Curățâ pielea, rănile și ulcerele, ajutînd cicatrizarea: frunzele de nuc, verbina etc.

Dezodorizante: Înlătură mirosurile neplăcute (mușețelul, cărbunele de de tei și plop, salvia).

Diaforetice: A se vedea *Sudorifice.*

Digestive: Ușurează digestia prin stimularea funcțiilor stomacului (ghințura, cafeaua, ceaiul, izma, mușțarul alb, roinița, salvia, șofranul, verbina).

Diuretice: Ușurează urinarea prin creșterea volumului de urină (cozile de cireșe, mătasea de porumb, prazul, pirul), prin eliminarea clorurilor din organism, ceea ce se recomandă în edemele cardiace și renale (țelina, ceapa, drobul, feniculul, mesteacănul), prin eliminarea ureii și acidului uric, în caz de gută, reumatism, pletoră (coacăzul negru, colțul lupului, frasinul, mărul, păpălăul etc.).

Unele plante diuretice au de asemenea rol contra inflamațiilor aparatului urinar (nefrite, uretrite, prostatite, cistite etc.) și gravelei urice (nisip în urină) cum sînt: florile de bob, fructele de ienupăr, meiul păsăresc, iarba neagră, splinuța, strugurii ursului etc.

Emetice: A se vedea *Vomitive.*

Emenagoge: Provoacă apariția menstruației, ușurînd-o și făcînd să crească scurgerile (gălbenelele, mușețelul, pătrunjelul, pelinarița, pelinul, șofranul, spălăcioasa).

Emeto-catartice: Au în același timp rol vomitiv și purgativ; ele se administrează cu prudență (coaja a doua de soc, nerprunul, trepădătoarea).

Emoliente: Înmoaie și relaxează țesuturile, calmînd durerile inflamațiilor (nalba de cîmp și de grădină, migdalele dulci, semințele de gutui etc.).

Eupeptice: A se vedea *Digestive* și *Stomahice.*

Excitante: A se vedea *Stimulente.*

Expectorante: Categoria de pectorale care lichefiază mucusul din căile respiratorii și ușurează eliminarea lui (eucaliptul, iarba mare, isopul, lingureaua, podbalul, părul Maicii Domnului, ungurașul etc.).

Febrifuge (antifebrile sau antiseptice): Previn și combat febra (chinchina, coaja de frasin, ghințura, iarba mare, mușețelul, păpălăul, pelinul, schinelul, țintaura, trifoiștea).

Fluidifiante: Lichefiază mucusul din căile respiratorii, ușurîndu-i eliminarea (A se vedea Expectorante).

Fluidifiante ale sîngelui: Fumul pămîntului, teiul.

Fondante: A se vedea *Rezolutive.*

Fortifiante: A se vedea *Tonice.*

Galactogene (galactagoge): Stimulează secreția laptelui (anasonul, chimionul, feniculul).

Hemolitice: Distrug hematiile, punînd în libertate hemoglobina (săpunarița).

Hemostatice: Opresc hemoragiile, fiind în același timp și astringente (răculețul, tătăneasa, traista ciobanului, urzica moartă, vîscul de stejar).

Hepatice: Ușurează funcțiile ficatului (anghinarea, boldo, feriguța, vinarița etc.).

Hipertensive: Ridică tensiunea arterială (armurariul, mărgăritărelul).

Hipnotice (somnifere sau soporifice): Provoacă somnul și potolesc durerile (lăptuca, hameiul, macul roșu, pasiflora, sulfina, teiul).

Hipocolesterolemiante: Micșorează cantitatea de colesterol din sînge și deci riscurile aterosclerozei (anghinarea, păpădia, rozmarinul).

Hipoglicemiante: Coboară procentul de zahăr din sînge (turița mare, brusturele, dudul, murul, afinul).

Insecticide: Distrug unele insecte vătămătoare (pelinul, piretrul, busuiocul cerbilor, vetricea).

Laxative: Produc o purgație ușoară, fără iritarea și obosirea intestinului (frasinul, florile de piersic, nalba mare, prunele uscate, uleiul de migdale dulci, uleiul de măsline și de floarea soarelui, reventul).

Leucocitogene: Sporesc numărul de globule albe (ghințura).

Mucilaginoase: Dau mucilag în contact cu apa. Au rol emolient și protector (nalba, semințele de in, vîscul).

Narcotice: Produc somn artificial profund (macul).

Nevrostenice: Fortifică sistemul nervos (sunătoarea, sovîrful, salvia, garoafa).

Oftalmice: Combat afecțiunile ochilor și pleoapelor (sulfina, trandafirul roșu, nu-mă-uita).

Paraziticide: Distrug paraziții: viermi, insecte, acarieni.

Pectorale: Au acțiune favorabilă în toate bolile căilor respiratorii și plămînilor. De obicei, plantele pectorale se asociază sub denumirea de *specii pectorale*. În categoria plantelor pectorale intră plantele *behice* și *expectorante*.

Purgative: Provoacă purgația (evacuarea conținutului intestinal), sporind secrețiile și peristaltismul intestinului.

Ca purgative citățm: fructele de boz, crușinul, cupa vacii, fructele de nerprun, de soc, trepădătoarea, volbura.

Răcoritoare: Potolesc setea, coboară febra, reduc fenomenele inflamatorii. Printre răcoritoare, intră unele plante emoliente sau mucilaginoase: nalba de cîmp și de grădină, lemnul dulce, orzul, precum și plantele acidulate: cireșele, coacăzele, dudele, dracila, lămîile, măcrișul iepurelui, măcrișul obișnuit, portocalele etc.

Remineralizante: Remineralizează organismul (coada calului, spanacul).

Rezolutive: Determină regresiunea inflamațiilor, readucînd țesuturile la starea lor normală (cicoarea, hameiul, isopul, nalba de grădină și de cîmp, săpunarița).

Rubefiante (iritante, revulsive, vezicante): Aplicate pe piele provoacă înroșirea acesteia, însoțită în caz de acțiune mai puternică de iritații și vezicație. Produc aflux de sînge în regiunea respectivă, grăbind vindecarea unor inflamații cronice sau descongestionînd organele interne (ardeiul, hreanul, mutătoarea, piperul, muștarul, usturoiul).

Sedative: Produc diminuarea stărilor de hiperexcitație nervoasă și psihică (valeriana, hameiul etc.).

Simpaticotonice: Stimulează sistemul simpatic (angelica sălbatică, cîrcelul, cătușa, vinarița etc.).

Somnifere: A se vedea *Hipnotice*.

Soporifice: A se vedea *Hipnotice*.

Sternutatoare (strănutătoare): Ca pulberi, aplicate pe mucoasa nazală, provoacă strănutul și măresc secreția mucoasei (busuiocul, crețișorul, lămîioara, levănțica, magheranul, mărgăritărelul, pochivnicul, salvia).

Stimulente sau *Excitante:* Stimulează sistemul nervos și vascular, mărind forțele organismului (angelica, coriandrul, cafeaua, ceaiul, coca, cola, izma, pelinul, rozmarinul, scorțișoara, vanilia).

Plantele aromate și mirodeniile (nucșoara, ghimbirul, scorțișoara, piperul, mărarul, hreanul, ardeiul), stimulînd tubul digestiv, stimulează și organismul în general.

Stomahice: Stimulează și fortifică stomacul (angelica, coaja de portocale amare, coriandrul, feniculul, ghințura, hameiul, izma, mușețelul, rozmarinul, țintaura, verbina).

Sudorifice (diaforetice): Produc sudația (brusturele, limba mielului, merișorul, socul).

Tenifuge: A se vedea *Antihelmintice*.

Tonice (fortifiante): Au rol întăritor, făcînd să crească puterea și încrederea în sine. În această categorie intră plantele amare (cicoarea, ghințura, țintaura, trifoiștea), unele astringente (ceaiul, coacăzul negru, cola, trandafirul roșu, turița mare și analepticele).

Tranchilizante: A se vedea *Sedative*.

Vasoconstrictoare: Micșorează lumenul vaselor capilare (armurariul, cîrcelul, năpraznicul, urzica etc.).

Vasodilatatoare: Măresc lumenul vaselor capilare (păducelul, usturoiul, vîscul etc.).

Vermifuge: A se vedea *Antihelmintice.*

Vezicante: A se vedea *Rubefiante.*

Vomitive (Emetice): Produc eliminarea conținutului stomacal pe gură (vomizarea); se folosesc în indigestii și intoxicații (rădăcina de tămîioară).

Vulnerare: A se vedea *Cicatrizante.*

SUBSTANȚELE ACTIVE DIN PLANTE

Substanțele sau principiile active dau proprietățile terapeutice plantelor. Se înțelege că numai unele substanțe din plante sînt active, pe cînd celelalte sînt lipsite de însușiri medicinale.

O anumită plantă poate conține un singur principiu activ, cum este cazul rutozidei din florile de salcîm japonez (glicozid cu rol de vitamină P) sau de cele mai multe ori, un complex de principii de aceeași natură sau de naturi diferite, care acționează sinergic (împreună), amplificînd acțiunea plantei respective sau avînd o acțiune pe care nici unul dintre principiile componente nu o posedă.

Pentru un sinergism mai puternic sau pentru acțiuni ajutătoare, se asociază două sau mai multe plante cu efecte apropiate.

Unele substanțe active au fost izolate din plante sub formă pură și apoi sintetizate și preparate industrial, cum sînt majoritatea vitaminelor și alcaloizilor.

În numeroase cazuri însă este cu mult mai rentabil a se folosi aceste substanțe sub forma lor obținută din plante, mai ales că unele substanțe sintetice, deși avînd aceeași formulă cu cele din plante, spre deosebire de acestea din urmă, n-au eficacitate, cum este cazul alcaloizilor obținuți din cornul de secară.

Produșii din plante au în plus avantajul că în genere creează mai rar obișnuință, ceea ce nu este cazul cu unele produse chimice de sinteză (sulfamidele).

Unele substanțe sînt foarte răspîndite în lumea vegetală cum este cazul cu carotenul, vitamina C și mai ales clorofila, care însă se extrag numai din anumite plante, mai bogate în aceste substanțe (lucerna pentru caroten, măcești pentru vitamina C și urzica pentru clorofilă).

Alte substanțe sînt caracteristice numai anumitor genuri de plante (papaverina la genul Papaver din familia Papaveraceae), anumitor familii (gentiopicrina la Gentianaceae), unei singure specii (alantolactona la iarba mare) sau numai la anumiți indivizi dintr-o specie (lanatozida C la degețelul lînos, unii indivizi fiind lipsiți de acest principiu).

Conținutul în substanțe active al plantelor și cantitatea lor depinde de mai mulți factori ca: altitudinea, latitudinea, lumina, solul, specia și părțile plantei, timpul și momentul recoltării etc.

Plantele medicinale pot conține ca substanțe active: acizi organici, alcaloizi, glicozizi, gume, pectine, rezine, saponine, substanțe mucilaginoase, tanin, uleiuri grase, uleiuri volatile.

În plus, unele sînt bogate în anumite elemente minerale cu rol farmacodinamic: calciu, fosfor, potasiu etc.

Acizii organici se găsesc în plante liberi sau ca săruri și esteri. Ei stabilizează vitamina C în vegetale. Mai răspîndiți sînt acizii: citric, malic, oxalic, tartric etc.

Acidul citric, existent mai ales în lămîi, previne formarea de calculi urinari din sărurile acidului oxalic.

Alcaloizii sînt compușii naturali ai azotului cu reacție alcalină și care formează săruri cu acizii, putînd da și combinații glico-alcaloide.

Alcaloizii sînt produși de numeroase plante (familiile Papaveraceae, Solanaceae, Berberidaceae etc.). Ei pot fi localizați în rădăcini, părțile aeriene, latex.

Au acțiune toxică, de aceea plantele care conțin alcaloizi se vor folosi numai sub supraveghere medicală. Ca alcaloizi citățm: atropina, solanina, nicotina, stricnina, teofilina, papaverina, morfina, colchicina, cytisina, aconitina etc.

Din alcaloizi se prepară un considerabil număr de medicamente.

Glicozizii (glucozizii) numiți și *heterozizi*, constă din condensarea uneia sau mai multor molecule de glucide (de obicei glucoză) cu o moleculă de altă natură, denumită aglicon sau genină. După recoltare, glicozizii pot fi descompuși în componentele primare de la care s-a plecat, de către anumite enzime, care acționează cînd uscarea nu se face în mod corespunzător. De aceea se va reține faptul că uscarea trebuie să se execute într-un timp cît mai scurt. Cei mai importanți glicozizi sînt de natură digitalică, întîlniți în digitală, Scilla, ruscuța de primăvară, păducel, spînz, mărgăritărel, leandru, saschiu, drob, coronișteetc.

Glicozizii mai pot fi de natură fenolică (arbutina din merișor, salicina din salcie), sulfurată (tioglicozidele din crucifere), cianogenetică (la unele rosacee), antrachinonică (compuși colorați în roșu, galben sau portocaliu, răspîndiți la leguminoase, liliacee etc.), sterinică (substanțe cardiotonice, răspîndite la liliacee, scrofulariacee, ranunculacee etc.).

Glucidele (hidrocarbonații) se găsesc în plante sub formă de monozaharide (glucoza din struguri) sau polizaharide (amidonul din cartofi și grăunțele de cereale, celuloza din lemn).

Gumele se produc în urma unor procese patologice la anumite plante. Așa sînt cleiul de prun, cireș, vișin și guma arabică. Ele conțin în mare măsură substanțe zaharoase.

Pectinele sînt substanțe glucide cu rol astringent. Ele se găsesc în gutui, mere, afine, intrînd ca și celuloza în compoziția membranei celulare. Se extrag prin fierbere în apă. Ele au de asemenea rol de a mări coagulabilitatea sîngelui, în stările favorabile hemoragiilor.

Rezinele intră în compoziția multor plante ca de exemplu: lemnul dulce, țintaura, obligeana, ienupărul, salcia, mugurii de mesteacăn și de pin etc.

Saponinele sînt glucozizi în compoziția cărora intră *sapogenina* sau *sapogenul;* se mai numesc saponozide. Prin agitare cu apă, dau spumă abundentă. Ele pot fi sterolice sau triterpenice.

În general, dozele mari devin toxice. Ele sînt hemolitice, distrugînd hematiile și punînd în libertate hemoglobina. Dozele terapeutice sînt expectorante, diuretice sau cu acțiune asemănătoare unor hormoni hipofizari sau suprarenali.

Substanțele mucilaginoase dau soluții vîscoase cu apa, care nu sînt lipicioase ca soluțiile de gume. Ele se pot găsi în semințe (in, mușțar), în

rădăcini (nalbă mare), în fructe (vîsc), avînd în general rol emolient, antiinflamator.

Taninurile sînt polifenoli cu greutate moleculară mare, care precipită reversibil albuminele și alcaloizii din soluțiile apoase, față de care pot fi folosite ca antidot (contra otravă). Sînt astringente, coagulante ale sîngelui (antihemoragice), antidiareice și cicatrizante, mai ales în cazuri de arsuri. Ele colorează țesuturile în brun-roșu.

Uleiurile grase sînt esteri vegetali ai glicerinei cu acizi grași.

Ele se obțin din semințe (uleiul de floarea-soarelui, de in etc.) sau din fructe (uleiul de măsline, numit și untdelemn).

Uleiurile grase au rol emolient și colagog, servind totodată ca solvenți pentru anumite medicamente, pentru prepararea de linimente, emulsii etc. Uleiurile grase esențiale, compuși ai unor acizi grași nesaturați, previn ateroscleroza și sînt eficace în unele boli de piele. Uleiurile grase sînt solubile în cloroform, benzen, eter etilic, iar uleiul de ricin în alcool.

Uleiurile esențiale volatile (eterice) se găsesc în mai multe plante medicinale, dar mai ales în cele aromatice, dintre care unele se folosesc numai în scop condimentar. Uleiurile volatile sînt specifice fiecărei plante. De obicei, aceste uleiuri nu sînt solubile în apă, dar solubile în alcool, ceea ce nu se întîmplă cu uleiurile grase.

Mici cantități însă din aceste uleiuri pot trece în anumite preparate apoase (infuzii, ape aromatice etc.).

Ca exemple de uleiuri volatile avem azulenul din mușețel și coada șoricelului, mentolul din izmă, eucaliptolul din eucalipt. Uleiurile volatile au acțiune mai ales în afecțiunile respiratorii.

Prin evaporare, unele uleiuri esențiale dau rezine, spre exemplu în cazul coniferelor.

Substanțele amare au la bază de obicei lactone și cetone. Ele au gust amar și se împart în amare propriu-zise (ghințura) sau amare aromatice (pelinul). Substanțele amare aromatice conțin în plus un ulei volatil specific. Toate substanțele amare au rol aperitiv și se găsesc mai ales în plantele din familiile Compositae și Gentianaceae.

Substanțele colorante sînt de asemenea foarte răspîndite în plante. Cea mai importantă este clorofila, care împreună cu clorofilinele obținute industrial din ea, au rol antiseptic și dezodorizant, folosindu-se în cosmetică, terapie etc.

Carotenoidele, care însoțesc clorofila, au culoare galbenă, portocalie sau roșie și sînt liposolubile. Unele au rol de provitamină A.

Se găsesc în morcovi, șofran, ardei, leguminoase.

Derivații flavonici, de culoare galbenă, se găsesc în plante liberi sau ca flavonozide, aparținînd vitaminelor (P) și folosindu-se contra fragilității capilarelor. *Antocianinele* au culoarea roșie în mediu acid, albastră în mediu alcalin și violetă în mediu neutru. Unii derivați incolori ai antocianinelor dau însușiri medicinale fructelor de păducel și castanelor necomestibile.

Antibioticele din plante poartă numele de *fitoncide* și au acțiune contra agenților patogeni: microbi, unii paraziți (Trichomonas, Spirochaeta etc.). Tot aici intră *vermifugele* (santonina, filicina etc.).

Rol antibiotic au: usturoiul (prin sulfura de alil), muștarul (prin unii haterozizi), nufărul (printr-un alcaloid).

Acțiunea fitoncidă a plantelor se manifestă numai asupra microbilor patogeni, fără a vătăma flora obișnuită din organism, de obicei folosi-

toare, spre deosebire de antibioticele industriale care pot totodată produce adaptarea microbilor la ele (aceștia devenind rezistenți), precum și fenomene alergice, uneori foarte grave, chiar mortale.

Vitaminele, ca substanțe indispensabile vieții în cantități foarte mici, se găsesc în numeroase plante, dar pot fi și sintetizate în organism de flora obișnuită intestinală. Ele se împart în hidrosolubile (grupul B cu P, PP, C) și liposolubile (A, D, E, F, K).

Vitamina B1 (tiamina) există în drojdia de bere și unele semințe sau rădăcini de plante; are acțiune în metabolismul glucidic și în funcțiile sistemului nervos central și periferic.

Vitamina B_2 (riboflavina), de culoare galbenă, se găsește de asemenea în drojdia de bere și în unele părți de plante. Are numeroase acțiuni în organism, între care întreținerea și buna funcționare a țesuturilor fără circulație proprie, de exemplu corneea.

Vitamina C (acidul ascorbic) mărește rezistența la infecții, ajută coagulabilitatea sîngelui și, în unire cu vitamina P, asigură buna funcționare a capilarelor. Se găsește în cantități mari în coacăzele negre, măcește, ardei, fructe de cătină etc. Este puțin stabilă, distrugîndu-se ușor prin fierbere și în prezența metalelor grele.

Vitamina P există în unele petale galbene sau albe; ea este compusă din substanțe flavonice. Asigură permeabilitatea și rezistența capilarelor, intervine în coagularea sîngelui, potențînd vitamina C.

Vitamina PP (antipelagroasă) ajută creșterea ca și buna întreținere și funcționare a pielii și sistemului nervos (varză, morcovi).

Vitamina A se găsește în plante sub formă de provitamină (caroten). Ea are rol în protejarea epiteliilor, în metabolismul calciului, sporirea acuității vizuale etc.

Vitamina D (antirahitică) se găsește în cantități foarte mici în unele plante.

Vitamina E (tocoferolul) este întîlnită de obicei în semințele încolțite și însoțește clorofila. Are rol în metabolism ca și seleniul, ajutînd procesele de oxidare din organism.

Lipsa ei duce la degenerări musculare, influențînd negativ, de asemenea, funcția de reproducție.

Vitamina F are rol în hrănirea și buna întreținere a pielii și în metabolismul colesterolului. Se găsește în uleiul de in.

Vitamina K (antihemoragică) se găsește în plantele verzi, fiind sintetizată și de flora intestinală. În prezența ei, ficatul produce protrombină, ajutînd coagularea sîngelui în caz de hemoragii.

NOȚIUNI DE FARMACOLOGIA PLANTELOR

Reținînd faptul că *fitoterapia* constă din folosirea plantelor și produselor obținute din plante în prevenirea și tratarea bolilor la om și la animale, e necesar să cunoaștem și alte noțiuni legate de plantele medicinale. Cu studiul acestora din punct de vedere farmacologic (origine și caractere organeleptice, fizice și chimice) se ocupă *farmacognozia*.

Majoritatea drogurilor vegetale sînt înscrise în *Farmacopeea română* — ediția a IX-a — cu caracterele lor specifice. Denumirea lor este prevăzută în farmacognozie și farmacopee în românește și în latinește.

Părțile aeriene ale plantelor poartă denumirea de *Herba*, spre exemplu *Herba Thymi* (lămîioara), *Herba Leonuri* (talpa gîștei), *Herba Chelidonii* (rostopască).

Florile se numesc *Flores*, spre exemplu *Flores Lavandulae* (flori de levănțică), *Flores Chamomillae* (flori de mușețel), *Flores Tiliae* (flori de tei), frunzele *Folium*, de exemplu *Folium Salviae, Folium Melissae, Folium Betulae* (frunza de salvie, melisă, mesteacăn); fructele *Fructus. Fructus juniperi, Fructus Coriandri* (fructe de ienupăr, fructe de coriandru), rădăcinile, *Radix: Radix Gentianae, Radix Valerianae* (rădăcină de ghințură, rădăcină de odolean), rizomii *Rhizoma: R. Veratri, R. Gei* (rizomi de steregoaie, rizomi de cerențel), bulbii *Bulbus: B. Scillae* (ceapa de mare), tuberculii *Tubera: T. Aconiti* (tuberculi de omag), semințele *Semen: S. Lini, S. Sinapis* (semințe de in, semințe de muștar), uleiul *Oleum: Oleum Ricini, Oleum Helianthi* (ulei de ricin, ulei de floarea-soarelui).

În descrierea plantelor se trece întîi denumirea românească, apoi cea științifică în limba latină, precum și familia în care se încadrează planta. Denumirea științifică trebuie avută neapărat în vedere la identificarea plantelor, deoarece, cu mici excepții, ea nu diferă, pe toată suprafața globului, deci nu se pot face confuzii de plante, care popular pot purta denumiri diferite, de la o regiune la alta. De asemenea, plante cu totul deosebite pot purta aceeași denumire în diverse regiuni, ceea ce poate duce la confuzii cu urmări grave. *Semnul ● care precede titlul unor plante atrage atenția asupra unor particularități ale plantelor respective (toxicitate, incompatibilități, condiții speciale de preparare și consumare etc.), care trebuie neapărat luate în considerare.*

Cultura plantelor medicinale, devenită în anii din urmă o ramură agricolă importantă, face parte din domeniul agrofitotehniei.

Noțiunile de agrofitotehnia plantelor medicinale nu intră în obiectul acestei lucrări.

O parte din plantele medicinale sînt folosite în alimentația obișnuită a omului sau animalelor, cum este cazul cu varza, ceapa, usturoiul, prazul, ovăzul, orezul, unele leguminoase etc.

Altă categorie sînt cunoscute ca mirodenii, plante aromatice sau condimente, spre exemplu piperul, cimbrul, scorțișoara, cuișoarele, nucșoara, busuiocul etc. Plantele aromatice, dar mai ales cele amare-aromatice, servesc la prepararea unor băuturi cu rol aperitiv și tonic.

Multe plante au întrebuințare de asemenea în menținerea frumuseții. Printre aceste plante se numără mușețelul, morcovul, nalba de cîmp și de grădină, rozmarinul, levănțica, urzica etc.

Înainte de a încheia acest capitol, vom aminti și cîțiva dintre oamenii de seamă care au dat importanță deosebită plantelor în tratarea și prevenirea bolilor la om și la animale. Astfel, *Pytagora din Samos* (Sec. VI î.e.n.), filosof și matematician, a lăsat numeroase prescripții vegetariene. După el, *Hippocrate din Kos* (460—377 î.e.n.), considerat părintele medicinii, în lucrarea sa „Corpus Hippocratum", dă o importanță deosebită plantelor medicinale. *Aristotel* (384—322 î.e.n.), spirit universal, în cartea sa „Despre plante", amintește și însușurile medicinale pe care le posedau multe plante cunoscute în acea vreme.

Theophrast (372—287 î.e.n.), considerat părintele botanicii, a lăsat noțiuni importante despre plantele medicinale în lucrarea sa „Cercetări asupra plantelor".

Galien din Pergam (131—201) își avea în mare măsură terapia sa bazată pe folosirea plantelor medicinale. *Cato cel bătrîn, Celsus, Columella, Plinius* au dat de asemenea atenție deosebită plantelor terapeutice în scrierile lor. *Dioscoride* (sec. I e.n.), în „Materia Medica", atestă folosirea plantelor medicinale în Dacia.

Avicenna (Abu Ali Ibn Sina), filosof și medic arab (980—1037), a scris „Canonul artei medicale", care cuprinde remarcabile recomandări fitoterapeutice.

Paracelsus (1493—1541), medic și alchimist elvețian, acorda plantelor însușiri curative după forma și culoarea lor.

Numeroase curente și școli medicale, la diferite popoare, s-au manifestat încă din îndepărtata Antichitate ca adepte ale terapiei prin plante. Asiro-babilonienii, prin „Codul lui Hamurabi", egiptenii (papirusul Ebers), evreii (Biblia), chinezii (drogul Ma-huang și alte 365 droguri vegetale erau cunoscute cu 2 500 ani în urmă), indienii, grecii, romanii, Evul mediu cu renumita Școală din Salerna, din apropiere de Neapole, Școala modernă franceză, în frunte cu dr. *Cazin*, fitoterapeut din sec. XIX și cu dr. *Henry Leclerc*, fitoterapeut din sec. XX, fără a mai vorbi de curentele medicinii populare, au acordat plantelor un loc de seamă în arsenalul de luptă contra bolilor, atît la oameni cît și la animale. *Geto-dacii*, strămoșii noștri, au deprins de la Zalmoxis, presupus ucenic al lui Pythagora, puterea tămăduitoare a plantelor.

În țara noastră, o seamă de învățați au făcut importante studii în legătură cu plantele medicinale. Printre aceștia s-au numărat în trecut: *D. Grecescu, D. Brîndză, T. Solacolu, Gh. Grințescu, Traian Săvulescu, I. Prodan* și alții, iar în prezent, colective entuziaste de la Institutele de medicină, în cadrul facultăților de farmacie sau al catedrelor de farmacologie de la facultățile de medicină umană și veterinară, precum și colectivele de cercetători ale fabricilor de medicamente (se remarcă Institutul de medicină din Tîrgu-Mureș și Fabrica de antibiotice din Iași), formînd un larg front alcătuit din medici umani și medici veterinari, farmaciști, chimiști, biologi, botaniști, agronomi etc., depun o muncă stăruitoare și competentă în cercetarea științifică a plantelor în vederea precizării acțiunii lor farmacodinamice și terapeutice, a depistării de noi plante medicinale sau de noi principii în plantele medicinale cunoscute, a extragerii substanțelor active din plante, a protejării și asigurării rezervelor de plante medicinale.

Fitoterapia se aliniază tot mai hotărît și cu mijloace din ce în ce mai convingătoare în rîndul celorlalte terapii (chimioterapia, antibioterapia, seroterapia, fizio și balneoterapia, apiterapia etc.) precum și măsurilor de igienă generală și individuală, pentru a ridica nivelul de sănătate al oamenilor, pentru a prelungi viața validă și activă a lor, pentru a scădea mortalitatea, a face să crească potențialul constructiv și creator al populației, a spori optimismul în fața viitorului.

Demnă de relevat în promovarea terapiei cu plante este acțiunea Centrocoopului, preluată de Ministerul Agriculturii, Industriei alimentare și apelor prin întreprinderea „Plafar", care a dezvoltat o industrie a plantelor medicinale și care este chemată să înmulțească posibilitățile de valorificare a plantelor medicinale și produselor acestora, așa încît ele să riva-

lizeze cu chioșcurile și magazinele de desfacere a tutunului și alcoolului și chiar să ducă la înlocuirea acestora, spre binele obștesc.

De asemenea, o acțiune de masă prin școli și prin mijloace de mas-media pentru cunoașterea și folosirea plantelor medicinale este mai mult decît recomandabilă, folositoare și necesară. Sugerăm în acest sens înființarea unor licee de specialitate care să pregătească specialiști de nivel mediu în cultura, valorificarea și întrebuințarea plantelor medicinale pe o scară cît mai largă.

De asemenea, se impune un interes mai mare pentru terapia cu plante din partea personalului medical consultant (uman și veterinar), o mai largă folosire a plantelor în practică.

În lucrarea de față sînt menționate, pe lîngă flora autohtonă terapeutică și o serie de plante exotice, justificarea aflîndu-se în faptul că multe produse ale acestora se folosesc și în țara noastră, alte plante se pot aclimatiza în mod util la noi, iar din alt punct de vedere luîndu-se în considerare că, în condițiile vieții contemporane, numeroși concetățeni trăiesc pe mai toate paralelele și meridianele lumii, unde pot face uz de asemenea plante.

NOȚIUNI MEDICALE DE REȚINUT

Abces: Acumulare de puroi într-o cavitate nou formată, însoțită de fenomene inflamatorii.

Acnee: Boală de piele, caracterizată prin apariția de butoni (coși) pe față, piept, spate, fiind afectate glandele sebacee, care se pot suprainfecta.

Acufene: Senzații auditive care nu au la origine excitații externe, manifestîndu-se prin țiuituri, pocnituri, vîjîituri, zumzete etc.

Adenită: Inflamație a ganglionilor limfatici.

Aerofagie: Acumulare de gaze în stomac, provenind de obicei prin înghițirea exagerată de aer atmosferic.

Aerocolie: Exces de gaze în intestine.

Afonie: Pierderea vocii.

Afte: Vezicule pe mucoasa bucală sau pe piele, caracteristice în febra aftoasă (boală virotică foarte contagioasă), în carența vitaminei B_6.

Agalaxie: Lipsa secreției de lapte.

Alergie: Starea de reacțiune exagerată la o anumită substanță, față de care organismul este sensibilizat.

Albuminurie: Eliminarea de albumină prin urină; ea se pune în evidență cu cîteva picături de acid acetic adăugat în urină, în caz pozitiv formîndu-se un inel cenușiu la nivelul dintre lichide.

Algie: Durere.

Alopecie: Căderea părului.

Aluniță: Vezi *Nev.*

Amauroză: Pierderea temporară, în parte sau total, a vederii, datorită afectării nervului optic sau centrilor nervoși ai vederii.

Amenoree: Oprirea menstruației.

Amigdalită: Inflamarea amigdalelor.

Amnezie: Slăbirea sau pierderea memoriei.

Anasarcă: Vezi *Hidropizie.*

Anchiloză: Dispariția totală sau parțială a mișcărilor unei articulații.

Anemie: Scăderea numărului de globule roșii sau a procentului de hemoglobină din sînge. Poate fi urmare a hemoragiilor, a unor intoxicații sau boli acute, infestării cu viermi intestinali etc.

Anevrism: Dilatare pe traiectul unei artere.

Angină: Inflamația faringelui și a părților învecinate lui, produsă prin infecții cu diverși microbi (streptococi, stafilococi, pneumococi, bacilii difteriei etc.). Ea poate sta la originea reumatismului.

Angină pectorală: Afecțiune cardiacă manifestată prin crize dureroase în dreptul inimii și anxietate.

Angiocolită: Inflamație a canalelor fierii.

Angiom: Nev vascular, de obicei din naștere, constituit din mici vase sanguine și limfatice aglomerate și țesut conjunctiv.

Anorexia: Lipsa poftei de mîncare.

Antibiotice: Substanțe de origine diversă, care împiedică dezvoltarea și înmulțirea bacteriilor, unor virusuri și unor paraziți.

Antrax (dalac): Boală infecțioasă gravă, comună omului și animalelor, produsă de bacilul antraxului.

Anurie: Lipsa urinării.

Aperitive: Stimulente ale poftei de mîncare.

Apetit: Poftă de mîncare, ce poate fi crescută sau diminuată.

Apoplexie: Stare comatoasă, cu început brusc.

Arsură: Leziune provocată de căldura ridicată umedă sau uscată.

Arterioscleroză: Întărirea arterelor prin infiltrarea pereților arteriali cu săruri de calciu. Ea poate duce la infarctul miocardic și la tromboza cerebrală.

Artrită: Inflamarea unei încheieturi (monoartrită), sau mai multora (poliartrită).

Artritism: Predispoziție la gută, reumatism, obezitate, migrene, arteriosclerozã, astm, eczeme etc., datorită încetinirii arderilor în organism și a eliminării produșilor de dezasimilație.

Artroză: Degenerare a țesuturilor unei articulații.

Ascaridoză: Boală parazitară datorată ascarizilor (limbricilor).

Ascită: Acumulare de lichid neimflator în cavitatea abdominală.

Astm: Boală respiratorie caracterizată prin accese de sufocare ca urmare a spasmelor bronhiolelor.

Astenie: Diminuare a forțelor fizice, nervoase, psihice.

Ateromatoză: Degenerare a tunicii interne arteriale.

Ateroscleroză: Depunere de colesterol în pereții interni ai arterelor.

Atonie: Lipsa de tonicitate a unui organ.

Avort: Eliminarea produsului de concepție mort sau neviabil.

Bactericide: Substanțe care distrug bacteriile.

Balonare: Meteorism.

Blefarită: Inflamare a pleoapelor.

Blenoragie: Boală venerică, produsă de gonococi.

Botriocefaloză: Boală parazitară întîlnită la om și carnasiere, datorită botriocefalului care se ia prin carnea de pești carnivori (știucă, păstrăvi).

Bradicardie: Rărire a bătăilor inimii.

Bronhopneumonie: Inflamație gravă, circumscrisă, a bronhiolelor și alveolelor pulmonare.

Bronșită: Inflamație acută sau cronică a mucoasei bronhiilor.

Bruceloză: Boală infecţioasă, contagioasă, produsă de microbul Bruccel-
la, comună omului şi animalelor.

Bubă neagră: Antrax extern; se mai numeşte şi pustula maligna.

Calculoză: Boală datorită prezenţei de calculi în organism (vezica biliară, vezica urinară etc.).

Cancer: Tumoră malignă (de rea natură) rezultînd din înmulţirea anarhică a celulelor dintr-un ţesut sau organ, putîndu-se apoi răspîndi prin metastază; după extirpare, are tendinţa de a se reface (recidivă). Boala canceroasă, diagnosticată din timp, poate fi vindecată.

Calviţie (chelie): Căderea totală sau parţială a părului de pe cap.

Cahexie (Caşexie): Slăbire excesivă.

Carminative: Medicamente care combat gazele gastro-intestinale.

Catar: Inflamaţie acută sau cronică a mucoaselor, însoţită de hipersecreţie.

Cataractă: Opacifierea cristalinului.

Cefalee: Durere de cap.

Celulită: Inflamaţie a ţesutului conjunctiv profund sau subcutanat, caracterizată printr-o umflătură dureroasă; se observă mai ales la coapse şi ceafă.

Chelbe (favus): Boală molipsitoare, caracterizată prin căderea părului de pe cap; se datoreşte unei ciuperci.

Ciroză: Degenerare ciroasă a unui organ intern (ficat, inimă).

Cistită: Inflamaţie a vezicii urinare.

Climacterium: Tulburări complexe care însoţesc menopauza la femei şi uneori încetarea funcţiei genitale la bărbaţi.

Cloroză: Anemie prin încărcătură insuficientă cu hemoglobină a globulelor roşii.

Colagoge: Substanţe care uşurează scurgerea bilei spre intestin.

Colecistită: Inflamaţie a vezicii biliare.

Coleretice: Substanţe care activează producerea fierii.

Colesterolemie: Creşterea procentului de colesterol în sînge.

Colibaciloză: Boală infecţioasă datorită colibacililor, afectînd de obicei intestinele şi aparatul urinar.

Colaps: Scăderea bruscă a tensiunii sanguine.

Colită: Inflamaţie a colonului (segment al intestinului gros).

Colici: Dureri puternice, cu localizare la organele din cavitatea abdominală (stomac, intestin, ficat etc.).

Comă: Stare morbidă, similară unui somn profund, caracterizată prin pierderea cunoştinţei, motricităţii şi sensibilităţii, păstrîndu-se numai funcţiile respiratoare şi circulatoare.

Comedon: Acumulare de sebum în canalul glandelor sebacee, caracterizat printr-o mică proeminenţă albă cu un punct negru în vîrf şi care apare de obicei la faţă.

Congestie: Acumulare de sînge în vasele unui organ; ea poate fi activă sau pasivă.

Conjunctivită: Inflamaţie a conjunctivei.

Constipaţie: Dificultate sau imposibilitate a defecării.

Contuzie (echimoză): Vînătaie consecutivă unui traumatism (lovitură, căzătură etc.).

Convalescenţă: Perioadă de restabilire după o boală sau operaţie.

Convulsie: Contracţie nervoasă, involuntară, violentă, a muşchilor, membrelor etc. Se observă de obicei la copii.

Coree (Dansul Saint-Guy): Boală nervoasă care se manifestă prin mișcări involuntare, neregulate.

Coșmar: Vis chinuitor, cu senzație de sufocare.

Crampe: Dureri vii la un organ intern ca urmare a unor spasme.

Crevase: Crăpături ale pielei, sfîrcurilor mamare etc.

Cruste: Coji pe piele, pe răni etc.

Cuperoză: Colorare în roșu a feței, mai ales la nas și pometi, datorită dilatării capilarelor.

Curbatură: Durere musculară datorită oboselii sau unor boli (gripă).

Decalcificare: Demineralizare în privința calciului.

Degerătură: Leziune externă, de obicei la degetele mîinilor și picioarelor, caracterizată printr-o umflătură roșie, dureroasă, limitată, dură, provocată de frig.

Delirium tremens: Delir cu agitații și tremurături ale membrelor, mai ales la betivi.

Demineralizare: Diminuare a elementelor minerale din oase și fanere (păr, unghii).

Depresiune: Stare de abatere, cu diminuarea forțelor fizice și morale, datorită loviturilor morale, decepțiilor, convalescenței etc.

Dermatită: Inflamație a pielei, mai ales a dermului, cînd se mai numește și *dermită*.

Dermatoză: Boală de piele în general.

Diabet: Boală datorită tulburării metabolismului glucidelor, cu prezența glucozei în urină și creșterea procentului ei în sînge (diabet zaharat) sau tulburării metabolismului apei (diabet insipid). În primul caz este vorba de o insuficiență a secreției de insulină de către pancreas, în al doilea, de leziuni la hipofiză.

Mai există și un diabet renal, cînd scade pragul excreției renale, ceea ce permite eliminarea glucozei din sînge prin urină.

În diabet cresc pofta de mîncare, setea și cantitatea de urină eliminată.

Diaree: Eliminarea de fecale moi sau lichide, cu defecări dese.

Difterie: Boală infecto-contagioasă, produsă de bacilul difteriei și caracterizată prin formarea de false membrane în faringe.

Dismenoree: Menstruație dificilă.

Dispepsie: Mistuire grea.

Dispnee: Respirație grea.

Disurie: Urinare dificilă.

Distonie neuro-vegetativă: Dezechilibru al funcțiilor sistemului nervos vago-simpatic (neuro-vegetativ).

Diureză: Eliminarea urinei.

Dizenterie: Diaree cu sînge.

Drog: Material brut, de obicei de origine vegetală, din care se extrage un medicament. În mod greșit se consideră droguri numai materialele vegetale cu rol stupefiant.

Echimoză (Vînătaie): Infiltrare a țesuturilor cu sînge ieșit din vase, în urma loviturilor sau unor boli (purpură, scorbut etc.).

Eczemă: Boală inflamatorie de piele caracterizată prin congestie și apariția de mici vezicule sau cruste; ea poate fi deci umedă sau uscată, cu forme variabile.

Edem: Infiltrare cu lichid a țesutului conjunctiv.
Efelide: Pete gălbui pe piele.
Efort: A se vedea *Entorsă.*
Embolie: Astuparea unui vas de sînge cu un cheag sau corp străin (bulă de aer), vehiculat de sînge.
Emfizem: Infiltrare cu gaze a țesutului conjunctiv.
Emfizem pulmonar: Dilatare persistentă a fibrelor elastice alveolare sau ruptura acestora cu stagnarea aerului în alveolele pulmonare sau în țesutul conjunctiv dintre acestea. Boala survine mai ales după vîrsta de 50 ani și la animalele bătrîne sau supuse la eforturi mari persistente.
Encefalită: Inflamație a encefalului.
Endemie: Boală la oameni care apare constant într-o regiune sau în regiuni similare, spre exemplu gușa endemică.
Endocrine: Glande ale căror secreții, numite hormoni, se varsă direct în sînge (spre exemplu hipofiza, tiroida, glandele suprarenale etc.).
Endocardită: Inflamație a foiței endocardice care căptușește cavitățile inimii.
Endometrită: Inflamație a mucoasei uterine.
Enterită: Inflamație a intestinului.
Enterocolită: Inflamație a intestinului subțire și a colonului.
Entorsă: Extensiune violentă, uneori cu rupturi, a ligamentelor articulare, însoțită de fenomene inflamatorii. Entorsa se întîmplă de obicei la glezne.
Enurezie: Incontinență urinară, eliminare involuntară a urinei.
Enzimă: Substanță organică solubilă care provoacă sau accentuează o reacție chimică în organism.
Enzootie: Boală la animale, similară endemiei, spre exemplu cistita hemoragică la bovine.
Epidemie: Boală molipsitoare la oameni.
Epilepsie: Nevroză caracterizată prin accese convulsive și pierderea cunoștinței.
Epistaxis (rinoragie): Hemoragie nazală.
Epizootie: Boală molipsitoare la animale.
Eretism cardiac: Excitație a fibrelor miocardice.
Eretism genital: Excitație genitală.
Eritem: Înroșire localizată sau generalizată a pielii, datorită frecăturilor, iritațiilor etc. Poate fi și semnul unor boli infecțioase, hormonale, circulatorii, toxice.
Erisipel: Inflamație a dermului datorită unui streptococ, localizată mai ales la față.
Erupție: Apariția de pete, roșeață, butoni, pe piele.
Escară: Crustă (coajă) de obicei negricioasă pe piele sau răni.
Exudat: Lichid inflamator ieșit din vase și infiltrat în țesuturi sau adunat în cavități.

Faringită: Inflamație a faringelui.
Favus: Vezi *Chelbe.*
Febră: Creșterea temperaturii corpului, însoțită de tulburări ale marilor funcțiuni (respirație, circulație, etc.).
Febră tifoidă: Boală infecțioasă de lungă durată, cu fenomene intestinale.
Fibrom: Tumoră benignă a țesutului fibros.
Fimoză: Inflamarea prepuțului cu strîmtarea orificiului acestuia.

Fistulă: Canal accidental sau operator care comunică cu o cavitate naturală sau patologică sau cu o glandă, permițînd scurgerea în afară a secrețiilor, excrețiilor sau lichidelor patologice (exudat, puroi).

Fisură anală: Crăpătură patologică la anus.

Flatulență: Acumulare de gaze în stomac și intestine.

Flegmon: Inflamație septică difuză cu infiltrație de puroi.

Fotofobie: Teamă de lumină.

Fractură: Ruptură completă sau incompletă a unui os.

Frigiditate: Absența dorinței sau plăcerii genezice la femeie și animalele femele.

Friguri: Vezi *Malarie.*

Furunculoză: Boală caracterizată prin apariția de furuncule (buboaie), care sînt inflamații ale bulbului sebaceu al firului de păr, produse de stafilococul auriu.

Ftiriază: Infestare cu păduchi.

Ftizie: Tuberculoză.

Galactogen (galactagog): Factor care provoacă secreția laptelui.

Gangrenă: Mortificarea umedă sau uscată a unor țesuturi sau organe.

Gastralgii: Dureri la stomac.

Gastrită: Inflamație a mucoasei stomacale.

Gălbenare: Icter.

Ginecologie: Ramură a medicinii care se referă la aparatul genital feminin.

Gingivită: Inflamație a gingiilor.

Glaucom: Creșterea tensiunii interne a globului ocular, cu tulburări de vedere și dureri de cap.

Glicozurie: Eliminarea de glucoză prin urină (în diabet).

Glosită: Inflamația limbii.

Gravelă urică (litiază urinară): Nisip sau piatră la rinichi și vezica urinară.

Gripă: Boală virotică, foarte contagioasă, caracterizată prin febră, stări catarale rino-faringiene, curbaturi, astenie, urmată de o convalescență îndelungată. Poate da complicații grave.

Gușă: Creșterea în volum a tiroidei cu hiperfuncțiune (Boala Basedow) sau hipofuncțiune (gușă endemică).

Gută: Boală metabolică uricemică, cu accese repetate de umflături articulare dureroase, mai ales la degetele mari de la picioare.

Guturai: Catarul căilor respiratorii anterioare, de obicei al nărilor, însoțit de tuse și strănut.

Hematemeză: Hemoragie pe gură, de proveniență stomacală.

Hematom: Scurgere de sînge într-o cavitate naturală sau sub piele, ca urmare a ruperii unui vas de sînge.

Hematurie: Urinare cu sînge.

Hemeralopie: Lipsă de adaptare a vederii la întuneric.

Hemofilie: Boală ereditară, transmisă prin femei de obicei la urmașii de sex masculin și care constă în lipsa coagulabilității sîngelui sau întîrzierea acesteia, ceea ce face ca o leziune mică să dea hemoragii importante.

Hemoglobinurie: Eliminarea hemoglobinei prin urină, dînd acesteia o culoare roșie persistentă, spre deosebire de hematurie, cînd hematiile se depozitează în vasul de colectare.

Hemoptizie: Hemoragie pe gură, de proveniență pulmonară.

Hemoragie: Scurgerea sîngelui dintr-un vas sanguin, în urma lezării acestuia. Ea poate fi arterială, venoasă sau capilară.

Hemoroizi: Dilatații varicoase ale venelor anale sau rectale.

Hepatită: Inflamație a ficatului.

Hepatoză: Degenerare a ficatului.

Hernie: Ieșirea unui organ, în parte sau total, din cavitatea în care se găsește normal (spre exemplu hernie intestinală).

Herpes: Erupție cutanată caracterizată prin apariția de vezicule grupate pe o bază inflamatorie și care se datorește unui virus. Se localizează de obicei la buze și organele genitale.

Hidropizie: Acumularea patologică de lichid în diferite părți ale organismului (anasarcă în țesutul conjunctiv subcutanat, ascită în abdomen, hidrotorax în torace, hidropericard în cavitateea pericardică, hidrartroză la articulații).

Hiperaciditate: Creșterea acidității în stomac, manifestată prin arsuri pe esofag, plecînd de la epigastru la faringe.

Hiperazotemie: Creșterea substanțelor azotoase în sînge.

Hiperhidroză: Creșterea excreției sudorale.

Hipertensiune arterială: Tensiune arterială crescută.

Hipertiroidie: Creșterea secreției tiroidiene, dînd gușa exoftalmică (Boala lui Basedow).

Hipertrofie: Dezvoltarea anormală a unui țesut sau organ.

Hipoaciditate: Scăderea acidității stomacale.

Hipotensiune arterială: Scăderea tensiunii arteriale.

Hipotiroidie: Insuficiența sau absența secreției tiroidiene, însoțită de astenie și uneori de gușă.

Hipovitaminoze: Boli datorite unui aport insuficient de vitamine în organism.

Histerie: Vezi *Isterie.*

Holeră: Boală infecto-contagioasă gravă, datorită vibrionului holeric și care se manifestă prin diaree, vomizări, sete, slăbire rapidă, abatere, scăderea temperaturii corpului.

Hormon: Substanță secretată de o glandă și care, transportat cu sîngele, influențează la distanță organe și țesuturi.

Icter: Îngălbenirea pielei și mucoaselor, ca urmare a prezenței pigmenților biliari în sînge, avînd originea în unele boli de ficat sau sînge.

Ileus: Obstrucție a intestinului. Se mai numește și ocluzie intestinală.

Impetigo: Boală contagioasă de piele, caracterizată prin erupții pustuloase, care devin crustoase. Este produsă de streptococi și stafilococi, întîlnindu-se mai ales la copii, pe față.

Impotență: Incapacitate a unui organ de a îndeplini funcția pentru care este destinat (impotență sexuală). Ea poate fi organică sau funcțională.

Inapetență: Lipsa poftei de mîncare.

Incontinență: Emisiune involuntară de urină sau fecale.

Indigestie: Tulburare digestivă însoțită de grețuri și vomizări, ca urmare a supraîncărcării stomacului.

Infantilism: Oprirea în dezvoltare a unui individ, care rămîne în stare infantilă.

Infarct: Leziune necrotică, datorită astupării printr-un trombus sau

printr-o embolie a unui vas de sînge care hrănește un organ sau o zonă din acest organ (inimă, pulmon, rinichi, intestin).

Infecție: Pătrunderea și înmulțirea în organism a microorganismelor patogene.

Infecunditate: Starea care creează condiții improprii fecundității la femei și animalele femele.

Inflamație: Reacție patologică datorită agresiunii traumatice, chimice sau microbiene asupra organismului, caracterizată prin umflătură, căldură, roșeață, durere și tulburarea funcțiilor organismului atins.

Insolație: Starea patologică datorită expunerii prelungite la soare puternic.

Insomnie: Imposibilitate totală sau parțială de a dormi.

Insuficiență: Diminuarea funcțiilor unui organ (spre exemplu inimă, ficat, rinichi etc.).

Intertrigo: Dermatoză cu localizare la îndoiturile pielii.

Intoxicație: Introducerea sau acumularea de substanțe toxice în organism, urmată de tulburări uneori mortale.

Ipohondrie: Boală nervoasă manifestată prin frică exagerată de îmbolnăvire.

Iritabilitate: Stare nervoasă care constă din reacții exagerate, nervozitate și alte tulburări de caracter datorite surmenajului.

Isterie (Histerie): Nevroză caracterizată prin tulburări trecătoare de sensibilitate, mișcări, inteligență și prin semne permanente.

Laringită: Inflamație acută sau cronică a laringelui, însoțită uneori de răgușeală.

Leishmanioză: Boală tropicală datorită parazitării globulelor albe la om de către flagelatul Leishmania, caracterizată prin apariția de butoni pe piele.

Leșin: Vezi lipotimie.

Leucoree: Scurgere alburie din organele genitale feminine, a cărei cauză trebuie stabilită de medic.

Leucoză: Înmulțirea anormală a globulelor albe, care poate fi descoperită prin examenul sîngelui (leucemie) sau al ganglionilor limfatici și măduvei osoase.

Limfadenită: Inflamarea ganglionilor limfatici.

Limfangită: Inflamarea vaselor limfatice.

Limfatism: Temperament caracterizat prin tegument anemic, moliciunea țesuturilor, astenie, mărirea în volum a ganglionilor limfatici.

Lipotimie: Pierderea cunoștinței pentru o scurtă durată, fără oprirea inimii și a respirației. Mai poartă numele de leșin.

Litiază: Formarea de calculi (pietricele) în căile excretoare ale unor organe (calculi urinari, biliari, salivari etc.).

Lombo-sciatică: Dureri în regiunea lombară (șale) și de-a lungul nervului sciatic.

Lumbago: Durere de natură traumatică sau reumatică la articulațiile vertebrelor lombare.

Lupus: Inflamație cronică a pielii mai ales la față și nas; poate fi de origine tuberculoasă.

Luxație: Deplasarea anormală a capetelor osoase ale unei articulații.

Malarie: Boală parazitară produsă de *Plasmodium malariae*, un protozoar transmis prin înțepăturile femelei țînțarului *Anopheles*.

Manie: Stare de surescitare psihică (exaltare, impulsuri afective și instinctive etc.).

Marasm: Slăbire accentuată, cahexie.

Mărgăritărel: Afecțiune datorită unei ciuperci, cu localizare de obicei bucală, care se manifestă prin apariția de puncte albe pe mucoasă.

Medicament: Substanță folosită pentru prevenirea, depistarea și combaterea bolilor.

Medicație: Totalitatea mijloacelor terapeutice folosite într-o boală (spre exemplu medicația guturaiului).

Mega-colon: Mărirea în volum a colonului, de obicei din naștere. Cînd este crescută și lungimea colonului, avem de-a face cu un mega-dolihocolon.

Melancolie: Stare de depresiune accentuată.

Melenă: Eliminarea de fecale negre ca urmare a unei hemoragii în stomac sau partea anterioară a intestinului.

Meningită: Inflamarea foiței meningeale, datorită unor microbi patogeni.

Menopauză: Încetarea activității genitale la femeie, caracterizată prin lipsa menstruației și unele tulburări generale.

Meteorism: Acumulare de gaze în stomac și intestine, balonare.

Metrită: Inflamație a uterului.

Metroragie: Hemoragie uterină.

Migrenă: Dureri localizate în anumite regiuni ale capului, de obicei de origine hepatică, endocrină, simpatică, nervoasă, care apar prin accese.

Miocardită: Inflamație a mușchiului cardiac.

Miocardoză: Degenerare a mușchiului cardiac.

Miopatie: Atrofie musculară gravă.

Mixedem: Edem generalizat, datorit insuficienței funcționale a tiroidei, însoțit de oboseală, apatie, senzație de frig etc.

Nas roșu: în permanență, este datorit cuperozei; la frig sau căldură, este manifestarea circulatorie a unui dezechilibru neuro-vegetativ.

Nefrită: Inflamație a rinichiului.

Neg: A se vedea *Papilom.*

Neoplasm (neoplazie): Tumoră.

Nervi (criză de): Episod emotiv caracterizat prin tremurături, sughițuri, rigiditate.

Nervozitate: Stare iritabilă, de agitație, putînd premerge o nevroză.

Neurastenie: Vezi *Nevroză astenică.*

Nev (aluniță): Mică tumoră benignă a pielii, adeseori ereditară sau congenitală (din naștere). Poate fi de natură vasculară sau epidermică, uneori colorată în albastru, brun sau cenușiu; este susceptibilă de a se transforma în cancer.

Nevralgie: Durere pe traiectul unui nerv.

Nevrită: Inflamație a unui nerv.

Nevroză: Boală nervoasă, fără leziuni organice, deci cu caracter funcțional.

Nevroză astenică: Boală cu tulburări nervoase astenice, fără leziuni organice, bolnavul fiind conștient de sine.

Nimfomanie: Exagerarea instinctului sexual la femeie și la animalele femele.

Obezitate: Îngrășare excesivă, cu depunere de grăsimi în țesutul conjunctiv subcutan, organe, peritoneu.

Ocitocic: Substanță care produce contracții uterine (spre exemplu unii hormoni).

Ocluzie: Astuparea patologică a unui conduct (intestin, canale biliare, sau orificiu natural — anus).

Oftalmie: Inflamarea ochiului.

Osteită: Inflamarea țesutului osos.

Osteomalacie: Rahitismul adulților, caracterizat prin fragilitatea oaselor.

Otită: Inflamația conductului auditiv.

Oxiuroză: Boală parazitară intestinală, produsă de oxiuri (viermi cilindrici, de dimensiuni mici).

Palpitații: Bătăi puternice și neregulate ale inimii.

Paludism (friguri): Vezi *Malarie.*

Panarițiu (sugiu): Flegmon în apropierea unei unghii.

Papilom (neg): Excrescență patologică a papilelor dermice.

Paralizie: Lipsa sau diminuarea vădită a mișcărilor unui organ.

Parazitoză: Boală parazitară (parazitoză intestinală).

Parkinson (boala lui P., paralizie agitantă): Boală a sistemului nervos manifestată prin tremurături și rigiditate musculară.

Pecingine: Boală de piele, caracterizată prin apariția de mici scuame.

Pediculoză: Infestare cu păduchi, ftiriază.

Periartrită: Inflamarea țesuturilor din jurul unei articulații.

Pericardită: Inflamarea pericardului.

Peritonită: Inflamarea peritoneului.

Pielită: Inflamarea bazinetului renal.

Pielo-nefrită: Inflamația bazinetului renal și a rinichiului.

Plagă (rană): Întreruperea continuității pielii, deseori și a țesuturilor subiacente, produsă de corpuri tăioase, prin înțepături, lovituri, arsuri etc.

Pletoră: Supraabundență hormonală în organism, stare congestivă generală.

Pleurezie: Inflamare a pleurei cu producere de lichid.

Pleurită: Inflamare a pleurei fără producere de lichid.

Pleurodinie: Durere intercostală reumatică.

Pneumonie: Inflamația parenchimului pulmonar produsă de pneumococi.

Polidipsie: Sete mărită.

Polifagie: Poftă mărită de mîncare.

Polinevrită: Inflamare concomitentă, de natură toxică sau infecțioasă, a mai multor nervi.

Polipoză: Boală caracterizată prin apariția uneia sau mai multor tumori moi (polipi), într-o cavitate căptușită de o mucoasă (polipoză nazală, polipoză rectală); polipii se pot canceriza.

Poliurie: Emisiune crescută de urină.

Priapism: Exagerarea instinctului sexual la bărbați sau animalele mascule.

Prostatită: Inflamația prostatei.

Prostatism: Manifestări morbide ale prostatei.

Prurit: Nevoie de scărpinat, mîncărime.

Psihoză: Boală mintală, caracterizată prin pierderea contactului cu realitatea, spre deosebire de nevroză, cînd individul este conștient de sine.

Psoriasis: Boală de piele, localizată la coate și genunchi, care se manifestă prin apariția de plăci roșii acoperite de scuame alburii.

Ptialism: Vezi *Sialoree.*

Pustula malignă: Antrax extern la om.

Pyrosis: Arsuri dureroase pe esofag, venind dinspre esofag spre faringe, datorită hiperaciditățiii gastrice.

Rahitism: Boală scheletică la tineret, caracterizată prin decalcifierea și înmuierea oaselor. La adult, boala poartă numele de *Osteomalacie.*

Răgușeală: Alterarea sau pierderea vocii ca urmare a inflamațiilor laringelui, apariției de tumori laringiene sau paraliziei coardelor vocale.

Rectoragie: Hemoragie rectală.

Retenție: Reținerea într-o cavitate a unor produse destinate a fi eliminate (retenția laptelui, retenția urinei, retenția învelitorilor).

Reumatism: Boală inflamatorie sau degenerativă, caracterizată prin dureri articulare, musculare sau viscerale, care-și schimbă sediul și a cărei cauză nu este încă elucidată.

Rinită: Inflamația mucoasei nazale.

Rinoragie: Hemoragie nazală.

Rîie: Vezi *Scabie.*

Rubeolă: Boală eruptivă, contagioasă, benignă la copii, gravă la femeile însărcinate.

Rujeolă: Boală contagioasă virotică a copiilor, manifestată prin erupții sub formă de pete roșii, mai gravă ca rubeola. Erupțiile apar la față, apoi se generalizează, durînd cîteva zile.

Salmoneloza: Boală infecțioasă, comună omului și animalelor, produsă de germeni din genul Salmonelelor.

Scabie (Rîie): Boală parazitară a pielii, produsă de acarieni, întîlnită atît la om cît și la animale.

Scarlatină: Boală contagioasă febrilă, manifestată prin apariția de plăci roșii pe piele și mucoase.

Schizofrenie (Demență precoce): Boală mintală cronică, frecventă în adolescență, caracterizată prin slăbirea și destrămarea progresivă a funcțiilor psihice, prin pierderea contactului cu realitatea.

Sciatică: Inflamație a nervului sciatic.

Scleroză: Întărirea patologică a unui țesut.

Scorbut: Boală datorită avitaminozei C, caracterizată prin hemoragii, căderea dinților, afectarea încheieturilor.

Scrofuloză: Boală datorită unor tulburări nutritive care predispun la tuberculoză.

Seboree: Secreție exagerată a glandelor sebacee.

Septicemie: Pătrunderea și înmulțirea germenilor infecțioși în sînge.

Sialoree (Ptialism): Scurgere de salivă din gură.

Sifilis: Boală parazitară, produsă de flagelatul *Treponema pallida,* contagioasă, de tip infecțios, de obicei venerică, manifestată inițial printr-un șancru local, iar mai apoi prin tulburări viscerale și nervoase cu evoluție îndelungată.

Silicoză: Boală profesională produsă prin inhalarea de praf de siliciu, cu simptome asemănătoare tuberculozei.

Simptom: Semn de boală.

Sincopă: Pierderea de scurtă durată a cunoștinței, cu oprirea momentană a inimii. Sincopa respiratorie constă din oprirea de scurtă durată a respirației, fără oprirea inimii.

Sindrom: Un simptom sau un grup de simptome care se pot întîlni la mai multe boli (sindromul de febră).

Sinuzită: Inflamație a sinusurilor.

Spasm: Contracție involuntară, convulsivă a mușchilor, putînd apare și la unele organe interne: esofag, bronhii, stomac, intestin, uter.

Spermatoree: Eliminare anormală de spermă.

Stază: Oprirea sau încetinirea circulației lichidelor (sînge, humori etc.) pe traiectul unor organe.

Stenoză: Strîmtare a unui organ cavitar (spre exemplu stenoză esofagiană).

Sterilitate: Lipsa capacității de reproducție, a cărei cauză urmează a fi stabilită de medicul specialist.

Stomatită: Inflamație a gurii.

Sufocare: Împiedicarea respirației.

Sughiț: Contracție bruscă a diafragmei, însoțită de un zgomot caracteristic, ca urmare a trecerii aerului din plămîni prin glotă.

Sugiu: Panarițiu.

Surmenaj: Stare de oboseală prelungită.

Șancru: Ulcerație formată la locul de pătrundere a unor germeni în organism.

Tahicardie: Accelerare a bătăilor cardiace.

Tenioză: Boală parazitară datorită unor tenii.

Tetanie: Contracție musculară susținută.

Tetanos: Boală infecțioasă produsă de un bacil anaerob (pătruns într-o rană) și caracterizată prin contracții tetanice ale musculaturii.

Tiroidă: Glandă cu secreție internă, situată în regiunea gîtului; ea produce tiroxină, factor de creștere și metabolism.

Torticolis: Durere de natură reumatică în regiunea cervicală, care limitează mișcările capului, cu torsiunea gîtului, datorită retractării mușchiului sterno-cleido-mastoidian.

Traheită: Inflamație a mucoasei traheale.

Trihomonoză: Boală parazitară, produsă de protozoari din genul Trihomonas, cu localizare la organele genitale, mai manifestă la femei și la taurinele femele (vaci, juninci).

Trombo-flebită: Inflamare a unei vene, consecutivă prezenței unui trombus pe traiectul acesteia.

Tromboză: Boală caracterizată prin prezența unui cheag de sînge în lumenul unui vas sanguin, cheag care provoacă astuparea acestuia.

Tuberculoză: Boală infecto-contagioasă, comună omului și animalelor, produsă de bacilul Koch.

Tumoră: Mărirea în volum a unei părți de organ sau țesut. Tumorile pot fi benigne (bine delimitate, fără tendință de generalizare) sau maligne (nedelimitate și cu tendință de generalizare).

Tuse: Act reflex, care constă dintr-o expirație bruscă și sonoră, provocată de iritații la nivelul căilor respiratorii.

Tuse convulsivă: Boală infecțioasă, contagioasă, caracterizată prin accese convulsive de tuse, întîlnită mai ales la copii.

Ulcer: Rană fără tendință naturală de vindecare.

Ulcer gastro-duodenal: Ulcer cu localizare la stomac și duoden sau numai la unul din aceste organe, în care caz poartă numele de ulcer gastric sau respectiv duodenal.

Urcior: Furuncul al pleoapei, la baza unui cil.

Uremie: Creșterea patologică a procentului de uree în sînge.

Urticarie: Erupție cutanată papuloasă, deseori pruriginoasă (cu mîncărimi), de origine mai ales alergică; ea poate apare după consumul unor alimente (ouă, pește, fragi) sau după administrarea unor medicamente, după unele înțepături de insecte etc.

Vaginită: Inflamație a vaginului.

Vagotonie: Dezechilibru neuro-vegetativ.

Varice: Dilatație permanentă a unor vene, mai ales în regiunile gambelor, uneori însoțită de ulcere varicoase.

Varicelă: Boală contagioasă, eruptivă, ușoară, care apare mai ales la copii.

Vergeturi: Dungi cutanate, la început roșii, apoi sidefii, cu aspect de cicatrici, datorită ruperii fibrelor elastice din pielea supusă distensiunii.

Vomizare: Expulzare a conținutului stomacal pe gură și chiar pe nări.

Zona Zoster: Boală virotică gravă care se manifestă printr-o erupție de vezicule pe traiectul unui nerv senzitiv, însoțită de febră și dureri puternice. Dă imunitate.

Zoonoză: Boală comună omului și animalelor; mai poartă și numele de *Antropozoonoză* (spre exemplu bruceloza, tuberculoza, turbarea etc.).

REPERTORIU DE PLANTE

AFINUL — Vaccinium myrtillus L.

(Fam. Ericaceae)

Este un mic arbust, melifer, care crește în regiunile muntoase și subcarpatice, pe soluri silicoase, pînă la 2 500 m altitudine, avînd tulpina înaltă de 0,20—0,60 m și multe ramuri verzi.

Frunzele sînt caduce, ovale, subțiri, lucioase și ușor dințate pe margini. Florile, care încep să apară în mai—iunie, cîte 1—2 la subțiorile frunzelor, sînt verzui sau roze și globuloase ca niște zurgălăi.

În a doua jumătate a verii, florile sînt înlocuite cu fructe, mai întîi roșii, acidulate, apoi negre brumate și dulci cînd s-au copt bine, avînd mărimea boabelor de mazăre.

Afinele conțin mai multe substanțe, printre care cele mai importante sînt: taninul, vitaminele B, C, acizi organici (citric, malic), principii cu însușiri antibiotice, săruri minerale, pigmenți antocianici și au însușiri antidiareice, antihemoragice, antiseptice, astringente, antidiabetice, tonice, răcoritoare.

În Antichitate și Evul mediu, afinul, prin fructele lui, a fost folosit ca antidiareic, antidizenteric, antihemoragic, contra stomatitelor, aftelor, mărgăritărelului la copii, pentru normalizarea ciclului la femei, dar mai ales ca antiseptic și astringent intestinal. Aceste proprietăți au fost confirmate de cercetările științifice din ultimul secol. Astfel s-a demonstrat că decocția de afine este antiseptică în colibaciloză, enterită acută și chiar în enterita tuberculoasă sau în febra tifoidă, precum și în cistite.

Afinele s-au dovedit eficace și în tulburările produse de folosirea antibioticelor (aureociclină, teramicină etc.). Ele mai au proprietăți de a scădea ureea din sînge.

Au de asemenea acțiune în tulburările vederii (glaucom, tulburări vasculare ale retinei, hemeralopie), îmbunătățind mai ales vederea pe întuneric, ceea ce se recomandă îndeosebi la șoferi, piloți de avioane, marinari etc.

Frunzele de afin au un important rol antidiabetic, conținînd *mirtilină*, principiu denumit și *insulină vegetală*.

Decocția de frunze verzi de afin, folosită la animale, a dus la scăderea zahărului în sînge și urină, chiar după extirparea pancreasului. Mirtilina scade glucoza din sînge și poate face ca ea să dispară din urină. În genere, frunzele sînt tonice, antiseptice, astringente și antidiabetice. Decocția de rădăcini este cicatrizantă.

Intern, afinele se folosesc în enterocolite, fermentații intestinale, diaree (oricare ar fi originea ei), dizenterie, ascaridoză, sau pentru a mări agerimea vederii, luîndu-se sub diferite forme: crude, uscate, sirop, compot, macerație, afinată, lichior, vin, decocție. Aceasta din urmă se prepară fierbînd 10—30 minute o lingură de afine într-un litru de apă, care se va consuma în 24 ore. Macerația se prepară din 50—100 g afine, ținute timp de 12 ore într-un litru de apă la temperatura camerei. Întreaga cantitate se ia în cursul unei zile.

În diabet, cistite și pentru menținerea supleții și tonusului vaselor de sînge, se va face o infuzie din 40—50 g frunze la un litru de apă, care se va bea în 24 de ore. Frunzele de afin se pot asocia cu păstăi de fasole și frunze de dud.

Extern, sucul de afine dă rezultate contra bolilor de gură și faringe, sub formă de spălături, tamponări sau gargară. Tot extern se prepară o decocție din cîteva linguri de afine la un litru de apă, fierbîndu-se pînă se reduce la jumătate. Decocția se folosește în clisme și comprese contra hemoroizilor și pentru tamponări sau gargară în afecțiuni bucale (afte, mărgăritărel), iar aspirată pe nări combate guturaiul.

Decocția de frunze, 50 g la litru, se recomandă ca gargarisme contra bolilor de gură și faringe sau ca loțiuni și fomentații la inflamații oculare, boli de piele (cuperoză, eczeme) și arsuri.

Afinul roșu, *V. vitis-idaea L.*, un alt soi de afin, se folosește sub formă de decocție din toată planta (afine, frunze și tulpini) în proporție de 30 g la un litru de apă, ca diuretic și depurativ în reumatism, gută, dureri în timpul urinării (în catare, spasme, dureri din litiază etc.).

Frunzele conțin tanin, arbutină, hidrochinonă (mai ales toamna), ursonă, acizi galic, malic, chinic, ericinol. Fructele coapte au în compoziția lor zahăr intervertit (înainte de a se matura), acid citric, malic, benzoic, tanic, salicilic, vinic, ideină (un glucozid) care le dă culoare roșie. Ele au însușiri aperitive, astringente, diuretice, fortifiante. Se folosesc sub formă de suc, decocție, vin.

O specie înrudită — răchițelele — *V. oxycoccos L.*, înaltă de 0,10—0,20 m, cu flori roze, melifere și fructe roșii, are frunzele astringente, iar fructele răcoritoare și antiscorbutice, folosite ca infuzie (o linguriță la o ceașcă), sau ca vin (50 g macerate la un litru de vin), cîte un pahar după mese.

● AGAVE — Agave america L.

(Fam. Amaryllidaceae)

Sînt peste 200 de specii de agave, dintre care cea mai cunoscută este *Agave americana,* adusă de spanioli ca plantă miraculoasă din America. Agave americana are o rozetă de frunze rigide, lungi de 1—1,50 m și late de 15—25 cm, prevăzute pe margini și la vîrf cu spini tari și ascuțiți. Posedă o inflorescență în formă de candelabru, înaltă de 8—10 cm, care apare la 10—15 ani, dezvoltîndu-se în cîteva săptămîni și numărînd circa 1 400 flori verzui cu stamine galbene. Planta moare după înflorire, dar se reface rapid din lăstari. Înțepăturile de spini sînt foarte grave, uneori mortale.

Frunzele au însușiri diuretice, depurative, antiscorbutice, antisifilitice (ca și rădăcinile). Stratul cortical al frunzelor este rubefiant, cu rol în reumatism. Agave are și acțiune insecticidă.

Din planta proaspătă se prepară o bere antiscorbutică, a cărei folosire prelungită produce erupții pe piele. Rădăcinile plantei pot înlocui salcea *(salsaparilla).*

Sucul proaspăt ca și frunzele uscate conțin o saponină iritantă și aspră, care provoacă salivație puternică, determină diaree și face să

treacă hemoglobina din globulele roșii în plasmă. Rădăcinile conțin substanțe dulci, pectice și rezinoase.

Planta se folosește sub formă de tinctură 1/5, extract fluid în doză de 2—4 g și decocție de frunze în proporție de 20—30 g la litru.

AGLICA — Filipendula hexapetala (L.) Gilib. sin. Spiraea filipendula L.

(Fam. Rosaceae)

Este o plantă înrudită cu colțul lupului, de care se deosebește prin faptul că ea crește prin locuri uscate, are tuberculi în pămînt, din care pleacă rădăcini filamentoase, cu stamine egalînd ca lungime petalele. Tijele au o înălțime de 0,30—0,80 m.

Rădăcinile, florile și frunzele de aglică sînt astringente, sedative și diuretice. Rădăcinile proaspete conțin o substanță care produce salicilat de metil. Doza pentru infuzie sau decocție este de 30—60 g plantă la litru.

Aglica, mai puțin eficace decît colțul lupului, se folosește în aceleași cazuri și condiții ca și acesta. Se recomandă mai ales în hidropizie, diaree, dizenterie, dispnee, catare bronhice și ale căilor urinare, hemoragii uterine și chiar contra teniei.

● AGRIȘUL — Ribes grossularia L.

(Fam. Saxifragaceae sin. Ribesianaceae)

Arbust fructifer și melifer, care se cultivă în regiunile de deal și de munte, dar crește și spontan. Tulpinile arcuite ating înălțimea de 0,60—1,50 m și sînt prevăzute cu ghimpi. Fructele numite agrișe sînt bace false, ovoidale sau sferice, verzi, gălbui sau roșietice, păroase, cu gust acrișor, folosite atît medicinal cît și alimentar. Ele conțin substanțe zaharoase (levuloză și dextroză), acizi liberi, tanin etc.

Fructele se recomandă în constipație, inflamații ale tubului digestiv sau ale aparatului urinar, stări febrile infecțioase, congestia ficatului. Ele se folosesc ca atare în timpul sezonului, sau sub formă de suc, jeleu, conserve, vin, oțet, sirop (preparat din suc și zahăr în părți egale) etc., avînd rol laxativ și răcoritor, mai ales cînd sînt numai pîrguite.

În amestec cu sucul de zmeură, ajută la dezintoxicarea organismului. Fructele încă verzi, consumate în mare cantitate, pot da tulburări grave, de aceea se recomandă a fi consumate numai după ce s-au maturizat bine.

ALBĂSTRIȚA, ALBĂSTREAUA, VINEȚEAUA — Centaurea cyanus L.

(Fam. Compositae)

Plantă ierbacee, anuală, meliferă, înaltă de 0,50—1 m, răspîndită mai ales în culturile de grîu și secară, are frunzele liniare sau lanceolate, fine, acoperite cu puf.

Florile, care apar în iunie-august, sînt capitule, albastre de culoarea cerului, lungi de 14 mm și late de 7 mm, uneori pot fi și roșii.

Fructele sînt achene păroase, cenușii, lungi de 7 mm. Planta crește prin holde, locuri uscate, pe lîngă drumuri.

În scop medicinal se folosesc părțile aeriene, semințele, dar mai ales florile, recomandate ca diuretice, în eczeme, gută, hidropizie, bronșite, febre, boli de ficat și piele și ca antireumatismale. Ele sînt bogate în elemente minerale (potasiu, acid fosforic, mangan), tanin, un principiu amar, mucilag, un pigment albastru etc.

Intern, se iau 3 cești de ceai pe zi, înainte de mese, din infuzia 20—40 flori la litru, infuzată 20 minute, sau infuzie 60 g la un litru de vin cîte 3 pahare pe zi (în gută). Florile se pot amesteca și cu alte ceaiuri spre a le da o culoare frumoasă.

În zilele noastre, albăstrelele se indică mai mult *extern,* în inflamațiile oculare (conjunctivite, iritații, furunculoza pleoapelor) și pentru limpezirea vederii, avînd însușiri decongestionante. În acest scop se fac băi oculare cu infuzie de flori 20 g la un litru apă, bine filtrată, în caz de afecțiuni, iar pentru limpezire, băi cu infuzie îndoită cu apă de trandafir.

Infuzia se mai recomandă pentru buna întreținere a părului, sub formă de loțiuni.

Părțile aeriene ale altor specii de Centaurea au proprietăți antibiotice, tonice, digestive, antifebrile, diuretice, aperitive, vulnerare și antioftalmice. Ele se pot folosi ca ceaiuri în enterite infecțioase, dispepsii, stări febrile etc. Mai importante sînt: *Centaurea calcitrapa Lam.* și *Centaurea jacea L.* Fructele și rădăcina de Centaurea calcitrapa se folosesc în hidropizie și gravelă, macerate în vin alb.

Albăstrelele de munte *C. montana L.* sînt vivace și au aceleași însușiri.

ALCANA — Alkanna tinctoria (L.) Tausch.

(Fam. Boraginaceae)

Este o specie anuală, ierbacee, păroasă, lungă de 0,30—0,40 m, de obicei culcată, cu frunze lanceolate. Florile albastre liliachii apar în aprilie-iunie. Planta crește în sudul Olteniei și sudul Moldovei, pe terenuri nisipoase.

Se folosește rădăcina pentru obținerea unor coloranți roșii (carmin) necesari la colorarea diferitelor unguente.

ALGELE

Sînt criptogame celulare, dotate cu clorofilă, care trăiesc în apele dulci și sărate. Numai cele din urmă au însușiri terapeutice. Printre acestea se numără algele roșii din zonele tropicale și subtropicale. Din ele se prepară o geloză: agar-agar, care în apă rece se umflă ușor, iar în apă caldă (1 g la 0,50 litri) dă prin răcire un jeleu persistent. În China, agar-agarul a fost folosit în scop alimentar, iar în America, pentru conservarea cărnurilor, pentru siropuri, brînzeturi, maioneze, băuturi din lapte maltificat etc.

Terapeutic, agar-agarul concură la combaterea constipației, mărind bolul fecal și făcînd să se dezvolte în intestin bacteriile care excită peristaltismul acestuia. Preparatele farmaceutice cu agar-agar mai pot conține crușin, fermenți intestinali și lactici, extract de cascara sagrada etc.

În medicina veterinară, algele uscate, date iarna la găini, le favorizează ouatul.

ALOE — Aloe ferox Mill., Aloe vulgaris Lmk. și Aloe arborescens Mill.

(Fam. Liliaceae)

Plante care cresc în țările tropicale din Asia, Africa și America, precum și în sudul Europei; la noi se cultivă ornamental.

Au frunze cărnoase, în formă de suliță și de obicei cu țepi marginali. Florile roșii, galbene sau portocalii, sînt dispuse în spic. În scop medicinal se utilizează frunzele verzi și sucul uscat, care poartă numele de *sabur* sau *aloes*. Acesta se prezintă sub formă de bucăți tari, negricioase sau brune, sfărîmicioase, de formă neregulată.

Aloesul administrat *intern* are acțiune tonică generală (stimulînd forțele de apărare ale organismului), behică, stimulentă digestivă, laxativă sau purgativă, după doză (dozele mari fiind purgative); iar în folosirea *externă* poate avea acțiune în arsuri, leishmanioza pielii (injecții cu extract din frunze), în prepararea unui colir, care se recomandă sub formă de picături în afecțiuni oculare, precum și în infecțiile stafilococice sau tuberculoase.

Acțiunile diferă de la o specie aloe la alta.

Ca purgativ drastic, se folosește sucul uscat, avînd acțiune asupra intestinului gros, în constipațiile rebele și la pletoricii amenințați de congestie cerebrală.

Acțiunea poate fi moderată prin amestec cu sulfat feros (calaican) sau măselariță, care conține atropină.

Dozele mai mari decît cele purgative nu măresc efectul purgativ, dar prea mari pot fi toxice, producînd congestia organelor abdominale inferioare la om, sau posterioare la animale. Nu se recomandă în caz de sarcină sau gestație, în hemoroizi, în boli ale intestinului gros, ale uterului, rinichiului, vezicii urinare sau în varice, nici în scop purgativ la copii.

Ca purgativ, aloesul se utilizează mai mult în medicina veterinară.

Intern, aloesul uscat (sucul) se folosește în doze de 0,01—0,02 g ca tonic, stomahic și behic (în tusea convulsivă), 0,10—0,25 g ca laxativ sau 0,25—1 g ca purgativ. Sucul uscat se administrează sub formă de pulbere în puțină miere.

Tinctura de aloes, în concentrație de 1/5 în alcool, se folosește ca tonic și digestiv în doze de 0,1—0,3 g la om, la cabaline 2—6 g, la rumegătoare mari 5—10 g, la cîini 0,10—0,5 g.

Ca tonic și stimulent se pot folosi de asemenea frunzele mai bătrîne, recoltate și ținute la 4° în frigider, o săptămînă, timp în care nu se udă. Frunzele pot fi utilizate în cantitate de 50—100 g, la prepararea unei macerații în vin roșu (un litru) și miere (1 kg), din care se iau 2—3 linguri pe zi, înainte de mese. Plămădirea se poate face și numai cu miere,

în proporție de 30—50 g la 1 kg, folosindu-se în tusea convulsivă la copii, în doză de 2—3 linguriţe pe zi.

Aloesul pentru uz intern face parte din numeroase preparate stimulente, tonice, stomahice, laxative și purgative.

La animale, saburul se dă sub formă de boluri sau electuarii, ca purgativ drastic, în doză de 30 g la cabaline, 40 g la rumegătoare mari, 10—15 g la rumegătoarele mici, 5—10 g la porcine și 1—3 g la cîine. Numai după 5 zile se poate repeta administrarea.

Extern, tinctura de aloes se folosește pentru granularea plăgilor și în arsuri. Contra arsurilor se mai recomandă cataplasme cu frunze tocate.

Un extract injectabil de aloes are important rol biostimulator, folosindu-se mai cu seamă în diverse afecțiuni oculare.

Sucul proaspăt dă rezultate în unele eczeme, frecîndu-se regiunea bolnavă cu frunze de curînd recoltate, astfel încît sucul să se imprime pe leziune.

ALUNUL — Corylus avellana L.

(Fam. Betulaceae)

Arboraș sălbatic, melifer, înalt de 1—5 m, care crește prin crînguri și păduri pînă la 1 700 m altitudine, dar poate fi și cultivat, cînd producția și calitatea alunelor se îmbunătățește. Se folosesc medicinal frunzele, alunele, mîțișorii, scoarța de ramuri tinere și rădăcini, care conțin tanin și flavonoide, avînd însușiri antihemoragice, antisudorifice, antifebrile, astringente, depurative, vaso-constrictoare.

Importanța alunului este mai mult alimentară, alunele fiind mai digerabile decît nucile. Ele par să conțină un principiu care mărește tensiunea sanguină în anemie și clorază.

Pot servi la o serie de preparate: prăjituri, ciocolate, bomboane etc., în scop nutritiv și stimulent.

Coaja de rădăcină de alun în decocție de 30 g la litru, fiartă un sfert de oră și administrată intern, are însușiri astringente și antifebrile.

Se recomandă în menstre dureroase și abundente, precum și în paludism, hemoragii, varice, flebite. Frunzele uscate, infuzie 20 g la litru, macerate 8 ore, au rol pozitiv asupra elasticității și tonusului vaselor de sînge, luîndu-se 2 ceaiuri reci pe zi.

Infuzia de frunze 25 g la litru, macerată 2 ore, se ia intern cîte 2 cești de ceai pe zi în varice.

Decocția de mîțișori, 50 g la litru, cîte 5 cești de ceai pe zi, după mese, este eficace contra obezității. În epistaxis, se ia un pahar din infuzia (10 minute) cu 50 g mîțișori la 1/4 litru vin. Coaja de ramuri de alun se întrebuințează intern ca antifebril, în decocție 25 g la litru, fiartă și infuzată cîte 10 minute, luîndu-se la nevoie o ceașcă de ceai, iar extern ca cicatrizant al ulcerelor varicoase și ca un bun calmant al durerilor hemoroidale. În acest scop se mai recomandă decocția 30 g la un litru de apă fierbinte, fiartă un sfert de oră. Se adaugă 0,500 litri alcool de 40° și se aplică local sub formă de comprese, în caz de hemoroizi.

La ulcerele varicoase se spală leziunile sau se pansează cu decocția preparată din 50 g coajă de ramuri sau rădăcină la un litru din amestecul de vin și apă, în părți egale. Infuzia 20 g scoarță de ramuri sau 20 g frunze la litru se indică sub formă de comprese a 20 minute, în cazul cearcănelor la ochi. Infuzia de frunze, 25 g la litru, se recomandă ca cicatrizant sub formă de spălături la răni, iar fumigațiile cu frunze sînt indicate în descongestionarea pielii, în care scop se pun mai multe straturi de frunze pe fundul unei strecurători care se așază pe un vas cu apă fierbinte, expunîndu-se apoi regiunea congestionată la vapori. Cu infuzie de frunze, 20 g la litru, macerată 10 ore, se pun comprese în edemele pleoapelor.

AMĂREALA — Polygala amara L.
sin. P. amarella (Grantz.) Chodat.
(Fam. Polygalaceae)

Plantă perenă ierboasă, înaltă de 0,05—0,20 m, cu rizom scurt și rădăcină pivotantă. Din rizomi pleacă rădăcini aeriene. Frunzele sînt mici, lanceolate, alterne, rar opuse. Florile sînt de asemenea mici, hermafrodite, dispuse în ciorchine, uneori așezate la subțioara frunzelor. Ele pot fi albastre, violete, purpurii, pestrițe sau aurii, după teren, și apar din aprilie pînă în iulie. Fructele sînt capsule care conțin cîte 2 semințe păroase. Plantele cresc pe pășunile umede din munți, pe turbării, locuri calcaroase etc. Se utilizează rizomii, rădăcinile și părțile aeriene recoltate în timpul înfloririi, care sînt fără miros și cu gust foarte amar. Planta conține salicilat de metil, un principiu amar, rezine, glucide, un ulei esențial, saponine, senegină, tanin etc. și are însușiri tonice, stomahice, sudorifice, emoliente, expectorante, laxative, depurative și diuretice, favorizînd totodată metabolismul bazal.

Se folosește mai ales în bolile cronice ale aparatului respirator (bronșite, astm umed, catar pulmonar, tuse, gripă, pneumonie, precum și în reumatism, gută, anemie, cloroză, diaree cronică, hidropizie, convalescență, în lenevirea stomacului și pentru stimularea secreției laptelui). Dozele mari sînt vomitive sau purgative.

Se administrează ca pulbere 5—10 g pe zi, decocție 25—50 g la un litru (se fierbe 5 minute), sau 90 g la 1/2 litru apă, care se bea în 24 ore, sau în fine sirop preparat prin infuzarea într-un vas acoperit timp de 6 ore, a 75 g plantă într-un litru de apă, după care se strecoară, se adaugă 1,800 kg zahăr și se fierbe la foc potolit, pînă devine sirop, din care se iau 4—5 linguri pe zi, mai ales în scop expectorant. În decocții, se poate asocia cu pătlagină, lumînărică, isop, rădăcină de nalbă.

Se recomandă a se întrebuința mai cu seamă coaja de rădăcină în care s-ar găsi de fapt principiul activ al poligalei.

O specie înrudită cu amăreala este *șopîrlița — Polygala vulgaris L.* care posedă proprietăți similare; în doze mari și ea produce vomizări.

Folosită în medicină cu aceleași însușiri este *Polygala Senega L.*, care crește în America de Nord și mai cu seamă în Canada. Aceasta se admi-

nistrează ca decocție 10 g la litru sau sirop, preparat prin infuzarea timp de 6 ore a 75 g rădăcină zdrobită la un litru de apă, într-un vas acoperit. Se adaugă 1,800 kg zahăr, se fierbe la foc potrivit pînă devine sirop și se filtrează. Se administrează cîte 4—5 linguriție pe zi ca expectorant.

AMBROZIA — Ambrosia maritima L., Ambrosia artemisiaefolia L.

(Fam. Compositae)

De fapt există circa 20 de specii de Ambrosia, dintre care mai importante sînt două: *A. maritima L. și A. artemisiaefolia L.*

Ambrosia maritima este o plantă foarte aromatică, înaltă de 0,20—0,60 m, verde alburie, cu frunzele decupate. Crește în sudul Europei și Africa de Nord, precum și în Siria. Are însușiri stomahice, stimulente, cardiace, astringente, folosindu-se în tuberculoză, hemoptizii, hemoragii nazale, acumulare de gaze în tubul digestiv. Extern, are rol emolient și cicatrizant. Se întrebuințează și pentru aromatizarea unor lichioruri.

Ambrosia artemisiaefolia, denumită și *pelin de Canada* sau *ambrozie cu frunze de pelin*, este de două ori mai înaltă ca prima semănînd oarecum cu cînepa; este inodoră, de un verde curat, foarte rămuroasă și cu multe frunze decupate ca și Ambrosia maritima. Ambele plante posedă flori în capitule, unele superioare formate din stamine, altele inferioare, compuse din pistile, dînd fructe verzui violacee. Ambrosia ultimă a fost adusă în Europa din America în a doua jumătate a secolului trecut. Planta în întregime este astringentă, antifebrilă și vermifugă. Frunzele ei conțin o substanță amară și un ulei esențial specific. Se întrebuințează în sîngerările de nas, scuiparea de sînge, contra febrei intermitente, ca înlocuitor de chinină și contra viermilor intestinali, sub formă de pulbere, 20 g pe zi în mai multe reprize și ca decocție 60 g plantă la 150 g apă în clocot, cîte o ceașcă de ceai la o jumătate de oră.

AMMI — Ammi majus L., Ammi visnaga Lmk.

(Fam. Umbelliferae)

Ammi majus L. (Ammi comun) este o plantă anuală, asemănătoare cu morcovul, înaltă de circa 0,80 m, care înflorește în iulie-septembrie și crește pe terenuri nisipoase. În medicină se folosesc fructele care conțin o esență aromatică și au rol tonic-digestiv, carminativ, diuretic, emenagog, în doză de o linguriță de cafea la 100 g apă (infuzie) cîte 2—4 cești de ceai pe zi. De asemenea, infuzia 80 g la litru, cîte 2 cești de ceai pe zi, grăbește bronzarea.

Planta dă fotodermatoze, așa încît în cursul tratamentului se va evita expunerea la soare.

AMMI VISNAGA (Vezi Visnaga).

ANANASUL — Ananassa sativa L.
(Fam. Bromeliaceae)

Este o plantă vivace, cu foi spinoase, originară din Brazilia și cultivată în serele europene.

Fructele de ananas de origine exotică au un gust parfumat și răcoritor. Ele conțin glucide, acizi organici, săruri minerale, vitaminele B, C, bucurîndu-se de însușiri nutritive, diuretice, digestive, antitoxice, antihelmintice și de o eficiență deosebită, sub formă de suc, în bolile de gît, mai ales cînd se formează pseudomembrane care amenință cu sufocarea. Acestea sînt digerate de sucul de ananas, datorită unei enzime pe care o conține.

Sucul proaspăt normalizează menstruația; totodată, face să slăbească persoanele grase, combate mistuirile grele și arterioscleroza, iar extern înfrumusețează tenul.

ANASONUL — Pimpinella anisum L.
sin. Anisum vulgare Guertn.
(Fam. Umbelliferae)

A fost introdus în Europa din Levant ca plantă de grădină, avînd mai multe varietăți care se cultivă în scop medicinal.

Anasonul este o plantă anuală, înaltă de 0,30—0,50 m, cu frunze alterne de un verde închis, cele inferioare ovale și nedivizate, dințate marginal; cele mijlocii, cu trei foliole în formă de inimă, iar cele superioare decupate în segmente liniare. Florile, melifere, sînt mici, albe, grupate în umbele. Ele apar în iulie-august. Fructele sînt verzui, păroase, alungite pînă la 5 mm și groase pînă la 1,5 mm; ele au un miros plăcut și gust dulce — aromatic. Fructele se recoltează la sfîrșitul verii și sînt singurele folosite în scop medicinal.

Alături de substanțe hidrocarbonate, grase și minerale, ele conțin un ulei volatil cu anetol, substanțe rezinoase, pectice, mucilag etc.

Fructele de anason au rol antispasmodic, calmînd durerile de stomac și menstruațiile dificile, ajută la eliminarea gazelor gastrice și intestinale, înlătură balonările, ușurează digestia, potolesc tulburările nervoase, care însoțesc mistuirile grele ca: ameteli, dureri de cap, crampe, palpitații, aerofagie, senzația de apăsare după masă, colici gazoase. De asemenea, anasonul are proprietăți stimulente asupra centrelor respirației și circulației sanguine, asupra secrețiilor digestive, pancreatice, intestinale; totodată mărește cantitatea de lapte. El posedă și proprietăți expectorante în astm, tuse chintoasă, faringită cu răgușeală, bronșită etc., precum și acțiune excitantă asupra metabolismului general, secrețiilor, respirației, inimii, creierului, măduvei spinării.

El se mai recomandă în oboseala însoțită de migrene nervoase și slăbiciune. De asemeneae, calmează colicile sugarilor, avînd în plus și rol vermifug.

Ca diuretic, potolește setea în hidropizie. În astm, se fumează țigări cu anason.

Se poate folosi și la animalele femele care au lapte insuficient: vaci, scroafe, cățele etc.

Se contraindică în ulcerul gastro-intestinal și în colite.

Intern, se utilizează infuzia dintr-o linguriță de fructe la o ceașcă de ceai sau 10—20 g la un litru de apă, luîndu-se 2—3 cești pe zi. Contra colicilor la copii, se dă acestora cu linguriţa o infuzie preparată în ceai obișnuit sau în lapte, sau mamelor care alăptează, în dozele de mai sus; pulberea amestecată cu miere, zahăr, apă, vin, sau în cașete, poate fi utilizată în doze de 1—8 g pe zi. Cu fructe de anason se aromatizează alte ceaiuri dezagreabile, grețoase etc. Din fructe se mai poate prepara un lichior digestiv, macerîndu-se timp de o lună 50 g anason și 1 g scorțișoară în 1/2 litru de alcool de 40—60°, din care se bea cîte un păhărel, înainte de mese. În sughiț sau vărsături, se ia o infuzie cu 3—5 g fructe la o ceașcă de ceai. În faza finală a flebitelor, se recomandă infuzia din 5 g fructe de anason și 50 g pătlagină la litru, cîte 4 cești de ceai pe zi.

Uleiul și siropul de anason, preparate farmaceutic din fructe, au același rol ca și acestea. Siropul se administrează intern, în doză de 2—3 linguri pe zi, iar uleiul de 2—3 ori pe zi, cîte 2—12 picături în puțină apă.

Extern, infuzia de fructe 15—20 g la litru se folosește sub formă de loțiuni și cataplasme în echimoze și tulburări mamare prin reținerea laptelui.

Din uleiul de anason se prepară lichioruri, paste și prafuri de dinți, folosindu-se de asemenea în fabricarea bomboanelor și în prepararea unor produse de cofetărie.

Fructele de anason pot fi folosite și în indigestiile animalelor, precum și în colici la cai, sub formă de infuzie sau decocție, în doze după cum urmează: la cîine dozajul este ca la om, la oi de două ori mai mare, la porci de 3—4 ori, la cal de 8—10 ori, iar la vaci de 15 ori, ajungîndu-se la 100 g pe zi în scop galactogen. Anasonul verde, adăugat în hrana vacilor, este de asemenea galactogen. La cățele, pentru a se favoriza secreția de lapte, se dă de 3 ori pe zi, mai multe zile, amestecul a cîte 10 g fructe zdrobite de anason și fenicul, cu puțin zahăr praf. Se mai poate folosi amestecul a cîte 100 g fructe de anason, de fenicul, boabe de ienupăr, toate pulverizate, cîte o lingură pe zi de amestec, timp de o săptămînă.

Din fructele de anason se extrage un ulei care servește la prepararea *sintofolinului,* cu acțiune similară foliculinei.

În medicina veterinară, sintofolinul provoacă apariția căldurilor la vaci și deschiderea gîtului uterin, favorabilă eliminării puroiului din uter în caz de piometru.

● ANASONUL STELAT, BADIANUL — Illicium verum Hooker.

(Fam. Magnoliaceae)

Este fructul unui arbore originar din China de Sud-Vest, mereu verde, înalt de 6—12 m, asemănător cu *I. anisatum* Lour., originar din

Japonia, ale cărui fructe sînt otrăvitoare, mai mici și cu foliculii terminați în cioc ascuțit. A fost introdus în Europa pe la anul 1600.

Badianul are proprietățile anasonului obișnuit, dar în doze mari este vătămător. În doze mici (decocții sau infuzii de fructe 2,5—5 g la litru sau tinctură 2—3 picături înainte de mese), are rol stomahic, aromatic, expectorant, carminativ, stimulent al secreției lactate. Acționînd asupra sistemului neuro-muscular, ușurează respirația, stimulează circulația și tonifică inima. Se folosește de obicei în dureri și spasme stomacale și intestinale.

Esența de badian conține 80% anetol, iar badianul japonez conține schimină, foarte toxică, un cîine obișnuit putînd fi ucis cu 0,12 g substanță.

Esența de anason stelat în doze mari are acțiune stupefiantă asupra creierului și măduvei, producînd sporirea secrețiilor mucoaselor, grețuri, vărsături, tremurături, stări de nervozitate și beție, hematurie, pierderea inteligenței, convulsii epileptiforme, congestie cerebrală și pulmonară, tulburări urmate uneori de moarte.

În medicina veterinară, anasonul stelat se folosește contra indigestiilor, meteorismului și ca excitant al poftei de mîncare.

Badianul se mai utilizează la prepararеae unor aperitive alcoolice, în cofetării, ca momeală pentru pescuit, la aromatizarea unor preparate de drogherie (pudră, săpun, apă de dinți).

ANEMONELE

Fac parte din familia Ranunculaceae și înfloresc primăvara timpuriu în culori vii și foarte variate, conținînd otrăvuri puternice, corosive. Ele se caracterizează prin 2 rozete de frunze: una în jurul coletului rădăcinii, alta în treimea superioară a tulpinii, sub florile caracterizate prin numeroase stamine și ovare dispuse deasupra caliciului. În stare proaspătă, toate anemonele sînt caustice, vezicante, corosive. La animalele ierbivore produc urinare cu sînge, dizenterie, inflamația organelor digestive, hemoragii ale măduvei spinării. La om dau intoxicații similare cu cele produse de omag, datorită anemoninei, care acționează asupra măduvei spinării, bulbului și creierului, provocînd hipnoză, scăderea sensibilității, paralizii progresive ale membrelor și apoi ale mușchilor respiratorii. Anemonina mai poate provoca hipotensiune sanguină. Toxicitatea ei este așa de mare încît cu 0,2 g se poate ucide un cîine de 10 kg.

În otrăvirea cu anemone se iau măsuri ca și în otrăvirile cu omag sau alte ranunculacee. În primul rînd se vor produce vomizări, se vor face 2—3 spălături stomacale cu lichide la care s-a adăugat tanin. Se va administra apoi emulsie de cărbune animal caldă, stimulente (eter, alcool, amoniac), se vor face fricțiuni uscate și se vor aplica sinapisme. Pentru susținerea inimii și revenirea pulsului se va administra atropină în doze mici, digitală, oleu camforat. În caz de asfixie se va face respirație artificială timp de 1—4 ore și inhalații cu nitrat de amil.

Ca anemone principale citățm: *floarea paștelui — Anemone nemorosa L., degețelul — Anemone pulsatilla L.* și *Crucea voinicului — Anemone hepatica L.*, care se vor descrie mai departe, în cuprinsul acestei lucrări.

● ANGELICA — Angelica archangelica L.

(Fam. Umbelliferae)

Plantă bienală sau perenă, crește în cultură, mai rar spontan, în regiunile carpatine, pe lîngă pîraie și păduri.

În cultură este bienală, atingînd înălțimea de 1—3 m, cu tulpină ramificată, cilindrică, prevăzută cu dungi fine.

Angelica

Are frunze mari, de trei ori penate, cu folicule dințate, terminate în trei lobi. Frunzele, lungi pînă la 1 m, au la bază o teacă largă. Florile sînt mici alb-verzi-gălbui, păroase la extremități, așezate în umbreluțe dese și apar în iulie—august, fiind melifere. Fructul este o achenă cu două semințe, turtite pe o parte, bombate pe alta.

Planta are rizomi și rădăcini groase, cu miros aromat, ca de altfel întreaga plantă, și cu gust amar aromat. O plantă înrudită cu însușiri similare, dar mai slabe, este *Angelica silvestris L.*, de dimensiuni mai reduse.

În scop medicinal se folosesc rădăcinile și rizomii (toamna), frunzele (iunie—iulie), tulpinile tinere (iunie—iulie) și fructele (iulie), care conțin un ulei volatil, tanin, substanțe amare și rezinoase, terpene, feculă, zaharoză, pectină, cumarină, vitamina B_1. Planta montană conține ulei volatil în cantitate mai mare și de mai bună calitate.

Angelica are rol digestiv, aperitiv, stomahic și tonic-amar, prin stimularea poftei de mîncare și ușurarea digestiei, recomandîndu-se în mistuirile grele și în suferințele vezicii biliare, precum și în convalescențe; mai este expectorantă, emenagogă și depurativă, iar rădăcina se bucură de reputația de a prelungi viața. Are totodată acțiune tonicardiacă, antiseptică, diuretică, sudorifică și carminativă. Ca antispasmodic, se folosește în afecțiunile cu spasme de origine nervoasă, astm nervos, crampe digestive, menstruații dificile, sincope, amețeli, dureri de cap. Angelica acționează în bine asupra secrețiilor organismului, favorizează funcțiile pielii, elasticitatea mușchilor, energia nervoasă, fortifică vasele intestinului și bronhiilor, înlătură astenia funcțională a tubului digestiv și aparatul respirator, combate arsurile stomacale, vomizările spasmodice, colicile gazoase,

aerofagia. Ușurează expectorația și fortifică mucoasa respiratorie, stimulează inima și rinichii, combate amețelile, migrenele, durerile de cap nervoase, isteria neurastenică, epilepsia, surmenajul, amenoreea, leucoreea, scorbutul, scrofuloza, rahitismul, tusea, gripa, reumatismul, guta, răceala etc. Totodată, ea întîrzie procesul de îmbătrînire.

Ca antiseptic, se recomandă a se folosi planta intern, în timp de epidemii, mai cu seamă în caz de gripă.

Intern, se folosește infuzia de rădăcini, rizomi sau tulpini tinere, în proporție de 10—30 g la un litru de apă fierbinte, luîndu-se cîte o ceașcă de ceai după mese. Infuzia de fructe se prepară din 10—15 g la litru. Luată cu o jumătate de oră înainte de mese, infuzia este un bun aperitiv; după masă, folosirea infuziei ușurează digestia și potolește crampele stomacale.

În locul infuziei se poate folosi și decocția sau pulberea de rădăcini, frunze și fructe, cîte o jumătate de linguriță de 2—3 ori pe zi. Vinul se prepară prin macerarea într-un litru de vin alb a 50—60 g plantă într-o sticlă astupată și ținută la cald 2—3 zile; se iau 1—3 pahare pe zi.

Lichiorul tonic se prepară din 25 g tulpină verde tocată de angelica și 1 g de nucșoară lăsate să se macereze 15 zile în alcool; se filtrează și se adaugă sirop de zahăr, preparat din 0,5 l apă și 1 kg de zahăr. Din lichior, se iau 2—3 păhărele pe zi. În bolile de stomac, se poate lua tinctură preparată din 100 g rădăcină proaspătă, tocată mărunt și macerată 4 zile la loc călduros, în 500 g alcool; se filtrează, iar reziduul se macerează din nou. Se iau 15—20 picături pe o bucățică de zahăr sau în ceai de izmă, tei etc. În caz de epidemii (gripă, guturai etc.) se va mesteca zilnic în gură o bucățică de rădăcină, în scop preventiv.

Infuzia de rădăcini sau fructe 30 g la litru se poate administra contra vărsăturilor sporadice, colicilor intestinale, amețelilor.

Extern, decocția de rădăcini proaspete sau frunze crude 50 g la litru, se recomandă sub formă de comprese pe plăgi, contuzii și ulcerații. În același scop se poate folosi pulberea de rădăcini. Se mai pot face băi cu 100—350 g rădăcini pentru o baie, cu rol reechilibrant nervos. Șamponul uscat cu pulbere de rădăcină stimulează creșterea părului.

Angelica se mai utilizează pentru prepararea de dulcețuri, conserve, bomboane, precum și în vopsitorii, dînd o culoare galbenă-aurie materialelor.

Sucul de angelică este caustic pentru piele și mucoase, așa încît planta proaspătă va fi manevrată numai cu mîinile protejate. Esența în doză de peste 1 g dă hematurie, nefrită și chiar moartea. Angelica intră în compoziția a numeroase lichioruri: Theriaque, Benedictine, Chartreuse. Acesta din urmă se prepară cu izmă, melisă, coriandru, anason, fenicul, șofran, scorțișoară, lămîie, nucșoară, cardamom, ghimbir, cuișoare, ardei, grăunțe de pesmă etc.

Redăm o rețetă de ratafia de angelica: fructe de angelică 12 g, fructe de fenicul și anason, cîte 8 g, alcool 0,200 litri, apă filtrată 25 g, se macerează 10 zile, se adaugă 500 g zahăr, se lasă în repaus și se filtrează.

ANGHINAREA — Cynara scolymus L.

(Fam. Compositae)

Este o legumă cu însemnate calități medicinale, provenind din anghinarea sălbatică — *Cynara cardunculus L.* Ea are o tulpină înaltă de 0,60—1,80 m, prevăzută cu peri argintii. Este o plantă perenă, în primul an formîndu-și frunzele bazale în rozetă, iar în al doilea an tulpina cu flori melifere, violacee, care apar în iulie-august și sînt dispuse în capitule de 8—15 cm în diametru. Florile de *Cynara cardunculus* sînt mai mici (4—5 cm în diametru), iar frunzele pot avea spini la lobii triangulari.

Pentru uz comestibil se folosesc receptaculele florilor și bracteele, iar în scop medicinal frunzele, mari, dantelate, cu lobii rotunjiți sau ascuțiți, prevăzute uneori cu spini la Cynara cardunculus L. Ele au gust foarte amar, de altfel ca întreaga plantă, afară de partea cărnoasă a capitulelor florale.

Anghinarea alimentară se va consuma îndată după fierbere, căci poate deveni toxică. Nu se va consuma de femeile care alăptează, căci influențează negativ secreția și gustul laptelui.

Anghinarea conține vitaminele A și B, substanțe amare, inulină, tanin, o enzimă, un colorant verde, un coagulant al laptelui, cinarină, flavonoide, aminoacizi, săruri minerale. Ea are acțiune asupra ficatului, mărind secreția bilei (acțiune coleretică), ajutînd fluidifierea și scurgerea ei în intestin (acțiune colagogă). Ea are un rol important în metabolismul ureii și colesterolului, ușurînd eliminarea acestora din organism prin diureză, avînd o acțiune tonică, aperitivă, antidiareică, depurativă, stomahică, hipoglicemiantă, excitantă.

Anghinarea se recomandă în icter, calculi la vezica biliară, intoxicații intestinale și alte intoxicații, insuficiențe hepato-renale, colici și alergii hepatice, nefrite acute și cronice, fermentații intestinale, constipații, colite, enterite, boli infecțioase, stări pletorice, în diabetul de origine hepatică, artritism, gută, hiperazotemie, arterioscleroză, hipertensiune, hemoroizi, obezitate, slăbire, migrene, astm, oligurie de origine renală, gravelă urică, boli de piele (eczeme, prurigo, dermite) de natură diatezică, boli infecțioase (gripă, angine).

Unii autori (Tixier ș.a.) propun frunzele de anghinare contra tulburărilor vîrstei de 50 ani, însoțite de precipitarea colesterolului: cefalee, amețeli, vîjîituri în urechi, furnicături, dureri înapoia sternului, stări de anxietate, amorțeli în degete, dureri în mers, ten ofilit la menopauză, plăci aortice, ateromatoză (cu arterită cronică, angină pectorală, tulburări uremice, ramolisment cerebral etc.). Dr. L. Tixier recomandă, pentru efecte mai rapide și mai bune, 10—11 injecții intramusculare (cîte una pe zi) a cîte 5 ctgr principiu activ de anghinare.

Consumul anghinarei ca legumă nu are efect medicinal, căci după cum am arătat mai sus, principiile active se găsesc numai în frunze. Acestea se folosesc uscate în strat subțire, iar în scop industrial și crude. Consumul de anghinare crudă se recomandă însă în diabet.

De reținut că anghinarea posedă acțiune antibiotică asupra microbilor patogeni ai tubului digestiv, fără să influențeze flora normală, folositoare, astfel explicîndu-se acțiunea ei în multe afecțiuni digestive.

Ea se recomandă intern, sub formă de suc, infuzie, decocție, vin, tinctură, extract sau preparate farmaceutice (anghirol, boldocolin). Sucul obținut din frunze crude se ia cîte 50—100 de g pe zi, într-un pahar de vin alb.

Decocția se prepară din 30—40 g frunze sau rădăcini la 1 litru de apă în clocot, fierbîndu-se 10 minute. Se ia o ceașcă de ceai cu 15 minute înainte de fiecare masă. Are dezavantajul unei amărăciuni excesive.

Infuzia se face cu 5—10 g la litru, administrîndu-se 2—3 cești pe zi. Ea este de asemenea amară.

Vinul de anghinare se prepară macerîndu-se 8 zile 40 g frunze uscate într-un litru de vin alb, din care se iau 2 pahare pe zi. Pentru tinctură se macerează 500 g frunze uscate într-un litru de alcool de 40°, timp de 15 zile. Se amestecă bine, se filtrează, se stoarce și se păstrează într-o sticlă. Se iau 8—10 g (2—3 linguriță) cu puțină apă înainte de mese.

Extractul fluid hidroalcoolic deproteinizat se ia în doză de 0,60—1,5 g înainte de mese, iar extractul uscat cîte 2 drageuri a 0,25 g de 3 ori pe zi. Extractul fluid intră în compoziția anghirolului și boldocolinului.

În medicina veterinară se dă în insuficiență hepatică la cîini cîte o ceașcă de ceai dimineața și seara din decocția 0,50 g frunze de anghinare la litru.

ANINELE NEGRU — Alnus glutinosa L. Gaertn.

(Fam. Betulaceae)

Este un arbore care crește înalt de la cîțiva metri la 25 m, prin zăvoaie, pînă la 1 200 m altitudine, avînd frunze zimțate obtuze, lung pețiolate, de un verde intens pe fața superioară, ușor cleioase și flori sub formă de mîțișori, melifere. Terapeutic se folosesc frunzele recoltate primăvara și coaja, recoltată în februarie de pe ramuri tinere, cu rol tonic, antifebril, astringent, cicatrizant, detersiv și pentru oprirea secrețiilor lactate. Coaja conține tanin în mare cantitate.

Intern, deși are un rol similar chininei, aninele negru se întrebuințează rar, sub formă de vin, macerîndu-se 10—30 g coajă tocată într-un litru de vin timp de 12 zile. Se iau cîte 2 pahare pe zi ca tonic și antifebril. Frunzele sînt sudorifice, diuretice, vermifuge, antifebrile. Contra febrei se iau 0,15 g pulbere de coajă în puțină miere sau decocție de frunze 10—15 g la o ceașcă înaintea accesului de friguri. În scop tonic și astringent, se iau 3 cești de ceai pe zi decocție de scoarță, 30—50 g la litru în apă sau într-un litru de vin (2—3 pahare pe zi) la mese.

Extern, în inflamațiile gurii, limbii, gingiilor și faringelui (cronice), se fac gargarisme cu decocții de scoarță 30—40 g la litru, sau 50 g frunze la litru, fierbîndu-se pînă scade la jumătate și îndulcindu-se cu miere.

Coaja de anine se mai folosește pentru spălături la plăgi și pentru irigații vaginale, în leucoree, ca decocție 50 g la litru.

În caz de întărcare, se pun cataplasme cu frunze crude tocate și încălzite pe sîni de 2—3 ori pe zi. Încălzirea se face pe o placă de metal pînă frunzele asudă. Ele se pot amesteca cu asmățui.

Contra reumatismului se acoperă bolnavul cu un strat de frunze uscate la soare sau cuptor, se pune deasupra o pătură groasă, producîndu-se o sudație puternică. După o jumătate de oră se șterge corpul cu o flanelă. Repetat zilnic o săptămînă, procedeul înlătură durerile. Decocțiile de frunze și coajă au efect, aplicate extern, în ulcerele atone și varicoase.

În medicina veterinară se fac spălături bucale în caz de stomatite simple sau aftoase, sau spălături vaginale în caz de vaginite, de obicei la bovine. Caii cu scurgeri purulente nazale, fără să fie de origine morvoasă, se vindecă dacă sînt adăpați 1—2 luni numai cu apă în care se macerează o mare cantitate de coajă de anine; cu frunze proaspete de anine se freacă regiunile dureroase din cauza reumatismului sau laturile toracelui în caz de afecțiuni ale plămînilor și pleurei la animale.

Coaja de anine negru proaspătă sau uscată se utilizează și în vopsitorii, mai ales pentru lînă, precum și în industria tăbăcitului.

În caz de păduchi în cotețele de găini și porumbei, se pune seara, după culcarea păsărilor, cîte o ramură de anine cu frunze, pe care se așază noaptea insectele. A doua zi ramura se arde. Procedeul se repetă cîteva zile la rînd.

ARAHIDA — Arachis hypogaea L.

(Fam. Leguminosae)

Plantă originară din Brazilia, cultivată, înaltă de 0,30—0,40 m, cu frunze alterne, penate, flori solitare galbene și fructe care se dezvoltă în pămînt, numindu-se *alune de pămînt* sau *americane*.

Semințele sînt bogate în ulei comestibil, care se folosește în alimentație, la fabricarea margarinei, săpunurilor, unor vopsele, precum și la iluminat. Uleiul conține trigliceride ale acizilor: oleic, arahic, linoleic etc. El rîncezește ușor. Turtele se folosesc în hrana animalelor.

Alunele de pămînt se consumă prăjite sau pulverizate, fiind foarte bogate în substanțe nutritive favorabile creșterii. Ele sînt indicate în constipație, colici hepatice și renale, iritații intestinale. Din ele se obține un bun înlocuitor de cafea. Uleiul se folosește în arsuri.

ARĂȚELUL

(Vezi Limba cîinelui)

ARBATUL — Arbutus unedo L.

(Fam. Ericaceae)

Este un copăcel mediteranean, înalt de 2—10 m, cu frunzele mereu verzi, coriace, dințate, asemănătoare cu cele de laur; florile, aducînd cu cele de mărgăritărel, uneori roze, apar tot anul. Fructele, de mărimea cireșelor, sînt roșii, avînd mici granule pe suprafața lor, ca fragile,

dar sînt tari și fade la gust. Florile sînt sudorifice, fructele slab narcotice, rădăcinile depurative și descongestionante, avînd de asemenea rol în arterioscleroză, frunzele astringente și antiseptice intestinale și urinare ca și strugurii ursului, precum și coleretice. Planta este foarte bogată în tanin; ea mai conține arbutozidă.

Fructele servesc la prepararea de dulceţuri și marmeladă.

Frunzele se pot folosi în diaree, inflamaţii purulente ale căilor urinare, colici renale, calculi și gravelă, hipertrofia prostatei, uretrită blenoragică, incontinenţă și retenţie urinară.

De obicei se folosește infuzia de frunze proaspete, 10 g la un litru de apă fierbinte, care se bea în 24 ore ca antidiareic sau diuretic. Frunzele se mai prepară sub formă de decocţie 10—14 g la litru, iar rădăcinile decocţie 20 g la 0,5 l, macerîndu-se 12 ore, fierbîndu-se pînă scade la o treime, la foc domol, filtrîndu-se și luîndu-se cîte un pahar de 3 ori pe zi, înainte de mese. În scop coleretic, pentru stimularea ficatului, se iau 3 cești de ceai pe zi din infuzia (5 minute) preparată cu 50 g frunze la litru. Din fructe, prin distilare, se obţine o băutură stomahică și digestivă.

Arbatul

În arterioscleroză, se ia dimineaţa pe nemîncate, 3 zile la rînd, cîte o ceașcă de ceai din decocţia obţinută macerînd o noapte 40 g rădăcină uscată, mărunţită, la un litru de apă, încălzindu-se și fierbîndu-se la foc potolit, pînă scade la 1/3; se strecoară numai înainte de folosire.

ARBORAȘUL DE CAFEA — Coffea arabica L.

(Fam. Rubiaceae)

Este un arboraș mereu verde, înalt de circa 5 m, originar din Africa, care crește sub formă de tufiș, avînd frunzele ovale și opuse, netede și lucitoare și flori albe, cu miros de iasomie. Fructul (drupă) este verzui ovoid, iar apoi roșu, cu miez moale și dulce; format din 2 părţi acuplate, fiecare conţinînd cîte o sămînţă. Semințele nu sînt altceva decît boabele de cafea. Cafeaua este cunoscută din Antichitate, dar abia în secolul al XVII-lea s-a răspîndit și în Europa.

Prin cafeina pe care o conține, cafeaua stimulează intelectul și memoria, limpezind senzațiile și făcîndu-le mai perceptibile, influențînd în același timp în bine aparatele circulator, digestiv și urinar.

Cafeaua mărește cantitatea de suc gastric și astfel stimulează digestia. Ea are și însușiri diuretice, prin cantitatea mare de potasiu pe care o conține, iar prin cafeină ajută buna funcționare a inimii, fiind recomandată și în stări morbide, datorite hipopotasiemiei.

Cafeină, chiar mai multă, conține și ceaiul (Thea), care însă este mai puțin activ, căci în compoziția acestuia intră un principiu care ar neutraliza în parte cafeina.

Cafeaua nu se va folosi de către bolnavii cu afecțiuni ale coronarelor, cu accese de gută, insomnii grave, hipertensiune, litiază urinară, ateroscleroză. În aceste trei ultime afecțiuni, unii autori admit totuși consumul moderat de cafea. Unele soiuri sînt mai bogate în cafeină, acestea recomandîndu-se cu predilecție în scop medical.

ARBORELE DE CACAO — Theobroma cacao L.

(Fam. Sterculiaceae)

Este un arbore înalt de 4—6 m, cu frunze mari, întregi, pieloase și flori mici roșietice care se dezvoltă pe crengile groase sau chiar pe tulpini. Fructele alungit-ovale, cu vîrful ascuțit, au o lungime de 15—25 cm și conțin circa 50 semințe oval turtite, lungi de 2,5 cm, cu tegument subțire, dar tare.

Arborele crește în regiunile tropicale din America de Sud, Asia și Africa și dă recolte bogate la vîrsta de 8—10 ani. Prin fermentarea fructelor mature, la temperatura de 30—50°, se izolează semințele, fiind mirositoare, care devin cafenii și din care, după îndepărtarea tegumentului și presarea între plăci încălzite, se obține uleiul sau untul de cacao și turtele de cacao, din care se prepară cacao și ciocolată. Din tegumentul semințelor se obține teobromină, alcaloid existent și la alte plante, dar mai ales în ceai (Thea).

În farmacii, untul de cacao se folosește la prepararea supozitoarelor, globulelor și unor creme cosmetice.

Preparatul comercial cacao are întrebuințare alimentară, folosindu-se mai ales cu lapte dulce. Decocția de cacao are de asemenea acțiune antidiareică, în care scop se pot lua 3—4 cești de cafea pe zi, în doză de o lingură la o ceașcă. La copii doza se reduce la 1/2—1 linguriță la o ceașcă de apă fierbinte.

Ciocolata are însușiri similare cu cacao.

ARBORELE DE CAMFOR — Cinnamomum camphora T. Nees. et Ebem.

(Fam. Lauraceae)

Este un arbore originar din sudul Chinei, Japoniei și din insula Taivan, cultivîndu-se mai ales în India, răsăritul Africii și în Florida (S.U.A.).

El ajunge la înălțimea de 50 m și la vîrsta de 2 000 ani. Are frunze întregi, alungit ovale, coriace, glabre, lucitoare, prevăzute cu puncte semitransparente, formate din celule secretorii specifice. Florile mici au culoare albă sau alb-verzuie, iar fructele roșii purpurii sînt drupe în care se află cîte un singur sîmbure. Arborele conține în toate părțile lui, dar mai ales în tulpini (partea lemnoasă și suberul secundar), camfor, produs de celulele secretorii. Cantitatea de camfor este maximă cînd arborii ating vîrsta de 50—60 ani și cînd ei se taie, tulpinile aș-chiindu-se și distilîndu-se în cazane, cu ajutorul vaporilor de apă. Uleiul obținut prin distilare servește la prepararea camforului, care se bucură de însușiri cardiostimulente, respiratorii, rubefiante și revulzive, folosindu-se pentru aceste din urmă calități, în reumatism, nevralgii musculare, datorite gripei și răcelii, în miozite, bronșite etc.

Ca tonic cardiac și respirator, camforul, în doze mici, se recomandă în bolile febrile, sub formă de oleu camforat în injecții subcutanate, atît la om cît și la animale, dar mai ales la cabaline și carnasiere. Se va evita la animalele de măcelărie, deoarece el dă miros și gust specific, neplăcut, de camfor, cărnii. În doze mari, are efecte contrarii, putînd produce delir, sincopă cardiacă și chiar moartea.

În scop rubefiant și revulsiv, se folosesc extern, sub formă de fricțiuni, pe regiunile afectate sau pe piept și spate în caz de bronșite, diverse preparate cu camfor: spirt camforat simplu sau saponat, ulei, unguent sau liniment. Are dezavantajul mirosului pătrunzător. Uleiul volatil de camfor se găsește și în alte plante exotice sau indigene (ienupăr, salvie, rozmarin, levănțică, sovîrf, busuioc, mușețel, vetrice, romaniță etc.).

Intern, ca pulbere, în doze de 0,03—1 g, de mai multe ori pe zi, sau ca emulsie 1—3 g în 200 ml apă, camforul stimulează inima, este antireumatic, antispasmodic, sedativ, analgezic (mai ales în durerile de dinți) și hipotermic (coboară temperatura corpului sub limitele normale).

Alcoolul camforat 1/9 (alcool 90°), în fricțiuni, este antinevralgic, antireumatismal etc., recomandîndu-se mai ales în miozite.

Amestecat în părți egale cu pulbere de piper negru, camforul combate moliile, amestecul presărîndu-se pe un carton, în șifonier.

În medicina veterinară se întrebuințează ca antiseptic, stimulent, calmant în colici la cai, antiparazitar extern contra păduchilor la bovine. Intern, dozele variază: 1—2 g la cîine, 5—15 g la cabaline.

ARBORELE DE CHININĂ — Cinchona officinalis L., Cinchona calisaya Wedd., Cinchona succirubra Pavon.

(Fam. Rubiaceae)

Arbore mare, de circa 20 m înălțime, cu frunze opuse, eliptice, ascuțite, lucitoare, coriace și flori roșii, grupate în panicul; fructele sînt capsule care conțin semințe cu aripi membranoase.

Originare din regiunile tropicale ale Americii de Sud, cele peste 40 de specii și numeroase alte varietăți, se mai cultivă în vestul Africii, India, Indonezia, dar mai ales în insula Jawa.

În scop medicinal se folosește coaja arborelui, uscată, sub numele de *Cortex Chinae*, care conține o serie de alcaloizi (dintre care cel mai important este chinina), chinovină, un heterozid cu gust foarte amar, acizi organici, acid chinotonic, tanin etc.

Folosită de indienii din Peru contra frigurilor, scoarța de cinchona a fost introdusă în Europa, unde în secolul al XVIII-lea i s-au recunoscut însușirile antifebrile.

În 1820, s-a izolat din drog de către francezii *Pelletier* și *Caventou* chinina, principiu activ cu care s-au stabilit bazele homeopatiei, observîndu-se că substanța, în doze mici, declanșa simptome similare cu cele pe care le vindeca.

În afară de acțiunea sa principală antifebrilă, dar mai ales antipaludică (distruge schizonții parazitului Plasmodium malariae) chinina are proprietăți tonice generale și cardiace, recomandîndu-se la convalescenți, astenici și debili.

Scoarța de Cinchona este totodată unul dintre cele mai bune mijloace de luptă împotriva gripei, a febrei și asteniei din timpul gripei sau în starea postgripală.

Ea împiedică îngrășarea, fiind un bun reductor al grăsimilor organismului. De asemenea i se atribuie un rol analgezic în crampele musculare și curbaturile febrile, în stimularea contracțiilor uterului, precum și un efect moderator asupra excitabilității inimii.

Drogul se folosește intern sub formă de macerație, 10 g scoarță la 1 litru de apă, cîte 2—3 cești de ceai pe zi, decocție 20 g la litru (se fierbe pînă scade la jumătate), cîte 3 jumătăți de pahar, pulbere 1—6 g zilnic în cașete sau, mai ales sub formă de vin, care se prepară macerînd timp de 2—3 zile 20 g drog într-un litru de vin alb, din care se ia, după strecurare, de două ori pe zi cîte o jumătate de pahar.

O altă rețetă constă din a macera 40 g scoarță uscată sfărîmată în 100 g alcool de 60°, timp de 24 ore, după care se varsă peste macerație un litru de vin roșu sau alb și se macerează din nou 10 zile, agitînd vasul de mai multe ori în acest timp. Se filtrează și se ia cîte un păhărel înainte de mese. Vinul nu se va da copiilor.

Ca tonic și aperitiv se mai recomandă tinctura sau extractul, preparate oficinale. Dozele mari împiedică acțiunea tonic-aperitivă.

Contra obezității se ia timp de o lună, din 2 în 2 zile, cîte un pahar de vin alb sec, în care s-a amestecat o linguriță de chinină roșie.

Chinina și sărurile sale constituie un medicament specific contra malariei.

Extern, chinina intră în compoziția unor loțiuni pentru păr.

ARBORII DE COLA — Cola nitida (Vent) A. Chev. sin. Cola vera K. Schum., Cola acuminata Pal. Beauv.

(Fam. Sterculiaceae)

Arborii de cola sînt originari din Africa de vest, unde se și cultivă. Se întîlnesc de asemenea cultivați în America de Sud și Mexic, precum și în Asia de sud-est. Ei ajung la circa 25 m înălțime, avînd tulpini cu coajă netedă, frunzele alterne, lanceolate, florile galbene sau purpurii.

Fructele sînt stelate, cu cinci folicule, fiecare folicul conținînd 2—3 semințe de la care se recoltează cotiledoanele, înainte de maturitatea fructelor.

Semințele de cola, numite și nuci de cola, sînt alb-gălbui pînă la roșii, în lungime de 3—4 cm. Ele conțin cafeină, teobromină, amidon, tanin și au însușiri tonice generale, excitante și de restabilirea forțelor organismului. Datorită acestor însușiri, cola combate oboseala, potolește foamea și setea, tonifică inima, excită ușor scoarța cerebrală și sistemul muscular. Cola se folosește sub formă de vinuri tonice, lichioruri, băuturi răcoritoare, fortifiante sau ca tinctură, extract, granule, pulbere.

Un vin de cola se prepară macerînd timp de 10 zile 60 g drog pisat mărunt, într-un litru de vin muscat. Sticla de macerat se agită zilnic, iar la urmă vinul se filtrează. Din el se iau 2—3 pahare pe zi.

ARBORELE DE CUIȘOARE — Caryophyllus aromaticus L. sin. Eugenia caryophyllata Thunb.

(Fam. Myrtaceae)

Crește în India, Antile, Madagascar și alte insule tropicale, atingînd înălțimea de 20 m.

Cunoscute de chinezi din Antichitate și aduse în Europa prin intermediul arabilor, cuișoarele sînt butonii florali ai plantei.

Ele conțin un ulei volatil bogat în eugenol, un principiu activ, dotat cu importante proprietăți antiseptice și analgezice. O emulsie de 1% de cuișoare este de 3—4 ori mai antiseptică decît o soluție de fenol în aceeași concentrație. Cuișoarele măresc pofta de mîncare și activează toate glandele digestive, stimulează stomacul lenevit, combat fermentațiile și balonările tubului digestiv, precum și durerile de cap. Se recomandă în dispepsii, în prevenirea bolilor infecțioase, în asteniile cu slăbirea memoriei, în durerile de dinți. Cuișoarele, prin esența lor, intră în prepararea a numeroase pomezi și linimente medicinale, analgezice, paste și elixire dentare etc.

Cuișoarele, folosite intern, au de asemenea rol în ușurarea nașterilor.

Cuișoarele se recomandă în mîncăruri, ceaiuri, băuturi, dar în cantități mici, căci altfel sînt iritante și dau gust amar acestora.

Ele sînt în același timp condiment și medicament.

Cuișoarele ușurează fătările la iepe (15 g zdrobite, în concentrate), precum și la cățele (infuzie 0,50 g la o ceașcă de ceai). Fierte în vin, 10—20 g la litru, se dau la bovine în indigestii și meteorism.

ARBORELE DE NUCȘOARĂ — Myristica fragrans. Houtt.

(Fam. Myristicaceae)

Este un arbore exotic (Sumatra, Antile etc.), a cărui sămînță — nucșoara — este o prețioasă mirodenie. Aceasta conține substanțe cu ac-

țiune stimulentă, digestivă și carminativă. Adăugată la preparatele culinare greu digestibile, grase, feculente, nucșoara favorizează digestia, mărește pofta de mîncare, împiedică fermentațiile intestinale. În cantități mici, nucșoara este narcotică și împiedică răul de mare. În cantități mari, este stupefiantă, dînd o stare de beție cu delir și convulsii, care se pot termina cu moartea.

Untul de nucșoară intră în anumite preparate, care — sub formă de fricțiuni — sînt antireumatismale și antinevralgice.

ARBORELE DE SCORȚIȘOARĂ — Cinnamonum zeylanicum Ness.

(Fam. Lauraceae)

Arborele de scorțișoară crește în Extremul Orient, dar mai ales în China și Sri Lanka (Ceylon). Este de fapt un arboraș, înalt de 4—6 m, a cărui coajă uscată a fost folosită încă din Antichitate în arta culinară și în medicină.

Scorțișoara, care nu este altceva decît această coajă uscată, se bucură de însușiri stimulente (asupra aparatelor respirator, circulator și digestiv), aromatice, astringente, antispasmodice, antihemoragice.

În scop medicinal, se folosesc bucățele uscate și fermentate de scoarță. Acestea măresc secreția gastrică și tonifică nu numai tractusul digestiv, ci întreg organismul, recomandîndu-se în convalescență, mai ales în stări de oboseală, astenie postgripală etc. Vinul fiert cu scorțișoară ferește de răceli și gripă, tonifică și stimulează funcțiunile organismului, accelerează circulația și respirația.

Tinctura de scorțișoară, diluată cu sirop, țuică sau rom, este un bun remediu antigripal, intrînd de asemenea în compoziția multor siropuri pectorale. Vinul de scorțișoară, preparat prin macerarea timp de 6 zile a 60 g scorțișoară la un litru de vin negru, este un excelent tonic general, bucurîndu-se de toate proprietățile scorțișoarei. În acest vin se pot adăuga: migdale, zahăr, alcool, musc și ambră, formînd ceea ce se numește *vinul hipocratic*. Un vin digestiv se mai poate prepara prin macerarea timp de 12 ore a 50 g scorțișoară și 20 g scoarță de chinchină, la un litru de vin, luîndu-se după filtrare, cîte un pahar de lichior după mese.

Un vin afrodiziac se obține prin macerarea a 60 g scorțișoară și 30 g vanilie la litru, luîndu-se cîte 2 pahare mici pe zi.

În medicina canină se dă în scop aperitiv înainte de mese cîte o ceașcă de ceai din infuzia 2 g pulbere scorțișoară la ceașcă.

ARBORAȘUL DE FISTIC — Pistacia vera L.

(Fam. Anacardiaceae, sin. Terebinthaceae)

Arbore înalt de 7—10 m, cultivat, cu frunze caduce, compuse din 3—4 foliole late de 4 cm, ovale, care la frecare emană un miros puternic, plăcut. Florile, fără corolă, gălbui sau verzui, femele cu 3—4 se-

pale, mascule cu 5 sepale, sînt dispuse în ciorchine și dau nuci de fistic, roșcate-brune, care la maturitate se desfac în două valve, la mijloc avînd un sîmbure foarte gustos, care se consumă crud, sau se folosește pentru preparate de cofetărie și patiserie. Fructele sînt de mărimea unei măsline. Sîmburii conțin amidon, zaharoză și un ulei. Pe frunze cresc niște gogoși în formă de pară, foarte bogate în tanin.

Din sîmburi se prepară emulsii colorate, care înlocuiesc pe cele de migdale dulci. Uleiul de sîmburi se folosește pentru fricțiuni sau masaje, ca și pentru toaletă.

O altă specie este *Arborașul de mastic — P. lentiscus L.*, înalt de 1—3 m, care cultivat ajunge la 14 m. Are frunze persistente, compuse din 4—10 perechi de foliole, alungite, iarna roșcate și cu un miros rășinos. Florile verzi, apoi roșcate, se ivesc în aprilie-iunie. Fructele, mici ca mazărea, sînt roșii, apoi negre și se coc în octombrie-noiembrie. Frunzele acestei specii fac de asemenea gogoși, datorită înțepăturilor insectei Aploneura lentisci. Este o plantă mediteraneană.

Medicinal se utilizează masticul (rezina), frunzele, fructele, scoarța, rădăcina, lemnul, uleiul, gogoșile. Masticul este astringent, stomahic, sudorific, hemostatic și expectorant. El conține rezine, acizi specifici, o esență, substanțe amare. În frunze se găsesc compuși tanici și tanin, un colorant etc., iar în ulei substanțe ceroase.

Masticul a fost preconizat în tuberculoză, hemoptizii, catare cronice bronhice, diaree, leucoree. El se mestecă în gură pentru a întări gingiile, a parfuma mirosul gurii, a întări dinții. În dentistică este folosit pentru cimentarea cariilor dentare și pentru potolirea durerilor de dinți; aplicat ca atare sau în fumigații, combate durerile gutoase și reumatismale. Din amestecul de mastic, alcool și fructe de anason, se obține prin distilare mastica, o băutură alcoolică.

Sub formă de pastile, masticul se arde în camere pentru mirosul său plăcut.

Lemnul, scoarța, fructele, frunzele și gogoșile au efect astringent, recomandîndu-se în diaree și blenoragie. Lemnul în decocție are acțiune în gută și calculi urinari; uleiul obținut din fructe, în fricțiuni, înmoaie pielea.

Fructele sînt comestibile, ca și uleiul.

Terebintul — P. terebinthus L., este înrudit cu arborașii de mai sus, ajungînd la 3—5 m înălțime și avînd frunze caduce cu 7—11 foliole, lungi de 7—8 cm, cu miros de rezine. Fructele mici, roșii-brune, sînt răcoritoare, cu gust de fistic. Trăiește ca și arborașul de mastic în regiunile mediteraneene. Rășina plantei se numește terebentină, care posedă aceleași însușiri ca și rășinile de conifere. Uleiul obținut din fructe se recomandă sub formă de fricțiuni contra durerilor gutoase și reumatismale. Coaja, bogată în tanin, gogoșile și frunzele au rol astringent, folosindu-se în diaree, dar și în amenoree, albuminurie etc. Fructele se recomandă de asemenea în astm și tuse spasmodică. Întreaga plantă este vermifugă.

● ARBUSTUL DE COCA — Erytroxylon coca Lam.

(Fam. Lynaceae)

Este un arbust mereu verde, înalt de cel mult 2 m, care se cultivă în Peru, Mexic, Columbia, Jawa, Sri Lanka etc. Are frunze lungi de

6 cm și pe jumătate late, al căror gust este amar. Indienii din America de Sud le foloseau în trecut pentru a-și potoli foamea și setea, pentru a înlătura oboseala, mestecîndu-le în gură.

Frunzele de coca au rol stimulent general, înlăturînd oboseala. Infuzia potolește, prin gargară, durerile din gît.

Întrucît conține alcaloizi, printre care și cocaină, coca este considerată ca toxică.

ARBUSTUL DE SENA (Siminichia) — Cassia angustifolia Vahl. Cassia acutifolia Del. Cassia obovata

(Fam. Cesalpineae)

Primele două specii de Cassia sînt arbuști exotici, C. angustifolia fiind cultivată în India, iar C. acutifolia în Egipt (Valea Nilului). Ajung pînă la înălțimea de 2 m, au frunzele compuse din foliole dispuse paripenat, florile galbene în ciorchine și fructele păstăi.

Cassia obovata se cultivă și în Europa (U.R.S.S.).

În scop medicinal se utilizează foliolele și fructele (foliculii), care sînt păstăi turtite, conținînd semințe. Pulberea de foliole uscate este verde, cea de foliculi verde-brună.

Drogul conține derivați antracenici și are efect laxativ și purgativ. Foliculii mai poartă numele de *foi de mamă*.

Siminichia produce purgație mecanică prin contracțiile pe care le provoacă la nivelul intestinului gros, trezindu-i tonicitatea obișnuită și readucîndu-l la normal.

Se folosește decocția de 5—15 g drog la 0,5 litri apă fierbinte.

Cantitatea de plantă se poate lua și cu ceai sau cafea. Efectul laxativ sau purgativ depinde de doză.

În constipația cronică se ia după mese cîte o ceașcă de ceai din infuzia preparată cu 5 foliculi la 250 ml apă.

Foliolele pot produce colici, căci conțin rezine care se îndepărtează prin filtrarea ceaiului sau tratarea prealabilă a drogului cu alcool.

Foliculii nu conțin rezine, de aceea se recomandă mai mult la copii.

Planta se poate folosi și în medicina veterinară, asociată cu sulfat de sodiu. Astfel, la cîine se administrează macerația timp de 4 ore a trei foliculi la o ceașcă de apă rece, iar la capre și oi cîte 6 foliculi la 200 ml apă.

Siminichia intră în compoziția a numeroase preparate oficinale: siropuri și ceaiuri laxative, pulbere compusă din licviritia etc.

ARDEIUL — Capsicum annuum L.

(Fam. Solanaceae)

Plantă ierbacee anuală, cultivată, originară din America, avînd o mulțime de varietăți (ardei gras, gogoșari, ardei iute, capia etc.), cu tul-

pini drepte, ramificate și cu frunze ovale, alterne, evident nervurate. Florile sînt albe, iar fructele bace de forme diferite și culoare roșie sau galbenă, conținînd numeroase semințe mici, albicioase, lățite. Majoritatea fructelor au gust ardeiat. Ele conțin un alcaloid, materii colorante, vitaminele B_1, B_2, C, PP, acizi organici, o substanță specifică, denumită capsicaina, care dă gustul ardeiat.

Ardeiul este un condiment apreciat în multe țări. El posedă însușiri digestive, antiscorbutice, antidiareice, antiinflamatoare, antivomitive, aperitive, rubefiante, antiseptice, sedative, stimulente și tonice. Proprietatea antiinfecțioasă și antiscorbutică se datorește bogăției sale în vitamina C, din ardei izolîndu-se prima dată această vitamină. În adevăr, 1 kg de ardei conține 200 mg acid ascorbic.

Ardeiul se recomandă intern în alcoolism, arterioscleroză, astenie, inapetență, hemoroizi, hemoragii interne, diaree, dizenterie, gută, paralizii, vomizări, fie consumat ca atare, sub formă crudă, uscată sau murată, fie sub formă de boia, pilule, tinctură alcoolică, decocție 1—4 g la litru (1—2 cești de ceai pe zi, în timpul mesei).

Ca pulbere, amestecat cu alte condimente (coriandru, cardamom, cuișoare, scorțișoară, nucșoară, ghimbir, curcuma), formînd preparatul indian *cari*, se adaugă în mîncarea bolnavilor de arterioscleroză.

În gripă, guturai, răceală, se iau 2—3 cești de ceai din decocția de ardei 10—20 g la litru în țuică sau vin. În amestec cu rețentul, cîte 10 g la litru, fierte 3 minute și macerate 12 ore, ardeiul combate manifestările intoxicației alcoolice, luîndu-se 2 cești de ceai pe zi. Contra vărsăturilor, se ia 0,5 g boia de ardei în puțină miere.

Extern, ardeiul este rubefiant, folosindu-se sub formă de cataplasme (similare sinapismelor), linimente, vată termogenă, unguente oficinale, recomandate în reumatism, nevralgii, lumbago, eforturi articulare, bronșite, boli de plămîni, crampe musculare etc.

Decocția 1—4 g la litru are eficacitatea sub formă de gargară în pierderea vocii din cauza oboselii coardelor vocale.

În amigdalite și faringite se pun la gît cataplasme cu ardei zdrobit și muiat cu apă călduță, între 2 pînze. În boli de plămîni și bronhii se fricționează toracele cu o loțiune obținută prin macerarea timp de 48 ore a 10 g ardei de grădină în 60 g alcool de 33 grade, după macerare filtrîndu-se.

În reumatism, se fricționează locurile dureroase cu macerație de ardei roșu tocat, 20 g la 100 ml alcool de 60 grade, ținute la macerat 48 ore.

Macerația alcoolică de ardei constituie o loțiune cu care se favorizează creșterea părului, prin fricțiuni pe pielea capului. În timpul folosirii externe a preparatelor cu ardei, nu se vor atinge mucoasele, zonele cu piele fină și în special ochii.

ARGINȚICA — Dryas octopetala L.

(Fam. Rosaceae)

Este o plantă vivace, care crește la altitudinea de 1 200—2 500 m, pe terenuri calcaroase, formînd adevărate covoare albe de flori, ea ajungînd la vîrsta de peste 100 ani. Are tije lungi, culcate, cu ramuri care se ridică pînă la 10 cm de sol și frunze tari, mereu verzi, ovale, dințate,

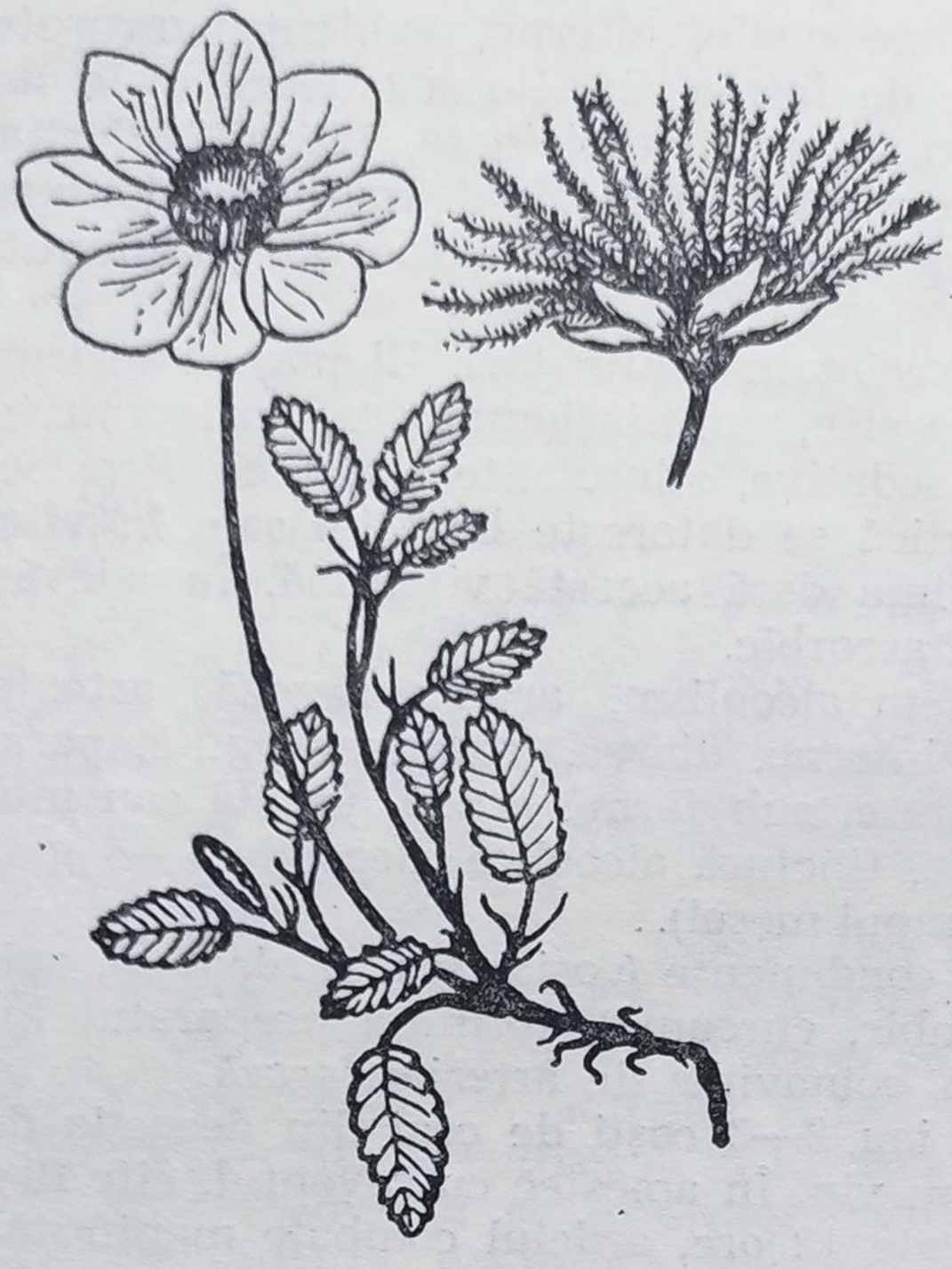

Argințica

cu nervuri paralele, argintii pe fața inferioară, de un verde închis pe cea superioară. Din mijlocul rozetei de frunze apar florile albe, cu 8 petale, al căror diametru trece de 4 cm. Fructele au deasupra lor un stil prevăzut cu firișoare albe, avînd aspect de panaș.

Argințica se bucură de însușiri tonice, digestive, dar mai ales astringente, folosindu-se contra diareii și dizenteriei.

● ARMALA
— Peganum harmala L.
(Fam. Zygophyllaceae)

Răspîndită în Balcani, iar la noi în Dobrogea, armala este o plantă vivace, de 0,30—0,40 m înălțime, cu frunze decupate în formă de fîșii înguste, alterne, verzi-albăstrui, cu flori albe-verzui și cinci sepale foarte înguste. Rădăcina este lemnoasă.

În scop medicinal, se folosesc fructele, care conțin un ulei, trei alcaloizi, dintre care unul este colorant roșu, toți trei avînd (mai ales harmalina) acțiune paralizantă, după o perioadă de halucinații și convulsii. Fructele sînt sudorifice, hipnotice, vermifuge, emenagoge. Pot fi toxice prin fenomenele stupefiante pe care le provoacă. Se recomandă tinctura, în doze de trei picături pe zi. Tinctura se prepară din o parte fructe și cinci alcool. Alcaloidul harmina se folosește în paralizia agitantă și encefalita letargică.

● ARMURARIUL — Carduus marianus L.
sin. Silybum marianum Gaertn.
(Fam. Compositae)

Este un scai anual sau bianual, nepăros sau puțin păros, avînd tulpină cilindrică, fără aripi, dezvoltată, înaltă de 0,60—1,50 m, cu frunze late, lobi scurți, prevăzuți cu spini galbeni la unghiuri și prezentînd nervuri alburii, lărgite, de un marmoraj lăptos.

Florile, dispuse în capitule, sînt mari, cu bractee terminate în spini, cîte una la vîrful fiecărei ramuri, de culoare roșie-violacee și apar în

iunie—august. Fructele achene. Frunzele tinere și capitulele înainte de deschidere pot fi consumate ca salată, acestea din urmă avînd un gust foarte plăcut, iar rădăcinile la mîncare gătită.

Planta conține tanin, histamină și silmarină, tiramină, un principiu amar, o rezină, iar semințele ulei gras, substanțe albuminoase, amidon.

În medicină se folosesc rădăcinile, considerate altădată ca pectorale, frunzele și mai ales semințele fiind stimulente ale digestiei, colagoge și decongestionante ale ficatului și avînd acțiune mai cu seamă asupra lobului stîng al acestui organ, după hepatite. Semințele ridică tensiunea arterială la hipotensivi, avînd efect asupra suprarenalei și sînt utile la vagotonici, mai putîndu-se folosi în migrene, urticarii anafilactice,boli infecțioase, boli hepato-biliare, surmenaj intelectual, în rău de mare sau în rău de tren și automobil la hipertensivi. Frunzele și semințele sînt de asemenea febrifuge. *Semințele se vor folosi numai cu aviz medical, deoarece pot da fenomene toxice.*

Armurariul

Frunzele se indică sub formă de infuzii 300 g la litru; rădăcinile ca decocție 20—30 g la litru, 3 cești de ceai pe zi, iar semințele sub formă de decocție 80 g la litru, din care se ia cîte o lingură de supă la fiecare oră, sau se administrează fie semințele ca atare, fie ca pulbere, 1—2 g pe zi, în două reprize, cu o jumătate de oră înainte de mesele de prînz și de seară. Decocția de semințe s-a dovedit și antihemoragică în hemoragii nazale la scorbutici, hemoragii hemoroidale, urinare cu sînge, hemoragii interne (în fibroame, scleroze, cancere uterine), în hipertrofia splinei și ficatului.

Semințele de armurariu se recomandă în hrana gîștelor și curcilor.

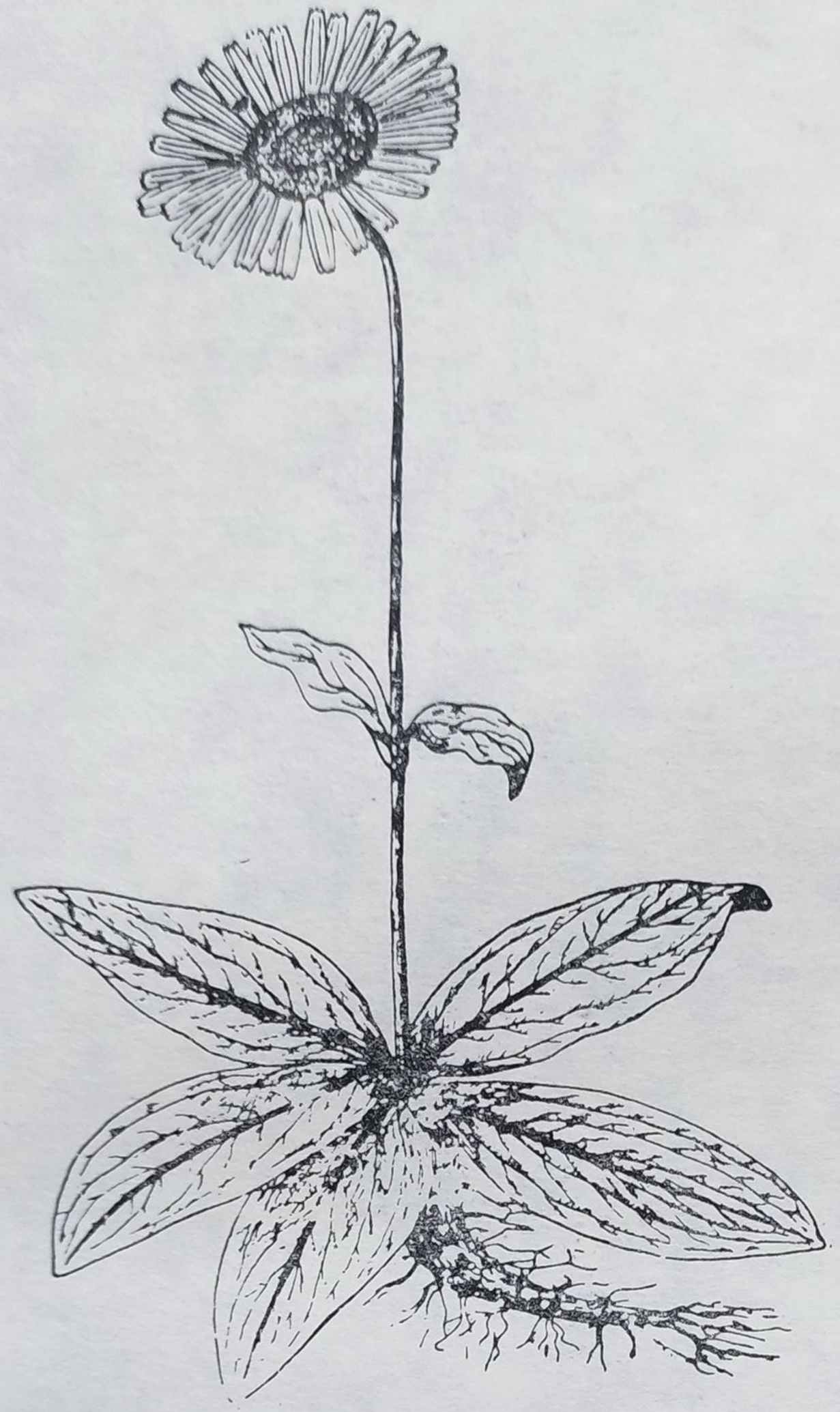

Arnica

● ARNICA
— Arnica montana L.
(Fam. Compositae)

Plantă ierbacee, perenă, abundent meliferă, care crește în zona de munte, de la 600—2 800 m altitudine, prin fînețe și pășuni umede, prin păduri, avînd o tulpină de aproape 0,40 m înălțime, o rozetă de frunze verzi-pale la bază, două frunze opuse la mijlocul tulpinii, una sau rar mai multe flori gălbui-portocalii, în vîrful tulpinii, și rizomi brun-roșietici. Înflorește din mai pînă în august. Florile au un diametru de 6—8 cm. Medicinal se folosesc mai ales frunzele, florile uscate rapid la umbră și aer, și mai rar rădăcinile, recoltate rile și frunzele conțin substanțe carotenoide și flavonoide, tanin, rezine, arnicină, gume, ceară, acizi vegetali, grucoză, ulei esențial, colină, substanțe amare etc.; din ele se prepară tinctură de arnică și infuzie sau decocție 5—10 g la litru. Rădăcina conține inulină, un principiu amar, tanin, acid galic, o esență specifică, neplăcut mirositoare etc.

Arnica s-a dovedit stimulentă a sistemului nervos, aparatelor digestiv, respirator și circulator, tonică, aperitivă, diuretică, antifebrilă, antispasmodică, astringentă, sudorifică, expectorantă, vomitivă, purgativă, emenagogă, antidizenterică, rezolutivă în traumatismele fără plăgi, antiseptică și strănutătoare. Ea dă rezultate în astm, tuse convulsivă, pneumonie ataxică, în catarul sufocant, catarul pulmonar, angină pectorală, insuficiență coronariană, arterioscleroză și miocardită consecutivă, ca vasodilatator și excitant al circulației periferice.

În doze mici, tinctura de arnică luată intern este tonică, vasoconstrictoare, excitantă, ocitocică (produce contracții uterine) și antifebrilă, dar dacă se depășește cantitatea de 4—8 g zilnic, ea devine toxică, provocînd fenomene nervoase, sudorifice, hemoragii, așa încît nu se întrebuințează intern decît sub supraveghere medicală, în bolile sistemului nervos, tre-

murături, contracturi, spasme convulsive, paralizii de origine nervoasă,

în surmenajul mușchilor, boli ale articulațiilor și tendoanelor, ale aparatului digestiv (dizenterie), în reumatism, leucoree etc.

Arnica regularizează funcția mușchiului cardiac, mai indicîndu-se în plus în hemoragii ale mucoasei bronhice și renale, oboseală a coardelor vocale la oratori și cîntăreți, dureri intercostale (junghiuri), scarlatină, apoplexie, tuberculoză, retenție urinară, gălbenare, convulsii, hipocondrie, isterie, hemoragii uterine, insuficiența splinei, amauroză, atrofii, calculoză nefritică, viermi intestinali, carii dentare, acnee, contuzii, entorse, ftiriază, tabagism etc.

Intern, se recomandă infuzie sau decocție de flori, 5—10 g la litru, de frunze 10—15 g la litru, de rădăcină 4—10 g la litru, pe zi; în tusea convulsivă se reduce doza la 2—5 g pe zi.

Din poțiunea antitifoidică, se administrează cîte o lingură la 4 ore; ea se prepară din 15 g flori uscate la un litru de apă clocotindă, la care se adaugă cîte 40 g coji de portocale și gumă arabică.

Decocția de rădăcină 10 g la 200 ml apă se ia prin înghițituri distanțate, în timp de 24 ore.

Pulberea de flori, 0,30—2 g, se folosește ca antifebril, amestecată în părți egale cu scoarță de stejar și de salcie.

Rob antidizenteric: cîte un gram de pulbere de flori într-un gălbenuș de ou, de cîteva ori la 2 ore.

Tinctura se prepară macerînd 15 zile într-un vas astupat 10 g flori uscate, în 100 ml alcool de 90°. Se pot adăuga cîte 5 g anason verde, scorțișoară, cuișoare. Se va folosi în ceai de tei, nalbă, mușețel, melisă, salvie etc., cîte 1—10 picături pe zi, plecînd de la o picătură, crescînd cîte o picătură pe zi pînă la 10 și scăzînd iarăși pînă la o picătură a 20-a zi. Tinctura de flori proaspete se poate lua intern în cantitate de 5—20 picături cu apă îndulcită, *dar niciodată pe nemîncate.*

Arnica se folosește mai mult *extern*, sub formă de cataplasme de frunze și de flori strivite, aplicate pe vînătăi (fără plăgi proaspete), produse prin traumatisme. Decocția de flori 5—20 g la un litru de apă fiartă 4—5 minute se recomandă în contuzii, scrîntituri, furunculoză, antrax, acnee, strivituri, sub formă de comprese foarte calde. Se citează cazuri de vindecări ale rănilor oculare sau cerebrale, prin folosirea arnicei intern și extern.

Decocția de flori 10 g la litru, fiartă și infuzată cîte 5 minute, dă rezultate și contra păduchilor, în loțiuni capilare, avîndu-se grijă să nu se aplice în caz de leziuni ale pielii. Ceaiul din flori de arnică, 5 g la un litru, are efect în faringită și răgușeală, sub formă de gargară. Pulberea de flori este un puternic strănutător. În homeopatie se folosește tinctura de arnică, în hematurie, hemoragii bronhice, nevralgii, contuzii și alte efecte negative traumatice externe (la oase, mușchi, tendoane) sau de surmenaj, precum și ca tratament intern ajutător al aplicațiilor externe.

Frunzele uscate de arnica, fumate, ajută la dezvățarea de fumat.

Nu se vor aplica preparatele de arnică pe răni, mai ales dacă acestea sînt proaspete.

Pentru uz extern, tinctura de arnică se prepară macerînd timp de 10 zile 200 g flori uscate într-un litru de alcool de 60°, tinctura se diluează apoi, amestecîndu-se 20 g de tinctură cu 30 g glicerină și 60 g de apă, cu care soluție se îmbibă compresele. Unii autori recomandă a

se dilua tinctura cu 10 părți apă. În nici un caz tinctura nu se va folosi ca atare.

Tinctura de arnică pentru uz intern se indică și în medicina veterinară.

Fiind o plantă toxică, dînd fenomene similare intoxicațiilor cu stricnină sau ranunculacee, se va folosi cu prudență, respectîndu-se strict dozajul.

De reținut că planta se recoltează la începutul înfloririi, uscîndu-se repede și la căldură, pentru a se ucide larvele unui parazit dăunător (Trypeta). Umiditatea înnegrește planta și-i dă gust și miros de amoniac.

ASMĂȚUIUL — Anthriscus cerefolium (L.) Hoffm.

(Fam. Umbelliferae)

Specie sălbatică și cultivată, anuală, meliferă, asemănătoare pătrunjelului, cu un miros specific, plăcut, datorită unui ulei volatil, care dispare în parte prin uscare și fierbere, de aceea se recomandă ca în bucătărie și în scop medicinal să fie folosită planta proaspătă. În afară de ulei, mai conține un glucozid, o substanță amară și un procent însemnat de vitamină C.

Asmățuiul face flori albe, dispuse în umbelă, care apar în iulie-august. Seamănă cu cucuta mică de care se deosebește prin miros, aceasta avînd un miros respingător. Frunzele sînt de mai multe ori divizate, de un verde viu, fructele lungi de 1 cm, lucioase, negricioase. Planta ajunge la 0,30—0,40 m înălțime.

În trecut i s-au atribuit proprietăți purgative, diuretice și chiar anticanceroase. Astăzi este cunoscut ca aperitiv, digestiv, aromatic, antiseptic, coleretic, rezolutiv, stimulent, depurativ, diuretic sau reconfortant în caz de febră și după purgații, cînd se folosește sub formă de fiertură, dimpreună cu prazul, lăptuca, sfecla și măcesele.

Intern, se recomandă în bronșite, tuse, boli de ficat și de rinichi, icter, herpes.

Extern este cicatrizant (mai ales pentru ulcerele bucale și faringiene), antioftalmic, vindecă înțepăturile de insecte și diverse umflături, asigură suplețea pielii și frumusețea tenului, înlătură congestia nasului (nasul roșu), combate pruritul.

Intern, se folosește verde, tocat mărunt, în ciorbe, salate, la omlete, ca suc 50—100 g pe zi, ca infuzie 30—60 g la litru cîte 3 cești de ceai pe zi sau sub formă de vin preparat prin macerarea timp de 48 ore a 200 g de asmățui și 50 g de țintaură la un litru de vin alb, îndulcit cu zahăr sau miere, din care se ia înainte de mese cu o jumătate de oră cîte un pahar. Se mai poate folosi infuzia de semințe 4—8 g la litru.

Extern, se fac spălături cu infuzie 60 g plantă la un litru de apă pe locurile cu pielea zbîrcită, cu riduri, sau se pun comprese cu această infuzie în caz de oftalmii, blefarite, hemoroizi, înțepături de insecte. Se preferă însă cataplasme cu plantă verde zdrobită sau cu sucul obținut prin presarea plantei, cîte 2 picături de suc proaspăt seara și dimineața, în ochi, în caz de oftalmii. În caz de stomatite și faringite ulceroase, se fac spălături și gargară cu infuzie 60 g la litru. Compresele cu suc proaspăt sînt eficiente în prurit.

Frunzele de asmățui amestecate cu frunzele de anine și tocate, aplicate pe sîni, opresc secreția lactată.

O altă specie de asmățui este *hasmaciuca — Anthriscus silvestris (L) Hoffm.*, care crește prin fînețe, tufișuri, pe terenuri umede. Are la frecare un miros respingător, gustul este aspru, amar. Florile apar în mai—iunie, fructele sînt mici, nepăroase. Planta are însușiri melifere, putînd fi folosită și ca furaj. Medicinal, infuzia cu hasmaciuca se folosește în eczeme, scrofuloză și chiar în tuberculoză. Sucul de hasmaciucă, în amestec cu cel de păpădie și coada șoricelului, are acțiune foarte activă în boli de piele și hidropizie, ca diuretic. Extern, planta proaspătă zdrobită se utilizează ca emplasture în ulcere.

Deoarece hasmaciuca seamănă cu unele specii de cucută, ea însăși avînd o oarecare toxicitate, se va folosi cu prudență, începînd cu doze mici.

ATAMANTA — Athamanta cretensis L. și Athamanta ungarica Borb.

(Fam. Umbelliferae)

Plantă vivace, mică (20—25 cm), cenușiu păroasă, cu frunze decupate în fîșii de 2—7 mm lungime și 0,5—1 mm lățime și fructe conice de patru ori mai lungi decît late. Trăiește pe terenuri pietroase, stînci, pante repezi, la noi în munții Banatului. Fructele au un gust plăcut, fiind folosite în trecut ca diuretice, stomahice, emenagoge și cu acțiune în bolile nervoase. Se întrebuințează în colici spasmodice, tuse cronică, atonie vezicală, flatulență. De altfel planta întreagă este aromatică, digestivă, aperitivă, stomahică, fiind activă și în gravela urică. Se folosește sub formă de infuzie în apă sau vin și macerație în alcool.

AVRĂMEASA

(Vezi Veninarița)

BALSAMINA

(Vezi Slăbănogul)

BARBA ÎMPĂRATULUI — Mirabilis jalapa L.

(Fam . Nyctaginaceae)

Plantă vivace, ornamentală, cultivată, caracterizată prin flori, care în aparență au corolă și caliciu, dar în realitate ele sînt constituite într-un involucru de frunze în formă de caliciu. Florile se deschid seara și se închid dimineața, ele fiind colorate diferit. Frunzele sînt opuse

ovale, ascuțite, rădăcinile umflate în formă de broajbe, tulpina bifurcată, înaltă de 0,50—1 m.

Medicinal se utilizează rădăcina, care conține arabinoză, galactoză și trigenelină, fiind purgativă și vermifugă. Se folosește în reumatism, hidropizie, edem, boli de piele.

Pudra de rădăcină, în doză de 1,5—4 g, se ia cu un pahar de apă, ceai sau amestecată cu 15 g zahăr, administrîndu-se dimineața pe nemîncate. Rădăcina pisată, în cantitate de 4—8 g, se poate lua cu 150 g supă de carne de vită sau pasăre. Contra teniei se adiministrează 8 g rădăcină la adult și 1,5 g la copii. Extractul alcoolic, foarte activ, se recomandă în doză de 0,60—1,25 g.

Ca purgativ, ea poate înlocui jalapa. Alte specii înrudite: *M. dichotoma L. și M. longiflora, L.* au însușiri similare.

● BARBA POPII, BARBA ȚAPULUI
— Aruncus silvester Kost.
(Fam. Rosaceae)

Plantă ierbacee, asemănătoare orbalțului, rămuroasă, ajungînd la 2 m înălțime. Florile apar în iunie—august și sînt albe, unele avînd pe o plantă staminele, altele pe altă plantă pistile sau pistile și stamine. Frunzele, lungi pînă la 1 m, sînt compuse din mari foliole dințate, ascuțite, dispuse cîte 3—5 pe fiecare din cele 3 pețiole secundare ale frunzei. Rădăcina, lemnoasă, groasă, are gust amar și miros puternic. Planta crește de preferință pe soluri silicioase, în păduri umede, pe lîngă căderi de ape etc. Inflorescența unei plante are peste 10 000 flori, fără nectar, însă polenifere, fără a fi cercetate de albine.

Barba popii conține un glucozid cianogen, care dă acid prusic, mai ales cînd fructele și semințele sînt zdrobite în contact cu apa. Din flori se obține aldehidă salicilică, ceea ce făcea înainte ca planta să fie confundată cu colțul lupului, de care se deosebește prin aceea că, în urma distilării, părțile ei verzi nu dau aldehidă salicilică.

Planta este tonică, ușor astringentă și febrifugă; ceaiul din frunze uscate constituie o băutură plăcută. Se consideră însă că ar putea da cazuri de intoxicație.

BARBA CAPREI, SALSIFISUL
(Vezi Țîța caprei)

BĂNUȚII, PĂRĂLUȚELE — Bellis perennis L.
(Fam. Compositae)

Plante scunde, melifere, care ajung pînă la 0,15 m înălțime, întîlnite frecvent, uneori în masă, pe pajiști, la marginile drumurilor, pînă în regiunile alpine, înveselind ochii prin florile lor albe sau roșietice, care apar din martie pînă în octombrie, în vîrful tulpinilor florale.

Ele se închid seara și se deschid dimineața, urmînd soarele toată ziua. Cînd e nor, rămîn închise.

Frunzele, lungi de 4—8 cm și late de 0,5—2 cm, dispuse bazal, sînt spatulate sau alungite, ovat-liniare, nervurate în lungime, uneori puțin dințate.

Rădăcinile au aspect păros. Părăluțele se și cultivă ca plante de ornament.

În medicină se folosesc frunzele și florile, dar mai ales acestea din urmă, care conțin saponine, un principiu amar, tanin, acizi organici, rezine, ceară, mucilag, ulei esențial, inulină etc.

Intern, se administrează infuzia 20 g la litru, care se ia în 24 ore, în scop antiinflamator, diuretic, depurativ, răcoritor, sudorific, laxativ, expectorant, calmant, tonic, rezolutiv. Salata de fructe este laxativă în constipația tenace. Decocția (10 minute), din 60 g flori și frunze uscate la litru, se indică în angină, cîte 3 ceaiuri pe zi. În bronșite se administrează în scop expectorant 3 ceaiuri pe zi din decocția 20 g la un litru de vin. Infuzia 25 g flori și frunze uscate la litru, cîte 3 cești de ceai pe zi, se ia în hipertensiune arterială; infuzia 40—50 g la litru în edeme și boli de rinichi, iar infuzia a cîte 20 g bănuți și păpădie (frunze și rădăcini) la litru, în icter, cîte 3 cești de ceai pe zi.

Din 2—3 mîini de frunze și flori proaspete, într-un litru de vin alb, prin macerație la rece timp de 48 ore, se obține o băutură diuretică și sudorifică, putînd fi folosită în reumatism, gravelă urică, hidropizie (de exemplu în pleurezie), răceală. Sucul se preconizează în congestii abdominale, icter însoțit de dureri, constipație, hidropizie, gravelă urică; dureri reumatismale sau datorite comoțiilor. Se ia în cantitate de 60—120 g, amestecat cu 1—2 linguri de vin alb. În caz de căzături și lovituri, macerația înlătură șocul emotiv al traumatismului, durerile de cap care îl însoțesc, restabilind echilibrul organismului.

Macerația se folosește și *extern* pentru umectarea rănilor, edemelor traumatice, vînătăilor, iritațiilor pielii, grăbind vindecarea lor. Cu decocția (5 minute) din 150 g frunze și flori la litru se pun comprese pe furuncule, iar cu decocția (5 minute, infuzată 10 minute) se tamponează de 2 ori pe zi petele de pe piele datorite bătrîneții, sarcinii etc.

Homeopații folosesc tinctură de bănuți în tratamentul rănilor, luxațiilor, bolilor de piele etc.

Cataplasmele cu flori zdrobite se recomandă contra loviturilor, entorselor, precum și pe plăgile inflamate.

● BĂȘICOASA — Colutea arborescens L.

(Fam. Leguminosae)

Arboraș înalt de 2—4 m, melifer, crește pe coaste calcaroase, expuse la soare, avînd frunze compuse-penate și flori galbene, care apar în mai—iulie. Fructele, păstăi, ajung la 7 cm lungime și 3—4 cm lățime.

În medicină se folosesc frunzele care conțin tanin, vitamina C, acid coluteic, săruri minerale, un ulei esențial și un principiu foarte amar. Frunzele, culese vara și în septembrie, sînt laxative în doze mici, iar în doze mari purgative. Pentru purgație se utilizează infuzia 30—50 g la

litru, iar în scop laxativ și diuretic infuzia 15—20 g frunze la litru, luîndu-se 1—2 cești de ceai la nevoie.

Cu prescripție medicală, se pot utiliza și semințele, care altfel se vor evita, ca fiind toxice.

Spre a li se da gust mai plăcut, la infuzii se adaugă o plantă aromatică, de exemplu izmă, cimbrișor.

Planta mai poate fi folosită sub formă de macerație în alcool, o linguriță la o ceașcă de ceai aromatic. De asemenea se mai pot lua 1—3 pilule înainte de masa de seară. Pilulele se prepară din 0,10 g extract de frunze de bășicoasă, cu pulbere de lemn dulce.

Semințele, ca și cele de salcîm galben, conțin citizină, cu acțiune stimulentă asupra centrilor respiratorii, asemenea lobelinei.

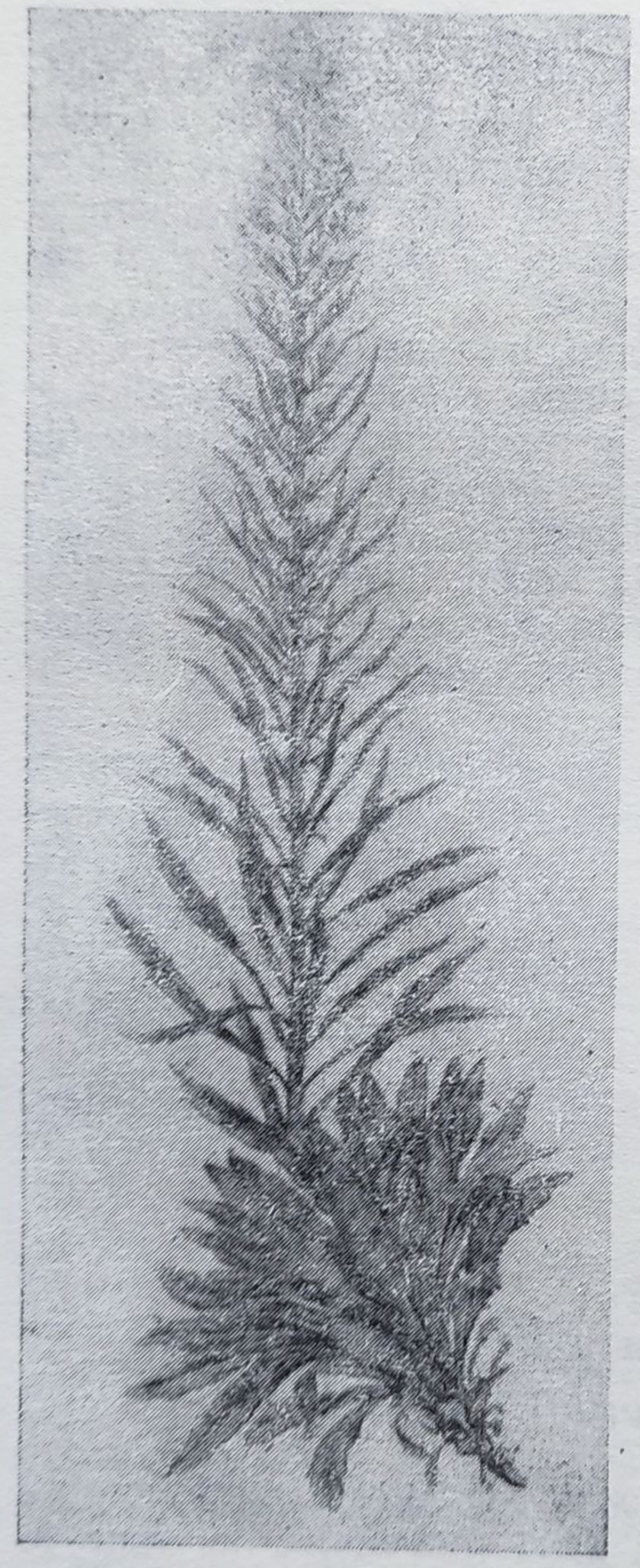

Bătrînișul

BĂTRÎNIȘUL
— Erigeron canadensis L.
(Fam. Compositae)

Plantă anuală, originară din Canada și adusă în Europa ca ambalaj al pieilor de castor, s-a răspîndit vertiginos, fiind întîlnită acum mai peste tot, în locuri cultivate sau necultivate, pe pîrloage sau printre dărîmături, pe lîngă locuințe, drumuri etc., devenind ca buruiană o adevărată pacoste. Are înălțimea de 0,10—1 m și crește pe cîmp, prin seciuri de păduri, pe lîngă ziduri vechi și căi ferate, prin văi nisipoase.

Se recunoaște prin aceea că are tulpina deseori ramificată, frunzele liniar-lanceolate, păroase, inflorescența în spic cu numeroase calatidii mici alb-gălbui, care apar în iulie—septembrie.

În scop medicinal se folosește partea aeriană a plantei, recoltată în timpul înfloririi și care conține tanin, rezine, acid galic și o esență cu gust de izmă. Ca astringent și antihemoragic, bătrînișul se folosește în diaree, dizenterie, hemoragii, leucoree. Planta însă este mai importantă prin proprietățile ei antiinflamatoare și diuretice, pentru care motiv se utilizează cu acțiune deosebită în degenerarea lipoidică a rinichilor, în cistite, albuminurie, artrite, celulită, diaree, gută, reumatism, hidropizie, lumbago, febră tifoidă, gravelă, hemoragii interne, catare bronhice, leucoree.

Pentru uz intern, din plantă se prepară o infuzie 30—50 g la un litru de apă *fierbinte,* care se mai fierbe 2 minute, apoi se ia de pe foc și se

lasă 15 minute la infuzat; din această tizană se administrează o jumătate de litru pe zi în scopurile arătate. Sucul proaspăt, 50 g pe zi, se ia în alte ceaiuri, extractul fluid cîte 2 linguriţe pe zi, iar esenţa 5—10 picături pe zi, în diverse poţiuni.

Extern, bătrînișul se folosește în scop cicatrizant. Alte specii de Erigeron *(E. acer L., E. alpinus L., E. annus Pers.)* etc. au însușiri similare. Ele poartă numele de *bunghișori*.

BOBORNICUL — Veronica becabunga L.

(Fam. Scrophulariaceae)

Înrudit cu Ventrilica, bobornicul crește pînă la altitudinea de 2 400 m, pe lîngă pîraie și izvoare, prin locuri umede, mlăștinoase, ca plantă vivace, meliferă, cu frunze opuse, glabre, cărnoase, scurt peţiolate, înaltă de 0,10—0,60 m; ea își dezvoltă flori albastre, pale sau roze, dispuse în ciorchine și care apar în mai—septembrie. Are tulpina pe jumătate culcată, puţin ramificată, glabră, cilindrică. Planta crudă se consumă ca salată (cu gust de creson) sau fiartă. Ea conţine tanin, o substanţă amară, o saponină, un glucozid și are însușiri depurative, diuretice, excitante și antiscorbutice. Extern, este detergentă, rezolutivă și stimulentă.

Intern, se folosește mai mult sucul său obţinut din părţile aeriene, în timpul înfloritului, amestecat cu cel de păpădie, fumariţă, creson și lingurea. Se recomandă în boli de piele, scorbut, unele forme de tuberculoză pulmonară, în atonii ale organelor viscerale ca urmări ale gutei, în retenţie urinară, calculi, anemie, diaree.

Extern, se aplică sub forme de cataplasme de plantă proaspătă zdrobită sau fiartă, pe ulcere, panariţii și hemoroizi.

În medicina veterinară, se dau 3 mîini plantă verde pe zi la cabalinele cu icter. De asemenea, în eczeme la cîini se administrează zilnic în hrană cîte puţină plantă, după o purgaţie cu aloes, nerprun, foi de mamă.

BOBUL — Vicia faba L.

(Fam. Leguminosae)

Plantă ierbacee, înaltă de 0,30—0,50 m, cultivată, meliferă, avînd frunze compuse și flori în ciorchine, albe sau roze cu pete violacee; fructele sînt păstăi cu boabe comestibile, lungi de 2—3 cm, foarte hrănitoare, puterea nutritivă fiind aproape egală cu cea a lintei. Bobul este bogat în substanţe proteice, hidrocarbonate și potasiu.

Făina de bob, amestecată pînă la 2% cu făină de grîu, ajută la dospirea aluatului, deoarece conţine o diastază specifică.

În scop medicinal se recomandă păstăile verzi ca decocţie în albuminurie și florile cu rol diuretic, antispasmodic și calmant, în reumatism, colici renale, gravelă urică, afecţiuni acute ale rinichilor și bazinetului renal, în cistitele calculoase sau ale prostaticilor. Vinul alb în care s-a

macerat cenușă de flori sau de păstăi verzi se recomandă în hidropizie, gută, reumatism, boli de ficat, obturări viscerale.

Se indică a se lua zilnic 5—6 cești de infuzie din 3—5 g flori proaspete la o ceașcă de ceai sau 2—3 cești decocție de flori uscate, care se prepară cu 250 g flori la un litru de apă, fierbîndu-se 2 minute, lăsîndu-se 12 ore acoperite și apoi strecurîndu-se.

Se mai poate face decocție de păstăi, 100 g la litru, din care se iau 2—3 cești de ceai pe zi.

Din păstăile uscate la cuptor și pisate se obține o pulbere. Infuzînd 3 g pulbere într-o ceașcă de vin alb timp de o noapte, se bea acest vin dimineața pe nemîncate.

Decocția de frunze (o mînă la 0,5 litri apă, fiartă 30 minute) se recomandă contra panariților, ținîndu-se degetul bolnav în această decocție cît mai caldă.

Uruiala de bob, adăugată în hrana vacilor, le sporește producția de lapte.

Înrudită cu bobul este ● *Măzărichea — Vicia sativa L.*, ale cărei semințe conțin un glucozid cianogenetic, toxic, ce dispare prin fierbere în apă sărată.

Făina de semințe se aplică în cataplasme rezolutive.

● BOBUL LUPULUI — Anagyris foetida L.

(Fam. Leguminosae)

Este un arboraș mediteranean, care crește și în parcuri, sub formă de tufiș, preferînd terenurile aride, stîncoase. Atinge înălțimea de 2—4 m, are frunze trifoliate, flori galbene-verzui, cu o pată mare purpurie-neagră, care apar în martie și dau păstăi lungi de 15—20 cm, în care se află 3—8 semințe, asemănătoare cu boabele de fasole. Întreaga plantă emană un miros respingător.

Medicinal, se folosesc frunzele, semințele, tija și rădăcina, care conțin citizină și anagirină (doi alcaloizi toxici), rezine, ulei fix, substanțe pectice. Planta are însușiri purgative, vermifuge, iar în doze mai mari, emetice și emenagoge. Rădăcina este aperitivă și antisifilitică. Boabele măcinate se folosesc contra durerilor de cap. Planta se mai recomandă pentru a ușura eliminarea învelitorilor și a lohiilor.

Intern, se administrează infuzie purgativă din frunze, tije, sau rădăcini 8—16 g la 200 ml apă, îndulcindu-se cu sirop sau miere.

Extern, se aplică frunze tocate sau strivite, în migrene, edeme, tumori, ulcere, scrofuloză.

Planta se va folosi cu prudență, căci este toxică prin toate părțile ei, dar mai ales prin semințe, care pot da intoxicații la copii și animale cu sînge cald. Intoxicațiile duc la încetinirea și chiar oprirea respirației și inimii.

Alcaloizii toxici se transmit prin lapte la vaci, capre, oi, putînd da fenomene toxice la consumatori.

Ca tratament contra intoxicației se va goli stomacul prin vomitive, se vor administra stimulente, cafeină, tanin, sulfat de zinc, se va face respirație artificială.

● BOLDO — Boldoa fragrans Gay.
sin. Peumus boldus Mol.
(Fam. Monimiaceae)

Este un arbore înalt de 6—8 m, exotic, care crește în Chile și de la care se folosesc frunzele, coriace, mereu verzi, lungi de 4—6 cm. Acestea conțin ca principiu activ boldina, care face să se contracteze vezica biliară, fiind în același timp un tonic amar, aromatic, cu acțiune binefăcătoare asupra funcțiilor digestive, datorită unei esențe foarte aromatice.

Extractul de frunze de boldo intră în compoziția preparatului boldocolin, recomandat în inflamațiile vezicii biliare și ale canalelor ficatului (colecistită, angiocolită cronică, litiază biliară, dispepsii datorite insuficienței hepatice).

Din frunzele de boldo se prepară infuzie 25—50 g la litru de apă fierbinte, luîndu-se cîte o ceașcă înainte de mese, tinctură prin macerarea unei părți frunze cu două părți alcool de 60° timp de 15 zile, din care se administrează cîte o linguriță înainte de mese sau vin obținut prin macerarea a 30 g frunze de boldo într-un litru de vin dulce, din care se ia cîte un pahar înainte de mese, cu rol stimulent general, digestiv și colagog. Esența, în doze de 2 centigrame, este stomahică; *dozele mari produc vomizări și diaree.*

Preparatele cu boldo nu se vor lua niciodată imediat după masă.

Boldo excită digestia, secreția biliară, eliminarea ureii. Se indică sub formele arătate în hepatitia cronică (atunci cînd celula hepatică nu este lezată), în cahexia paludică, litiaza biliară, gălbenare, afecțiunile catarale urinare și blenoragie.

În medicina veterinară se dă ca fiertură sau ca atare 30 g frunze de boldo în mîncare, la oi bolnave de ficat (în gălbează, hepatită etc.), iar la cîini 3 cești pe zi din infuzia 30 g la litru, tot în scop hepatic.

BOLONICA
(Vezi Cosițelul)

BOROANȚA
(Vezi Miruța)

● BOZUL, BOZIA — Sambucus ebulus L.
(Fam. Caprifoliaceae)

Plantă perenă ierbacee care crește formînd tufe înalte de circa 1—1,5 m și are un rizom lung, tîrîtor, tulpini drepte, rareori ramificate și frunze compuse din 7—11 foliole ovale, ascuțite, dințate. Florile apar în iulie—august, sînt albe-roz și formează inflorescențe în corimb.

Fructele sînt bace negre lucioase și conțin 3—4 semințe ovoide.

Bozul este întîlnit frecvent prin zăvoaie, pe lîngă drumuri, garduri, prin locuri părăsite. Întreaga plantă are un miros neplăcut.

De la boz se folosesc în scop medicinal rădăcinile și scoarța lor, coaja a doua a tulpinilor, frunzele, florile și fructele, toate conținînd acizi, enzime, glucide, pigmenți antocianici, tanin, ulei esențial, avînd aceleași însușiri cu părțile corespunzătoare ale socului și întrebuințîndu-se în același mod și în aceleași doze. Coaja a doua a tulpinilor, rădăcinile și rizomii care se recoltează toamna, ca decocție 2 linguri la un litru de apă, cîte 2—3 cești de ceai pe zi, au rol diuretic și purgativ; florile sînt antitusive și mai ales sudorifice, iar frunzele rezolutive. În doze de 3 g la 150 g apă, scoarța de rădăcină se preconizează în hidropizie și obturații ale organelor obdominale. Ea este un puternic diuretic. Frunzele de bozii se recomandă sub formă de cataplasme în contuzii, entorse, obturări limfatice, edeme, iar intern în hidropizie, reumatism, urinare grea. Din fructe se prepară prin macerare un vin purgativ (50 g la litru), din care se ia un pahar mic, la nevoie.

Pentru ochii iritați și obosiți se fac spălături și se pun comprese timp de 15 minute cu infuzie (15 minute) de flori 50 g la litru.

Fructele de boz se mai folosesc în industria alimentară în scop colorant. Preparatele de boz, mai ales cele din fructe, se vor folosi cu prudență, căci dozele depășite și curele prelungite pot da intoxicații.

BRĂDIȘORUL

(Vezi Pedicuța)

BREBENELUL — Corydalis cava (L) Schwet. K.

(Fam. Papaveraceae)

Plantă ierboasă, perenă, meliferă, cu un tubercul mare, gol în interior și frunzele adînc lobate, avînd lobi de aceeași mărime. Florile dispuse în racem sînt purpurii, roșu-violacee sau albe, cu miros plăcut. Tijele sînt drepte, înalte de 0,60—0,30 m.

Crește prin păduri și înflorește din martie pînă în mai.

Din tuberculi se extrag alcaloizi din grupa apomorfinei, berberinei etc., folosiți în bolile neuropsihice.

În trecut, bulbii de brebenel erau considerați ca avînd rol antiseptic, antifebril, emenagog, vermifug.

O altă specie, ai cărei tuberculi plini și mici au același rol, este *Corydalis solida (L) Schwartz,* care poartă numele tot de brebenel.

Bulbii de brebenel, bogați în amidon, servesc ca hrană la unele popoare.

Brebeneii sînt păscuți cu plăcere de oi și vitele cornute mari.

BRÎNCA URSULUI, CRUCEA PĂMÎNTULUI — Heracleum sphondylium L.

(Fam. Umbelliferae)

Este o plantă bianulă sau vivace, înaltă de 0,5—2 m, cu tulpina dreaptă, avînd multe șănțulețe, păroasă, ramificată, goală în interior. Este cunos-

cută din vechime. Frunzele sînt mari (60 cm lungime), penat sectate sau aproape întregi, de un verde pal, alburiu, avînd gust dulceag. Florile în umbelă (20 cm) apar din iunie pînă în octombrie, fiind albe, ușor roze, verzui, gălbui sau cu nuanțe roșii.

Rădăcinile sînt mari și albe, avînd un gust acru-arzător.

Fructele, diachene, sînt turtite, elipsoidale, avînd 1 cm lungime. Planta emană un miros de furnici strivite.

Brînca ursului crește prin fînețe, pe pajiști, poieni, prin luminișuri, în locuri umede și gunoite. Ea ajunge pînă la altitudini mari (1 700 m).

În terapeutică se întrebuințează frunzele, fructele și rădăcinile, uscate la soare, care conțin furocumarine, un ulei esențial, substanțe cu rol tonic, digestiv, calmant și afrodiziac (recomandîndu-se în frigiditate și pentru cei cu slăbiciune genitală, datorită oboselii). Din fructe se poate extrage alcoolul octilic, recomandat în hipertensiune, insuficiența rinichilor și ca sedativ al sistemului nervos central. Rădăcinile conțin glutamină, arginină, arabană, galactană, care se descompun în arabinoză și galactoză.

Intern, rădăcinile și frunzele se folosesc contra dizenteriei, hipertensiunii, epilepsiei, în tulburări gastrice, digestii dificile, colici vîntoase, dureri de origine nervoasă, în scop vermifug sau carminativ, afrodiziac etc. Semințele s-au dovedit de asemenea afrodiziace, antispasmodice, antihisterice și antiblenoragice. Drogul (frunze și rădăcină) se poate lua intern sub formă de infuzie 5—10 g la o ceașcă de apă fierbinte (18 minute) cîte 3 cești pe zi între mese, dintre care una seara la culcare; infuzia de frunze 50 g la litru, cîte 2 cești de ceai pe zi, se recomandă în astenie fizică și nervoasă, frigiditate, iar macerația (24 ore) de rădăcini și frunze mărunțite, în vin, 50 g la litru, cîte un pahar mic înainte de mese, este indicată contra impotenței.

Pulberea de rădăcini, 8—10 g, se recomandă în crize de isterie și epilepsie, iar doza de 1—2 g extract fluid sau de alcoolatură are acțiune în astenia genezică, frigiditate, impotență. În timpul folosirii, se va evita expunerea la soare.

Extern, planta are efecte rezolutive și detersive, aplicîndu-se foi și rădăcini zdrobite pe buboaie, antrax (bubă neagră), ulcere, înțepături de insecte. Ca decocție, în spălături ajută la descurcarea părului încîlcit.

În hrana iepurilor de casă, brînca ursului este fortifiantă.

BRÎNCUȚA — Erysimum officinale L.
sin. Sisymbrium officinale (L.) Scop.
(Fam. Cruciferae)

Frecventă pînă la 1 700 m altitudine, pe pîrloage, la marginea drumurilor, prin surpături, curți, dărîmături, brîncuța are tulpina fin păroasă, tare, subțire, verde-roșcată, înaltă de 0,15—0,60 m, frunzele neregulate, florile mici și galbene cu 2—3 perechi de lacinii oblong dințate, care apar din iunie pînă în octombrie, iar fructele silicve, lungi pînă la 2 cm, alipite de axa inflorescenței.

Brîncuța

În medicină au rol frunzele, vîrfurile înflorite, sucul și semințele, care conțin cam aceleași substanțe ca și muștarul negru, iar în plus și glicozizi digitalici, mirozină, senevoli, cardenolide (semințele) etc.

Este o plantă suverană în răgușeală, răceală cu pierderea vocii, în bolile de faringe, laringe și trahee, ducînd repede la înlăturarea uscăciunii și fenomenelor inflamatorii din gît, prin acțiunea ei behică și expectorantă.

În plus, brîncuța este diuretică, stomahică, tonică, antiacneică, antiscorbutică și stimulentă generală, ea acționînd și în litiaza biliară prin înlăturarea durerilor. Semințele au și însușiri vezicante.

Brîncuța se recomandă a fi folosită de cei care vorbesc mult (avocați, profesori, oratori) sau de cîntăreți, pentru menținerea vocii.

Drogul se administrează sub formă de infuzie 30—40 g flori și frunze la litru, din care se ia între mese 3—4 cești de ceai pe zi; infuzarea se face 20 minute, ceaiul îndulcindu-se după gust cu zahăr sau de preferat cu miere. Este de recomandat a se folosi planta proaspătă (din mai pînă în septembrie), sau păstrată într-un vas închis la uscăciune.

Sucul de plantă proaspătă se ia în cantitate de 15—30 g în lapte sau miere, iar pulberea, 2—4 g, în ceai, miere etc.

Siropul de brîncuță se prepară din 30—40 g frunze și vîrfuri înflorite și 10 g rădăcină de lemn dulce, care se fierb într-un litru de apă, pînă ce scade la o treime. Se strecoară, se adaugă 200 g miere sau zahăr și se fierbe din nou la baia de apă, pînă devine siropos. Se iau 3—5 linguriță pe zi.

Siropul se mai prepară din 125 g plantă la 1 500 g apă, fierbîndu-se pînă scade la o treime și se adaugă 1 500 g zahăr.

În boli de gît se fac și gargarisme cu infuzie călduță îndulcită cu miere. Speciile înrudite: *S. irio L.* (cu silicvele de 1—5 cm) și *S. sophia L.* (cu flori mai mici și înaltă de 0,30—0,80 m) au în genere aceleași însușiri cu brîncuța.

BRÎNDUȘA DE TOAMNĂ

(Vezi Ghicitoarea de toamnă)

BROAJBA

(Vezi Napul de grădină)

BRUSTURELE, LIPANUL, CLOCOCEANUL — Arctium lappa L. sin. Lappa tomentosa Adans.

(Fam. Compositae)

Brusturele, plantă bianuală, meliferă, crește în grup pe locuri părăsite, bogate în humus și amoniac, pe lîngă garduri, drumuri, printre dărîmături, atingînd 0,50—2 m înălțime și fiind întîlnit pînă la 1 800 m altitudine. Are tulpina ramificată, în muchii și frunze mari, de 0,50 m lungi și 0,30 m late, ovale, cordate, de un verde închis pe fața superioară, iar pe fața inferioară, alburii, pufoase. Florile care apar în iulie—septembrie sînt capitule, roșii-violacee, prevăzute cu niște cîrlige cu care se pot prinde de haine, lînă și păr. În pămînt are un rizom vertical și o rădăcină lungă de peste 50 cm, cărnoasă, brun-cenușie la suprafață, iar în interior albă. Se atrage atenția a nu se confunda în stare proaspătă cu rădăcina de mătrăgună. Brusturele este recunoscut ca plantă medicinală din Antichitate (Dioscoride, Pliniu). Însușirile sale străvechi sînt recunoscute și în vremea noastră.

Medicinal se întrebuințează rădăcinile proaspete (toamna și primăvara), frunzele, atît de la *A. lappa* cît și de la alte specii, ca *A. tomentosum Mill*, (care este lînos, tomentos, păros) și *A. minus Bernh*, cu calatidiile mai mici, înflorind pînă în octombrie.

Planta (mai ales rădăcina) conține inulină pînă la 70%, tanin, azotați, sulfați și fosfați de calciu, magneziu și mai ales de potasiu, vitaminele din grupul B, lactonă, rezină, heterozidă, un principiu amar, altul antibiotic, un ulei volatil. Semințele conțin un ulei gras, puțin amar. Toate acestea dau brusturelui însușiri puternic antiseptice, antidiareice, coleretice, hipoglicemiante, depurative, diuretice, sudorifice și detersive.

Brusturele este eficace în afecțiunile cronice de piele, în abcese, furunculoză, acnee, plăgi, ulcere, unele eczeme, impetigo, cruste de lapte, în stimularea creșterii părului. Lactona, substanță antibiotică, are un rol deosebit asupra stafilococului, și asupra altor microbi (streptococ, pneumococ, bacilul antraxului). Brusturele mai este activ și contra mușcăturilor de viperă și înțepăturilor de albine, viespi, bărzăuni, țînțari etc., aplicîndu-se pe leziuni frunze zdrobite. Înainte vreme era folosit și în sifilis.

Întrucît însușirile plantei dispar cu timpul prin uscare, se recomandă mai ales folosirea rădăcinilor proaspete, care se recoltează primăvara în martie—aprilie sau toamna, cele de primăvară fiind mai active. Frunzele se recoltează în timpul înfloririi. Fructele, care se formează în al doilea

an, se recoltează coapte. Ca diuretică și mai ales sudorifică, planta ușurează curăţirea organismului de produsele dezasimilaţiei (acid uric, uraţi), aducînd o contribuţie importantă în tratarea gutei și reumatismului, calculilor și gravelei, acneii, rănilor supurative în anasarcă, chelbe, colici hepatice. Planta mai are acţiune în bolile respiratorii (pneumonie, pleurezie, catar pulmonar cronic, pleurezie, tuse) și în bolile de stomac (crampe, colici), de ficat, în bolile aparatului genito-urinar (hidropizie, leucoree), ulcerele gambei, arsuri, febre eruptive, inflamaţiile gurii și faringelui, scorbut, dizenterie, intoxicaţii mercuriale. Se poate asocia cu purgative, salcîm galben, sena.

Datorită vitaminelor din grupa B pe care le conţine, brusturele are rol hipoglicemiant, el scăzînd zahărul din sînge la diabetici, ceea ce explică și rolul său în furunculoză și reumatism, boli legate de excesul glucidelor în organism. Astfel, în furunculoză (buboaie) grăbește maturarea și înlătură durerea.

Se recomandă de asemenea în cura de primăvară.

Sub formă de extract moale, drogul este stabilizat.

Intern, în scopurile arătate mai sus, se iau 3 cești pe zi din decocția de rădăcină mărunţită 50—60 g, fiartă 10 minute într-un litru de apă sau, ca sudorific și antireumatismal, infuzie de frunze, 30—40 g la litru; sirop: o parte rădăcină proaspătă, 8 părţi apă și 8 părţi zahăr, cîte 30—100 g pe zi ca atare sau într-un ceai; tinctură (o parte rădăcină la 5 părţi alcool), 1—10 g într-o ceașcă de ceai de 3 ori pe zi; vin diuretic: 8 g semințe la 1 litru vin alb; ceai depurativ: rădăcină de brusture și de lemn dulce, lăsnicior zdrobit, din fiecare cîte 30 g la litru, infuzate 20 de minute; se ia 0,5—1 litru pe zi.

Extern, se spală regiunile afectate de acnee (coși), furuncule, abcese, cruste de lapte, cu decocție 200 g rădăcină proaspătă la 1 litru de apă. Contra mîncărimilor produse de pecingine, se spală zonele afectate cu decocție de rădăcini de brusture și iarbă mare cîte 100 g la un litru de apă. Pulpa proaspătă de rădăcină sau decocția concentrată se aplică în eczeme, seboree, cruste, excoriaţii, ulcere varicoase, tumori varicoase deschise. O pomadă preparată din 1/2 pahar suc de frunze și ulei triturate într-un vas de cositor cu alice de plumb, aplicată cu o pană pe ulcere canceroase, care se acoperă cu o frunză de brusture, încetinește evoluția și calmează durerile. Cataplasmele cu frunze ușurează și chiar fac să dispară umflăturile din artritele acute și hemoroizi. Frunzele strivite aduc ușurare în artritele tuberculoase și în bolile căilor respiratorii, aplicate pe încheieturi, pe piept sau între umeri.

Contra căderii părului are un bun renume loţiunea de păr preparată prin macerarea, timp de 8 zile, a 50 g rădăcină de urzică și 100 g rădăcină proaspătă de brusture, mărunţită în 1/2 litru de rom, pentru fricţiuni pe cap. În același scop se poate folosi decocţia cu părţi egale de brusture (rădăcină sau frunze proaspete), frunze de mac, de urzică și de mesteacăn, 100 g amestec la litru.

Înainte de aplicarea loţiunii sau decocţiei, părul se spală și se clătește cu apă obișnuită și săpun. Tot extern, în eczeme, coși, pecingine, se folosesc cataplasmele de rădăcini sau frunze în decocţie. În boli de gură și de faringe se fac gargarisme cu infuzie sau decocţie de rădăcină.

În medicina veterinară se recomandă decocţia de rădăcină 50 g la litru în spălături contra căderii părului, mîncărimilor, rîii la cîine. La oile care tușesc se dă rădăcină mărunţită în uruială.

an, se recoltează coapte. Ca diuretică și mai ales sudorifică, planta ușurează curățirea organismului de produsele dezasimilației (acid uric, urați), aducînd o contribuție importantă în tratarea gutei și reumatismului, calculilor și gravelei, acneii, rănilor supurative în anasarcă, chelbe, colici hepatice. Planta mai are acțiune în bolile respiratorii (pneumonie, pleurezie, catar pulmonar cronic, pleurezie, tuse) și în bolile de stomac (crampe, colici), de ficat, în bolile aparatului genito-urinar (hidropizie, leucoree), ulcerele gambei, arsuri, febre eruptive, inflamațiile gurii și faringelui, scorbut, dizenterie, intoxicații mercuriale. Se poate asocia cu purgative, salcîm galben, sena.

Datorită vitaminelor din grupa B pe care le conține, brusturele are rol hipoglicemiant, el scăzînd zahărul din sînge la diabetici, ceea ce explică și rolul său în furunculoză și reumatism, boli legate de excesul glucidelor în organism. Astfel, în furunculoză (buboaie) grăbește maturarea și înlătură durerea.

Se recomandă de asemenea în cura de primăvară.

Sub formă de extract moale, drogul este stabilizat.

Intern, în scopurile arătate mai sus, se iau 3 cești pe zi din decocția de rădăcină mărunțită 50—60 g, fiartă 10 minute într-un litru de apă sau, ca sudorific și antireumatismal, infuzie de frunze, 30—40 g la litru; sirop: o parte rădăcină proaspătă, 8 părți apă și 8 părți zahăr, cîte 30—100 g pe zi ca atare sau într-un ceai; tinctură (o parte rădăcină la 5 părți alcool), 1—10 g într-o ceașcă de ceai de 3 ori pe zi; vin diuretic: 8 g semințe la 1 litru vin alb; ceai depurativ: rădăcină de brusture și de lemn dulce, lăsnicior zdrobit, din fiecare cîte 30 g la litru, infuzate 20 de minute; se ia 0,5—1 litru pe zi.

Extern, se spală regiunile afectate de acnee (coși), furuncule, abcese, cruste de lapte, cu decocție 200 g rădăcină proaspătă la 1 litru de apă. Contra mîncărimilor produse de pecingine, se spală zonele afectate cu decocție de rădăcini de brusture și iarbă mare cîte 100 g la un litru de apă. Pulpa proaspătă de rădăcină sau decocția concentrată se aplică în eczeme, seboree, cruste, excoriații, ulcere varicoase, tumori varicoase deschise. O pomadă preparată din 1/2 pahar suc de frunze și ulei triturate într-un vas de cositor cu alice de plumb, aplicată cu o pană pe ulcere canceroase, care se acoperă cu o frunză de brusture, încetinește evoluția și calmează durerile. Cataplasmele cu frunze ușurează și chiar fac să dispară umflăturile din artritele acute și hemoroizi. Frunzele strivite aduc ușurare în artritele tuberculoase și în bolile căilor respiratorii, aplicate pe încheieturi, pe piept sau între umeri.

Contra căderii părului are un bun renume loțiunea de păr preparată prin macerarea, timp de 8 zile, a 50 g rădăcină de urzică și 100 g rădăcină proaspătă de brusture, mărunțită în 1/2 litru de rom, pentru fricțiuni pe cap. În același scop se poate folosi decocția cu părți egale de brusture (rădăcină sau frunze proaspete), frunze de mac, de urzică și de mesteacăn, 100 g amestec la litru.

Înainte de aplicarea loțiunii sau decocției, părul se spală și se clătește cu apă obișnuită și săpun. Tot extern, în eczeme, coși, pecingine, se folosesc cataplasmele de rădăcini sau frunze în decocție. În boli de gură și de faringe se fac gargarisme cu infuzie sau decocție de rădăcină.

În medicina veterinară se recomandă decocția de rădăcină 50 g la litru în spălături contra căderii părului, mîncărimilor, rîii la cîine. La oile care tușesc se dă rădăcină mărunțită în uruială.

Brusturele se mai indică a fi adăugat în hrana cailor cu reumatism și a bovinelor cu anemie.

Infuzia, cîte o linguriță pe zi la cîine, are rol depurativ.

Rădăcina de brusture se aseamănă cu cea de mătrăgună, dar aceasta conține amidon care se înnegrește cu tinctură de iod. În plus, uscată, rădăcina de mătrăgună se transformă în pulbere. Recoltarea se va face deci cu grijă, spre a nu se confunda rădăcina de brusture cu cea de mătrăgună.

BUBERICUL — Scrophularia nodosa L.

și

IARBA NEAGRĂ — Scrophularia aquatica L.

(Fam. Scrophulariaceae)

Sînt două specii apropiate, cu aceleași întrebuințări, ambele plante ierboase, vivace, înalte de 0,60—1,50 m, care cresc pe lîngă apele curgătoare și prin locuri umede, pînă la 1 800 m altitudine.

Bubericul are tulpini patrunghiulare, pline, tari, pe care se dezvoltă frunze opuse, ovale, alungite, cordiforme, mari, nervurate, dințate și flori mici, verzi sau roșcate-brunii, care apar la partea terminală a tulpinilor, din iunie pînă în septembrie. Planta posedă rizomi groși, noduroși, bruni-cenușii. Fructele sînt capsule ovoide, bivalve. Iarba neagră este de un verde viu, cu tija goală, aripată la muchii, frunzele sînt crenelate pe margini, iar rizomul nu este noduros.

În medicină se utilizează rizomii, vîrfurile înflorite uscate și frunzele, care conțin un glucozid cardiotonic și diuretic, o rezină, lecitină, un alcaloid, acizi organici, vitamina C, derivați antracenici, zahăr etc. Deși drogul are însușiri antiscrofuloase, diuretice, depurative și rezolutive pentru bolile de piele, antidiabetice, cicatrizante, antihemoroidale, totuși se va folosi cu prudență, în doze mai mari decît cele prescrise, dînd fenomene toxice (vărsături etc.).

Ca antidiabetic, planta influențează metabolismul hidraților de carbon, scăzînd procentul de glucoză din sînge și vindecînd afecțiunile favorizate de diabet.

Intern, se administrează 2 cești de ceai pe zi din decocția (10 minute) preparată cu 20 g rădăcini la un litru de apă, sau 2 pahare de vin alb în care s-au macerat, timp de 12 ore, 20 g de rădăcină zdrobită la litru, sau în fine ca pulbere de rădăcină 2—4 g pe zi.

Extern, planta se folosește în plăgi simple sau gangrenoase, ulcere, hemoroizi, mușcături, înroșirea pielii, sub formă de comprese cu decocție în apă sau vin preparate cu 100 g rădăcini la litru.

Cataplasmele cu frunze proaspete zdrobite se recomandă în toate bolile de piele, inclusiv pistruile, iar unguentul, preparat cu 20 g rizom ras și 20 g unt sau vaselină, se indică în scabie.

BUCSĂUL

(Vezi Drobul)

● BUJORUL — Paeonia officinalis L.

(Fam. Ranunculaceae)

Plantă vivace, ornamentală, înaltă de 0,20—0,60 m, cu flori roșii, roze sau albe, frumos mirositoare și rădăcini fuziforme, alungite, cultivată în grădini și parcuri, bujorul a fost folosit încă din Antichitate ca antispasmodic, avînd efecte favorabile în isterie, nervozism, convulsii, palpitații, epilepsie, spasme, dansul Saint-Guy, tuse convulsivă, tuse de origine nervoasă. El a mai fost utilizat ca diuretic în hidropizii și ca vasoconstrictor.

Medicinal se întrebuințează rădăcinile și florile în scop calmant, în cazurile arătate mai sus, iar semințele, mai ales cele roșii, numite mascule, ca purgativ, carminativ sau vomitiv. Semințele negre, „femele", sînt mai puțin active.

Intern, se iau în 24 ore 2—3 cești de ceai infuzie de flori uscate 30—60 g la litru; florile proaspete provoacă gastroenterite. Același efect calmant are decocția de rădăcină 20—50 g la litru, cîte 2 cești de ceai pe zi, precum și siropul preparat din flori după rețeta: peste 75 g flori proaspete se toarnă 1 litru de apă fierbinte, ținîndu-se acoperite 6 ore; se strecoară și se fierbe la foc potrivit (după ce s-a amestecat cu 1,800 kg zahăr), pînă se leagă, administrîndu-se 3—4 linguri de supă pe zi. Sucul proaspăt de rădăcină se ia în doză de 30 g, fiind însă neplăcut la gust.

Alcoolatura (o parte rădăcină proaspătă și 5 părți alcool) se ia în doză de 5—15 picături, la nevoie (accese de tuse, convulsii etc.). În convulsiile copiilor de 3—5 ani, se administrează de 3 ori pe zi cîte o jumătate ceașcă de ceai din decocția 25 g rădăcină uscată la litru. Semințele sînt puțin recomandate în prezent.

Extern, se pun comprese cu decocție 30 g rădăcină la litru în hemoroizi, iar în varicele gambelor se fac loțiuni cu decocție de rădăcină 20 g la litru.

În medicina veterinară, se utilizează rădăcina în combaterea sterilității la capre, cîte 10—30 g pe zi tocată, în uruială, în mai multe prize, timp de 2—3 săptămîni, toamna.

Bujorul se va folosi cu prudență, începîndu-se cu doze mici, deoarece în doze mari poate da intoxicații.

● BULBUCII DE MUNTE — Trollius europaeus L.

(Fam. Ranunculaceae)

Frumoasă plantă a golurilor alpine, înaltă de 0,40—0,60 m, cu floare mare, galbenă, ce rămîne învoaltă, ivindu-se în mai—iulie. Poate fi și cultivată.

Planta nu este consumată de animale. Ea poate da intoxicații, fiind considerată că acționează negativ asupra inimii, datorită anemoninei. Nu este folosită terapeutic, amintind-o aci pentru toxicitatea ei.

BUMBACUL — Gossypium herbaceum L.

(Fam. Malvaceae)

Este o plantă textilă ierbacee, anuală, cultivată, cu frunzele pînă la mijloc palmate și flori albe. În afară de specia G. herbaceum L., mai sînt și alte specii care se cultivă în țările tropicale din America de Sud, Asia, Egipt, U.R.S.S. etc. Fructele sînt capsule cu 5 loje, fiecare din acestea conținînd 5—7 semințe negre, a căror epidermă se prelungește prin niște peri lungi, albi, acoperind semințele și dînd aspect de mici bule albe semințelor la deschiderea capsulelor. Aceste fire constituie vata care se folosește în industria textilă, precum și ca vată medicinală. Din semințele de bumbac se extrage un ulei bogat în acizi grași nesaturați, avînd rol anticolesterolemiant. Din scoarța rădăcinilor se extrag unele substanțe cu acțiune asupra musculaturii uterine.

BURETELE DE SOC — Auricularia judae (L) L. K. sin. Auricularia aurinda (Hook) Underw.

(Fam. Auriculariaceae)

Este o ciupercă de forma și mărimea unei urechi de om, care apare pe tulpinile socilor bătrîni, avînd culoarea cafenie-roșcată și consistența gelatinoasă, cînd este crudă.

Prin uscare, devine negricioasă și sfărîmicioasă.

Infuzată cu vin alb, 30—50 g la litru, a fost recomandată cîte 3 pahare pe zi ca diuretic, mai ales în hidropizie, iar cu lapte dulce sau oțet, ca astringent sub formă de gargară în faringite.

Macerația în apă fierbinte, sub formă de colir, se folosește în oftalmii.

BURETELE (IASCA) DE STEJAR — Boletus igniarius sin. Ungulina fomentaria

Face parte din încrengătura ciupercilor și crește pe tulpinile stejarilor și fagilor bătrîni. Mai poartă numele de babiță și i se zice iască, deoarece din partea lui de mijloc se prepară iasca, fierbîndu-se această parte cu cenușă mai multe ore, iar după uscare, se bate cu un măiug de lemn spre a se înmuia. Buretele de iască se recoltează în timpul ploilor de toamnă.

Din punct de vedere medicinal, buretele de stejar se bucură de însușiri hemostatice în hemoragii ușoare, sub formă de pansament. În caz de hemoragie nazală, se introduce în nara respectivă o șuviță de iască, răsucindu-se de mai multe ori, timp în care hemoragia se oprește.

Iasca s-a mai folosit în trecut pentru aprinderea focului cu ajutorul amnarului și cremenei, nelipsită la ciobani, vînători, pădurari, muncitori la pădure etc.

● BURICUL APEI — Hydrocotile vulgaris L.

(Fam. Umbelliferae)

Este o plantă care trăiește pe solurile umede sau plutind la suprafața apelor puțin adînci. Atinge înălțimea de 0,10—0,12 m, tijele ajungînd pînă la 0,50 m. Are frunze crenelate, rotunde, cu diametrul 1,5—4 cm și flori mici albe sau roze, care dau fructe sferice. Planta conține valeriană, substanță toxică, asemenea otrăvurilor narcotico-stringente (conicina). Deși are însușiri purgative, diuretice, depurative și sudorifice, folosirea ei se va face cu prudență, deoarece produce colici, tulburări gastrice etc.

Extern, s-a recomandat în dermatoze și lepră.

BURICUL VENEREI — Umbilicus rupestris (Salysbury) Dandy.

(Fam. Crassullaceae)

Plantă asemănătoare urechelniței, avînd frunze groase, rotunde, scobite și flori cilindrice alburii, dispuse de-a lungul tijei înalte de 0,10—0,60 m. Trăiește pe ziduri vechi. S-a bucurat în trecut de mare faimă diuretică, antiepileptică și dizolvantă a pietrelor de la vezica urinară. Planta conține fier, tanin, calciu, siliciu, azotat de potasiu și maltoză. Se folosește sucul de plantă care se ia intern cîte 1—2 linguriță pe zi, ca diuretic.

În prezent planta este utilizată mai mult *extern*, sub formă de cataplasme cu frunze strivite ca emolient și rezolutiv, în tratamentul plăgilor. ulcerelor, umflăturilor, indurațiilor sînilor, întăriturilor la călcîi și fimozei, sub formă de cataplasme.

BURUIANA PORCULUI, CICOAREA PORCULUI — Hypochaeris radicata L.

(Fam. Compositae)

Se aseamănă cu păpădia, avînd flori galbene și frunze dispuse în rozetă bazală, dar acestea sînt la buruiana porcului cărnoase, păroase și cu dinți rotunjiți pe margini, iar tulpina, uneori ramificată, nu este în formă de țeavă. Crește prin seciuri de păduri, pe pajiști uscate, pe marginile drumurilor. Este meliferă.

Frunzele și florile au fost folosite ca pectorale și depurative. Frunzele tinere se pot consuma ca salată.

O specie mai mare (de 0,30—0,90 m) este *Hypochaeris maculata L.* cu frunze ușor dințate, avînd nervuri roșii. Florile galbene ca lămîia se închid noaptea. Se întîlnește pe dealuri și la poalele munților, pe locuri însorite. Este meliferă și are aceleași însușiri ca Hypochaeris radicata.

Frunzele zdrobite se aplică în scop cicatrizant pe răni.

BURUIENIȚA

(Vezi Silurul)

BUSUIOCUL — Ocimum basilicum L.

(Fam. Labiatae)

Mult apreciat în popor, de care este considerat ca buruiana dragostei, busuiocul, originar din India, se cultivă pentru mirosul său plăcut și pentru însușirile lui antiseptice. Este o plantă anuală, meliferă, rămuroasă, cu frunze ovale și flori albe sau împestrițate cu roz, așezate în spicuri. Atinge înălțimea de 0,15—0,50 m.

Medicinal, se folosesc părțile aeriene, recoltate în timpul înfloririi; ele conțin cineol, linalol, eugenol, estragol, hidrat de terpină, phymol etc., care toate compun esența de busuioc.

Are însușiri antispasmodice, recomandîndu-se împotriva spasmelor, în amețeli, dispepsii, de origine nervoasă etc. Este un bun stimulent general, galactogen, stomahic, sedativ, pectoral și diuretic, recomandat în migrene, dureri de cap nervoase, spasme, flatulență, borborigme, colici, tuse simplă și convulsivă, în angine, astenie, aerofagie, meteorism, nervozism, insomnie, vomizări.

De asemenea se poate folosi și pentru aromatizarea salatelor și altor preparate culinare, avînd totodată rol antiseptic pentru prevenirea infecțiilor care s-ar produce prin consumarea de salate proaspete.

Uleiul volatil din compoziția busuiocului are întrebuințare în industria parfumurilor.

Intern, se poate folosi ceai de busuioc obținut prin infuzarea a 3—5 g plantă la o cană de 250 ml apă fierbinte, luîndu-se cîte o cană după mesele principale, iar în insomnii o ceașcă seara la culcare. Decocția de sămînță este un mucilag emolient folosit în nefrite, blenoragie, leucoree. Planta întreagă este recomandată în catarele urinare. Se mai poate folosi tot intern siropul de busuioc preparat în proporție de 50—100 g busuioc la un litru de sirop. Esența de busuioc luată cîte 5—6 picături pe o bucățică de zahăr acționează puternic contra spasmelor gastrice, durerilor de cap de origine atonică digestivă, nevrozelor atonice etc. În scopul sporirii secreției de lapte, se ia după mese cîte o ceașcă de ceai din infuzia 50 g la litru.

Extern, decocția 100 g la litru este bună pentru spălături bucale și gargarisme, în caz de afte în gură, faringite, angine. În acest scop se mai pot mesteca în gură frunze proaspete de busuioc.

Busuiocul îndepărtează muștele și țînțarii, iar cu frunze de busuioc strivite se freacă înțepăturile de albine și viespi.

În trecut, busuiocul s-a bucurat de mare faimă în tratamentul multor boli ca: epilepsia, blenoragia, maniile, melancolia, unele intoxicații.

BUSUIOCUL CERBILOR

(Vezi Izma Mentha pulegium L.)

BUSUIOCUL SĂLBATIC — Brunella (Prunella) vulgaris L.

(Fam. Labiatae)

Plantă ierbacee, vivace, avînd tulpină păroasă, înaltă de 0,05—0,35 m, frunze peţiolate, ascuţite la vîrf şi flori violete-purpurii, cu bractee cafenii, caliciul cu două buze distincte şi 4 stamine paralele; ele apar în iulie—septembrie, cînd se şi recoltează. Creşte în stufărişuri, pe poieni, pe lîngă ape, terenuri calcaroase, pînă la 2 000 m.

Partea aeriană, recoltată în timpul înfloririi, are rol în oprirea hemoragiilor pe rănile proaspete. Se mai foloseşte în hemoroizii care sîngerează şi în faringitele uşoare, avînd acţiune astringentă, care se manifestă şi în diaree, dizenterie, boli de gură, scuipare cu sînge, boli de stomac şi intestin. În plus, planta este detersivă şi cicatrizantă.

Mai are efect în junghiuri intercostale, dureri de cap şi diabet, iar decocţia se foloseşte sub formă de spălături în inflamaţii oculare.

Intern, se utilizează infuzia sau decocţia 30—50 g la litru în tuse, răguşeli, astm, diaree etc., două-trei cești de ceai pe zi.

Extern, în hemoroizi, se fac lavmente sau se aplică comprese calde cu decocţia 60 g la litru, fiartă 15 minute. Pentru gargarisme, aceeaşi decocţie se îndulceşte cu miere, folosindu-se în amigdalite, răguşeală, faringite.

În scop hemostatic, se aplică pe plăgile recente suc de plantă proaspătă. Cazin citează o vindecare în cîteva zile a unor hemoroizi voluminoşi, vechi de 15 ani, prin consum de frunze verzi de busuioc sălbatic, în loc de salată.

Cataplasmele cu frunze proaspete sînt eficace de asemenea contra durerilor de cap.

CACTUSUL MEXICAN — Echinocactus williamsi.

(Fam. Cactaceae)

Este un cactus mic, originar din Mexic. Părţile lui aeriene au proprietăţi sedative şi antispasmodice, făcînd să dispară stările anxioase. Planta măreşte activitatea intelectuală şi dă senzaţia de uşurătate psihică. A fost folosit în era precolumbiană ca halucinogen.

CAFEAUA

(Vezi Arboraşul de cafea)

● CAISUL — Prunus armenica L.
sin. Armeniaca vulgaris Lam.
(Fam. Rosaceae)

Pom destul de răspîndit în ţara noastră, originar din Asia şi adus în Europa de romani şi arabi la începutul erei noastre, caisul dă fructe hrănitoare, suculente, plăcute la gust, fiind bogate în săruri minerale, cu rol fortifiant asupra celulelor nervoase ale creierului. El este şi melifer. Pulpa de caise conţine apă, acizi liberi (citric, malic, vinic, salicilic), vitaminele B_1, B_2, P.P, B_5, C, dar mai ales A, substanţe zaharoase, albumină, ulei, oligo-elemente. Sîmburii conţin acid cianhidric, putînd da intoxicaţii, iar cleiul secretat de ramuri zaharuri reductoare, arabinoză, galactoză. Consumul de caise măreşte numărul de globule roşii, combate aşadar anemia şi în acelaşi timp oboseala; fierte în ulei şi luate dimineaţa opresc diareea. Consumul exclusiv de caise vindecă afonia şi sub formă de marmeladă au rol depurativ şi antiartritic. Uscate, sînt vermifuge şi laxative. Caisele pot provoca fenomene alergice la unele persoane. Sucul proaspăt, în loţiuni pe faţă, este un tonic al tenului.

Totodată, la copii ajută formarea oaselor, iar la bolnavii de oase uşurează refacerea acestora. Ele pot fi folosite cu succes în astenie, convalescenţă, nervozism, vîjîituri şi zbîrnîituri în urechi (în care caz se fac instilaţii cu ulei de sîmburi în conductul auditiv) etc.

Caisele duc de asemenea la prelungirea vieţii. Ele se consumă ca atare, proaspete sau sub formă de preparate: compot, gem, dulceaţă, marmeladă, uscate. Caisele uscate, amestecate cu migdale amare uscate, pot fi folosite la prepararea unui înlocuitor de cafea.

CALAPĂRUL

(Vezi Calomfirul)

● CALCEA CALULUI — Caltha palustris Schott N. Ky.
(Fam. Ranunculaceae)

Numită şi gălbenele de apă, calcea calului este o plantă vivace, cu flori galbene, de 4—5 cm în diametru, semănînd cu un lighenaş şi frunze mari în formă de inimă sau rinichi. Înfloreşte în aprilie—mai şi atinge 0,20—0,30 m înălţime. Florile apetale cu 5 sepale şi 5—8 carpele drepte, culese primăvara şi amestecate iarna cu fînul, ridică producţia de lapte la vaci, capre şi oi. Florile sînt melifere.

Medicinal, se folosesc frunzele uscate, care conțin colină, saponine, berberină, flavone, porto-anemonină, avînd proprietăți revulzive cu rol în reumatism (cataplasme calde). În tabagism se fumează frunze uscate.

Folosită culinar și condimentar, calcea calului dă intoxicații asemănătoare cu cele produse de alte ranunculaceae (dureri abdominale, grețuri, amețeli, încetinirea pulsului etc.). Intoxicații pot surveni și la animale.

CALOMFIRUL, CALAPĂRUL, SPILCUȚELE — Tanacetum balsamita L. sin. Chrysanthemum balsamita. Baill.

(Fam. Compositae)

Este o plantă vivace de grădină cu miros foarte parfumat, asemănător cu mirosul de mentă, ajungînd pînă la 1,20 m înălțime.

Frunzele sînt verzi, cu un luciu argintiu, ovale, dințate, iar tulpina este catifelată și mult ramificată.

Planta înflorește în tot timpul verii, dînd flori tubulare, galbene, dispuse în vîrfurile ramurilor.

Atît frunzele cît și părțile înflorite au întrebuințări medicinale. Calomfirul este cicatrizant, diuretic, colagog, excitant, carminativ, stomahic, emenagog, antispasmodic, stimulent, vermifug. Dă rezultate mai ales în bronșite și tuse chintoasă. În plus are însușirea de a produce o stare de spirit veselă. Se mai recomandă în aerofagie, meteorism, nervozism, stări depresive, litiază etc.

Planta conține un principiu amar, un corp gras analog cu parafina, un ulei esențial. Rădăcinile digeră în pămînt resturile de cadavre (carne, oase). Infuzia de calomfir 40 g la litru, singur sau în amestec cu alte plante pectorale, are eficiență în bronșite, tuse. Vinul, din frunze 15—20 g la litru, este un bun stomahic și stimulent, dînd starea de veselie amintită. El vindecă și neurastenia. Amestecat cu melisă și vinariță, vinul are un gust foarte plăcut. El se ia înainte sau după mese.

În scop antispasmodic, se folosește infuzia 40 g la litru, 3—4 cești de ceai pe zi, iar ca vermifug contra ascarizilor, aceeași infuzie, cîte o ceașcă dimineața, trei zile la rînd pe lună, timp de trei luni.

Uleiul de calomfir, preparat din ulei vegetal în care se macerează timp de cîteva zile frunze uscate de plantă, se întrebuințează în arsuri, plăgi, contuzii. Cataplasmele cu frunze zdrobite sînt eficace contra durerilor de cap.

Decocția de calomfir, la care se adaugă puțină sare de bucătărie, se aplică în scop cicatrizant pe ulcere și plăgi de rea natură.

● CAMPANULA, CLOPOȚEII — Campanula rapunculus L.

(Fam. Campanulaceae)

Sînt plante cu flori în formă de clopot, avînd de obicei culoare albastră, mai rar violacee sau albă.

Printre campanule, se găsesc mai multe specii. Astfel *Campanula rapunculus L.* are rădăcini comestibile, care conțin inulină și vitamina

C. Mestecate în gură, ele potolesc setea. *Campanula trachelium L.* și altele, folosite ca astringente, detersive și vulnerare, mai ales sub formă de gargară în bolile de gît. *Campanula rotundifolia L.* s-a bucurat în trecut ca avînd însușiri antiseptice. Ea are frunzele tulpinale, mai ales cele superioare, liniare sau liniar lanceolate, iar cele radicale și ale fasciculelor sterile, mai mult sau mai puțin rotunde (ovate, cordate sau reniforme). Frunzele radicale lipsesc în timpul înfloririi.

În scop medicinal, se folosesc rădăcinile și frunzele proaspete, care conțin inulină, vitamina C, avînd și însușiri antiseptice, astringente, răcoritoare, vulnerare, dar mai mult pentru uz *extern* în angină, gargarisme cu decocție, 100 g rădăcini de C. rapunculus la litru, fiartă 20 minute; la negi, se vor freca aceștia ferindu-se regiunile învecinate, cu frunze zdrobite, repetîndu-se tratamentul de mai multe ori.

Intern, ele pot da intoxicații.

CAPERUL — Capparis spinosa L.

(Fam. Capparidaceae)

Este un arbust decorativ, cu flori roze, mari, cultivat în regiunile mediteraneene. Mugurii florali sau fructele se murează în oțet, folosindu-se în scop condimentar. Are un butuc lemnos, din care pleacă mai multe tulpini și ramuri păroase, lungi de 1—1,50 m. Frunzele, ovale, nedințate, verzi, au, cînd sînt tinere, 2 spini mici la baza pețiolului. Florile alb-roze au un diametru de 4—6 cm și dau un fruct cărnos, coriace, oval, verde, apoi roșcat.

Caperul conține în fructele proaspete saponină, pectină, o rezină, rutină, dar mai ales flavonoide cu rol în refacerea pereților și menținerea tonusului capilarelor. Coaja de rădăcină este tonică, astringentă, diuretică, folosindu-se în atonii generale cu depresiune nervoasă, cahexii, gută, hidropizie, cloroză. Unele specii exotice se folosesc ca antispasmodice și calmante în isterie simplă sau complicație a ovaritelor și salpingitelor, în epilepsie. Butonii florali sînt stimulenți, diuretici, răcoritori.

Rădăcina se întrebuințează ca decocție sau infuzie de coajă 15—30 g la litru, ca pulbere 2—4 g pe zi, sau vin aperitiv și tonic preparat macerîndu-se 8 zile 40 g coajă de rădăcină cu cîte 60 g coajă de frasin, sunătoare și cătină roșie, de 3 ori pe zi cîte un păhărel.

Butonii florali se folosesc ca infuzii și decocții în aceleași doze.

Extern, decocția de rădăcină ca și rădăcina fiartă se utilizează sub formă de plasture pe ulcerele vechi.

CAPUL ȘARPELUI

(Vezi Iarba șarpelui)

CAPRIFOIUL, MÎNA MAICII DOMNULUI — Lonicera caprifolium L. sin. L. xylosteum L.

(Fam. Caprifoliaceae)

Arbust sau arboraș cățărător, înalt de 2—5 m, melifer, care crește în regiunile de munte, prin păduri și tufărișuri, dar se cultivă și în grădini pentru parfumul caracteristic al florilor sale.

Are frunzele opuse, ovale, păroase. Florile foarte parfumate au corola lungă, în formă de cornet, cu petalele concrescute, de culoare galbenă deschisă, amestecată cu roz și alb. Ele apar în mai—iunie.

Fructele, bace cărnoase, sînt toxice, datorită unui principiu amar. Planta conține acid salicilic, esență, un glucozid, un mucilag.

Medicinal, se folosesc florile, frunzele și coaja; în infuzie, 4—8 g la litru, au rol antiseptic, astringent, diuretic, tonic, pectoral, sudorific și detersiv, recomandîndu-se în colibaciloză (două cești de ceai pe zi), tuse spasmodică (trei cești de ceai pe zi, infuzie 5 g la litru), nașteri (la 4 ore o ceașcă de infuzie 10 g la litru), pentru a ușura durerile.

Planta însă se utilizează mai mult în aplicațiuni *externe* ca infuzie 20 g la un litru de apă pentru gargarisme în faringite.

O altă specie este *Lonicera periclymenum L.*, necățărătoare, care crește pe lîngă stufișuri și păduri, ajungînd la vîrsta de 40 ani. Se bucură de aceleași însușiri ca L. caprifolium L.

Captalanul

CAPTALANUL
— Petasites hybridus (L.) Gaertn. sin. P. officinalis Moench.
(Fam. Compositae)

Plantă perenă, cu port ierbaceu, avînd un rizom subteran gros, noduros, ramificat, din care pornesc rădăcini lungi și cărnoase. Partea aeriană este alcătuită din stoloni cilindrici, groși de circa 1 cm și lungi de peste 1 metru, din frunze foarte mari, în formă de inimă sau rinichi, dințate inegal, păroase, lînoase pe dos, și din tulpini florifere, în vîrful cărora se dezvoltă florile tubuloase, lungi de 1 cm, roșietice, de culoarea cărnii, dispuse în capitule. Ele apar înaintea frunzelor, în lunile martie-aprilie.

Planta crește pe pîraie, pe lîngă izvoare, prin zăvoaie, locuri umede, pînă la 1 400 m altitudine și are un miros neplăcut.

Pentru scopuri medicinale, se utilizează frunzele, florile și rizomii cu rădăcinile care conțin petazină, inulină, tanin, o substanță amară, mucilag, o rezină, substanțe proteice.

Petazina are acțiune contra spasmelor neuro-musculare, fiind mai activă decît papaverina, iar prin inulină captalanul este pectoral. Planta este de asemenea sudorifică, astringentă, vermifugă, emenagogă,

diuretică, vulnerară, anticanceroasă și cu acțiune antispasmodică și vasodilatatoare asupra coronarelor.

Se recomandă mai ales în gută, reumatism, răceală, guturai, catar bronhic, nevralgii, urinare dificilă, dureri musculare, tuse etc.

Intern, se administrează infuzii de rădăcină 20—30 g la litru, cîte 3 cești de ceai pe zi, între mese, extractul apos sau alcoolic de 3 ori pe zi cîte 2—3 g în laringo-bronșite, spasme gastro-intestinale, spasme ale căilor urinare și vaselor coronare.

Se mai poate folosi și tinctura oficinală preparată în farmacii. Tinctura homeopatică este indicată în nevralgii, atribuindu-i-se rol și în bîlbîială.

Extern, cataplasme cu frunze proaspete zdrobite de captalan se recomandă în tratamentul plăgilor, ulcerelor și buboaielor, arsurilor, inflamațiilor, entorselor. La plăgi și ulcere se mai indică pulberea de frunze uscate.

CARRAGHEENUL

(Vezi Mușchiul perlat)

CARDAMOMUL — Elettaria cardamomum Roxb. Maton.

(Fam. Zingiberaceae)

Plantă exotică vivace, asemănătoare cu trestia, specifică în Sud-Vestul Africii, în India și Sri Lanka și care produce fructe (capsule) galbene sau roșcate, conținînd semințe brune, folosite ca mirodenii cu miros plăcut și gust piperat. Acestea se utilizează pentru condimentarea alimentelor, în distilerii, cofetării.

Semințele de cardamom au rol antiseptic, diuretic, stomahic, carminativ.

Ele se recomandă în dispepsiile nervoase și în unele tulburări cardiace. Se folosesc sub formă de tinctură sau infuzie 30 g semințe la litru, luîndu-se 3—4 cești de ceai pe zi.

CARPENUL — Carpinus betulus L.

(Fam. Betulaceae)

Arbore avînd scoarța netedă, cu frunzele eliptice, ovale, care crește prin păduri, cu o înălțime de peste 10 m, în pîlcuri separate de alți arbori. Înflorește în aprilie-mai, făcînd mîțișori roșcați-cenușii. Frunzele, bogate în tanin, au rol astringent.

Fructele sînt niște nucule cu bracteole în trei lobi.

În medicină se folosește decocția 30—40 g frunze la litru, ca gargarisme în faringite și stomatite. Intern, se utilizează în diaree. Coaja de carpen conține o substanță colorantă.

CARTOFUL — Solanum tuberosum L.
(Fam. Solanaceae)

Plantă anuală, cultivată, arhicunoscută, originară din America, ajungînd la 1 m înălțime. Florile apar în iunie-iulie. Fructele sînt bace cu cîte 200—300 semințe. Tuberculii de cartof, denumiți cartofi, sînt foarte bogați în amidon și vitamina C, prin care posedă importante însușiri antiinfecțioase. Ei mai conțin vitaminele A și B, săruri de potasiu, solanină, acizi, albumine, glucoză etc., avînd în plus însușiri energetice, diuretice, calmante, emoliente și cicatrizante.

Cartofii, în consum ca atare, fierți, copți sau piureu, în afară de faptul valorii nutritive deosebite, se recomandă la artritici, diabetici, dispeptici și chiar obezi, fără sosuri sau alte adausuri (carne, spre exemplu). Cartofii încolțiți nu vor fi folosiți, deoarece ei conțin solanină, care este toxică.

Intern, s-au mai utilizat frunzele și ramurile verzi sub formă de decocție 30—60 g la litru, în scop narcotic și calmant în catare pulmonare cronice, tuse uscată, diaree însoțită de iritații, nevralgii, reumatism etc. Sucul de cartofi cruzi ar da unele rezultate antisimptomatice în durerile ulcerului stomacal. Consumul de cartofi, anghinare și castane a fost recomandat la congresul sterilității din 1976 (Madrid) pentru combaterea sterilității și conceperea de copii de sex masculin.

Extern, se pun cataplasme cu cartofi cruzi rași pe arsuri, insolații. Fierți, calzi și zdrobiți, se aplică în cataplasme calmante și pentru maturarea abceselor, panarițiilor și contuziilor. În caz de cearcăne, se pun pe ochii închiși rondele subțiri, puțin strivite, de cartofi cruzi.

Amidonul de cartofi calmează, prin pudrare, iritațiile pielii. El poate fi folosit și sub formă de cataplasme calde între două pînze. Frunzele și ramurile verzi, aplicate extern sub formă de cataplasme, sînt calmante în nevralgii și dureri reumatismale.

Fecula de cartofi, obținută prin raderea de tuberculi cruzi deasupra unui vas cu apă, în care se depune, constituie un aliment recomandabil în enterite, diabet etc., ca decocție intern sau lavment. Fecula se dizolvă în apă caldă. Cu pulbere de feculă se pudrează arsurile, escoriațiile, inflamațiile cutanate etc.

Din cartofi se prepară alcool amilic care este toxic.

Cartofii fierți se indică în hrana iepurilor de casă iarna și a porcilor, constituind împreună cu uruiala de orz un aliment excelent pentru îngrășare. De asemenea se mai recomandă în hrana rațelor și porumbeilor.

Alte solanacee sînt: *Solanum melongena L.,* ale cărei fructe comestibile — vinetele — sînt favorabile rinichiului, ficatului și pancreasului, fiind recomandate de asemenea contra obezității și *Solanum lycopersicum L.,* care produce roșiile, bogate în vitamina C și care împiedică fermentațiile intestinale.

CASTANUL COMESTIBIL — Castanea vesca Gaertn. sin. Castanea vulgaris L. sau Castanea sativa Mill.
(Fam. Fagaceae)

Este un arbore originar din Asia Mică, înalt de 25—40 m, cu frunze alungite, pețiolate, lucioase, cu nervuri paralele, care au marginile în

dinți de fierăstrău și ale cărui fructe, castanele, sînt comestibile, spre deosebire de *castanul sălbatic — Aesculus hippocastanum L.* (Fam. Hippocastanaceae), arbore ornamental, de la care fructele nu intră în consumul uman.

Castanul comestibil crește și în țara noastră pe terenuri silicioase, pînă la 1 300 m altitudine, în Maramureș, Crișana, Banat, Tismana, începînd să fructifice la 25—30 de ani și trăind chiar pînă la 1 000 de ani. Florile lui sînt melifere. Semințele, în număr de 1—3, sînt conținute într-un înveliș țepos, care la maturitate se desface în patru. Arborele este bogat în tanin; din lemnul său, din coajă și din frunze se obțin tananți și extracte tinctoriale.

Medicinal, se folosesc scoarța, frunzele, mîțișorii, semințele.

Frunzele conțin inozitol, vitamina E, substanțe bogate în fosfor și magneziu etc., iar semințele protide, glucide, ulei, vitaminele B_1, B_2 și C etc. Vitamina C rezistă la coacere și fierbere, cînd acestea privesc castanele cu coajă.

Datorită conținutului în tanin, produsele acestui arbore sînt astringente, antidizenterice, antidiareice, în special decocția de scoarță de castan, folosită altă dată și împotriva febrei.

Frunzele sînt eficace împotriva tusei din traheobronșite și mai ales împotriva tusei convulsive, avînd acțiune asupra centrului tusei și fiind totodată bacteriostatice.

Castanele coapte sau pregătite ca piureu sînt foarte hrănitoare, remineralizante, bine suportate de tubul digestiv, avînd și o ușoară acțiune constipantă. Consumul de castane se recomandă în cura de îngrășare, în astenie, demineralizare, convalescență. Este însă contra indicat pentru diabetici.

Intern, contra diareii, se prepară o decocție din 15—20 g mîțișori florali la 1 litru de apă. Întîi se pun mîțișorii în apă rece, încălzindu-se apoi și fierbîndu-se 2 minute, după ce dă în clocot. Se ia de pe foc, se ține vasul acoperit 1/4 oră, se strecoară și se bea timp de 24 ore. Decocția a fost folosită și în diareea vițeilor, în amestec cu orez.

Tot antidiareic s-a mai folosit formula: 3 g mîțișori de castan, cîte 5 g răchitan și afine, totul se pune în 200 ml apă rece, încălzindu-se și fierbîndu-se în clocot 2 minute. Se ia de 3—5 ori un asemenea ceai în 24 ore.

Contra tusei convulsive, se folosește infuzia de frunze, 30 g la litru. Contra tusei din traheo-bronșitele adulților, se macerează 15 zile frunze de castan într-un volum egal de țuică tare. Se ia o linguriță în timp ce apare accesul de tuse.

Extern, se fac gargarisme de 4 ori pe zi în faringite cu infuzie (15 minute) de frunze uscate, 40 g la litru, pentru o zi.

În manipularea preparatelor de castan comestibil, se vor evita ustensilele și recipientele de fier.

CASTANUL DE APĂ

(Vezi Cornaciul)

CASTANUL SĂLBATIC — Aesculus hippocastanum L.

(Fam. Hippocastanaceae)

Originar din Asia, castanul sălbatic, înalt de 10—30 m, se întîlnește frecvent prin parcuri și pe marginile vechilor străzi, crescînd la altitu-

dinea de 800 m. El are frunze mari, opuse, compuse din 5—7 foliole, și flori în ciorchine, albe, pătate cu roșu, sau galbene, frumos mirositoare, melifere. Fructele verzi, cu spini, conțin 1—2 castane de culoare brună-roșcată, lucioase. Ele sînt foarte bogate în amidon, flavonoide și saponozide. Scoarța conține tanin, o substanță amară, esculină și fraxină care sînt cumarine. Mai sînt întrebuințate în medicină castanele și scoarța, inclusiv cea de rădăcini. În vremea din urmă, s-a descoperit că frunzele și florile conțin de asemenea flavonoide, așa încît și ele sînt utile.

Castanul sălbatic, în special scoarța de rădăcină, are însușiri antifebrile, putînd suplini chinina și piramidonul. Acțiunea lui principală se referă însă la tulburările circulatorii venoase: hemoroizi, varice, tulburări congestive la organele din bazinul mic, inclusiv prostata (congestia și hipertrofia acesteia), tulburări de menopauză, varicocel etc. Castanele sînt recomandate în toate formele de varice, chiar în cele acute de flebită. Ele au acțiune antiinflamatorie și decongestionantă asupra venelor bolnave, în dilatările hemoroidale, tromboflebite și în sechelele osoase, consecutive fracturilor. Au de asemenea acțiune în diaree, colici, catare intestinale și bronhice etc.

Acțiunea anestezică a castanelor s-ar datora argirinei, iar cea antihemoragică saponinei, care ar micșora vîscozitatea sîngelui, ușurîndu-i circulația și înlăturînd astfel stagnarea favorabilă hemoragiilor.

Intern, avînd gust neplăcut, amar, castanele se administrează sub formă de preparate galenice (alcoolatură). Se pot lua și ca decocție, 10—50 g castane sfărîmate la 1 litru de apă, cîte o ceașcă de ceai înainte de mesele principale, 20 zile pe lună. Din tinctura alcoolică, 125 g scoarță zdrobită la 500 ml alcool macerată 15 zile, sau castane sfărîmate, macerate într-o cantitate egală de alcool, se ia cîte o lingură pe zi, dimineața.

Scoarța de castan se administrează sub formă de vin alb, în care se macerează 30—60 g drog la litru, luîndu-se cîte un păhărel înainte de mese ca tonic digestiv; are și acțiune în diaree, dizenterie etc. Vinul poate fi înlocuit cu țuică. Contra obezității, se iau 3 cești de ceai pe zi din decocția de scoarță de ramuri sau rădăcini, 40 g la litru, fiartă și infuzată cîte 5 minute. În scop antifebril, se iau zilnic 2 păhărele din decocția de scoarță și rădăcini, uscată, la litru. Decocția 30—50 g la un litru de apă este de asemenea indicată în doză de 1—2 cești de ceai pe zi.

Extern, decocția 50 g scoarță la un litru de apă are rol favorabil prin acțiunea sa antiseptică în tratarea plăgilor infectate și a gangrenelor. În lavmente, această decocție poate fi folosită contra hemoroizilor și a congestiilor pelviene feminine, avînd rol astringent și anestezic.

Decocția preparată din 5—6 castane cojite și mărunțite, fierte 15 minute într-un litru de apă, se aplică de două ori pe zi sub formă de comprese în cuperoză.

O pomadă se poate prepara din 20 g alcoolatură și 60 g lanolină sau ulei extras cu eter din praf de castane, apoi amestecat cu axungie, utilizîndu-se în aceleași cazuri ca și decocția de scoarță.

Scoarța mai servește la extragerea esenței cu care se prepară unguente protectoare contra razelor solare. Tinctura de flori de castan sălbatic se utilizează extern sub formă de fricțiuni în reumatism, degerături, impetigo. Cu produse de castan (coajă, fructe, frunze) se pot face și băi calmante.

Înlăturîndu-li-se principiul amar, castanele pot fi folosite (în amestec cu făină și brînză) în hrana umană, ca nutreț pentru animale sau în indus-

trie. Porcii, caprele, peștii consumă castane ca atare, zdrobite. Pulpa de castane intră în prepararea unei paste pentru curățit mîinile, fiind bogată în saponine. Pulberea de castane se amestecă cu apă de stropit florile din ghivece pentru distrugerea viermilor de pămînt.

Din castane se mai prepară alcool, tananți și un colorant brun, folosit în vopsitorii.

În medicina veterinară, administrate în mîncare, cîteva castane zdrobite pe zi, ar da unele rezultate în emfizemul pulmonar (tignafes) la cai. De asemenea se recomandă în indigestii însoțite de colici la cai, ca pulbere de semințe fără coajă, presărată pe fîn sau grăunțe. Castanele au totodată valoare furajeră pentru porci, gîște, curci, iepuri de casă (arna). În diareea vițeilor se dă decocția de mîțișori de castan, amestecați cu orez.

● CASTRAVEȚELE — Cucumis sativus L.
(Fam. Cucurbitaceae)

Plantă cultivată în grădinile de zarzavat, originară din nordul Indiei, are tulpina aspră și tîrîtoare, prevăzută cu cîrcei, frunzele mari, aspre și florile galbene, melifere. Castraveții (fructele) se consumă la salate, cruzi sau murați, din ei pregătindu-se și unele mîncăruri. Valoarea nutritivă a castraveților este redusă, ei conținînd circa 96% apă; conțin însă vitaminele A, C, tiamină, precum și fier, mangan, iod. Semințele au aceleași însușiri ca și cele de dovleac, fiind, ca și acestea, vermifuge. Ele erau folosite în trecut contra tusei, iar sucul de castraveți ca laxativ. Consumul de castraveți cruzi, fără coajă, care poate da intoxicații, ajută în iritațiile căilor urinare, digestive (colici) și respiratorii, avînd acțiune diuretică, răcoritoare, calmantă. Nu se recomandă la persoanele cu stomacul sensibil.

Extern, pulpa de castraveți se folosește contra arsurilor ușoare și inflamațiilor sau iritațiilor pielii.

Sucul se utilizează sub formă de loțiune în mîncărimi și crăpături ale pielii, în pecingine, iar la vaci în crăpăturile ugerului.

Cu suc de castraveți se pregătesc multe preparate pentru păstrarea frumuseții tenului și a pielii mîinilor. Din suc se poate prepara un unguent în care intră două părți suc și o parte untură topită la baia de apă, care se amestecă și se bat pînă se răcesc. Această alifie catifelează pielea. Pentru tenul gras se folosește o loțiune de suc filtrat și alcool de 60° în părți egale. Pentru tenul uscat, la loțiunea precedentă se adaugă pe sfert ulei de migdale dulci.

Ambele loțiuni se pot parfuma, după preferințe.

În medicina veterinară, se freacă cu suc de castraveți zonele cu eczemă la cîini.

CAȘUL POPII — Malva rotundifolia L.
sin. Malva neglecta Wallr.
(Fam. Malvaceae)

Plantă ierboasă, anuală sau vivace, ramificată, mică, avînd tulpina cilindrică, în parte culcată. Florile alb-roze, mici, apar din mai pînă

în septembrie și sînt așezate la baza frunzelor, cîte una sau mai multe. Fructul (capsulă) are aspect de caș. Rădăcina este pivotantă. Crește pe lîngă locuri cultivate. Frunzele și florile cașului popii au însușiri și întrebuințări similare cu nalba de cîmp.

CĂLDĂRUȘA — Aquilegia vulgaris L.

(Fam. Ranunculaceae)

Planta crește vivace sub formă de tufe cu tije înalte de 0,40—0,80 m. Frunzele sînt compuse din 3—4 foliole trilobate, rotunde, crenelate. Florile, albastre, roze, violete sau albe, se ivesc în mai-iulie. Se întîlnește prin păduri, văi umbroase, pe coaste, stînci, locuri pietroase, pajiști, terenuri calcaroase, de la cîmpie pînă la munte.

Întreaga plantă, dar mai ales capsulele cu semințe, conțin un glucozid care prin dedublare dă acid cianhidric, ceea ce conferă plantei însușiri toxice pentru om și animale, afară de capre. Planta mai conține o enzimă, vitamina C. Ea se bucură de proprietăți antiseptice, astringente, diuretice, diaforetice, antiscorbutice, calmante, temperante; iar extern antiputride și detergente. Din cauza toxicității, se folosește mai mult extern, ca gargarisme cu infuzie de semințe 4—7 g la litru sau 50 g plantă la litru în stomatite, precum și sub formă de cataplasme cu frunze crude, pentru maturarea abceselor, pe ulcere, pe chelbea capului. În rîie, se fac badijonări cu decocție de rădăcină, 20 g la litru.

În homeopatie, esența de căldărușă, preparată din plantă proaspătă înflorită, se preconizează contra isteriei, somnolenței, dismenoreii.

CĂLINUL — Viburnum opulus L.

(Fam. Caprifoliaceae)

Arboraș obișnuit prin păduri umede și tufărișuri, pînă la 1 400 m, călinul ajunge la 5 m înălțime și are frunze late, opuse și dințate, divizate în 3—5 lobi, asemănătoare cu cele de arțar. Florile, albe, melifere, nemirositoare, apar în mai-iunie și se grupează inegale, în false umbele, cu flori marginale mai mari și sterile. Fructele sînt drupe roșii, conținînd cîte un sîmbure lat. Ele au un gust specific. În scop medicinal, se folosește de obicei scoarța de călin recoltată primăvara de pe ramuri, tulpini tinere și rădăcini. Ea se usucă la 40°. Conține tanin, glicozizi, o rezină, zahăr, o substanță amară, acizi, fitosterol, flavonoide, derivați izovalerianici etc. Are acțiune sedativă, antispasmodică și calmantă asupra sistemului nervos central, precum și hemostatică, diuretică, astringentă. Florile au aceeași acțiune ca și scoarța, folosindu-se și ele, dar mai rar.

Călinul se recomandă în stările de excitație și nervozitate, în isterie, hemoragii la menopauză, spasme uterine, nașteri premature, iminența avortului, în menstruații abundente, dificile, dureroase, colici, diaree, sub formă de tinctură sau extract total de scoarță, preparate oficinale, sau ca decocție 30—50 g scoarță la litru, fierbîndu-se 15 minute, din care se iau 3—4 cești de ceai pe zi (una seara la culcare). Extractul se

administrează în doză de 20—30 picături de 3—4 ori pe zi în ceai de coada șoricelului. Consumul de fructe poate declanșa gastroenterită. Ele, ca și frunzele, au rol purgativ și vomitiv.

O varietate de călin este *V. apulus L. Var. sterile D.C., boule de neige*, cu inflorescența globuloasă, formată din flori sterile.

Înrudit cu călinul este *dîrmozul — Viburnum lantana L.*, înalt de 2—3 m, întîlnit pînă la 1500 m, prin păduri, mărăcinișuri etc. Acesta are ramuri tinere foartee flexibile, acoperite cu un strat de peri cenușii stelați; Florile albe, în corimb, puțin mirositoare, slab polenifere, apar în aprilie—mai. Fructele sînt bace, ovale, turtite, lungi de 7—8 cm, mai întîi verzi, apoi roșii, iar la maturitate devenind negre. Frunzele sînt pețiolate, opuse, ovale, groase, păroase, pufoase pe fata dorsală. Scoarța conține substanțe grase și rubefiante. Fructele și florile conțin acid valerianic. Acestea din urmă au în plus zaharoză, un glucozid specific, invertină, emulsină.

Frunzele și fructele sînt astringente și răcoritoare, cu rol în dizenterie și diaree, luîndu-se ca decocție 20—30 g la litru, cu avizul medicului.

Extern, decocția se recomandă sub formă de gargarisme în angine simple și boli de gingii (gingivite, desgolirea dinților). Scoarța uscată are aceleași însușiri ca cea de călin. Fructele mature, negre, puțin fermentate, se consumă. Ele se recomandă mai ales în hrana păsărilor de colivie.

CĂLȚUNAȘUL, CONDURUL DOAMNEI — Tropaeolum majus L.

(Fam. Tropaeolaceae sin. Geramiaceae)

Originară din Peru, planta a fost adusă în Europa către secolul XVII. Ea are frunze rotunde, peltate, cu pețiolul inserat la mijloc, flori în formă de corn sau capișon, galbene, roșii sau purpurii, fiind cultivată ornamental și condimentar. Frunzele crude se consumă în salate ca și cresonul, iar butonii florali și fructele se murează în oțet.

În medicină se folosesc mai ales frunzele proaspete, vîrfurile înflorite, dar și planta întreagă, inclusiv fructele. Planta conține un glucozid (în frunze), o enzimă (în flori și fructe), o esență apropiată celei de muștar, acid oxalic, acid fosforic etc. Foarte bogat în vitamina C (285 mg la 100 g frunze proaspete), călțunașul era întrebuințat înainte mai ales ca antiscorbutic.

El s-a mai folosit ca diuretic, depurativ, laxativ, pectoral, antihelmintic, emenagog și afrodiziac. În zilele noastre, frunzele sînt folosite pentru acțiunea lor antibiotică (în colibaciloză), antiscorbutică, tonică, emenagogă, antirahitică, vezicantă și expectorantă în bronșite (dînd rezultate datorită sulfului pe care-l conțin) și în emfizemul pulmonar. Pe de altă parte călțunașul se recomandă ca loțiune împotriva căderii părului și ca un mijloc de a întîrzia îmbătrînirea.

Fructele coapte, în doze mici, sînt laxative, în doze mari, purgative. Concomitent cu foloasele medicinale, călțunașii au și întrebuințări culinare; astfel, florile și frunzele pot intra în prepararea salatelor; avînd un gust piperat, ele dezvoltă pofta de mîncare și ușurează digestia. Consu-

mate seara, facilitează somnul în timpul nopții. Mugurii florali și fructele crude se pot mura în oțet, iar din cartofi și frunze se poate pregăti o ciorbă bogată în vitamina C.

Pentru uz *intern*, se prepară o decocție din 15—30 g frunze la un litru de apă, care se ia în 24 ore sau mai bine se folosește alcoolatura, în tot timpul sezonului, cîte o linguriță de cafea de 3 ori pe zi. Alcoolatura se prepară din volume egale de frunze mărunțite și alcool de 40°, care se lasă la macerat 15 zile, apoi se filtrează și se păstrează într-o sticlă astupată. Sucul proaspăt, în doză de 30—60 g, luat cu lapte dulce, dulceață de trandafiri, sirop etc. are de asemenea întrebuințare. În scop emenagog, se recomandă, în reguli insuficiente, cîte 2 cești de ceai pe zi din infuzia de frunze 20 g la litru.

Ca laxativ, se iau 0,60 g fructe uscate zdrobite și amestecate cu zahăr sau miere; pot îndeplini același rol fructele proaspete zdrobite și amestecate cu de trei ori greutatea lor zahăr. Salata de frunze tinere se recomandă în infecțiile căilor urinare.

Extern, se fac gargarisme și spălături bucale în urma extracțiilor de dinți, cu decocție 30 g la litru din amestecul de flori, frunze și fructe în părți egale, sau cu suc diluat în apă fiartă.

Împotriva căderii părului se folosește alcoolatura sau o loțiune făcută din 100 g frunze, flori și fructe proaspete, tocate, 100 g frunze crude de urzici și 100 g frunze crude de merișor; se macerează 15 zile în 0,5 litri alcool de 90°, se strecoară și se parfumează cu esență de Geranium. Se udă pielea capului cu alcoolatură sau loțiune și se freacă cu o perie aspră, stimulîndu-se astfel bulbii piloși, ceea ce previne căderea părului.

CĂLȚUNELUL

(Vezi Panseaua)

CĂTINA — Hippophae rhamnoides L.

(Fam. Elaeagnaceae)

Mai este numită și *cătina de rîu* sau *cătina albă*, planta crește pe zăvoaie, nisipuri, prundișuri, pe lîngă izvoare și rîuri, pe coaste pietroase și stînci, în țara noastră fiind răspîndită în Muntenia și Dobrogea, din deltă și de pe litoral, pînă la munte (1 800 m).

Cătina este un arboraș, ajungînd pînă la 6 m înălțime.

Ramurile sînt spinoase, iar frunzele liniare, aproape sesile, lungi de 5—6 cm, lanceolate, așezate altern, de culoare verzui-alburie pe fața superioară și argintie pe cea inferioară, acoperite de solzișori ruginii. Florile, mici, galbeni-ruginii, melifere, apar în martie—mai, înaintea frunzelor, fiind dioice: cele mascule cu 4 stamine și dispuse în mîțișori, cele femele, solitare, cu un pistil; ambele au cîte 2 sepale.

Fructele sînt drupe false, portocalii, ceva mai mici decît mazărea și dispuse adesea în ciorchine. Fructele de cătină, ajunse la maturitate, sînt acele care se folosesc atît în alimentație, cît și în terapeutică, ele fiind antiscorbutice, antiseptice, aromate, tonice, astringente, vermifuge. Frunzele și scoarța sînt tonice și astringente, iar semințele ușor laxa-

B.C.U. „I. Creangă" IAȘI

tive. Fructele conțin vitaminele C, B_1, B_2, B_6, E, substanțe carotenoide, ulei gras, glucozizi flavonici, acizi grași, acizi organici (nicotinic, malic), manită, quercitină (care se găsește de asemenea în frunze și lemn).

Fructele se culeg în august—septembrie, cînd încep să se coacă. Se pot culege și mai tîrziu, dar dacă a dat gerul peste ele, valoarea lor în vitamina C scade. Cătina de altitudine dă fructe mai bogate în vitamina C. Fructele trebuie să fie uscate sau congelate la 2—3 ore de la culegere. Congelarea se face la —35°, iar uscarea la 50—60°, cît mai rapid, căci uscarea înceată scade considerabil conținutul de vitamine. Uleiul gras, obținut prin presarea fructelor proaspete și separarea de suc, conține provitamina A și vitamina E.

Cătina

Datorită vitaminelor, fructele de cătină se folosesc *intern* în scop tonic, antiscorbutic, antiseptic, astringent, vermifug, dar mai ales reconfortant în stări de hipovitaminoze, scorbut, astenie, insomnie, debilitate, convalescență, gripă, îmbătrînire, lipsa poftei de mîncare etc., sub formă de suc, sirop, vin, jeleu, gem, marmeladă, dulceață, sau infuzie ori decocție 20—30 g fructe zdrobite la un litru de apă, infuzîndu-se sau fierbîndu-se 15 minute.

Fructele uscate se pot adăuga condimentar la mîncărurile de carne și pește, pentru mărirea poftei de mîncare. Un jeleu antiastenic se prepară fierbîndu-se 20 minute cu puțină apă la foc domol fructe proaspete, bine coapte, apoi zdrobindu-se și strecurîndu-se sau centrifugîndu-se, după care se amestecă cu o greutate egală de zahăr și se fierbe 30 minute, mestecîndu-se. Jeleul este păstrat în borcane.

În caz de gripă, se iau 3 linguri pe zi din sucul de fructe proaspete, bine coapte, zdrobite și stoarse, amestecat cu 1/2 greutatea lui zahăr, fiert 15 minute și păstrat apoi în sticle bine astupate. Același suc se folosește în scorbut și ca reconfortant pentru bătrîni, în timpul iernii.

Sucul de fructe liofilizat se utilizează la fabricarea tabletelor, drajeurilor și comprimatelor polivitaminoase.

Uleiul și preparatele din ulei se folosesc *extern* în tratamentul plăgilor, arsurilor și degerăturilor, precum și pentru protejarea pielii și mucoaselor aparente față de acțiunea vătămătoare a unor radiații.

În medicina veterinară, fructele în decocție de 50 g la litru se indică pentru distrugerea insectelor parazite de pe corp și pentru vindecarea bolilor de piele.

De asemenea, ele pot fi folosite în hrana fazanilor.

CĂTINA DE GARDURI

— Lycium halimifolium Mill. sin. Lycium chinense Mill.

(Fam. Solanaceae)

Lycium halimifolium este un arboraș rămuros, înalt de 3—5 m, cu flori albăstrui sau violacee, melifere, avînd corola cu lobi egali, care apar în iunie—iulie și dau fructe bace cărnoase și roșii. Frunzele sînt înguste, alungite, cenușii, spre deosebire de L. chinense, la care frunzele sînt ovale și de un verde viu.

Lycium halimifolium crește spontan prin dărîmături, prin gardurile vii, stufișuri. Lycium chinense este cultivat.

Cătina de garduri conține tanin, zahăr, colină, puțin acid cianhidric, atropină (?) și este purgativă, diuretică și antispasmodică, fiind recomandată în tusea spasmodică și în tusea convulsivă.

Se folosește ca infuzie 1 g frunze la o ceașcă de ceai, luîndu-se cîte o lingură spre a se termina în 24 ore.

La copii de 2—10 ani se prescrie alcoolatura de frunze, cîte o picătură de 3 ori pe zi de fiecare an, iar la adulți cel mult 1 g. Planta are o acțiune toxică, similară mătrăgunei, dar mai slabă. De aceea, se vor evita dozele mari.

CĂTINA ROȘIE

(Vezi Tamarișca)

CĂTRĂNICA SĂLBATICĂ

(Vezi Peliniță)

CĂTUȘA — Ballota nigra L. și Ballota foetida Lam.

(Fam. Labiatae)

Ballota nigra este o plantă comună, vivace, de 0,30—0,80 m înălțime, care crește printre dărîmături, pe lîngă drumuri, garduri și stufișuri, pînă la 1 500 m altitudine. Are tulpina dreaptă, ramificată, păroasă.

Florile sînt purpurii, uneori albe sau roze, melifere și apar în iunie—august, iar frunzele ovale, dințate, păroase, aspre. Planta are un miros neplăcut de funingine și pivniță mucegăită și un gust acru amar.

Ballota foetida emană același miros respingător, dar mult mai intens.

Sînt folosite în scop medicinal părțile aeriene de la ambele specii, în special vîrfurile înflorite, avînd rol antispasmodic, diuretic, depurativ, coleretic, tonic, stomahic, calmant, rezolutiv și detersiv. Recoltarea plantelor întregi sau a vîrfurilor înflorite se face în iulie—august. Planta conține fitosterol, saponozide, tanin, colină, săruri minerale.

În general cătușa este folosită mai ales în scop calmant, în bolile nervoase (nevroze, palpitații, amețeli, vîjîituri și zgomote în urechi, spasme esofagiene, isterie, tulburări de menopauză, incontinență urinară la copii) și în tusea convulsivă, rărind accesele.

Drogul provoacă somn sau aduce îmbunătățirea lui în epilepsie, în stări anxioase etc. Ca diuretic se recomandă în gută și reumatism, atît pe cale internă cît și extern.

Intern, se iau înainte de mese 2—3 cești de ceai din infuzia 20—40 g la litru, din care o ceașcă seara la culcare. Infuzia se îmbunătățește la gust cu o plantă aromatică (izmă, sovîrf). Decocția antireumatismală și antigutoasă, 30—60 g la litru, se fierbe pînă scade la jumătate. Mai convenabilă la gust este tinctura care se prepară prin macerarea timp de 15 zile a unei părți de plantă cu 2 părți alcool de 60°. După filtrare se păstrează într-o sticlă bine astupată. Se ia cîte o linguriță de 4 ori pe zi, iar la copii cîte 20 picături pe zi și de fiecare an. Se folosește în nevroze, fobii anxioase, insomnii. În ultimul caz se ia o linguriță seara la culcare.

Vinul se prepară din 50 g plantă uscată, peste care se toarnă 1 litru de vin alb fierbinte. Se lasă 6 ore, apoi se filtrează. Se ia cîte o ceașcă de cafea înaintea meselor.

CĂTUȘNICA — Nepeta cataria L.

(Fam. Labiatae)

Înrudită cu melisa, cătușnica este o plantă ierbacee, vivace, înaltă de 0,5—1 m, cu frunze mici, ovale, în formă de inimă, cu marginile dințate, meliferă, frumos mirositoare, care atrage pisicile ca și odoleanul. Florile albe, împestrițate cu roșu purpuriu, apar în iunie—septembrie. Planta conține un ulei esențial, lactonă, mentol, carvacrol, acid nepetalic, timol.

În medicină se poate folosi partea aeriană a plantei ca stimulent al organelor genitale femele, favorizînd fecundația. Ea ajută în toate bolile uterine și mai ales în isterie. Potolește tusea, mai cu seamă cea convulsivă, chintoasă, precum și tusea fumătorilor. Are de asemenea efect contra sughițului și a balonării gastrointestinale cu gaze. În plus are însușiri stomahice, antispasmodice, excitante, emenagoge, vermifuge, vulnerare, folosindu-se în dureri de stomac, atonii digestive, catare pulmonare cronice, cloroză, nervozitate, amenoree spasmodică sau astenică etc. Planta se recoltează în timpul înfloritului, care are loc toată vara.

Intern, se utilizează ca infuzie 20—30 g la litru, 3 cești pe zi între mese; vin 15—30 g la litru, cîte un pahar la mese, sirop contra sughițului și tusei convulsive (10 g la 100 ml apă fierbinte, adăugînd 5 g cafea crudă, infuzîndu-se 20 minute; se strecoară și se pune zahăr pînă devine sirop, din care se ia cîte o lingură la 2 ore).

Extern, se fac loțiuni, irigații, lavmente, băi de picioare, sau se pun comprese la plăgi cu infuzie 10 g la litru.

Mestecînd cîteva frunze în gură, se pot înlătura uneori durerile de dinți.

În medicina veterinară se fac spălături la picioarele animalelor bolnave de febră aftoasă și irigații la vacile cu afecțiuni uterine.

CEAIUL CHINEZESC — Thea sinensis Sims. sau Camelia sinensis L.

(Fam. Cameliaceae)

Plantă originară din China, cultivată în Asia de Sud-Est și în U.R.S.S. Poate ajunge pînă la înălțimea de 18 m, dar nu este lăsată să crească mai înaltă de un metru. Are aspect de tufă cu numeroase ramuri, pe care se dezvoltă frunze alterne, coriace, dințate și flori albe, cu miros aromatic. În scop medicinal, ca și economic, se recoltează extremitățile ramurilor cu 2—3 frunze care se prepară, se fermentează și usucă prin procedee speciale, spre a se obține ceai negru sau verde (fără enzime). Exploatarea începe la vîrsta de 3 ani și se continuă pînă la 25 ani.

Ceaiul a fost introdus în Europa de olandezi în a doua jumătate a secolului XVII. El conține cofeină, mai multă decît cafeaua, teofilină, teobromină, catechine, ulei volatil, vitaminele B_2, C, E, K, PP. Ceaiul este un puternic stimulent al sistemului nervos central, făcînd să crească tonusul nervos și limpezirea gîndirii, mărește activitatea intelectuală și favorizează asociația de idei. El acționează contra oboselii cerebrale și înlătură durerile de cap care o însoțesc.

Intern, consumat în timpul meselor copioase cu mîncări grele și grase, ajută digestia. De asemenea este un bun diuretic, stimulent al circulației sanguine și al respirației în bolile pulmonare, un factor important de luptă contra aterosclerozei, prin acțiunea sa anticolesterolemientă, observîndu-se că marii consumatori de ceai nu se îmbolnăvesc de această boală.

Ceaiul verde se recomandă ca antidiareic în enterite simple.

Extern, cataplasmele cu decocție sau frunze de ceai se recomandă în arsuri și pentru a face să dispară cearcănele și pungile de la ochi. Se pot folosi pentru cataplasme chiar frunzele rămase în ceainic, după prepararea unui ceai. Cataplasmele la ochi se pun alternativ călduțe și reci.

Infuzia dintr-o linguriță de ceai la o ceașcă de 200—250 ml constituie o bună loțiune pentru fortificarea ochilor și împrospătarea vederii după plîns.

Infuzia de ceai se întrebuințează de asemenea pentru a prelungi bronzarea estivală a pielii și a restabili la normal tenurile grăsoase.

CEAPA — Alium cepa L.

(Fam. Liliaceae)

Numeroasele soiuri de ceapă se întrebuințează nu numai în scop alimentar, ci și terapeutic. Ceapa este și meliferă. Ea conține glucide, pectide, lipide, săruri minerale, microelemente, sulf, flavonoide, vitaminele A, B_1, B_2, PP, B_6, C și un ulei volatil care-i dă gust înțepător. Ceapa roșie este mai bogată în esență volatilă.

Încă din Antichitate, începînd cu Babilonul de acum 4000 ani, ceapa s-a bucurat de reputație diuretică, menținută și în zilele noastre. Ea ajută în special eliminarea clorurii de sodiu din organism, fiind utilă așadar în ascite, edeme, pleurezii, pericardite, ciroză hepatică etc. Acțiunea cepei se arată favorabilă și în bolile de prostată, aducînd ameliorări importante.

Însușiri antibiotice a dovedit ceapa față de stafilococi și bacilii antraxului, astfel explicîndu-se rezultatele bune ale cepei sub formă de cataplasme în abcese, furuncule, pustula malignă, panariții și sub formă de tamponamente cu suc din ceapă, în leziuni bucale (ulcere, afte). Însușirea antimicrobiană, unită cu cea pectorală, fac din ceapă un valoros remediu în tusea rebelă și catarul bronhic.

În plus, ceapa are rol aperitiv, digestiv, carminativ, anticostipant, antiseptic al tubului digestiv, tonic cardiac, emolient, expectorant, rezolutiv, revulziv, afrodiziac, antiscorbutic, antidiabetic (prin glucochinona pe care o conține) și antireumatismal prin aceeași glucochinonă, care dizolvă ureea și clorurile în exces, favorizînd eliminarea lor. Datorită însușirilor ei, ceapa este recomandabilă în albuminurie, astenie, alcoolism, bronșite, constipație, meteorism, edeme, parazitoze, tuse, reumatism, uremie, iar extern în bătături, negi, arsuri, degerături, pete pe piele, crăpături ale pielii, mușcături, otite, panariții, înțepături de insecte, ulcere, plăgi etc.

Un regim alimentar bogat în ceapă sub orice formă (crudă, fiartă, prăjită) mărește fluiditatea sîngelui și prin aceasta ea micșorează pericolul apariției trombozelor și infarctelor. De asemenea, ceapa are rol în prevenirea cancerului.

Intern, ca diuretic și antiprostatic, ceapa se consumă mai ales crudă, cîte o ceapă mare pe zi, dar se poate folosi și vinul de ceapă, preparat prin macerare din 300 g ceapă zdrobită, 100 g miere și 60 g vin alb. Din acest vin, se iau cîte 2—4 linguri pe zi. Alcoolatura de ceapă se prepară macerînd timp de 10 zile ceapă zdrobită cu o greutate egală de alcool alb. Din produsul obținut se iau două lingurițe pe zi, una înainte de masa de seară, alta la culcare, în puțină apă îndulcită.

Supa de ceapă și ceapa umplută se recomandă contra tusei persistente și a constipației. Contra tusei se poate folosi și infuzia preparată cu 5—6 cepe la un litru de apă, îndulcindu-se cu 100 g miere, după care se strecoară și se ia în timpul unei zile. Ceapa crudă va fi evitată de persoanele cu hiperaciditate, dispeptice, iritabile, cu dermatoze și care sîngerează ușor, iar cele cu temperament bilios sau sanguin o vor consuma mai puțin.

Extern, se întrebuințează ceapa rasă în loc de sinapism sau ceapa coaptă ori fiartă sub forme de cataplasme aplicate pe abcese, furuncule etc., pentru a le grăbi maturarea. O mică ceapă fiartă sau coaptă,

înfășurată în tifon, poate fi introdusă în conductul auditiv extern în caz de îmbolnăviri ale urechilor, avîndu-se grijă ca ceapa să nu scape în conduct, îndepărtarea ei fiind dificilă.

Zeama de ceapă coaptă amestecată cu undelemn dă bune rezultate în arsuri și degerături.

S-a mai preconizat în trecut sucul de ceapă în aplicațiuni externe contra căderii părului, precum și oțetul în care s-a zdrobit și macerat ceapă, contra petelor roșii de pe piele, frecîndu-se petele de 2 ori pe zi cu un tampon muiat în acest oțet. Ceapa zdrobită în oțet este de asemenea eficace contra înțepăturilor de insecte și mușcăturilor de păianjeni.

Ceapa tocată se recomandă a se da în hrana găinilor, în caz de boli infecțioase.

CEAPA CIORII

(Vezi Ghicitoarea de toamnă)

CEAPA DE MARE — Scilla maritima L.

sin. Urginea maritima (L.) Baker.

(Fam. Liliaceae)

Specie perenă cu bulbi mari, în formă de pară, evidenți la suprafața solului, avînd pînă la 30 cm în diametru și 2—8 kg greutate, acoperiți cu foițe brune pergamentoase, sub care se găsesc solzi de culoare albă sau roză. Frunzele sînt alungit-lanceolate, cărnoase, lungi de 30—50 cm. Florile se dispun în racem. Fructele sînt capsule.

Planta crește în regiunile mediteraneene: Spania, Franța de Sud, Italia, Sicilia, Alger etc.

În scop medicinal se folosesc foile solzoase, cărnoase, care, după ce s-au înlăturat membranele uscate de la suprafață și partea centrală a bulbului (mugurele cu foile mucilaginoase care-l înconjoară), se usucă la 30° sau 60°.

Drogul conține heterozide tonice cardiace, mucilagii, tanin, glicozizi, printre care scilarenul B, foarte toxic.

Din varietatea roșie s-a izolat o heterozidă cu acțiune puternică în distrugerea rozătoarelor (șoareci, șobolani).

Planta are acțiune diuretică foarte pronunțată, cardiotonică și expectorantă.

Ea se folosește în insuficiența mitrală și aortică, miocardită, aortită sifilitică, anevrism aortic cu hidropizii consecutive, înlocuind digitala în pauzele medicației cu aceasta, față de care este mai slabă, dar nu se cumulează în organism. Se mai indică în oliguriile cu retenție de uree din nefritele cronice, ascite cirotice etc.

Ca expectorant, drogul mărește secrețiile bronhice (de altfel ca și celelalte secrеții), recomandîndu-se în bronșite, pneumonie, tuse convulsivă, emfizem pulmonar, adenopatii traheobronhice.

Folosirea acestei plante se face numai cu prescripție medicală, *fiind toxică*. Ea produce uneori grețuri, vomizări, diaree.

În nici un caz nu se va administra în boli acute ale rinichilor și nici în cazul cînd există tulburări digestive.

Drogul de Scilla maritima se folosește sub formă de pulbere proaspătă, cîte 30 centigrame de trei ori pe zi, tinctură simplă sau asociată cu Digitala și Scamonea, cașete, pilule, vin. Acesta din urmă se prepară oficinal din Scilla, chinină roșie, boabe de ienupăr, pelin, melisă, rădăcină de angelica etc., sau din Scilla, frunze uscate de Digitala, boabe de ienupăr, macerate în vin alb. Tinctura simplă se prepară prin macerarea timp de 10—12 zile a 60 g Scilla într-un litru de vin alb și se iau 15—60 g pe zi; oximel: 0,5 litri, oțet în care s-au macerat 10—12 zile 50 g Scilla, se amestecă cu 2 kg miere și se iau 15—30 g pe zi.

În scop expectorant se folosesc glicozizii activi.

● CEARA — Asclepias cornuti Decaisne
sin. Asclepias syriaca L.
(Fam. Asclepiadaceae)

Este o plantă ornamentală, înaltă de 1—2 m, cu frunze mari, oval-eliptice, lungi de 10—20 cm și late de 5—10 cm. Florile roze, odorante, care apar vara, sînt dispuse în umbelă. Fructele sînt păstăi lungi de 2—4 cm, ovoid-conice. Planta conține un latex otrăvitor. S-a încercat în Germania să se prepare vată din pufurile mătăsoase ale semințelor.

Intern, rădăcina plantei este vomitivă, iar împreună cu sucul lăptos, s-a folosit contra astmului. Frunzele și tulpinile sînt expectorante.

Extern, în cataplasme, se preconizează ca rezolutive în umflături, lovituri etc. Florile au rol astringent, antihelmintic și insecticid. Acestea sînt foarte bogate în nectar, care face ca albinele să rămînă cu picioarele lipite de ele, pierzîndu-și astfel viața.

O specie înrudită este *Asclepias curassavica L.* al cărei latex poate produce orbirea.

● CENUȘERUL — Ailanthus glandulosa Desf.
(Fam. Simarubaceae)

Este un arbore de 20—30 m înălțime, cu scoarță rugoasă și frunze mari, alterne, compuse din 13—14 foliole mari; florile verzui, în ciorchine, apar în iulie, avînd 5 petale și 5 sepale. Fructele, samare, se coc în septembrie. Arborele este originar din China. Seva plantei produce vezicații pe piele. În doze mari, planta dă fenomene emeto-catartice. Medicinal se folosesc frunzele și coaja, amară și mucilaginoasă, cu rol antihelmintic și antidiareic. Frunzele conțin cvercetină, iar scoarța mucilag, o rezină, un glucozid și un ulei esențial. Contra teniei se administrează pulbere de scoarță cîte 1 g pe zi, timp de 7—8 zile, în ultima zi luîndu-se ulei de ricin (o lingură) ca purgativ. Împotriva diareii, se administrează o infuzie de scoarță, dar mai ales de rădăcină, 50 g proaspătă, sau 100 g uscată la litru, se îndulcește, se adaugă flori de portocal și se ia cîte o linguriță dimineața și seara.

Homeopatic, tinctura de cenușer în doze mici (cîteva picături) se recomandă în multe boli grave ca: scarlatină, meningită cerebrospinală, febră tifoidă și mai cu seamă în orice inflamații ganglionare (adenite) și

ale filetelor nervoase, fiind un foarte bun moderator al țesutului limfatic, a cărui proliferare o împiedică.

● CERENȚELUL — Geum urbanum L.

(Fam. Rosaceae)

Plantă ierbacee, perenă, comună, înaltă de 0,40—0,60 m, cunoscută din Antichitate, care crește pînă la 1 300 m altitudine, în păduri, tufișuri, locuri umbroase, pe lîngă locuințe, în mod spontan, cînd are florile cu 5 petale galbene, dar poate fi și cultivată, în care caz florile sînt sîngerii. Are un rizom cilindric scurt, păros, violaceu la interior ca și rădăcina, cu miros de cuișoare cînd e proaspăt și gustul amar-astringent. Cînd se învechește, are culoare brună. Frunzele sînt penate și dințate. În scop medicinal se folosesc rizomii și rădăcinile, a căror recoltare se face primăvara, dar mai ales toamna, cînd conțin substanțe active în cantitate mai mare (un glicozid, care în drogul uscat se transformă în eugenol, tanin, substanțe amare, zaharoză, o rezină, ulei volatil, vitamina C etc.).

Cerențelul

Drogul de cerențel are rol astringent, tonic, aromatic, stomahic, antifebril, sudorific, vulnerar, putîndu-se folosi în gastralgii (dureri de stomac), însoțite de aerofagie, în diaree, dizenterie, colici intestinale, vărsături hepatobiliare, hemoragii interne, hemoptizii, dureri menstruale sau hemoroidale, leucoree ușoară, cahexie, catar pulmonar cronic, hemoragii uterine, spermatoree, dureri de dinți. Este totodată un foarte bun stimulent al digestiei și asimilației. La bătrîni și convalescenți, cerențelul este un tonic excelent. În scop antifebril, se poate folosi în febre intermitente, ca înlocuitor al chininei; în convalescența bolilor inflamatorii, în scrofuloză, conjunctivită, rahitism, depresiuni nervoase, neurastenie, melancolie, cefalee, paludism, sifilis, plăgi, dureri musculare, prezintă de asemenea interes.

Ca bactericid, cerențelul poate fi folosit în gingivite, stomatite, faringite, amigdalite, afte, prin tamponări cu tinctură alcoolică de rădăcină sau ca gargară cu infuzie sau decocție 40—50 g la litru.

Pentru uz *intern*, se recomandă infuzia sau decocția 30—60 g drog mărunțit, uscat, la litru, cîte 0,5 litri pe zi între mese, vinul, preparat prin macerarea (8 zile) a 50 g plantă la litru, din care se iau 3 pahare pe zi între mese, sau tinctura cîte 10—30 picături de 3—4 ori pe zi. Nu se vor depăși dozele și nu se vor folosi în manipularea plantei ustensile de fier.

Extern, se folosește în scop antihemoragic pulbere sau decocție. Uleiul volatil, 5—6 picături la o linguriță de apă călduță, potolește durerile de dinți, ținut în gură în dreptul dintelui bolnav. Spălăturile bucale cu infuzie, decocție sau ulei volatil, înlătură mirosul urît al gurii. Macerația sau decocția în vin au efect cicatrizant și detergent în rănile ulceroase rebele la alte tratamente.

Rădăcina de cerențel aromatizează lichiorurile. Împreună cu hameiul sau înlocuindu-l pe acesta, dă o bere mai gustoasă, împiedicînd-o să se acrească. De asemenea se mai folosește în scop colorant și ca tanant. Rădăcina dă lînii o culoare castanie-aurie foarte frumoasă, iar dacă se folosește planta întreagă, nuanța este de alună coaptă.

O specie înrudită prin însușiri și similară este *Călțunul Doamnei — Geum rivale L.*, care crește la munte, pe lîngă ape. Mai sînt și alte specii cu însușiri asemănătoare, cele de munte fiind mai active.

CERVANA — Lycopus europaeus L., sin. L. palustris Link. sau L. vulgaris Pers.

(Fam. Labiatae)

Cervana, plantă vivace, înaltă pînă la 1 m, crește prin locuri mocirloase și se aseamănă cu izma, dar este fără miros. Are frunze dințate, cele de jos decupate în fîșii, și flori albe cu pete roșii pe lobul inferior. Ele sînt dispuse în grupe mici opuse, au formă de butoiașe, apar în iulie—septembrie și sînt melifere. Cervana conține tanin, o rezină (licopina), ulei esențial, un colorant, oxalat de calciu etc.

Planta este amară și astringentă, bucurîndu-se și de însușiri antifebrile. Se recomandă în hemoragiile uterine și alte hemoragii, în scurgeri mucoase etc., precum și în febrele intermitente la om și animale.

Proprietățile cervanei se aseamănă cu cele ale ungurașului, fiind însă mai slabe.

CETINA DE NEGI

(Vezi Sabina)

CHIMENUL — Cuminum Cyminum L.

(Fam. Umbelliferae)

Este o plantă originară din Turkestan, anuală, subțire, înaltă de 0,15—0,50 m, ramificată, nepăroasă, cu frunzele filiforme și fructele oblungi, avînd lungimea de 6 mm și grosimea de 1,5 mm, prevăzute cu perișori aspri. Florile, mici, albe, purpurii, liliacee sau roze, apar în mai—iunie.

În medicină se folosesc fructele, care fac parte împreună cu cele de chimion, coriandru și fenicul, din „cele 4 semințe calde".

Ele conțin o esență, care se extrage prin distilare, constituită din cuminol, pinen, cimol, felandren, alcool cuminic. Esența se folosește în

fricțiuni contra spasmelor stomacale și în scop carminativ. Cuminolul în doză de 5—20 picături se ia ca digestiv. Cimolul este folosit în parfumerie. În plus, fructele mai conțin un ulei fix, substanțe rezinoase și pectice, aleuronă, tanin.

Ele au însușiri similare cu anasonul și chimionul, fiind stomahice, excitante, digestive, antispasmodice, sudorifice, carminative, emenagoge, antihisterice și galactogene, recomandîndu-se în atonii digestive, dispepsii gazoase, insuficiența secreției de lapte, bronșite cronice catarale, amenoree, leucoree.

Intern, se iau 1—2 g pulbere de semințe sau infuzie 2—4 g la o ceașcă de ceai. În general se folosește ca anasonul și chimionul, fiind mai puțin activ decît acestea.

Extern, se pun cataplasme calde cu fructe zdrobite sau în săculeți pe tumorile reci, nedureroase, în umflăturile mamelelor și testiculelor etc.

În amestec cu ovăzul, chimenul se dă la cai pentru a le mări pofta de mîncare și a le îmbunătăți digestia. De asemenea se poate administra la vaci în tărîțe pentru a le spori producția de lapte.

CHIMINUL PORCULUI — Peucedanum ostruthium Koch.

(Fam. Umbelliferae)

Este o plantă vivace, aromatică, semănînd cu morcovul și țelina. Are un rizom gros, inelat, ramificat, cu noduri și muguri; la tăiere sau rupere se scurge un suc lăptos, gălbui. Din rizom pleacă mai multe tulpini goale în interior, striate, cilindrice, ajungînd la 0,80—1 m înălțime. Frunzele au 3 foliole oval-ascuțite, dințate, divizate și ele în lobi. Florile albe sau roze, care se dezvoltă în timpul verii, sînt dispuse în umbele mari. Fructele galben-brune au formă de linte, cu diametrul de 5 mm și marginile subțiri. Planta crește prin păduri, pe lîngă ape, la munte, între 1 000—2 500 m altitudine.

În Evul mediu, chiminul porcului a fost considerat ca un panaceu, asemenea ginsengului chinezesc.

Rădăcina este foarte aromatică, avînd un gust acrișor picant și un miros apropiat de angelica, fiind singura parte a plantei cu rol medicinal. Ea conține un ulei esențial, bogat în terpene, gumă, tanin, amidon, rezină, o substanță amar-aromatică, un principiu cumarinic și are însușiri stimulente, tonice, stomahice, sudorifice, diuretice, aperitive, expectorante, carminative, folosindu-se în răceli, astm umed, lipsa poftei de mîncare, tulburări digestive, colici, gaze stomacale și intestinale, bronșită, leucoree, cloroză, paralizii locale, hidropizie, gravelă fără afecțiuni renale, febre intermitente, febră tifoidă, spasme uterine, tulburări menstruale, mușcături de animale, înțepături de insecte etc.

Extern, praful de rădăcină s-a utilizat ca detergent în ulcere grave și chiar în cancer. Mestecată în gură, această rădăcină a dat rezultate în paralizia limbii și în durerile de dinți. Unii autori recomandă și utilizarea frunzelor proaspete, cu aceleași însușiri.

Planta este recomandată și în medicina veterinară.

Poate fi folosită ca infuzie sau decocție 15—30 g la litru, cîte 2 cești de ceai pe zi; pulbere 1—2 g în scop excitant și 3—6 g ca antifebril; tinctură preparată din 30 g rădăcină pulverizată în 500 g alcool, la care se

adaugă 8 g anason, lăsîndu-se opt zile la macerat, din care se iau 2—3 linguriţe pe zi în ceai de muşeţel sau salvie; tinctura homeopatică, preparată din rădăcini proaspete, se indică în boli de stomac şi de piele. În doze mari, planta provoacă hemoragii.

Extern, se pun pe ulcere cataplasme cu pulbere amestecată cu untură.

Planta are şi rol culinar, folosindu-se de asemenea la prepararea unor brînzeturi.

Specii înrudite sînt: *P. Cervaria (L.) Cuss*, înaltă de peste 1 m, cu frunze bazale mari, decupate în foliole cu dinţi aproape spinoşi pe margini; *P. oreoselinum (L.) Mnch.*, cu lobi scurţi. Ambele plante cresc la mică altitudine şi sînt aromatice. S-au folosit fructele, uneori frunzele, dar mai ales rădăcinile cu acţiune stomahică, diuretică şi emenagogă, în gută, hidropizie, boli digestive, icter, înlocuind întrucîtva angelica.

P. officinale L. (feniculul porcului) are frunzele ca nişte fîşii, dispuse în formă de mătură. Se mai numeşte *coada purcelului* şi ajunge pînă la 2 m înălţime. Creşte prin locuri umede, pe coastele mării. Are un gust acru neplăcut şi s-a utilizat (rădăcina şi fructele) ca stomahic, anticataral, diuretic, sudorific, emenagog, antiscorbutic. Sucul de rădăcini, proaspăt sau îngroşat la cald, s-au utilizat în tulburări nervoase, epilepsie, paralizii, amenoree etc., în doză de 4 g luat cu miere.

P. palustre (L.) Mnch. (pătrunjelul lăptos), cu frunze în fîşii scurte, neînmănunchiate. Rădăcina bianuală are un miros de terebentină şi s-a folosit în epilepsie sau ca înlocuitor de ghimbir.

● CHIMIONUL — Carum carvi L.

(Fam. Umbelliferae)

Este o specie bienală sau perenă, meliferă, care creşte spontan sub 2 100 m altitudine, prin fîneţe umede, dar se şi cultivă, obţinîndu-se astfel producţii mai mari şi de calitate superioară.

Tulpina ramificată ajunge pînă la 1 m înălţime. Frunzele sînt de 2 ori penat sectate în fîşii (lacinii). Florile, mici, albe sau roze, în umbelă, apar în aprilie—iulie. Fructul, o diachenă, este ovoid, lung de 4—5 cm şi are gust picant, dulceag plăcut. Este folosit drept condiment la fabricarea pîinii, a brînzei telemea, în sosuri, la pateuri şi unele prăjituri.

În scop medicinal se utilizează fructele, sub denumirea de fructe de chimion, care sînt stimulente digestive şi antiseptice (printr-un ulei volatil), diuretice, emenagoge, galactogene, carminative, antigripale, afrodiziace, vermifuge. Ele conţin în afară de ulei volatil, substanţe azotoase, acizi graşi, amidon, mucilag, protide, rezine. Uleiul volatil la rîndul lui conţine carvonă, folosită pentru fabricarea lichiorurilor şi carvenă, utilizată în parfumerie, pentru săpunuri.

Chimionul combate aerofagia, lenevirea stomacului, gazele din intestin, colicile sugarilor, menstrele insuficiente etc. De asemenea, măreşte cantitatea de lapte în alăptare.

Esenţa de chimion este toxică pentru om.

În medicina veterinară se foloseşte în colici la cai şi în meteorismul rumenului, la bovine, în spasmele digestive, inapetenţă, insuficienţa secreţiei de lapte la vaci etc.

Intern, se ia o ceaşcă de ceai după fiecare masă din infuzia (10 minute) de 2—10 g fructe la 1 litru de apă. Pulberea de fructe, în doză de 0,50—1 g în miere, vin, ceaiuri, se ia de mai multe ori pe zi. Esența, 3—4 picături pe o bucățică de zahăr, se recomandă în crampele stomacale, inapetență, rahitism.

Vaporii de fructe sau de pulbere, 5 g la un litru de apă care fierbe, se utilizează în scurgerile de urechi și lăcrimarea ochilor.

Extern, decocția de fructe 50—150 g la litru, se aplică sub formă de fricțiuni stimulente; de asemenea, se pun cataplasme rezolutive pe inflamațiile de sîni și testicule, cu fructe opărite, calde, între două pînze.

Fructele de chimion se folosesc în mîncările greu digestibile: de fasole, varză murată, carne înăbușită, precum și la prepararea supelor dietetice, unor lichioruri, prăjituri etc.

Chimionul se mai folosește pentru îmbunătățirea și aromatizarea fînurilor și păşunilor.

Fructele de chimion sînt toxice pentru păsările de colivie. Ele pot însă intra în hrana porumbeilor.

CHININA

(Vezi Arborele de chinină)

CHIPAROSUL — Cupressus semper virens L.

(Fam. Cupressaceae)

Este un arbore de ornament, în formă de piramidă, originar din Asia sudică, ajungînd la 25 m înălțime. Are frunze mereu verzi și tari; fructele sînt conice. Arborele miroase a rășină. Chiparosul era, alături de salcie, cunoscut ca avînd însușiri medicinale încă de pe vremea Babilonului. În scop medicinal, se folosesc fructele, bogate în tanin, numite nuci de chiparos, care mai conțin un ulei esențial foarte aromatic și care sînt tonifiante pentru vene, indicîndu-se în bolile acestora. Ele se recomandă în caz de hemoroizi, varice, diaree, tuse convulsivă, incontinență urinară, hemoragii uterine, congestii pelviene, tulburări de menopauză. Culese crude și cărnoase, fructele mai sînt astringente, diuretice, antifebrile, sudorifice.

Intern, se folosește decocția 15—20 g nuci proaspete sfărîmate la un litru de apă fierbinte, lăsîndu-se să fiarbă un sfert de oră. Se ia cîte o cană de ceai din această decocție, înainte de mese. Tot intern se mai recomandă extractul moale, extractul fluid și tinctura.

Extern, se utilizează decocția 50 g la litru în băi locale contra hemoroizilor și băi de picioare contra transpirației mirositoare. Contra hemoroizilor se introduc supozitoare, 1—3 pe zi, preparate după rețeta Leclerc: extract moale de nucă de chiparos 0,15 g, extract de opiu, extract de belladonă cîte 0,02 g, unt de cacao 5 g, pentru un supozitor.

Tot extern, se pun comprese calde cu decocție de 50 g nuci de chiparos la un litru de apă, în caz de hemoroizi. Se mai pot folosi diverse pomezi preparate din nuci de chiparos.

CICLAMA — Cyclamen europaeum L.

(Fam. Primulaceae)

Planta crește în locuri calcaroase, prin lunci și păduri rărite. Se cultivă și ornamental. Are tuberculi globulari, cu rădăcini pe toată suprafața. Frunzele sînt groase, reniforme și uneori în formă de inimă, florile roșii-carmin, frumos mirositoare. Bulbii proaspeți conțin ciclamină, o substanță paralizantă ca și curara. Ciclamina dispare în bulbii uscați.

În medicină se folosesc bulbii și rădăcinile uscate, sub formă de infuzie, 10 g la litru, cîte 2—3 cești de ceai pe zi, intern, contra vîjîiturilor în urechi, sau alcoolatura cîte 10—15 picături pe zi luate în trei prize. Alcoolatura se prepară din 10 g tuberculi uscați și 50 ml alcool de 60°. Homeopatia recomandă esența de tuberculi în durerile de cap și de urechi, colici, spasme vezicale, gută, reumatism, cloroză, tulburări de ficat și splină, tulburări digestive cu meteorism, mîncărimi și boli de piele, crampe în picioare etc.

CICOAREA — Cichorium intybus L.

(Fam. Compositae)

Plantă ierboasă, perenă, spontană, foarte răspîndită pe cîmp, pe lîngă drumuri și ogoare, prin fînețe necultivate, pînă la 1 500 m altitudine, cunoscută încă din Antichitate, fiind menționată acum 4 000 de ani în papirusul egiptean Ebers.

Ea posedă o tulpină înaltă de 0,50—1,60 m, foarte ramificată și verde. Frunzele bazale sînt dispuse în rozetă, fiind decupate, cele superioare simple, ovat lanceolate; la subțioara acestora se formează cîte 1—2 flori compuse, albastre ca cerul, care se închid pe vreme noroasă și cînd este soare puternic.

Tulpina se continuă în jos cu un rizom scurt, iar acesta cu o rădăcină în formă de fus, pivotantă, de grosimea unui deget.

Toată planta conține un suc lăptos amar.

Unele varietăți de cicoare se cultivă pentru rădăcini, care se folosesc la fabricarea unui surogat de cafea sau pentru salate.

În scop medicinal se utilizează rădăcinile și părțile aeriene, fără tulpinile mai groase, recoltate înainte sau în timpul înfloririi, care are loc din iunie pînă în septembrie. Rădăcinile se recoltează toamna.

Planta, mai ales rădăcina, conține ulei volatil, rezine, mucilag, cicorină, protide, lipide, vitaminele B, C, P, K, glucoză, inulină (un polizaharid), tanin, acizi aminați, acid cicoric, unele terpenoide foarte amare, săruri minerale etc. Inulina se găsește în cantitate mai mare toamna.

Acțiunea cicoarei este digestivă, aperitivă, tonică, stomahică, depurativă, colagogă, coleretică, antifebrilă, diuretică, laxativă, purgativă.

Ca diuretic se recomandă mai ales în sindromul hepato-renal, cu tulburări ale excreției de urină.

Întrucît conține 1% fosfor, cicoarea este tonic general și reconstituent nervos. Ea are efect în reumatism, boli de piele (dermatoze), acnee, antrax extern, furunculoză, anemie, astenie, constipație, diabet, icter și

alte boli de ficat, catare stomacale și respiratorii, scorbut, isterie, hidropizie, întreținerea tenului, febre intermitente.

Rolul laxativ se explică prin excitarea și fluidifierea secreției biliare, precum și prin acțiunea antiseptică pe care o are asupra intestinului, ea conținînd o serie de fermenți.

Salata de frunze de cicoare de grădină — Cichorium andivia L., servită la începutul mesei, este aperitivă, diuretică și laxativă. Însușirile ei sînt mai puțin pronunțate decît la cicoarea sălbatică.

Pentru uz *intern*, infuzia de cicoare se prepară din 8—15 g frunze uscate la un litru de apă, sau 15—40 g rădăcină uscată, nemăcinată, la un litru de apă.

Decocția 100 g plantă proaspătă (foi și rădăcină), sau rădăcină uscată 15—60 g la litru, se recomandă ca și infuzia în cantitate de 3—5 cești de ceai pe zi. Folosirea poate fi îndelungată, planta neavînd nici o toxicitate. Sucul se ia în doză de 30—150 g pe zi, în amestec (părți egale) cu suc de creson, fumariță sau lăptuci.

Rădăcinile ca decocție 10—20 g la litru, cîte 2 cești de ceai pe zi, una dimineața pe nemîncate și alta seara, se indică în isterie, stări nervoase, icter, boli de splină și rinichi, precum și pentru stimularea și normalizarea funcțiilor ficatului și stomacului.

Siropul de cicoare se recomandă mai mult la copii ca laxativ și depurativ, după vîrstă, cîte 2—4 lingurițe dimineața pe nemîncate.

Siropul se obține prin presarea părților aeriene și rădăcinilor zdrobite, obținîndu-se un suc care se amestecă în părți egale cu zahăr și se fierbe la foc potolit pînă capătă consistența siropului. Semințele de cicoare pulverizate și amestecate cu vin au rol antifebril. Surogatul de cicoare al cafelei poate fi amestecat cu cafeaua sau o poate înlocui, dînd o băutură gustoasă și sănătoasă, cu rezultate favorabile în artritism, nervozitate, boala lui Bright. Nu se va abuza însă de ea, deoarece ar duce la formarea de hemoroizi și varice.

În medicina veterinară, cicoarea se recomandă în hrană ca antianemic la bovine și ca fortifiant la porci. De asemenea se indică la cabaline și caprine, în boli urinare, precum și în hrana iepurilor.

● CIMBRIȘORUL — Thymus serpillum L.

(Fam. Labiatae)

Asemănător cu lămîioara, cimbrișorul este o plantă vivace, meliferă, cu tulpini principale culcate, care pot prinde rădăcini, și tulpini secundare cilindrice, roșcate, păroase, înalte de 0,15—0,30 m, prevăzute cu frunze mici ovale, opuse, verzi pe ambele fețe, nu albicioase pe partea dorsală ca lămîioara, frunze bogate în ulei volatil. În vîrful tulpinilor secundare, apar din iunie pînă în septembrie florile roze sau purpurii, dispuse în spic. Toată planta este plăcut mirositoare.

În general, cimbrișorul nu este consumat de iepurii de casă și de ovine.

Planta crește prin pășuni, locuri uscate, însorite, pe coaste și prin pajiști, pînă la 2 500 m altitudine.

Medicinal, se folosește partea aeriană a plantei, recoltată în timpul înfloririi și uscată la umbră, la o temperatură care să nu treacă de 30-–35°.

Planta conține ulei volatil, tanin, substanțe grase, o rezină, coloranți, mangan, saponozide și un principiu amar. Uleiul volatil este bogat în timol, carvacrol, timol și terpene.

Cimbrișorul este un bun stimulent fizic și nervos, astringent, aperitiv, carminativ, ușor diuretic, calmant, antispasmodic, emenagog, digestiv, expectorant, antiseptic al căilor respiratorii și intestinului, colèretic, sudorific, antihemoragic, ușor vermifug.

El se folosește pentru a mări forțele fizice, a stimula funcțiile digestive, a ridica moralul în nevroza astenică, în stări de oboseală cu depresiune morală, convalescență, stări de slăbiciune în anemia constituțională a fetelor tinere, în dispepsia artritică și nervoasă, diverse boli de stomac, enterite, constipație, în aerofagie și meteorism intestinal, hemoroizi, hemoragii interne, în bronșite, tuse convulsivă chintoasă, astm, răgușeală, artrite, reumatism, epistaxis, boli de sîni (inflamații ale mameloanelor), ascaridoză, oxiurază.

Intern, se iau cîte 3—4 cești de ceai din infuzia 10—20 g plantă la un litru de apă în clocot. Infuzia se mai numește *ceaiul ciobanilor*. În scop pectoral, se poate asocia cu rădăcini de ciuboțica cucului, cu frunze de pătlăgină și podbal, cu flori de nalbă și lumînărică. Contra tusei convulsive, se administrează cîte o lingură la oră din infuzia de tei 15 g la 100 ml apă la care se adaugă cîteva picături de tinctură de cimbrișor și se îndulcește cu miere. Tot intern se mai indică 2—4 g pulbere în vin sau miere. Macerația (elixirul) de plantă în alcool este de asemenea recomandabilă. Tratamentul prelungit sau cu doze mari poate da tulburări.

Pentru uz *extern*, infuzia 30—50 g la litru se aplică, după caz, sub formă de spălături, irigații, comprese, în ulcere, iritații cutanate, leucoree. În amestec cu izma, levănțica și rozmarinul, se utilizează sub formă de băi generale stimulente pentru copiii slăbiți, convalescenți, pentru oamenii debilitați și obosiți. Loțiunile cu cimbrișor vindecă inflamațiile mameloanelor, precum și cele oculare (la noii născuți).

Ca pulbere, în aspirații pe nări, cimbrișorul oprește hemoragiile nazale.

Uleiul de cimbrișor dă bune rezultate contra durerilor din sciatică și nevralgii, sub formă de fricțiuni locale. Uleiul se prepară macerînd 3 zile la soare, într-un litru de untdelemn, o mînă bună de vîrfuri înflorite. Se strecoară, se mai adaugă iarăși vîrfuri proaspete de plantă pînă cînd uleiul capătă parfumul specific al cimbrișorului.

Pus ca așternut în cotețele de păsări, cimbrișorul face să dispară ectoparaziții acestora (păduchi, căpuși).

CIMBRUL, CIMBRUL DE GRĂDINĂ — Satureja hortensis L.

(Fam. Labiatae)

Este o plantă ierbacee, înaltă de circa 0,20 m, care se cultivă mai mult în scop condimentar. Are o tulpină lemnoasă în partea de jos, iar în sus ramificată și prevăzută cu frunze opuse, mari, cenușii, liniare și flori albe sau roze, mici, melifere, care se ivesc toată vara. Cimbrul seamănă cu lămîioara atît ca aspect cît și ca miros sau gust. Crește atît spontan în sud, cît și cultivat.

Ca plantă aromatică, se folosește în ciorbele și mîncările de mazăre, bob, fasole și cele feculente, ca și în prepararea vînaturilor fezandate, avînd rol digestiv și antiseptic.

În scop medicinal, se utilizează ramurile tinere, recoltate în timpul înfloririi și uscate la umbră.

Cimbrul conține ulei volatil cu timol și carvacrol, rezine, fenol azotat, vitaminele B_1 și C, tanin, un principiu amar etc.

El posedă acțiune antispasmodică, stomahică și carminativă, favorabilă în mistuirile grele, în crampele și lenevirea stomacului sau contracțiile nervoase ale acestuia, precum și împotriva gazelor, împiedicînd fermentațiile intestinale și favorizînd evacuarea gazelor.

Prin esența aromatică pe care o conține, cimbrul este și antidiareic. De asemenea are acțiune stimulentă, antireumatică, expectorantă, antiastmatică, emenagogă, sudorifică, diuretică, antiseptică asupra intestinului, coleretică, antihelmintică, precum și rol în frigiditate și impotență, ca afrodiziac.

Împreună cu alte 17 plante aromatice, servește la prepararea oficinală prin macerare și distilare, a unui alcoolat cicatrizant.

Cimbrul se utilizează *intern* cîte o ceașcă de cafea după fiecare masă, ca infuzie 20 g la litru în gripă, bronșită, astm, tuse convulsivă, amenoree, reumatism, crampe stomacale, dispepsie gastrică, gastroenterită, colici, nevralgii febrile, boli ale vezicii urinare, diarei acute și cronice, colite, catare mucoase; iar *extern* în băi antireumatismale și pentru fortifierea copiilor rahitici, ca și pentru întărirea sistemului nervos.

Cimbrul îndepărtează moliile și țînțarii. Infuzia 50 g frunze la litru este folosită pentru spălarea rănilor; înțepăturile de insecte se freacă cu frunze proaspete strivite.

O plantă înrudită, cu însușiri similare, este *cimbrul de munte sau cimbrul sălbatic — Satureja montana L.*, care crește pînă la 1 500 m altitudine, pe terenuri aride, calcaroase, în Europa meridională, atingînd înălțimea de 0,10—0,40 m.

● CIMIȘIRUL — Buxus sempervirens L.

(Fam. Buxaceae)

Arboraș sălbatic sau cultivat ca plantă de ornament, atingînd înălțimea de 1—7 m și trăind pînă la 600 ani. Are frunzele mereu verzi, lucitoare, ovale, opuse cîte 2, uneori de un colorit roșu-portocaliu. Crește prin păduri, pe terenuri calcaroase, pînă la altitudinea de 1 600 m.

Florile sînt galben-verzui, mici, fără corolă și fructele capsule.

Medicinal, se folosesc rădăcinile (mai ales scoarța lor), frunzele și lemnul, foarte dur și galben. Planta posedă proprietăți antifebrile, colagoge, coleretice, antiseptice, laxative, sudorifice, antidiareice, depurative. S-a utilizat înainte vreme în reumatism, gută, boli de piele. Din cauza gustului foarte amar și a toxicității dozelor mari, în zilele noastre se întrebuințează mai puțin. Se recomandă totuși în cura de primăvară, în febră, boli de ficat, epilepsie, căderea părului.

În ultimul timp s-a izolat din cimișir în S.U.A. alcaloidul buxenina G., care împiedică în culturi dezvoltarea celulelor canceroase umane. În afară de alcaloizi, planta mai conține vitamina C, care-i dă însușiri antiinfecțioase apreciabile.

Intern, se folosește decocția de 30—40 g lemn sau rădăcină la un litru de apă, fierbîndu-se pînă scade la jumătate sau decocție de frunze uscate (40 g la litru), ori verzi (100 g la litru), putîndu-se și amesteca lemn cu frunze, în părți egale, din amestec punîndu-se 40 g la litru.

Ca antifebril, cimișirul dă rezultate mai bune decît chinina, el folosindu-se în febrele intermitente cu inflamația căilor biliare, în febrele de primăvară și de toamnă. Decocția de lemn și scoarță, ca și cea de frunze 30—60 g la litru, 3 cești pe zi, a dat rezultate pozitive în reumatismul cronic și gută, sifilis, luată înainte de mese. Infuzia de frunze 30—60 g la litru sau pulberea 2—4 g cu miere, sirop etc., au rol purgativ. Răzătura de cimișir, 30 g macerate cu 1/2 litru vin alb îndulcit, se ia ca aperitiv și digestiv, cîte un păhărel înainte de mese. Tinctura alcoolică este un excelent febrifug.

Cimișirul

Nu se vor depăși dozele indicate, *dozele mai mari fiind toxice.*

Extern, frunzele de cimișir sînt active în căderea părului (fricțiuni cu decocție), iar, sub formă de comprese, în tratarea rănilor.

Vinul în care se fierb 250 g cimișir la litru este eficace în loțiuni detersive și cicatrizante, precum și în fricțiuni calmante contra durerilor nervoase.

Frunzele se întrebuințează și în medicina veterinară ca purgativ, ținînd seama de dozaj, spre a evita intoxicațiile.

● CINA — Artemisia cina Berg.

(Fam. Compositae)

Semiarbust care crește în regiunile orașului Cimkent (U.R.S.S.) și care atinge 0,50 m înălțime. Tulpina este lemnoasă în partea inferioară și ramificată în cea superioară. Are frunze mici, penat-sectate, pufoase, alburii și florile în capitule care formează panicule rare (inflorescențe piramidale).

În scop medicinal se folosesc mugurii florali uscați, proveniți din inflorescențele recoltate înainte de deschiderea florilor și separați prin treierare.

Acești muguri poartă numele de *Semen contra* sau *limbricariță.* Ei pot fi recoltați și de la alte specii de Artemisia *(A. maritima L., Var. Salina, A. pauciflora Weber, A. herba alba Arso etc.),* care cresc în Iran, nordul Indiei etc.

Semen contra are o culoare verde-gălbuie, miros puternic aromatic și gust amar, camforat.

Conține un ulei volatil, săruri minerale, colină și santonină, care-i dă însușiri antihelmintice. Se folosește contra viermilor nematozi (ascarizi,

oxiuri), avînd o acțiune tot așa de pronunțată ca și santonina, fiind în același timp mai ușor de suportat decît aceasta.

Semen contra nu se dă la copiii mai mici de 3 ani. Doza este de 5—10 g la adult, iar la copiii de peste 3 ani cîte 0,4 g de fiecare an. Spre exemplu, la un copil de 6 ani se dă 2,4 g.

De obicei *semen contra* se administrează sub formă de pulbere amestecată cu miere, dulceață, gem etc., sau infuzată cu 50—100 g apă zaharată.

La 1—2 ore se administrează un purgativ salin (calomel, sulfat de sodiu).

Tratamentul intern în oxiurază se asociază cu clisme preparate din 5—10 g *semen contra* și 20 g lămîioară uscată, infuzată în 300 ml apă timp de 15 minute. Se strecoară și se administrează la temperatura de 35°.

Dozele depășite pot da intoxicații.

Tratamentul combinat (intern și extern) se repetă cîteva zile la rînd.

CINCI DEGETE — Potentilla reptans L.

(Fam. Rosaceae)

Plantă perenă, tîrîtoare, avînd talia pînă la 1 m, comună în regiuni de munte, pe lîngă drumuri, prin fînețe și pășuni umede; are frunze palmate, cu 5 foliole și flori galbene cu 5 petale, care apar din iunie pînă în septembrie.

Frunzele și florile se dezvoltă la nodurile stolonilor roșcați.

Se folosesc medicinal rădăcinile sau frunzele, asociindu-se cu răculețul și sclipeții ca astringent sau cu armurariu și boabe de ienupăr ca fortifiant digestiv, mai ales la bătrîni.

Cinci degete

Coada racului

O plantă înrudită este *Coada racului — Potentilla anserina L.*, cu multe tulpini tîrîtoare lungi pînă la 0,50 m, înrădăcinate la noduri, de unde pleacă în rozete frunze lungi pînă la 20 cm, divizate în 13—21 foliole fierăstruite pe margini, alburii pe dos. Florile galbene, solitare, cu 5 petale, apar din mai pînă în septembrie. Ele se închid seara și pe vreme noroasă.

Planta crește la deal și munte, în locuri nisipoase, umede, pe lîngă rîuri, bălți, șanțuri și garduri.

Se întrebuințează în medicină părțile aeriene, recoltate în timpul înfloririi și rădăcinile, ca decocție 20—50 g la litru, cîte 3 cești de ceai pe zi în diaree, dizenterie, astm, tuse convulsivă, spasme diverse, epilepsie.

O specie apropiată este *Potentilla erecta (L.) Hampe*, care poartă numele popular de *sclipeți*, plantă scundă (0,10—0,40 m), glabră, cu tulpina lemnoasă la bază, apoi ramificată, ierboasă, frunze trifoliate și flori mici, galbene, cu 4 petale, care apar din mai pînă în septembrie și sînt foarte melifere. Crește în regiuni de deal și munte, prin poieni, păduri rare, turbării.

De la sclipeți se folosesc rădăcinile și mai puțin părțile aeriene. Drogurile de cinci degete, coada racului și sclipeți conțin flavone, alcool, rezină, amidon, colină și sînt bogate în tanin, sub o formă neiritantă, avînd rol astringent, stomahic, tonic și antispasmodic în afecțiunile acute gastro-intestinale, dizenterie, colite, enterite, anginâ, faringite, stomatite, în hemoragii pasive, hematurii, febre intermitente, leucoree atonică, hemoroizi, hematemeză, menstre abundente.

Intern, se folosesc în diaree, menstruații abundente, calculoză renală, ca decocție sau infuzie 20 g la litru, 3 cești de ceai pe zi, sau sub formă de vin preparat din 70 g drog (rădăcini) care se macerează 8 zile cu un litru de vin muscat; din acest vin se administrează 1—2 pahare pe zi ca antidiareic. Pulberea de rizom se ia în doză de 0,5—4 g pe zi în miere,

vin etc., iar tinctura (30 g rădăcină zdrobită într-un litru de alcool, macerîndu-se 8 zile) cîte 5—10 g pe zi.

Rădăcina de sclipeți are aceleași proprietăți în enterocolite acute și cronice sau dizenterice, ca și rădăcina de Ratanhia (drog de import), barba ursului, coada calului etc. Plantele de mai sus se vor folosi numai după un an de la recoltare.

În prepararea și păstrarea lor nu se vor utiliza ustensile de fier, căci se produc combinații toxice, din cauza taninului.

Extern, decocția 30—60 g la litru este eficace sub formă de gargară în inflamațiile gurii, faringelui, în angine, sub formă de comprese în ulcere sau ca irigații în leucoree, metroragii și ca loțiuni în hemoroizi.

Pulberea de rădăcină uscată, macerată în vin sau folosită ca atare în fricțiuni pe dinți cu periuța, întărește gingiile.

Rizomul tocat, adăugat în hrana oilor și caprelor, le influențează în bine starea sănătății.

● CIREȘUL — Cerasus avium (L) Mnch.

(Fam. Rosaceae)

Este un pom cultivat sau sălbatic, cu frunze alungite, dințate, de un verde închis, și flori albe cu 5 petale, strînse în mici buchețele care apar în aprilie—mai. Atinge înălțimea de circa 20 m și vîrsta de peste 100 ani. Este melifer.

Fructele sînt globuloase, roșii, roze sau negre și au gustul dulce sau amar, după varietate. Spontan crește prin păduri și tufișuri, de la cîmpie pînă la munte. Înrudit cu cireșul este *vișinul — Cerasus vulgaris Miller.* sin. *Prunus cerasus L.*, care crește numai cultivat în Europa (în Asia de vest crește și sălbatic), atingînd o talie ceva mai mică; fructele lui sînt acide. Cireșele conțin 10—15% zahăr, tanin, acid salicilic, o enzimă, flavonozide, vitaminele A și B.

Dacă odinioară s-a folosit coaja de cireș contra febrei și gutei, iar cleiul contra inflamațiilor articulare sau ca loțiune apoasă contra pecinginei, astăzi au întrebuințare medicinală numai fructele și mai ales cozile de cireșe sau vișine, care conțin flavonozide, dar mai cu seamă săruri de potasiu cu acțiune diuretică.

Siropul de vișine și cireșe, ca și fructele proaspete, bogate în vitaminele arătate, se bucură de însușiri reconfortante, antianemice, laxative, antigutoase, antigripale, antireumatismale, antipletorice, avînd un rol pozitiv de asemenea în hipertensiune și obezitate, în litiază urinară, boli de rinichi și de vezica urinară, celulită, ca și în menținerea tinereții. Nu se recomandă în mistuiri grele, iar în diabet consumul de cireșe se admite moderat. Cozile de cireșe au o importantă acțiune diuretică, recomandîndu-se în catarele căilor urinare. Sîmburii de cireșe ca și cei de vișine conțin amigdalină, care se poate dedubla, dînd acid prusic foarte toxic.

Intern, se poate face cură de cireșe în timpul sezonului, contra obezității și artritismului, cu o zi de cireșe sau vișine pe săptămînă sau înlocuind o masă prin consumul a 0,500 kg cireșe.

Siropul de vișine sau cireșe se prepară din 1 kg suc de fructe în amestec cu 1,500 kg zahăr; se încălzește amestecul pînă la fierbere, se

filtrează și se pune în sticle. Luat cu apă simplă sau ape minerale, este o băutură răcoritoare și antifebrilă.

Cozile de cireșe sau vișine se folosesc ca decocție, pentru a cărei obținere se țin cozi de cireșe în apă rece 12 ore pentru a se muia, apoi se fierb în proporție de 30 g cozi într-un litru de apă. Se filtrează și se bea în 1—2 zile, pentru tratarea afecțiunilor urinare: cistite, pielite, uretrite, piatră la rinichi, gravelă, nefrite, hidropizie. Pentru a se îmbunătăți gustul decocției, aceasta se toarnă fierbinte peste 0,250 kg cireșe proaspete sau mere tăiate în felii, ținîndu-se vasul acoperit 20 minute. Se strecoară și se folosește.

Cireșul sălbatic (mahalebul) — *Cerasus mahaleb L.* face fructe mici, negre, amare. Lemnul lui se folosește pentru table de șah, lulele, țigarete etc. El este sudorific. Sîmburii s-au folosit în colici hepatice și renale, dar pot da intoxicații.

În medicina veterinară, se folosesc cozile de cireșe și ramurile tinere de cireș la cai și capre, în boli ale aparatului urinar.

● CIUBOȚICA CUCULUI — Primula officinalis Hill. sin. Primula veris L.

(Fam. Primulaceae)

Specie perenă, ierbacee, meliferă, cu rizom scurt și rădăcini multiple, subțiri. Din rizom se dezvoltă o rozetă de frunze mari, ovale și moi, precum și o tulpină floral ă, catifelată la exterior, goală în interior, cu o umbrelă de flori galbene, frumos mirositoare în vîrf. Florile cu 5 petale unite la bază în tub, cu pete portocalii, apar în aprilie—mai.

Planta ajunge la 10—30 cm înălțime și crește prin poieni și pășuni umede de deal și de munte.

Specii înrudite sînt: *țîța vacii — P. elatior Jacq.*, ceva mai înaltă, cu frunzele invers ovate și florile mai mari, fără pete portocalii la bază, foarte melifere; *urechea ursului — P. auricula L.*, cu flori mirositoare și rădăcini avînd miros de coriandru, al cărui suc s-a folosit în trecut contra abceselor și degerăturilor; *ciubotica cu flori mari — P. acaulis (L.) Grufl.*, care înflorește foarte timpuriu, fiind însă mai sensibilă la frig. Este cultivată și are flori de culori variabile.

În medicină, se folosesc florile și rizomii cu rădăcini de la aceste specii, ca și de la unele specii cultivate ornamental; alte specii exotice ornamentale, prevăzute cu un înveliș de peri glanduloși, sînt lipsite de însușiri medicinale, ele dînd fenomene grave de idiosincrazie.

Unii autori recomandă și frunzele, bogate în vitamina C.

Planta, inclusiv părțile subterane, se recoltează din primăvară pînă toamna și se usucă la soare. Partea subterană nu se spală. Pentru a se evita confuzia cu rădăcinile de iarba fiarelor, speciile de Primula se vor recolta numai în timpul înfloritului. Rizomii sînt albicioși sau roșietici, iar rădăcinile galbene-brun închis, uneori brun-roșcate, după specie.

Planta conține potasiu, calciu și sodiu, iar ca principii: saponine, tanin, enzime, pigmenți flavonici, amidon, heterozide generatoare de ulei volatil etc.

Drogul de ciubotica cucului înlocuiește în țara noastră produsul de import *Polygala senega L.* ca fluidifiant al mucusului bronhic și ca ex-

pectorant. Rizomii și rădăcinile de ciuboțica cucului, infuzate 5 minute cu apă fierbinte, prin agitare, dau spumă persistentă, încă un mijloc de diferențiere față de alte plante.

Ciuboțica cucului și celelalte specii înrudite au acțiune sudorifică, antifebrilă, laxativă, calmantă, diuretică, antispasmodică și expectorantă. S-a folosit în decursul veacurilor contra paraliziilor, mai ales la paralizia limbii și în bîlbîială, contra artritelor, apoplexiei, coreii, palpitațiilor, iar mai recent, în isterie, amețeli, dureri de cap, migrene, dureri gutoase și reumatismale, insomnii, spasme ale stomacului, colici, bronșite, gripă, guturai, tuse convulsivă, pneumonie și alte afecțiuni pulmonare, cînd este nevoie de eliminarea secrețiilor patologice din alveole.

Rădăcinile și rizomul măresc secrețiile salivare și bronhice, avînd importantă acțiune expectorantă.

Intern, contra insomniei, migrenelor, durerilor de naturi diverse, se iau 1—2 cești de ceai din infuzia de flori sau frunze 4—6 g la o ceașcă. Infuzia se ține acoperită 10 minute. Decocția de flori sau frunze 30—40 g la litru, cîte 3 cești de ceai pe zi, este diuretică. Se poate folosi și vinul pentru infuzie, acesta căpătînd un miros și o aromă deosebit de plăcute. O ceașcă se ia seara la culcare. Cu florile de ciuboțica cucului se parfumează și berea.

Decocția de rădăcină 20—30 g la litru, fiartă 5 minute și infuzată 10 minute, are acțiune expectorantă în cantitate de 3 cești de ceai pe zi, între mese, sau cîte o lingură la 1—2 ore. Pentru a se mări solubilitatea saponozidelor, se adaugă în timpul preparării 2—3 g bicarbonat. Din florile tocate, amestecate cu puțină apă și multă miere sau zahăr, se obține un suc foarte bun contra tusei.

Rădăcinile și rizomii se pot lua și sub formă de pulbere, cîte 5—10 g pe zi, în guturai și dureri de cap datorite răcelii.

Extern, se folosește decocția 100 g rădăcină la litru (fiartă pînă scade cu o treime, cel puțin 20 minute), care este recomandată sub formă de comprese în contuzii, vînătăi. Frunzele fierte, aplicate calde, potolesc durerile gutoase.

Sucul de plantă proaspătă zdrobită se utilizează în comprese pe articulațiile gutoase și pe mușcături veninoase.

Prin macerarea florilor în ulei de floarea-soarelui timp de 6 ore la soare, în sticle bine astupate, se obține un produs care dă rezultate sub formă de fricțiuni în dureri de mușchi și încheieturi, în lovituri, umflături traumatice. Pulberea de rădăcină, ca strănutătoare, s-a dovedit folositoare în dureri vechi de cap și în unele dureri de dinți.

Unele persoane sînt sensibile la ciuboțica cucului, căpătînd o idiosincrazie a pielii, caracterizată prin apariția de plăci roșii, cu mîncărimi și usturimi insuportabile. În acest caz se va întrerupe tratamentul. Tot pentru acest motiv, manipularea plantei la recoltări masive și în uscătorii se va face prin respectarea normelor tehnice de securitatea muncii: folosirea mănușilor, ungerea mîinilor în prealabil cu ulei, spălarea după lucru cu potasă caustică 10%, alcool, eter, acetat de aluminiu. Mai iritante sînt speciile ornamentale exotice (de Himalaia, Tibet, Japonia etc.).

Medicina veterinară utilizează ciuboțica cucului adăugată în hrana cailor cu reumatism.

CIUMĂFAIA

(Vezi Laurul porcesc)

CIUMĂREAUA, SCRÎNTITOAREA — Galega officinalis L.

(Fam. Leguminosae)

Întîlnită prin livezi, șanțuri, pe pășuni umede, ciumăreaua poate fi și cultivată ornamental.

Ea este o plantă ierbacee, perenă, înaltă de 0,40—1 m, sub formă de tufe ramificate, cu frunze glabre, imparipenate, compuse din 7—19 foliole ascuțite, florile, dispuse în ciorchine, albe, albăstrui, roze sau liliachii, uneori pestrițe, apar în iulie—august și sînt fără nectar, dar bogate în polen. Fructele sînt păstăi liniare. Planta crește prin lunci, fînețe, livezi, păduri rare, pînă la 1 000 m altitudine.

În medicină se folosește partea aeriană a plantei înflorite și semințele, cu acțiune importantă asupra metabolismului substanțelor grase, albuminoide, dar mai ales hidrocarbonate. *Ciumăreaua este considerată ca o adevărată insulină vegetală* care ajută pe diabetici să suporte mai ușor consumul de substanțe hidrocarbonate. Ea conține tanin, amine, flavone, saponină, un glucozid, un alcaloid specific etc.

Ea preîntîmpină acidoza, avînd de asemenea o acțiune diuretică și calmantă, sudorifică, antifebrilă, antiepileptică, anticonvulsivă, antiveninoasă, galactogenă, antihelmintică.

Fiind o plantă toxică în stare proaspătă, se va folosi numai uscată sau sub formă de extract fluid farmaceutic, la recomandarea și sub supravegherea medicului.

Se poate utiliza infuzia 20 g plantă uscată la un litru de apă, din care se iau 4 cești de cafea pe zi. Infuzia 100 g plantă la litru este galactogenă. Anti-

Ciumăreaua

diabetic, se prepară o decocție cu o linguriță de amestec în părți egale de ciumărea zdrobită și grăunțe ale aceleiași plante, la o ceașcă de apă rece; se încălzește pînă la fierbere, se lasă 10 minute în contact și se ia după voie.

Ca hipoglicemiant, în cazuri ușoare de diabet la oamenii în vîrstă, se asociază cu frunze de afin și păstăi de fasole, 10—20 *g* amestec la litru, în infuzie, folosită ca apă de băut.

Ciumăreaua, de asemenea, mărește secreția de lapte (proprietate galactogenă), mai ales în amestec cu molură (fenicul). În acest scop se poate folosi și la vacile de lapte, sub formă de plantă tocată în mălai sau tărîțe, în cantitate de 2—3 linguri plantă verde pe zi. La vaci se mai dă infuzie de plantă uscată, 30 g la litru, filtrată înainte de administrare. La capre, tot în scop galactogen, se dă infuzie de pulbere de plantă 8 g la litru.

● CÎNEPA — Cannabis sativa L.

(Fam. Cannabinaceae)

Cînepa este o plantă anuală, cultivată, cu flori fără petale, dioică, meliferă, originară din Asia.

Drogul de cînepă comună (frunze și semințe) a fost folosit în trecut ca hipnotic, analgezic și antispasmodic în epilepsie, isterie, coree, gută, reumatism, iar numai semințele ca diuretic și antigonoreic.

Astăzi i se recunosc cînepii însușiri analgezice, antispasmodice, sedative. Vîrfurile înflorite, mai ales, conțin o rezină, canabinol etc., iar semințele ulei, zahăr, rezine, colină, lecitină, colesterină etc.

Uleiul de cînepă se recomandă ca emolient extern, antiinflamator și ca analgezic, permițînd scoaterea corpilor străini (spini, vîrfuri de ace etc.) din înțepături. Cataplasmele de frunze proaspete zdrobite ar influența dispariția tumorilor benigne, abceselor, furunculelor și a umflăturilor gutoase.

Pentru uz *intern*, se iau zilnic 20—30 g infuzie de frunze sau semințe la 1 litru de apă, ulei de semințe 1—2 g de mai multe ori pe zi în retenția urinei, iar contra insomniilor se va administra seara la culcare o ceașcă de ceai din infuzia 20 g frunze.

Semințele de cînepă favorizează ouatul la găini, precum și ouatul și clocitul la păsările de colivie.

Cînepa, semănată disparat prin culturile de legume și zarzavaturi, îndepărtează coropișnițele.

Extern, se poate folosi decocția 50 g semințe fierte 1/4 oră într-un litru de apă, pentru gargară în faringite, iar decocția 30 g la litru pentru loțiuni în pecingine.

Cînepa indiană — Cannabis indica L. este o varietate din inflorescențele căreia se fabrică hașișul, un drog stupefiant, care produce la om tulburări grave, în schimbul unei stări trecătoare de euforie. Hașișul duce la stări depresive, tulburări digestive, pierderea memoriei, ruinarea întregului organism.

În medicină se folosește uneori extractul alcoolic în scop sedativ la bolnavii de ipohondrie, nebunie, afecțiuni maniace etc., sub controlul strict al medicilor psihiatri.

Cînepa canadiană — Apocynum cannabinum L. se folosește în insuficiența cordului drept, însoțită de edeme, avînd un rol tonic, cardiac și diuretic, datorită unor glucozizi cu proprietăți similare strofantinei.

CÎNEPA CODRULUI — Eupatorium cannabinum L.

(Fam. Compositae)

Are o tulpină roșcată, înaltă de 0,60—1,50 m, rămuroasă, frunzele opuse, cu 3—5 foliole dințate și inflorescențele de culoare roză vie, care apar în vîrful tulpinilor. Ele sînt formate din capitule mici, dispuse în corimb; fructele sînt achene negre.

Rădăcina este cenușie, fibroasă, cu miros fetid. Planta crește în pădurile umede, prin zăvoaie, pe malul apelor, pînă la 1 700 m altitudine. Este meliferă.

Cînepa codrului

De la cînepa codrului se folosesc frunzele recoltate înainte de înflorirea plantei și mai ales rădăcinile, spălate, tăiate în rondele și uscate. Planta conține rezină, glucide, inulină, salcozide, un principiu amar, tanin, o esență, fier. Ea are în special acțiune colagogă în insuficiența hepatică și contra constipației, datorită acestei insuficiențe sau atoniei organelor interne. Drogul mai este antifebril, aperitiv, tonic, stimulent, laxativ, purgativ, vomitiv, diuretic, iar extern cicatrizant precum și rezolutiv în tumorile șezutului și scrotumului. Se mai recomandă, în scorbut, tuse, isterie, boli rebele de piele, cuperoză, erupții, rîi, amenoree, difterie, colesterolemie, hidropizie, convalescență, boli de splină, de vezică biliară etc.

Cînepa codrului servește în industria farmaceutică la obținerea unor medicamente care măresc rezistența la infecții.

Intern, se folosesc: infuzia de frunze 30 g la litru, decoctia din 30 g rădăcină mărunțită și fiartă 2 minute, macerația timp de 12 ore din 40 g rădăcină mărunțită într-un litru de vin alb sau bere, cîte 3—4 pahare pe zi între mese.

Extern, se utilizează comprese calde cu decocție concentrată de rădăcină, sau cataplasme din frunze strivite.

● CÎRCELUL — Ephedra distachya L.

(Fam. Ephedraceae)

Arbust cu înfățișare de coada calului (Equisetum), avînd frunze mici, în formă de solzi, grupate cîte 3 și tulpini ramificate, verzi noduroase, lungi de 0,30—1 m. Florile mascule sînt dispuse în amenți (mîțișori) gal-

Cîrcelul

beni-verzui, iar cele femele în verticil, grupate cîte două. Fructul este o bacă falsă, roșie, cît un bob de mazăre, conținînd o singură sămînță.

Planta crește pe terenurile nisipoase și pietroase din Dobrogea, de pe litoral (Agigea), din Delta Dunării (Sulina), unele părți ale Transilvaniei (Lancrăm, Cheile Turzii) sau Muntenia.

În medicină se folosesc părțile aeriene ale plantei, recoltate în timpul înfloririi. Ele conțin alcaloizi (efedrină, pseudo-efedrină) tanin, vita-

mina C, substanțe minerale. Efedrina are acțiune similară adrenalinei, fiind mai puțin toxică decît aceasta. Ea se obține astăzi sintetic.

Drogul a fost cunoscut încă din Antichitate în China sub numele de Ma-Huang, cu efect antiastmatic. Cîrcelul a mai fost folosit de indienii din Peru, pentru calmarea durerilor.

Datorită efedrinei și celorlalți principii pe care le conține, planta are rol în creșterea tensiunii sanguine, în bolile alergice (urticarii, dermatoze pruriginoase, edemul Quincke), în stimularea mușchiului inimii, relaxarea musculaturii netede din pereții bronhiilor (producînd dilatarea acestora în astm) și a musculaturii intestinelor, stomacului și uterului. Stimulează sistemul nervos central și determină contractarea vaselor periferice ale mucoaselor și căilor respiratorii. Sporește frecvența și debitul mișcărilor respiratorii, influențînd pozitiv metabolismul bazal. Totodată mărește excrețiile de urină și sudoare.

Administrarea internă se face sub formă de extracte, tinctură, siropuri, loțiuni, toate preparate oficinal, sau de infuzie obținută cu o linguriță de plantă sfărîmată la o ceașcă de ceai, luîndu-se 2 cești pe zi.

● CÎRMÎZUL, RUMEIOARA — Phytholacca americana L.

(Fam. Phitholaccaceae)

Este o plantă vivace, înaltă de 1—3 m, cu rădăcini în formă de broajbe, cu tulpina roșcată, dreaptă, ramificată și frunze mari (10—40 cm), oval eliptice, ascuțite, adesea roșii. Florile, dispuse în ciorchine,

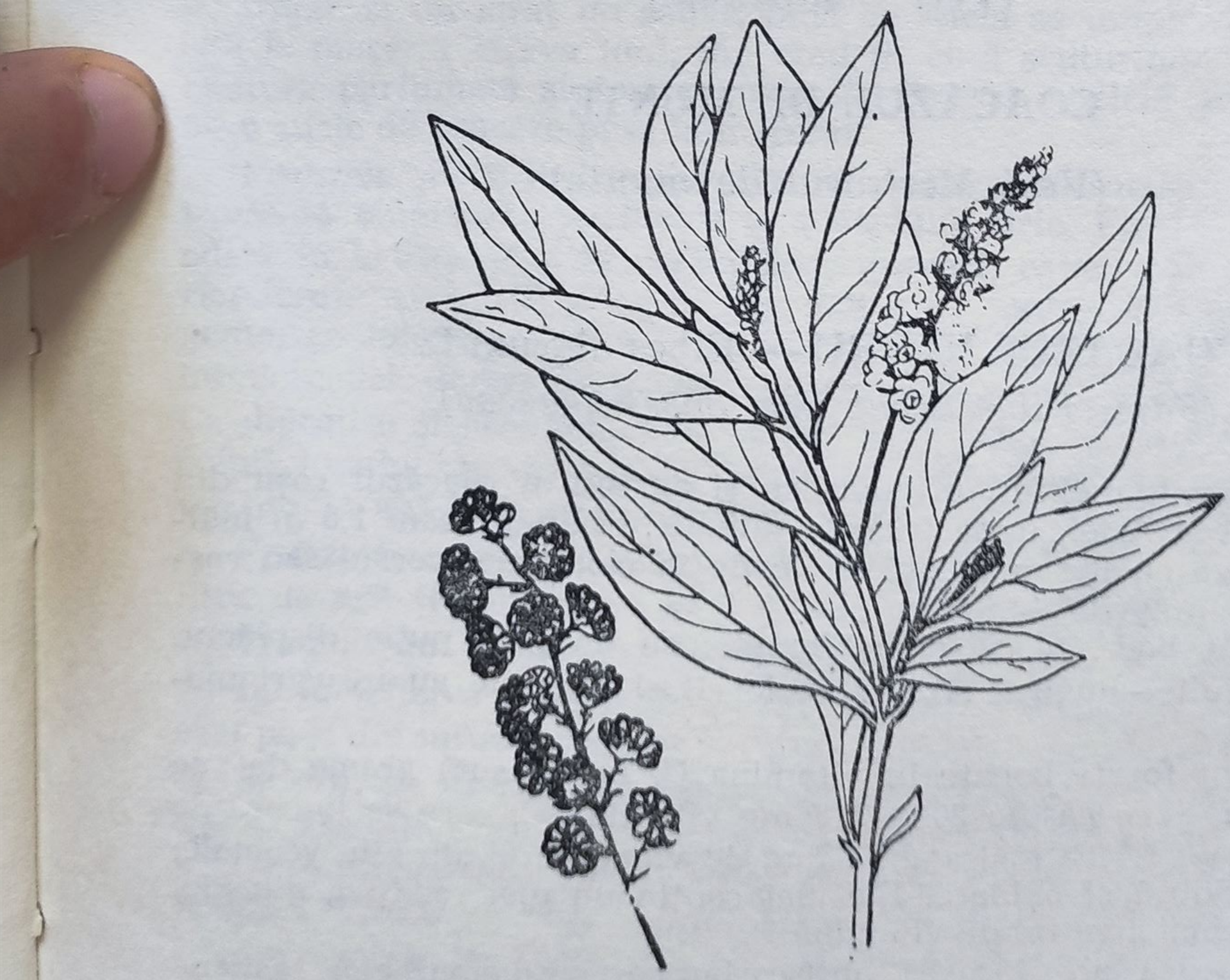

Cîrmîzul

nu au petale, ci numai 5 sepale albe, roșii sau verzui, care dau fructe roșii-negre cu diametru de 1 cm.

Planta este originară din America de Nord și are, prin toate părțile ei, dar mai ales prin rădăcini, proprietăți vomitive, purgative, iritante-rubefiante. Rădăcinile sînt în plus rezolutive, antiscorbutice, antisifilitice, dezobstruante; sucul fructelor este un purgativ drastic ca și fructele. Pulberea de rădăcini este modificatoare a sîngelui și țesuturilor în reumatismul de origine sifilitică, boli de piele, hemoroizi. Același rol îl au frunzele și fructele. Planta conține un glucozid-saponină (fitolacină), un alcaloid, rezine etc. În cantități mari, este toxică. În America, s-a bucurat de reputație anticanceroasă.

Intern, pulberea de rădăcină se folosește ca modificator sanguin și tisular în doze de 5—30 centigrame, iar ca vomitiv 50—60 centigrame. Macerația de fructe în alcool este antireumatismală. Extractul fluid se dă în doză de 10—30 picături la 3—4 ore.

Extern, se recomandă unguentul de pulbere în sicosis și favus.

În intoxicațiile cu cîrmîz se dă lapte dulce.

CLOCOCEANUL

(Vezi Calomfirul)

CLOPOȚEII

(Vezi Campanula)

COACĂZUL DE MUNTE

(Vezi Merișorul de munte)

COACĂZUL NEGRU — Ribes nigrum L.

(Fam. Ribesiaceae sin. Saxifragaceae)

Arbust cultivat, melifer, originar ca și agrișul și coacăzul roșu din nordul Europei și Asiei, unde trăiește sălbatic, el atinge cam 1,5 m înălțime; are frunze cu 3 sau 5 lobi și florile în ciorchine, verzui sau roșcate, care apar în aprilie—mai.

Fructele sînt bace, negre și parfumate, cu un gust puțin displăcut. Ele se coc în iulie—august. Atît fructele cît și frunzele au însușiri medicinale.

Fructele sînt foarte bogate în vitamina C. Într-o sută grame de suc de coacăze negre se găsesc 200—218 mg vitamina C, care se bucură de proprietatea de a fi cea mai stabilă față de vitamina C din alte vegetale, rezistînd la căldură și oxidare. Ele mai conțin un ulei esențial, glucide, pigmenți antocianici cu rol de vitamină P.

Coacăzul negru are însușiri antiscorbutice, antihemoragice, astringente, diuretice, răcoritoare, stimulente, el recomandîndu-se în arterio-

scleroză, celulită, boli infecto-contagioase, tulburări de circulație, gută, obezitate, boli de ficat și rinichi, reumatism, uremie, boli de ochi, boli de sîni, înțepături de insecte.

Coacăzele negre se consumă ca atare în timpul sezonului; din ele se obțin numeroase preparate ca: sucul, siropul, jeleul, vinul, crema, lichioruri și alte dulciuri, care păstrează însușirile fructelor. Decocția de fructe uscate este bună pentru spălături bucale și gargarisme în boli de gură și faringe, în amigdalite, boli de gingii, răgușeală, tuse.

Sucul de coacăze negre stimulează formarea hematiilor și creșterea oaselor, mărește rezistența la infecții, ajută organismul să lupte contra proceselor infecțioase, prelungește viața. El este un excelent tonic general, recomandat mai cu seamă la copii, convalescenți, bătrîni; fortifică sistemul glandular, stimulează ficatul și splina, combate afecțiunile reumatismale și inflamațiile articulațiilor, întărește rezistența la răceală, ferind de amigdalite, faringite etc.

Vinul de coacăze negre se prepară prin macerarea timp de 3 zile a 500 g coacăze într-un litru de vin negru. După strecurare se amestecă cu sirop obișnuit de zahăr, după gust, luîndu-se înainte de mese cîte un pahar, în limfatism, boli de metabolism, tulburări ale bătrîneții. Lichiorul se prepară punînd într-un borcan un litru rachiu de drojdie și 0,5 kg coacăze. Se adaugă 3 cuișoare, un baton de scorțișoară și 3—4 linguri de zmeură. Se astupă și se lasă la macerat 6 săptămîni, într-un loc răcoros. Se filtrează și se adaugă 200—250 g zahăr, după gust.

Se păstrează la sticle și se poate consuma după un timp mai îndelungat.

Crema de coacăze negre se prepară punînd într-o sticlă cîte un strat de fructe și un strat de zahăr, pînă ce sticla se umple. Se astupă și se lasă la macerat cîteva luni, din cînd în cînd scuturîndu-se. Se obține o băutură parfumată și foarte gustoasă. Pentru o sticlă de cremă trebuie 5—6 sticle de coacăze puse la macerat.

Frunzele au însușiri diuretice și antireumatismale, prin faptul că ușurează eliminarea purinelor și a acidului uric. Ele se recomandă totodată în artritism, gută, hidropizie, gravelă, catar cronic vezical, arteriosclerozăși hipertensiune. Ele mai sînt tonice, sudorifice și astringente; se folosesc eficace și în diareea cronică, febre eruptive, boli de inimă, colici, dureri de stomac, migrene persistente, tuse convulsivă etc. Ca diuretice și antireumatice, se pot amesteca cu frunze de frasin și cu colțul lupului. Macerația de frunze și vîrfuri crude cu puțin zahăr și vin alb, în apă rece, este răcoritoare.

Frunzele se folosesc sub formă de infuzie (10 minute) cu 30—50 g la litru de apă fierbinte, din care se iau 3 cești de ceai pe zi, între mese.

Tratamentul trebuie continuat cel puțin 6 luni.

În tumefierea dureroasă premenstruală a sînilor, se iau 2 cești de ceai pe zi din infuzia de frunze 30 g la litru.

Extern, se freacă înțepăturile de albine, viespi, bărzăuni, cu suc de fructe zdrobite. Durerea și umflătura dispar repede.

În medicina veterinară, se administrează la cai în bolile bronhopulmonare infuzie de frunze îndulcită cu miere; infuzia de frunze sau de fructe zdrobite în miere este de asemenea antifebrilă la cabaline. Frunzele proaspete, date în hrana vacilor, se recomandă în iminența de avort.

COACĂZUL ROȘU — Ribes rubrum L.

(Fam. Ribesiaceae)

Arbust cultivat, dar și sălbatic, melifer, de circa 1,5 m înălțime, asemănător cu precedentul. Face fructe roșii, uneori roze, alburii sau gălbui, bogate în vitamina C, care sînt diuretice, digestive, laxative, antireumatice, antiscorbutice, antiartritice, tonice, răcoritoare și în același timp normalizează sîngele. Fructele, care conțin, în afară de vitamina C, dextroză, levuloză, mucilag, acizi liberi (tartric, malic, citric) se consumă ca atare, făcîndu-se o cură în timpul sezonului, sau se folosesc sub formă uscată, de suc, limonadă, sirop, vin, jeleu etc. Ele acționează favorabil proaspete și consumate pe nemîncate, asupra stomacului și intestinelor lenețe, în inflamațiile gastro-intestinale cronice, scorbut, boli cutanate rebele, obezitate. Sucul se recomandă mai ales în gută, reumatism, hidropizie, icter, gravelă, boli acute, febră, gastrite, angină, enterită, scarlatină, inflamații ale căilor urinare. Rădăcina, ca decocție 30 g la litru, se recomandă în unele forme de albuminurie.

Extern, frunzele de coacăz roșu se aplică pe răni, în scop cicatrizant. Jeleul de coacăze roșii, de asemenea, aplicat pe arsuri de gradul I și II, imediat după producere, potolește durerile și oprește inflamațiile.

COADA CALULUI, BARBA URSULUI — Equisetum arvense L.

(Fam. Equisetaceae)

Plantă perenă, ierbacee, înaltă de 0,40—0,60 m, avînd un rizom subteran din care primăvara se dezvoltă tulpinile roșietice, cu spic florifer cilindric sau oval, prevăzut cu mici săculeți (sporangi), umpluți cu spori. La începutul verii apar tulpinile verzi, cu noduri și numeroase dungulițe (coaste) longitudinale. De la noduri pleacă ramuri verzi patru-muchiate, pline în interior, asemănătoare cu cele de pin, de obicei fără ramificații secundare, formînd un fel de guleraș în jurul tijei. Planta crește prin lunci, fînețe umede, semănături, terenuri silicioase, pînă la 2 500 m altitudine.

Medicinal, se folosesc tulpinile sterile, recoltate din iulie pînă în septembrie și uscate repede, la cuptor sau la soare, ca să rămînă verzi; înnegrite nu mai au efect.

Acestea conțin o saponină, ulei volatil, glucozizi, alcaloizi, o substanță amară, vitamina C, acid malic și oxalic, săruri minerale, tanin, precum și alte substanțe, dar mai ales acid silicic. Uleiul volatil extras din tulpinile sterile are acțiune puternic antibiotică față de streptococul hemolitic, stafilococul auriu, unele micobaterii, putîndu-se folosi în infecțiunile rezistente la antibiotice.

Cenușa de coada calului conține 90% siliciu. Dată fiind bogăția în siliciu, potasiu, calciu, fier, sodiu, magneziu, coada calului este un remineralizant de prim ordin, recomandat în tuberculoză pulmonară, fracturi osoase, carii dentare, fragilitatea unghiilor, anemie, hiperaciditate gastrică. Ușor antiseptic urinar, dar puternic diuretic, coada calului se recomandă de asemenea în tensiunea arterială a bolnavilor pletorici, în

hidropizie, albuminurie, reumatism, gravelă urică, litiază urinară, diverse afecțiuni urinare (cistite, uretrite etc.), astm, iar ca hemostatic în hemoroizii sîngerînzi, epistaxis, menstre abundente, urinare cu sînge. Are și acțiune expectorantă, astringentă, cicatrizantă și carminativă.

Extern, se recomandă în plăgi, afte, vergeturi, stomatite, faringite, ca detergent, antiseptic și rezolutiv.

În cantități mai mari de 5% în fîn, coada calului este toxică, mai ales pentru cabaline.

Intern, se folosește decocția 60—120 g plantă uscată la litru, fiartă cel puțin 1/2 oră, din care se ia cîte un pahar înainte de mese. După unii autori, este preferabilă macerația în apă sau vin alb 20—30 g la litru, ținute la macerat cel puțin 12 ore, din care se iau 2—3 cești de ceai pe zi. În scop antihemoragic se vor mări dozele.

Pentru remineralizarea organismului se folosește planta uscată, în decocție (30 minute) cu 20 g la litru, cîte 2 cești de ceai pe zi, sau ca pulbere cîte 1—2 g de 2 ori pe zi înainte de mese, timp de 20 zile pe lună, cîteva luni, în tuberculoză, fragilitatea unghiilor și carii dentare etc. Ca antihemoragică, pulberea se ia de 4—5 ori pe zi, între mese, în doză de 0,5—1 g. În menstre abundente, se administrează 2 cești de ceai pe zi din decocția (30 minute) de plantă crudă, 50 g la litru; aceeași decocție se ia în litiaza renală.

În aerofagie, se recomandă a se lua înainte cu jumătate de oră de fiecare masă, cîte 0,5 g cenușă cernută de Equisetum, la care se adaugă cîteva picături de esență de anason.

Extern, decocția prelungită peste 1/2 oră cu 500—1000 g plantă verde sau 60—90 g uscată la litru, are întrebuințare ca hemostatic și antiseptic sub formă de loțiuni sau comprese, în hemoroizi, plăgi, ulcere varicoase și fungoase, leziuni canceroase, carii osoase, mîncărimi și boli de piele.

În același scop se pot pune cataplasme cu plantă proaspătă strivită. Decocția se mai recomandă în bolile de gură (afte) și de gît, ca gargară, în boli inflamatorii la ochi, sub formă de loțiuni și, trasă pe nări, în hemoragiile nazale severe. Compresele cu decocție (3 minute) din 40 g plantă uscată la litru, sînt utile în vergeturi, iar cele cu decocție (5 minute) din 50 g plantă la litru, în panariții.

Băile de picioare cu coada calului și salvie, cîte 100 g la litru, în decocție, înlătură transpirația urît mirositoare.

Datorită bogăției în siliciu, planta este folosită la lustruirea obiectelor de lemn nobil sau de metal.

Medicina veterinară recomandă planta în hrana caprelor cu afecțiuni renale.

Mai sînt și alte specii înrudite cu coada calului, avînd însușiri asemănătoare. Amintim *pipirigul de munte — E. hiemale L.*, cu numeroase tulpini drepte, verzi-cenușii, înalte de 0,40—1,30 m. Fiind mai iritant, i se micșorează dozele. Se asociază cu digitala. *E. maximum Lam.* (1,50—2 m înălțime cu ramuri în 8 muchii și tulpinile sterile, groase de peste 10 mm). Alte specii: *E. palustre L.*, *E. silvaticum L.* etc. conțin alcaloizi (equisetină și palustrină) care pot da intoxicații, mai ales la animale. Taurinele care le consumă capătă hematurie. Medicinal se vor folosi în doze mai mici decît coada calului propriu-zisă (E. arvense).

COADA COCOȘULUI și PECETEA LUI SOLOMON — Polygonatum officinale Mill. și Polygonatum multiflorum (L.) All.

(Fam. Liliaceae)

Sînt două specii apropiate, care au caractere similare. Pecetea lui Solomon crește ca plantă vivace, ierbacee, prin păduri, împreună cu mărgăritărelul, înflorind odată cu el. Are tulpina simplă, înaltă de 0,20—0,50 m, în formă de cîrjă, în partea superioară. Frunzele sînt lungi, ovale, cu dungi longitudinale, avînd pețiol scurt. Florile albe, în formă de clopoței, apar în mai—iunie, fructele sînt bace, negre.

Rizomul prezintă din loc în loc cicatrici adîncite, în formă de ștampilă, marcînd locurile de unde s-au desprins tulpinile anilor precedenți.

În medicină se folosește rizomul, care conține mucilag, oxalat de calciu, saponină, tanin, avînd acțiune hemolitică, hipoglicemiantă, rezolutivă. El se recomandă numai pentru aplicațiuni externe sub formă de cataplasme preparate din rizom fiert înăbușit sau copt în spuză și zdrobit, în abcese, panariții, înroșirea tenului, pistrui, pustula maligna (buba neagră), reumatism, contuzii, vînătăi. Pentru cataplasme se utilizează și rizomul crud, ras. În sugiu se face mai întîi îmbăierea degetului cu apă în care s-a fiert rizomul (cu apă puțină), apoi se aplică o unsoare preparată din rizomul fiert și sfărîmat, în amestec cu o cantitate egală de untură.

Petele de pe piele se tamponează de 2 ori pe zi cu decocție (5 minute) preparată din rizom, 50 g la litru.

Tot extern s-au mai folosit frunzele în cataplasme contra herniilor.

Deși rizomul plantei are însușiri expectorante, diuretice, antireumatice, antigutoase, antihemoragice și antidiabetice, fiind folosit în trecut și contra gravelei urice, leucoreei etc., totuși administrarea lui pe cale internă este ocolită, deoarece planta provoacă vomizări.

Intern, se poate folosi contra gutei infuzia de rizom 15—30 g la litru, cîte 3 cești de cafea pe zi, iar în celelalte scopuri macerația în vin, 30 g rizom la 0,5 litri, 2 pahare mici pe zi.

O pomadă folosită *extern* se prepară din 60 g rizom ras, 60 g untură și un pahar de apă, fierte împreună. Nu vor fi consumate fructele, care sînt toxice.

În medicina veterinară, rădăcina proaspătă, mărunțită și amestecată în uruieli, se dă la cai contra tusei, emfizemului pulmonar, scurgerilor nazale etc.

COADA ȘORICELULUI — Achillea millefolium L.

(Fam. Compositae)

Plantă ierbacee, vivace, întîlnită mai peste tot, în locurile pietroase, cultivate. Are o tulpină ramificată în partea de sus, unde apar din mai pînă în octombrie, flori albe, roze sau violacee, dispuse în corimb dens;

este răspîndită atît la cîmpie cît și la deal și munte, numărînd peste 100 de specii. Fructele sînt achene.

Frunzele, păroase, cenușii, sînt liniare sau liniar-lanceolate, dispuse pe tulpini diferite de cele florale. Planta ajunge la 0,30—0,80 m înălțime. Speciile montane sînt mai scunde, avînd rol deosebit în hemoragiile nazale, răni, insomnie, tulburări menstruale, tulburări vizuale (muște zburătoare), hematurii, hemoptizii, epilepsie, panariții, dureri de dinți (frunze și rădăcini mestecate în gură), hemoroizi, isterie, colici renale, prevenirea pietrei la rinichi.

De la toate speciile se întrebuințează partea aeriană, inclusiv semințele, dar mai ales vîrfurile înflorite, bucurîndu-se de reputația uneia dintre cele mai bune plante medicinale. Unele specii sînt mai puțin active.

Legenda spune că Achile, erou al Iliadei, a folosit prima oară Coada șoricelului în vindecarea rănilor, de la el venindu-i și numele.

Planta obișnuită, recoltată în plină înflorire și pe timp frumos, către amiază, conține un ulei volatil (bogat în azulenă), o rezină, alcaloizi, glucozizi, acizi organici, fosfor, potasiu, principii amare, tanin, asparagină și alte substanțe. Frunzele sînt mai bogate în principii amare, florile în esență cu miros camforat, rădăcinile în esență cu miros slab de valeriană.

Planta are numeroase proprietăți și întrebuințări, fiind hemostatică, antihemoroidală, astringentă, emenagogă, antiseptică, antiinflamatoare, tonică și cicatrizantă a rănilor, ulcerelor gastro--intestinale, ulcerelor varicoase, arsurilor, afecțiunilor pielii.

De asemenea mai are acțiune coleretică (mărește secreția fierii de 4 ori), antispasmodică (în colicile căilor biliare) și în bronșite, antialergică, depurativă și mai ales aperitiv-amară, avînd și rol contra calculilor. Este un bun înlocuitor al mușețelului și intră în compoziția a numeroase ceaiuri medicinale (antihemoroidal, antiastmatic, gastric etc.).

Coada șoricelului se folosește intern în gastrite acute și cronice, gastralgii, gaze la stomac și intestin, enterocolite, insuficiență hepatică, în calmarea și reducerea menstruațiilor abundente și dureroase, în tumefierea dureroasă premenstruală a sînilor, în tulburările din menopauză, hemoroizi, hemoptizie, spasme uterine, varice, tuse, cistite, stări nervoase, pericardită, endocardită, colaps, durerile din angina pectorală, reumatism, celulită, acnee, în pleurezie, pneumonie, neurastenie, insuficiență a splinei, leucoree, în tulburări circulatorii, pentru restabilirea elasticității și tonusului pereților vasculari etc.

Se asociază cu gălbenele, intern, în tratarea ulcerelor gastroduodenale și, extern, în stomatite și vaginite.

Intern, se indică infuzia 20—40 g la un litru apă, fierbîndu-se 2—3 minute și filtrîndu-se la un sfert de oră. Se iau 3—5 cești de cafea pe zi ca stomahic amar, antihemoragic intern, coleretic, antispasmodic, în acnee și celulită 3 cești de ceai pe zi, iar în tulburări circulatorii 2 cești, din care una dimineața pe nemîncate. Se poate amesteca cu mușețel și melisă.

Tot intern se folosește extractul alcoolic (10—20 g plantă în 100 ml alcool de 70°), din care se iau de 3—4 ori pe zi cîte 30 picături.

Extern, aplicîndu-se plantă proaspătă zdrobită sau suc de plantă verde, bine spălată, pe o rană recentă, se obține oprirea hemoragiei într-un timp scurt. Decocția 50—60 g la litru se recomandă pentru lavmente și comprese antihemoroidale, contra fisurilor anale și crăpături-

lor la mameloane, pentru loțiuni în boli de piele, irigații vaginale în vaginite, pentru fricțiuni și masaje pe cap, spre a se activa creșterea părului. Sucul proaspăt sau infuzia 10—20 g vîrfuri înflorite sau frunze la litru în apă sau vin, au rol cicatrizant, de asemenea pentru ulcerele vechi, atone, varicoase, pentru răni vechi, nesîngerînde, crevase, pustulele din impetigo.

Amestecul în părți egale de suc din plantă proaspătă și ulei sau untură dă rezultate contra hemoroizilor, panariților, ulcerelor. Fricțiunile cu esență de coada șoricelului 2 g în 45 g pomadă camforată au efect antireumatic. Uncțiunile cu pomadă obținută din 10 g rădăcină rasă de coada șoricelului și 20 g untură sînt utile în scabie la om.

Decocția preparată din 30—50 g plantă la un litru de vin se recomandă în pansarea ulcerelor și în tratarea crăpăturilor și plesniturilor pielii, a degerăturilor etc.

Produsul obținut prin distilarea amestecului de coada șoricelului cu apă are însușiri antimicrobiene, dînd rezultate în vindecarea cistitelor diverse, prin instilații în vezica urinară.

În homeopatie, coada șoricelului se întrebuințează în toate bolile arătate, ca și în congestia cerebrală, amețeli, lăcrimare, inflamații ale ochilor, dureri ale urechilor, contra viermilor intestinali, ca și în fracturi.

Sucul plantei proaspete aplicat pe piele poate da tulburări cînd regiunea respectivă este expusă la lumina soarelui.

Semințele se introduc într-un săculeț în butoaiele cu vin pentru conservarea acestuia.

În medicina veterinară se folosește decocția concentrată contra scabiei la oi (sub formă de spălături), a hematuriei, hemoragiilor uterine, retenției învelitorilor la vaci.

COADA RACULUI

(Vezi Cinci degete)

COCA

(Vezi Arboraşul de Coca)

COLA

(Vezi Arborele de Cola)

● COLȚUL LUPULUI, CREȚUȘCA — Filipendula ulmaria (L.) Maxim. sin. Spiraea ulmaria L.

(Fam. Rosaceae)

Plantă ierbacee, perenă, cu rizom subteran gros, noduros, din care pleacă rădăcini subțiri și o tulpină muchiată, ramificată, noduroasă, ajungînd la circa 2 m înălțime. Crește pe pîraie, pe pajiștile umede, prin aninișuri, pe lîngă rîuri, pînă la 1 800 m altitudine.

Frunzele, de obicei argintii păroase pe partea inferioară, dințate, sînt compuse din 5—17 foliole, cea terminală fiind mai mare și divizată în 3—5 lobi. Florile mici, albe-gălbui, cu miros plăcut, specific, sînt dispuse în buchete multiple la vîrfurile ramurilor și apar în iunie—august. Ele au staminele de două ori mai lungi decît petalele și sînt polenifere. Fructul este o foliculă formată din 5—9 carpele, răsucite în spirală.

În medicină se utilizează toată planta, inclusiv rădăcinile, dar mai ales florile, care se recoltează complet desfăcute. Mirosul lor specific se păstrează și după uscare.

Recoltarea se face pe timp frumos, după ce s-a zvîntat roua.

Uscarea se execută rapid, la soare sau la umbră, în poduri învelite cu tablă sau artificial, la cel mult 35°. Florile uscate se trec printr-o sită, spre a se îndepărta codițele.

Florile fără codițe sînt mai valoroase. Ele conțin flavone, derivați salicilici (salicilat de metil și aldehidă salicilică, înrudită cu aspirina), substanțe amare, tanin, săruri minerale, vitamnia C.

Colțul lupului, datorită mai ales compușilor salicilici, întrunește condițiile unei valoroase plante medicinale. El are importante însușiri sudorifice, astringente, antispasmodice, tonice, diuretice, depurative, antireumatismale, vermifuge și mai ales cicatrizante, dar este în același timp antidiareic și antidizenteric, antiinflamator în bolile de stomac și intestin, cicatrizant pentru ulcerul gastric și duodenal. Mai posedă însușiri în unele boli cardiace, insomnii, inflamații catarale cronice rebele.

Colțul lupului

Intern, planta se folosește în hidropizie, celulită, edeme, obezitate, litiază, hipertensiune, reumatism, inclusiv cel articular, gută, arterioscleroză, avînd rol deosebit în eliminarea produșilor de dezasimilație, a substanțelor proteice și în special în eliminarea acidului uric și ureii, precum și ca antispasmodic și calmant al durerilor urinare și reumatice. În scop sudorific, se folosesc numai florile infuzate la 90°. Infuzia caldă se recomandă ca sedativ și antiinflamator în rujeolă și în inflamațiile stomacale, cu vomizări și diarei incoercibile.

Rădăcina este preferată contra diareii, dizenteriei, hemoragiilor uterine, hemoptiziilor, febrelor adinamice. În reumatismul articular și celulită, planta este un adjuvant din cele mai valoroase.

Contra ulcerului gastro-duodenal, se folosește colțul lupului singur sau în amestec cu gălbenele și coada șoricelului.

Intern, se iau 3—5 cești pe zi din infuzia preparată cu 50 g flori la un litru de apă fierbinte, adusă la 90° și ținută acoperită 12 ore. I se pot adăuga frunze de mesteacăn și teci uscate de fasole. Se pot folosi florile proaspete sau cele uscate, dar nu trecute de un an. Florile nu se vor fierbe, căci se distrug derivații salicilici. Tot intern se mai recomandă alcoolatura care se prepară lăsînd în contact 500 g flori proaspete cu 500 g alcool de 40°. Se filtrează și din produsul obținut se iau 1—2 linguriță pe zi. Cu 250 g plantă întreagă și 2 litri de vin roșu se prepară o infuzie tonică și astringentă, din care se iau 2—3 pahare pe zi.

Tratamentul poate fi continuat tot timpul anului, cu intermitențe.

Siropul se prepară din 100 g flori infuzate într-un litru de apă fierbinte, care se lasă în contact într-un vas acoperit 12 ore, se strecoară printr-o pînză și se amestecă cu 1,500 kg zahăr. Din sirop se iau 100—200 g pe zi. Dozele prea mari pot provoca tulburări cardiace și renale, însoțite de hematurie, uneori foarte grave.

Extern, infuzia 100 g la un litru de apă fierbinte se recomandă sub formă de loțiuni în plăgi, arsuri, ulcere, ca irigații în vaginite, sau sub formă de comprese calde în durerile reumatismale, ulcere și plăgi.

Infuzia este un excelent cicatrizant atît pentru om cît și pentru animale. Contra reumatismului și durerilor musculare se mai folosesc cataplasme calde cu flori opărite, sau chiar cu planta întreagă.

Animalele, afară de cai, consumă cu plăcere planta, porcii preferînd rădăcinile.

Homeopatia recomandă o tinctură de rădăcină proaspătă contra reumatismului inimii, precum și în bolile de rinichi și vezică, datorite gutei.

Colțul lupului se folosește și în medicina veterinară, în aceleași cazuri ca și la om.

De asemenea este util în eczeme la cîini, cîte 2 linguri de 2 ori pe zi din infuzia de frunze 50 g la litru.

O specie înrudită este *Aglica — Filipendula hexapetala (L) Gilib.* cu aceleași însușiri, dar mai puțin marcante.

CONDURUL DOAMNEI

(Vezi Călțunașul)

● CORIANDRUL — Coriandrum sativum L.

(Fam. Umbelliferae)

Este o plantă cultivată sau sălbatică, anuală, meliferă, cu tulpină dreaptă, cilindrică, ramificată, avînd înălțimea de 0,50—1,60 m. Frunzele sînt mari, uneori trilobate, asemănătoare cu cele de pătrunjel și anason, uscîndu-se timpuriu, iar cele de pe tulpină filiforme.

Florile, dispuse în umbelă, sînt albe, roze sau violacee și apar în iulie-august. Toate părțile plantei verzi, dar mai ales fructele necoapte, au un miros de ploșniță. Fructele mature au gust și miros plăcut, aromat. Numai ele sînt folosite medicinal. Acestea conțin un ulei volatil, lipide, amidon, mucilagii, rezine, substanțe minerale etc. Esența de coriandru se extrage prin distilare. Ea conține coriandrol. Fructele de coriandru sînt stimulente, antiseptice excitante, carminative, digestive, diuretice, ver-

mifuge, antispasmodice, antiisterice, ușor emenagoge, vulnerare etc. Nu se recomandă în boli infecțioase grave cu stări de slăbiciune și nici în stare de șoc. Ele se folosesc la prepararea mezelurilor și unor lichioruri sau prăjituri, la aromatizarea unor preparate culinare, conserve, sosuri, supe, mîncăruri, vînat etc., iar în medicină au acțiune digestivă, favorizînd eliminarea gazelor și secreția sucului gastric. Intră în compoziția alcoolatului compus de melisă, indicat în unele boli nervoase, ca isteria. Coriandrul combate dispepsiile, colicile și balonările gastrointestinale, somnolența de după masă, oboseala. El se mai recomandă în gripă, febre eruptive, febră tifoidă, colibaciloză, intoxicații cu fermentații putride intestinale, arterioscleroză, stări de apatie cu slăbirea pulsului, amețeli, lipsa de coordonare a ideilor, inaptitudine la eforturi.

Coriandrul

Coriandrul se administrează sub formă de infuzie 5—25 g fructe la un litru de apă fierbinte, cîte o ceașcă de ceai după fiecare masă. în dispepsii și ca stimulent al stomacului, precum și în catarul gastric, diaree, dizenterie. Se mai poate folosi pulberea 2—5 g în miere sau sirop, precum și tinctura 10—20 picături pe zi. Aceasta se prepară macerînd 10 zile 10 g fructe în 80 g alcool.

Planta proaspătă și chiar fructele proaspete provoacă fenomene toxice: stare de beție, prostrație, somn profund etc.

În medicina veterinară, fructele de coriandru se recomandă intern contra colicilor, indigestiei și meteorismului la animalele mari. De asemenea, administrate în hrana vacilor (1—2 linguri), măresc producția de lapte.

CORNACIUL, CASTANUL DE APĂ — Trapa natans L.

(Fam. Hydrocaryaceae sin. Trapaceae)

Este o plantă anuală sau vivace de apă, care crește în Delta Dunării, avînd o rozetă de frunze romboidale plutitoare, cu pețiol umflat și gol în interior și cu rădăcini subacvatice, formate din fîșii filiforme, care seamănă a frunze.

Florile, mici, albe, cu 4 petale, apar în iunie-iulie. Fructele, tari ca lemnul, au 4 coarne dispuse în cruce, ajutînd la plutit.

Dioscoride amintește că această plantă era folosită de traci pentru

a face pîine și pentru a crește caii cu frunzele ei. Încă din Antichitate se folosea cornaciul contra amigdalitei, anginelor, aftelor.

Planta este bogată în siliciu, calciu și magneziu.

Fructele cornaciului au un conținut făinos, sărat, cu rol astringent. În compoziția lor intră 8—20% proteine, 10—37% apă, 50% substanțe extractive (52% feculă în fructele uscate), tanin, dextroză, substanțe grase.

Făina se recomandă ca antidiareic, depurativ și contra pietrei la rinichi. Extern, decocția de fructe se aplică în junghiuri, iar planta crudă are rol răcoritor.

CORNIȘORUL

(Vezi Pedicuța)

CORNUL — Cornus mas L.

(Fam. Cornaceae)

Arbore sau arboraș înalt de 2—7 m, ramificat, cu flori galbene, care apar înainte de înfrunzire în martie-aprilie, fiind dispuse în umbele simple, mici. Frunzele sînt întregi, lungi, ascuțite, ovate sau eliptice, iar fructele drupe roșii.

Crește la cîmpie și deal, prin păduri, stufărișuri, grădini.

În scop medicinal se utilizează fructele ca și coaja de pe ramurile și rădăcinile tinere, procedîndu-se ca și la crușin.

Recoltarea coajei se face în aprilie—mai. Drogul este antifebril, administrîndu-se ca pulbere, extract, decocție 10—15 g la litru, 2—3 cești de ceai pe zi.

Fructele de corn, numite și coarne, au rol astringent, putîndu-se folosi în diaree ca decocție, pastă, marmeladă, sirop etc.

● CORONIȘTEA — Coronilla varia L.

(Fam. Leguminosae)

Specie perenă, ierboasă, cu tulpini culcate sau erecte, lungi de 0,30—1,20 m, cu frunze penate impar, compuse din 8—12 perechi de foliole, eliptice sau obovale și flori albe, roze sau violacee, grupate la baza frunzelor în glomerule umbeliforme, cu pedunculi lungi. Florile se ivesc în mai-iulie. Fructele sînt tetragonale.

Planta crește prin seciuri de păduri, tufărișuri, fînețe, livezi etc. Cînd este crudă o consumă caprele, al căror lapte poate astfel deveni toxic.

În medicină, se folosesc frunzele, recoltate înainte de înflorire sau chiar în perioada înfloririi, avînd rol în bolile de inimă. Ele mai au acțiune diuretică și purgativă, ca infuzie sau decocție ușoară 50—60 g la litru. Planta se va întrebuința însă numai sub supraveghere medicală, fiind toxică, printr-un glucozid, catartina, pe care-l conține.

Alte specii înrudite sînt: *C. coronata L., C. minima L., C. scorpioides (L.)* Koch. și *C. emerus L.*, care conțin coronilină, un glucozid cu acțiune

similară digitalinei, dilatînd vasele coronare și întărind pulsul, ceea ce le face utile în nevrozele cardiace, hidropizie, astm cardiac și nervos.

● COSIȚELUL — Sium errectum L.
(Fam. Umbelliferae)

Plantă vivace, cu miros de țelină, avînd rizom, o tulpină goală pe dinăuntru, frunze cu foliole neregulate, foarte dințate, cu lăstari tîrîtori, de talie variabilă. Crește în apele curgătoare, uneori abia ieșind puțin deasupra, ajungînd la 0,40—0,80 m înălțime și pînă la altitudinea de 700 m. Înflorește în iunie—septembrie.

Frunzele crude, sucul sau decocția, preparate din ele, au acțiune stimulentă generală, diuretică, aperitivă, antiscorbutică. Frunzele crude se pot folosi și în salate, singure sau amestecate cu creson și bobornic, recomandîndu-se în tulburări abdominale atonice, ca urmare a febrelor intermitente. Semințele sînt și ele active, putîndu-se utiliza ca pulbere sau decocție.

Dozele prea mari sînt susceptibile a da intoxicații.

O specie înrudită este *bolonica — Sium latifolium L.*, care ajunge la 1,5 m înălțime; aceasta nu are lăstari tîrîtori și crește în apele stătătoare, prin mlaștini, pe lîngă rîuri mari. Se poate folosi, cu multă prudență, în același mod ca și precedenta. Pentru animale este vătămătoare. Rădăcina, mai cu seamă, poate fi periculoasă.

Specia *Sium sisarum L.* are rădăcina sub formă de tuberculi grupați, cilindrici, lungi de circa 20 cm, făinoși, dulci, putînd fi consumați iarna ca legumă.

Rădăcinile conțin gume, dextrină, mucilag, fecule, substanțe azotate, substanțe minerale. Constituie o hrană ușoară pentru convalescenți, oameni slăbiți, cu catare pulmonare, hematurii, dizenterie.

Prin fermentația rădăcinilor se poate obține un alcool, iar prin prăjire și măcinare un înlocuitor de cafea.

CRĂIȚA, VÎZDOAGA — Tagetes patula L.
sin. Tagetes erecta L.
(Fam. Compositae)

Plantă originară din Mexic și cultivată pe scară întinsă în scop ornamental, datorită frumuseții și mirosului ei specific, vîzdoaga este o specie ierboasă scundă, cu tulpină erectă, ramificată, pe care se dezvoltă frunzele, opuse, divizate în segmente liniare, lanceolate. Florile sînt galbene, galbene-brune sau roșcate și catifelate, dispuse în capitule, la vîrfurile ramurilor, avînd un miros plăcut, caracteristic. Ele conțin caroten, servind la extragerea helenienei, principiu folosit în hemeralopie (lipsa de acomodare a vederii la întuneric), cu acțiune asupra retinei.

Se recomandă la persoanele care nu văd pe întuneric, precum și la cei care au nevoie de acuitate vizuală în timpul nopții (aviatori, marinari, șoferi etc.).

CRESONUL, MĂCRIȘUL DE BALTĂ, NĂSTURELUL — Nasturtium officinale R. B.

(Fam. Cruciferae)

Plantă acvatică, vivace, meliferă, care crește în apele curgătoare, pînă la 2000 m altitudine, dar se și cultivă; ajunge la înălțimea de 0,10—0,80 m. Cresonul are frunze divizate în 3—9 foliole ovale, de un verde închis, cu gust înțepător, putînd fi folosite la salate și la ciorbe. Florile albe, dispuse în ciorchine, apar în mai—septembrie și dau fructe care sînt silicve, lungi de circa 2 cm și late de 2 mm, purtînd 4 rînduri de semințe.

Medicinal se folosesc părțile aeriene crude, din mai pînă în septembrie. Prin uscare, cresonul își pierde mare parte din însușiri.

Cresonul conține, în afară de vitaminele A, B_2, C, și PP, un glucozid care se descompune în senevol, o esență cu miros și gust picant; în compoziția lui mai intră sărurile de fosfor, iod, calciu, fier etc.

Cresonul este întăritor, aperitiv și stomahic, diuretic, anticataral, depurativ, antibiotic, antiscrofulos, antiscorbutic; el mărește secrețiile bronhice, drenează ficatul, rinichiul și bronhiile, remineralizează organismul, combate constipația și anemia. I s-a mai atribuit de asemenea acțiune antinevralgică, antifebrilă, antidiabetică, vermifugă, contra durerilor de dinți și tuberculozei.

El se recomandă în limfatism, rahitism, convalescență, în bolile de rinichi și vezică, în hidropizie, bronșite, tuse convulsivă, fie singur, fie amestecat în părți egale cu cicoare, lăptucă și fumariță, crud ca atare sau sub formă de suc.

Intern, cresonul se folosește ca salată, sirop preparat din 500 g suc filtrat și 750 g zahăr, din care se iau 40—100 g pe zi, sau suc simplu ce se obține zdrobind într-o piuliță și presînd planta proaspătă, apoi filtrîndu-se; acesta se ia în cantitate de 60—150 g pe zi ca atare sau amestecat cu apă sau lapte dulce.

Ca stimulent digestiv și diuretic, cresonul se utilizează în debilitatea stomacului, gută, reumatism, boli de splină, ficat și vezica biliară, cu condiția să nu existe inflamații și iritații organice sau nervoase. El s-a mai preconizat în herpes, acnee, prurit vulvar, eczeme și alte boli de piele, ca depurativ.

În cazul cînd apar dureri vezicale, se va întrerupe administrarea.

Extern, cresonul strivit este util în aplicații pe ulcere, iar loțiunile cu suc sînt indicate în efelide. Mestecate în gură, frunzele crude ajută la vindecarea bolilor de gură, întăresc gingiile și apără de dureri de dinți.

Loțiunea capilară cu suc de creson, aplicată sub formă de fricțiuni, oprește căderea părului și stimulează creșterea lui, în care scop se pot amesteca în părți egale sucul cu rom sau spirt de 90°, la care se adaugă 10 picături esență de geranium. În scop rezolutiv, se pot folosi cataplasme cu o pastă obținută din 20—30 g creson strivit, amestecat cu un albuș de ou, bătut spumă. Pentru uz intern se va avea grijă să se procure creson de proveniență curată, întrucît pe locurile unde pasc și se adapă animalele, planta poate fi gazdă pe care se fixează metacercarii, larvele viermelui de gălbează, această boală transmițîndu-se și la om.

Sucul de creson luat pe gură sau în injecții subcutanate, sterilizat, este un antidot al nicotinei.

În medicina veterinară, cresonul se dă în hrana cailor cu afecțiuni reumatice, precum și la vaci, spre a se spori producția de lapte. Cresonul tocat presărat pe carnea dată în hrana cîinilor previne tulburările digestive. La găini previne și combate constipația. El se mai recomandă la oi în perioada fătărilor, la bovine în anemie, precum și în eczema cîinilor, dîndu-se în prealabil un purgativ (aloes, foi de mamă, nerprun).

CRESONUL DE GRĂDINĂ, GRESONUL — Lepidium sativum L.

(Fam. Cruciferae)

Este o plantă anuală cultivată sau spontană (crescînd pe marginile drumurilor, pe nisipurile și pietrișurile văilor, printre dărîmături etc.), ajungînd la înălțimea de 0,20—0,40 m. Are frunze înguste, verzi-alburii, flori albe sau roze și fructe ovale sau rotunde. Florile apar în iunie—iulie și sînt frumos mirositoare, melifere. Planta are un gust picant, acrișor, ca și cresomul propriu-zis.

Cunoscut încă de Egiptul antic, de grecii vechi, romani și perși, cresonul de grădină este considerat ca un antiscorbutic valoros, fiind totodată aperitiv, diuretic și depurativ, consumat ca salată, sau sub formă de suc și macerație în vin alb, recomandîndu-se în anasarcă, hidropizie, congestii cronice ale organelor abdominale, convalescență, inapetență, boli de gură (mestecîndu-se frunze proaspete), boli de ficat. Sucul proaspăt, în loțiuni pe piele, ajută la buna ei întreținere.

Cresonul de grădină crește foarte repede și chiar în condiții de cameră, iarna, semănat într-o tavă, farfurie, cu mușchi sau vată umedă, el poate da verdeață în 10—15 zile.

Fructele sînt cunoscute ca avînd însușiri stomahice, expectorante și emenagoge. Ele pot înlocui semințele de muștar, atît medicinal cît și condimentar.

CREȚIȘOARA — Alchemilla vulgaris L. ssp. alpestris (Schm.) Camus

(Fam. Rosaceae)

Plantă perenă, înaltă de 0,10—0,40 m, cu rizomi puternici și multe rădăcini brune, avînd tulpina erectă sau culcată, albăstrui-verzuie, uneori păroasă la bază. Frunzele sînt lung pețiolate, reniforme, de un verde clar, divizate în 7—11 lobi și dințate, cele bazale, mari și în rozetă, iar tulpinile mici, uneori păroase.

Florile, formate numai din sepale, sînt galbene-verzui și apar din mai pînă în septembrie. Planta se întîlnește de la cîmpie pînă la munte, prin livezi și pășuni umede, printre stînci, prin surpături și viituri, pînă la altitudinea de 2 600 m.

Creţişoara

În scop medicinal, se recoltează părţile aeriene singure sau şi cu rădăcini, în timpul înfloririi. Planta fiind bogată în tanin, are însuşiri antidiareice, astringente, antiinflamatoare şi hemostatice. Ea mai conţine un principiu amar, o rezină, lipide, glucide, o saponină, acizi: palmitic, stearic, luteic etc. În plus, creţişoara mai este sedativă, vulnerară, stomahică, cicatrizantă.

Se foloseşte *intern,* sub formă de infuzie 20—60 g la un litru de apă sau vin, cîte 3 cești de ceai pe zi înainte sau între mese, în diaree, dizenterie cronică, epistaxis, menstre abundente, hemoragii şi dureri uterine, tulburări de menopauză, leucoree, dureri de cap, balonări, orice tulburări genitale feminine după naşteri. Tot intern, se mai poate prepara şi o infuzie din 40 g creţişoară şi cîte 20 g roiniţă, coada şoricelului şi sunătoare la o ceaşcă, luîndu-se 2 cești de ceai pe zi. Creţişoara mai e recomandată de unii autori în hidropizie, diabet, obezitate şi ca expectorant în catarele respiratorii.

Extern, se pun cataplasme cu frunze proaspete zdrobite pe contuzii şi comprese îmbibate cu infuzie sau decocţie 100 gr la litru pe ulcerele varicoase sîngerînde şi pe plăgile puternic inflamate; sub formă de colir şi loţiuni este eficace în conjuctivite, iar ca irigaţii vaginale cu decocţie 80 g la litru în leucoree şi prurit vulvar.

În angine, se fac gargarisme cu decocţie 100 g la litru, fiartă 2 minute, infuzată 10 minute.

Pe sînii veştejiţi, moi, se pun comprese cu decocţie rece de frunze şi vîrfuri înflorite, 50 g la litru sau loţiuni cu tinctură obţinută prin macerarea 8 zile a 100 g frunze în 0,5 litri alcool de 90°.

Pe regiunile cu vergeturi se aplică de 2 ori pe zi comprese cu decocţie de frunze, 100 g la litru, fiartă 5 minute, infuzată 10 minute.

Alte specii sînt de asemenea medicinale: *A. alpina L.* (obezitate şi meteorism mai ales) şi *A. arvensis (L.) Scop.* (blenoragie, boli urinare în genere). Ambele posedă şi celelalte proprietăţi ale creţişoarei.

● CREȚIȘORUL, VINDECEAUA — Betonica officinalis L. sin. Stachys officinalis (L.) Trev.

(Fam. Labiatae)

Plantă ierboasă, vivace, care crește prin fînețe, tufișuri, păduri rare, pînă la munte, avînd o tulpină patrunghiulară, înaltă de circa 0,40 m, prevăzută cu frunze opuse. Florile, în spic, se aseamănă cu cele de urzică, dar sînt sîngerii. Ele apar în iulie—august. Planta era considerată ca panaceu de egiptenii și grecii antici, ca și de romani.

În medicină se folosesc rădăcinile, frunzele și florile, care conțin substanțe rezinoase, mucilaginoase, betainǎ, colinǎ etc.; au rol cicatrizant pentru plăgile infectate și ulcere, atît la om, cît și la animale.

Ulcerele varicoase beneficiază de asemenea de tratamentul cu cretișor.

Pulberea de flori și frunze uscate are rol strănutător, recomandîndu-se în afecțiunile gripale, pentru degajarea cavităților nazale.

Rădăcina poate provoca uneori vomizări.

Deși planta, sub formă de infuzie sau pulbere luată cu vin sau miere, s-a bucurat în trecut de mare faimă în tratarea multor boli ca: icterul, catarul gastric și pulmonar, scuipare de sînge, astm, boli urinare, constipație, gută, emfizem pulmonar, diverse paralizii, epilepsie, sciatică, răgușeală, astăzi are întrebuințare mai mult externă pentru plăgi și ulcere aflate pe regiunile păroase, precum și în abcese deschise, ca infuzie sau decocție (15 minute) a 60—100 g plantă la un litru de apă sau vin roșu, sub formă de spălături sau pansamente.

Intern, se mai recomandă totuși în gută, cîte o ceașcă de ceai pe zi, în 2 prize, din decocția 15 g rădăcină la litru, fiartă 2 minute și infuzată 10 minute.

Ca strănutător, praful de plantă acționează revulsiv, ușurînd migrenele, guturaiul, durerile de dinți de origine nervoasă, durerile de cap continue și vindecînd oftalmiile și bronșitele cronice.

În emfizemul pulmonar se fac inhalații cu decocție de rădăcini și frunze, 50 g la un litru de apă, fierbîndu-se 10 minute, după care se inhalează vaporii, acoperindu-se capul cu un șervet. Decocția poate fi reîncălzită și folosită încă de 2 ori.

Contra tabagismului se pot fuma frunze de cretișor sau în amestec cu podbal, adăugîndu-se, și într-un caz și în altul, puțină izmă.

CREȚUȘCA

(Vezi Colțul lupului)

CRINUL ALB — Lilium candidum L.

(Fam. Liliaceae)

Plantă vivace de grădină, cunoscută în vechime pentru florile ei mari, cu parfum pătrunzător, ce se transmite apei, uleiului și alcoolului în care sînt macerate. În trecut, planta era considerată diuretică (de-

cocție de bulbi în hidropizie), calmantă a sistemului nervos și a tusei, dar astăzi este folosită mai mult pentru uz extern. Bulbul și florile conțin un procent însemnat de bor.

Alcoolul în care se macerează petalele proaspete de crin incomplet deschise, este un apreciat antiseptic, emolient și cicatrizant al rănilor recente, iar macerația în ulei (o parte, flori, două părți ulei) calmează și vindecă arsurile, avînd efect și contra crăpăturilor pielii, escoriațiilor și bătăturilor, aplicîndu-se comprese. Acest ulei este eficace de asemenea în bolile de urechi, introducîndu-se călduț, cîteva picături în conductul auditiv în caz de otită. Totodată, el este eficace în ulcere, abcese, furuncule, pete de roșeață pe obraz, eczeme, înțepături de insecte, lumbago, luxații, dureri gutoase și reumatismale, carii dentare. Macerația de petale în oțet, ținute împreună cel puțin opt zile, aplicată repetat pe negi, duce la dispariția acestora.

Intern, luat în picături, uleiul s-a folosit în congestii, convulsii, epilepsie etc. Tinctura homeopatică este antispasmodică.

Bulbul are proprietăți mucilaginoase, rezolutive și vulnerare. Copt în spuză sau fiert în lapte dulce, el se folosește în cataplasme pe abcese, panariții, furuncule, spre a le face să se matureze, sau în degerături, precum și sub formă de pomadă, la întreținerea tenului. Fierți sau copți, bulbii sînt comestibili.

Alte specii de crin, ca de exemplu: *Crinul de pădure — L. martagon L.*, cu flori roșii violacee, pendulante și cu frunze verticilate, grupate cîte 5—10 în jurul tijei, ca și *crinul galben de munte — L. jankae A. Kern*, au aceleași însușiri. Florile de crin au întrebuințări și în parfumerie.

CRUCEA PĂMÎNTULUI

(Vezi Brînca ursului)

CRUCEA VOINICULUI

(Vezi Popîlnicul iepuresc)

CRUCIULIȚA

(Vezi Spălăcioasa)

CRUȘĂȚEAUA — Barbaraea vulgaris R. Br.

(Fam. Cruciferae)

Plantă bianuală, verde, aproape nepăroasă, cu tulpină goală și ramificată, înaltă de 0,20—0,80 m, frunze bazale pețiolate divizate în foliole neregulate, inegale, netede, puțin lucitoare, iar cele superioare sesile, simple, dințate, cu flori mici galbene, melifere, dispuse în ciorchine, care apar în aprilie—iunie. Fructele sînt silicve, bivalve, conținînd 2 rînduri

de semințe; ele sînt bogate în vitamina C. Frunzele seamănă cu cele de creson. Se întîlnește prin locuri umede, pe viituri, prundișuri nisipoase etc. Crește pînă la altitudinea de 1 500—1 700 m. Planta rămîne verde și iarna, folosindu-se în Anglia și Germania ca salată. Uscată, planta este fără valoare terapeutică.

Medicinal, se întrebuințează numai frunzele proaspete și semințele.

Intern, are rol antiscorbutic, aperitiv și depurativ, folosindu-se ca salată sau ciorbă. Se utilizează mai cu seamă în lipsa poftei de mîncare, În loc de frunze, se poate recurge la semințele zdrobite și macerate 2—10 g la un litru de vin alb.

Extern, frunzele proaspete zdrobite și macerate în ulei se aplică pe ulcere atone, gangrenoase, pe răni, tăieturi etc.

● CRUȘINUL, PAȚACHINA — Rhamnus frangula L.

(Fam. Rhamnaceae)

Arboraș înalt de 4—6 m, întîlnit prin tufișuri, păduri, locuri umede și umbrite, cu frunze mari, alterne, întregi, eliptice sau obovate, ascuțite sau rotunjite, lucioase și prezentînd numeroase nervuri.

Florile albe-verzui, mici, apar în aprilie—iulie, grupate la baza frunzelor superioare; fructele sînt drupe mici, verzi, care devin sîngerii, apoi negre la coacere. Ramurile sînt degajate, netede și verzi la început, apoi, cu vîrsta, devin cafenii-brune, stropite cu mici pete cenușii, care servesc la respirație.

Crușinul

În medicină se utilizează coaja ramurilor mai tinere de 3 ani, uscată în bucățele mici și păstrată 1—2 ani. Proaspătă, produce grețuri, vomizări, colici, datorită ramnotoxinei pe care o conține și care se transformă cu încetul în antrachinone terapeutice. De asemenea, se atrage atenția a nu se consuma fructe, fiind toxice.

Recoltarea ramurilor se face primăvara. Pentru o folosire mai grabnică, scoarța se poate usca la 100°, temperatură care distruge ramnotoxina. Drogul are gust amar, ușor astringent; el conține derivați antracenici, tanin, mucilagii, steroli, substanțe minerale. În doze mici, coaja de crușin are acțiune laxativă, în doze mai mari, purgativă. De asemenea, ea mai posedă însușiri colagoge cu rol în insuficiența biliară, precum și oarecare proprietăți vermifuge.

Extern, dă rezultate în bolile de piele, rîie, favus, dermatoze rebele la alte tratamente. Poate fi folosită și la animale.

Intern, se administrează ca purgativ decocția preparată din 4—5 g scoarță uscată la o ceașcă de ceai, fierbîndu-se 25 minute și lăsîndu-se la rece 5—6 ore. Lichidul decantat se ia seara la culcare. Pentru a i se da gust mai plăcut, i se adaugă la sfîrșitul fierberii puțin anason, roiniță sau coajă de portocală, iar spre a i se înlătura orice acțiune iritantă, se asociază cu nalbă sau fenicul. Vinul obținut din 100 g scoarță în decocție la 1 litru de vin roșu, se ia cîte un pahar înainte de mese, în scop colagog și laxativ.

Crușinul se mai poate administra sub formă de pulbere în doză de 2—3 g ca laxativ și 4—5 g ca purgativ.

În scop laxativ se poate folosi și extractul fluid de frangulă cîte 2—3 linguri seara la culcare, după medicament luîndu-se un ceai de coada șoricelului.

Folosirea repetată a crușinului nu duce la obișnuință.

Un amestec depurativ se prepară din cîte 20 g coajă de crușin, flori de soc, fenicul și trei frați pătați la 725 g apă în clocot, lăsîndu-se la infuzat 15—20 minute și luîndu-se cîte 2—3 pahare pe zi.

Extern, în bolile de piele se utilizează loțiuni și comprese cu decocție de crușin 100 g la litru. Acțiune similară crușinului au fructele mature de verigariu, mai numit și *spinul cerbului — Rhamnus cathartica L.,* ale cărui ramuri sînt terminate cu spini, avînd frunze opuse și dințate și ale cărui fructe au rol în curățirea sîngelui.

Verigariul va fi descris separat.

În medicina veterinară, coaja de crușin mai veche de 2 ani se recomandă în constipație la cai și bovine (decocție 100 g la litru, o dată) sau la cîini (decocție 150 g la litru infuzată 4 ore, o ceașcă de ceai o dată).

CUCURBEȚICA

(Vezi Mărul lupului)

● CUCUTA, CUCUTA MARE — Conium maculatum L.

(Fam. Umbelliferae)

Plantă bianuală, toxică, fără peri, care atinge 1—2 m înălțime și crește în locuri necultivate, prin dărîmături, pe lîngă garduri vechi.

Are tulpină dreaptă, goală pe dinăuntru, brumată albăstrui și cu pete ruginii, mai ales în partea de jos. Frunzele sînt mari, 50/40 cm, penat-sectate, și florile mici, albe, în umbelă, care apar în iunie—iulie, anul al doilea și au miros urît, de șoarece. Rădăcina, în formă de morcov, subțire, are culoare alburie. Fructul, cariopsă ovoidală, semănînd a roată dințată, este partea cea mai toxică a cucutei, care se numără printre plantele cele mai otrăvitoare. Se aseamănă cu cel de anason, dar nu are miros aromatic. Uscat, este mai puțin toxic.

Se știe că Socrate, condamnat la moarte, a fost determinat să bea zeamă obținută din semințele verzi ale plantei.

Cucuta conține mai mulți alcaloizi toxici, printre care cicutina, conicina, conhidrina etc. Rolul toxic al plantei se datorește mai ales conicinei.

În țările meridionale din sudul Europei și nordul Africii, cucuta este mai toxică. Ea poate da intoxicații la oamenii care consumă carne de prepeliță și sturzi, aceste păsări fiind insensibile la cucută, cu ale cărei semințe se hrănesc. Caprele și oile de asemenea pot consuma cucută fără urmări toxice; calul este puțin sensibil, iar carnivorele, bovinele, iepurii manifestă fenomene violente de otrăvire.

Intoxicațiile cu cucută se datoresc alcaloizilor, a căror cantitate diferă după perioada de dezvoltare (mai slabă la planta aflată la începutul vegetației) și după organele plantei; toxicitatea merge descrescînd de la fructe și flori la frunze, tulpini și rădăcini (acestea din urmă fiind cele mai puțin toxice).

În timpul fructificării, tulpinile sînt puțin toxice, ca și rădăcinile de plantă mai în vîrstă. Cele mai toxice sînt fructele înainte de maturare. Căldura și uscăciunea fac ca fructele să devină chiar netoxice, dar și inactive din punct de vedere medicinal.

La om, intoxicațiile cu cucută dau simptome variabile. Cucuta mare acționează asupra organismului ca nicotina și curara, paralizînd mușchii voluntari și diafragma, distrugînd globulele roșii. Sîngele devine negru, uleios și putrefacția începe rapid după moartea care survine în cîteva ore. Semnele principale ale otrăvirii sînt: amețeli, întunecarea vederii, dureri de cap, slăbirea picioarelor, apoi dilatarea pupilelor, privire fixă, pierderea sensibilității, paloare. Urmează spasme, tetanii, sincopă, respirație grea, răcirea corpului, umflarea picioarelor și corpului, ieșirea ochilor din orbite, convulsii epileptiforme, uneori cu delir, otrăvirea terminîndu-se prin moarte.

Ca tratament se va folosi tanin, iodură de potasiu (pentru neutralizarea conicinei), vomitive drastice, diuretice, alcool, cafea, eter, încălzirea corpului, fricțiuni pe mîini, picioare și piept, respirație artificială prelungită.

O specie înrudită, *Cucuta de apă — Cicuta virosa L.*, produce intoxicații mai frecvente, căci aceasta, mai ales prin rădăcinile ei, se poate confunda cu păstîrnacul, țelina, broajbele etc., dînd o mortalitate de 45%. De asemenea, rădăcina ei mai poate fi confundată cu obligeana, dar cucuta are miros neplăcut, cu radicele dispuse în verticil, pe secțiune are cămăruțe și exprimă un suc gălbui.

Semințele de *cicuta virosa* pot fi luate drept semințe de mărăraș, dar acestea din urmă sînt mai lungi decît late, pe cînd cele de cucută invers. Intoxicația cu *Cicuta virosa* dă mai întîi crize epileptiforme și tetanii, apoi amețeli, frig, stare de beție, arsuri stomacale, greață, vomizări, sete pu-

ternică, diaree, imposibilitatea înghițirii, paralizia limbii, convulsii, puls încetinit, accelerarea respirației, comă și moartea în cîteva ore. Ca tratament, se recomandă vomitive, oțet diluat, cafea, zeamă de lămîie, sinapisme pe spate și umeri, stimulente și derivative cerebrale.

În medicină se folosesc extern preparate de cucută sub formă de pulbere, pomadă și emplasture contra nevralgiilor, durerilor ganglionare etc. Intern, cucuta s-a utilizat în trecut ca sedativ și antispasmodic contra anginei pectorale, epilepsiei, astmului, tusei convulsive, crampelor, scrofulozei, atribuindu-i-se chiar rol anticanceros în neoplasmele sînilor și gîtului uterin.

Homeopații recomandă tinctura de cucută diluată pînă la 1/10 000 în epilepsie, paralizii, boli de piele, congestii ale organelor interne, cistite etc.

Gîștele consumă cu lăcomie cucuta, deși este toxică și pentru ele. De aceea se vor lua măsuri de a se feri aceste păsări de locurile unde crește cucuta.

Cucuta de apă sub formă de tinctură diluată mai este preconizată de homeopați ca regulator al activității cerebrale, precum și în somnambulism, meningite, afecțiuni cardiace.

Extern, în cataplasme, fricțiuni, pomezi, este utilizată în gută, reumatism, indurații ale ganglionilor etc.

Altă specie de cucută este *Cucuta mică — Aethusa cynapium L.* sau pătrunjelul cîinelui (pătrunjelul fals), care se aseamănă foarte mult cu pătrunjelul, din care cauză, putînd fi confundată cu acesta, dă naștere la intoxicații, deși este mai puțin toxică decît celelalte 2 specii. Pentru cîine și iepure, cucuta mică nu prezintă toxicitate.

CUPA VACII — Convolvulus sepium L.
sin. Calystegia sepium R. Br.
(Fam. Convolvulaceae)

Mai este numită și volbura mare, cupa vacii, plantă vivace, se înfășoară și se agață cu tulpinile ei suple în jurul copacilor, pe garduri etc.

Are frunze mari, scobite, și flori albe în formă de cupă sau clopot. Crește prin tufișuri, boschete, plantații, garduri vii etc. avînd talia de 1—5 m și ajungînd la 1 500 m altitudine.

În medicină se utilizează frunzele și mai ales rădăcinile uscate, care conțin: o rezină, tanin, glucozizi, săruri minerale, avînd acțiune laxativă, purgativă și coleretică.

Proprietățile purgative se datoresc rezinei, care acționează în constipația de origine hepatică.

Intern, infuzia 10—15 g rădăcină la litru este ușor laxativă. Se ia dimineața pe nemîncate un pahar din această infuzie sau un pahar cu o infuzie făcută din 10—12 frunze. Ca purgativ, se recomandă infuzia de rădăcină 15—20 g la litru, care se macerează pînă la răcire. Se indică un pahar dimineața pe nemîncate.

În scop coleretic, se iau 3 cești de ceai pe zi infuzie (10 minute), preparată din 5 g frunze la litru.

În general, ea are aceleași însușiri cu volbura și cu Scamonea, aceasta din urmă fiind însă mai iritantă.

Planta se recomandă în hrana iepurilor de casă.

CURMALUL — Phoenix dactylifera L.

(Fam. Palmaceae)

Arbore exotic, înalt de circa 20 m, avînd inflorescențe în formă de mari spice ramificate, lăsate în jos. Crește în Africa centrală, Asia Mică, Egipt, Spania sudică etc., de la el recoltîndu-se fructele, recomandate ca energetice pentru sportivi, copii, convalescenți, anemici. Acestea conțin cumarină, calciu, magneziu, fosfor, vitaminele A, B, C, D și 70% glucide.

Decocția de fructe, 50 g la litru, este expectorantă.

Curmalele dau rezultate în bolile gîtului (faringite, laringite), dimpreună cu smochinele și stafidele, care sînt toate considerate fructe pectorale.

Curmalul este un arbore binecuvîntat pentru arabi. Măduva lui servește drept aliment, seva pentru a se fabrica vin, ramurile tinere ca legume, fructele pentru miere și făină de curmale.

CURPENUL DE PĂDURE

(Vezi Vița albă)

CUSCRIȘORUL

(Vezi Mierea Ursului)

CUSCUȚA, TORȚELUL — Cuscuta Epithymum Mur.

(Fam. Cuscutaceae)

Plantă parazită a culturilor, mai ales a celor de lucernă și trifoi sau cînepă și a multor alte plante (coada șoricelului, cimbrișor, levănțică, isop etc.), cu tulpină filiformă, albicioasă, galbenă, roșiatică sau verzuie, care se răsucește pe plantele gazde, fixîndu-se pe acestea cu ajutorul unor peri sugători prin care se și hrănește.

Plantele parazitate în cele din urmă se usucă. Frunzele cuscutei sînt foarte mici, iar florile dispuse în glomerul alb-roz sau liliachiu. Ele apar din iunie pînă în octombrie. Fructul este o capsulă care conține 4 semințe mici, sferice. Cuscuta conține rezină, tanin, gumă și cuscutină, principiul activ, prin care planta are rol colagog și laxativ, mai ales pentru bolnavii de constipație din cauza suferințelor vezicii biliare. Ea mai este de asemenea astringentă, diuretică și carminativă, iar extern, detersivă și vulnerară.

Medicinal se folosește întreaga plantă în constipația cu balonare, congestia ficatului, insuficienta funcționare a ficatului și vezicii biliare, în tulburări diverse ale viscerelor abdominale, reumatism și gută.

Intern, se administrează pilulele de cuscutină sau infuzia de plantă întreagă 15 g la un litru de apă sau vin, la care se adaugă anason, pentru a-i da o aromă plăcută. Din infuzie se ia cîte o ceașcă de ceai înainte de mese sau la 2 ore după masă.

Extern, se aplică pe abcese cataplasme calde cu plantă fiartă și zdrobită, pentru a se grăbi maturarea, iar plăgile se spală, în scop cicatrizant, cu infuzie 30 g la litru.

Cuscuta europaea L., care parazitează urzicile, menta, cînepa, hameiul, salcia etc., este aperitivă, diuretică, antiscorbutică.

DAFINUL — Laurus nobilis L.

(Fam. Lauraceae)

Este un arboraș sau arbore aromatic mediteranean, înalt de 2—10 m, cu frunze persistente, coriace, de un verde strălucitor și flori gălbui, dispuse în buchete. Planta este originară din Asia Mică, fiind cunoscută din antichitate.

Terapeutic se folosesc frunzele fără pețiol și fructele, care conțin tanin, mucilag, un principiu amar, lipide, rezine, o esență aromatică și au rol antiseptic, aperitiv, expectorant calmant, sedativ, diuretic, sudorific, antifebril, antispasmodic, emenagog, antireumatic. Dafinul are efect antiseptic în marinate, sosuri, sarmale, stimulează stomacul lenevit, combate fermentațiile intestinale (ca urmare a consumului de fasole, mazăre boabe etc.), insomniile, astenia, oboseala, palpitațiile, vomizările, spasmele, tusea, durerile din menstruații etc. Nu se folosește în caz de inflamații și surescitare. Ca expectorant, se utilizează în guturai, gripă, bronșite.

Intern, se recomandă folosirea frunzelor în mîncăruri ca antiseptic și digestiv. Infuzia, preparată din 15—30 g foi de dafin la un litru de apă, ajută digestia, fiind totodată activă în bolile arătate mai sus, cîte 2—3 cești de ceai pe zi, iar infuzia de foi de dafin 4 g și coajă uscată de portocală 8 g la o ceașcă de ceai, infuzate 15 minute, este expectorantă.

Fructele de dafin se folosesc în decocție 4—8 g la litru.

Decocția de boabe de dafin și lemn de merișor, cîte 30 g la un litru și jumătate apă fierbinte, fiartă pînă scade la un litru, este recomandată în reumatism, cîte 2—3 cești de ceai pe zi. În scop emenagog și diuretic, se iau 2—3 pahare pe zi din macerația în vin a cîte 20 g fructe de dafin și boabe de ienupăr la litru, care se lasă împreună cel puțin 3 zile.

Extern, dafinul se folosește antireumatismal ca ulei sau unguent.

Pentru prepararea uleiului, se macerează 180 g foi de dafin în 100 g alcool într-o sticlă astupată. Se amestecă cu un litru de untdelemn și se ține 6 ore la bain-marie. Se strecoară și se păstrează la răcoare într-o sticlă astupată.

Pentru pomadă, se prepară mai întîi un ulei din fructele de dafin, care se pisează și se fierb în baia de apă un sfert de oră, în proporție de 100 g la un litru de ulei. Se strecoară și se stoarce cu ajutorul unei bucăți de tifon, se răcește și se păstrează în sticluțe astupate.

Amestecînd două părți ulei cu o parte untură, se obține un unguent antireumatismal, cu care se fricționează regiunile dureroase.

Tot contra durerilor, se mai pot face fricțiuni cu decocție de frunze 150 g la litru, fierte 2 ore.

În scop dezinfectant și contra insectelor (muște, țînțari) se ard frunze pe jeratec în camera respectivă.

O specie înrudită cu dafinul este *Avocatierul — Persea gratissima Gaertn.*, arboraș sau arbore mic, înalt de 4—8 m, ale cărui fructe, în formă de pară, sînt foarte nutritive, bogate în vitaminele A și B, în substanțe antibiotice și acizi aminați. Se recomandă pentru copii și convalescenți.

În medicină se utilizează mugurii și frunzele de avocatier, cu rol stomahic, carminativ, emenagog și antifebril, mai ales în febrele prelungite, însoțite de slăbire.

Extern, produsele din fructe se utilizează în cosmetică.

DALACUL, RĂSFUGUL — Paris quadrifolia L.

(Fam. Liliaceae)

Plantă ierbacee, vivace, cu rizom, întîlnită prin păduri umbroase. Are frunze invers ovate, dispuse cîte 4 în verticil, la vîrful tulpinii neramificate, terminată printr-o floare verzuie. Fructul este o bacă neagră-albastră. Întreaga plantă, inclusiv fructul, este toxică. În trecut a fost folosită ca purgativ și vomitiv în intoxicații și în tratamentul tusei convulsive, convulsiilor, reumatismului, alienației mintale, în doze de 1—2 g pulbere sau ca tinctură homeopatică. Din cauza toxicității, planta nu se mai recomandă. Numele ei arată că în trecut a fost folosită empiric în tratamentul antraxului (dalacului) la vite și al răsfugului la oi.

DEDIȚELUL — Anemone pulsatilla L. sin. Pulsatilla vulgaris Miller. sau Pulsatilla grandis, Wender.

(Fam. Ranunculaceae)

Dediței crește pe terenurile silicoase și uscate, pe coline, la marginea pădurilor, pînă la 800 m, fiind o plantă vivace, de circa 0,15 m înălțime, păroasă, cu rizom gros, frunze penate și foliole de 3—5 cm lungime. Tulpina poartă o singură floare păroasă în formă de cupă, violetă sau roșcată, cu nuanță liliachie, care apare în aprilie—mai, uneori și toamna.

Întreaga plantă are indicații terapeutice. Ea conține: anemonină, tanin, enzime, saponină, steroli, ulei gras și are însușiri antispasmodice, diuretice, expectorante, revulsive, sedative, sudorifice.

În stare proaspătă, dediței este o plantă caustică, iritantă sau rubefiantă, care se aplică extern în scop revulsiv contra durerilor, sub formă de cataplasme cu plantă crudă zdrobită.

Folosirea se face numai pe regiuni cu pielea intactă și un timp limitat (5—10 minute), planta fiind toxică.

Dedițelul

Infuzia preparată cu 10—20 g plantă uscată la un litru apă se folosește cu precauție contra pistruilor, pecinginei și petelor de roșeață de pe piele, sub formă de loțiuni.

În trecut, planta uscată s-a utilizat și intern, în tusea spasmodică și convulsivă, tabes, nevroze, nevralgii, spasme dureroase (mai ales la organele genitale), aerofagie, febră, eretism cardiac, tuse uscată, tuse convulsivă, dureri de cap, dureri menstruale, hiperexcitabilitate nervoasă etc. Prin uscare, deși planta devine mai puțin toxică, ea își pierde mare parte din substanțele active. De aceea, în zilele noastre se recomandă mai mult planta proaspătă, sub formă de alcoolatură homeopatică, împotriva durerilor varicoase și uterine, eretismului cardiac, hiperexcitabilității nervoase, în anemie, cloroză, nevralgii, migrene, reumatism, varice, bronșită, blenoragie, unele boli de piele, dispepsii cu intoleranță la grăsimi, artropatii endocriniene, colecistită, flebită, otită etc.

Intern, se folosește infuzie sau decocție de plantă proaspătă (planta aeriană recoltată în timpul înfloririi) 20—40 centigrame în 24 ore, sau mai bine plantă uscată 1—4 g la 300 ml apă, pentru 24 ore. Tinctura se prepară macerînd 10 zile planta zdrobită într-o cantitate egală de alcool de 90°, din care se iau 10 picături în mai multe prize pe zi, mărindu-se treptat doza, fără a se depăși 60 picături pe zi. Esența homeopatică se prepară din plantă proaspătă înflorită. Pulberea de frunze uscate are rol strănutător, folosindu-se pentru degajarea nărilor în guturai.

DEGETĂRELUL ROȘU

(Vezi Degețelul roșu)

DEGEȚELUL ROȘU, DEGETĂRELUL ROȘU — Digitalis purpurea L.

(Fam. Scrophulariaceae)

Întîlnit mai cu seamă în zonele dinspre munte, degețelul roșu este o plantă bienală sau perenă, înaltă și frumoasă, care crește de-a lungul

drumurilor, prin luminișuri și seciuri de păduri, pe terenurile silicioase, fiind însă de obicei cultivată ca plantă medicinală valoroasă. El are o tulpină dreaptă, neramificată, care ajunge pînă la 0,50 m înălțime. Florile, dispuse în ciorchine la vîrful tulpinii, sînt roșii purpurii, uneori albe, în formă de degetar, lungi de 4—5 cm, în interior cu pete mai închise la culoare. Frunzele păroase și moi, cu nervuri albicioase proeminente pe fața lor inferioară, au o lungime de pînă la 20 cm și o lățime pînă la 6 cm. În scop medicinal, se folosesc numai frunzele, denumite farmaceutic frunze de digitală, care conțin saponină, mucilag, acizi organici, calciu, dar mai ales substanțe cardiotonice (glucozizi), între care cea mai importantă este digitalina, cu acțiune asupra miocardului. Recoltarea frunzelor din primul an se face din aprilie pînă în octombrie; în anul al doilea, frunzele bazale se recoltează înainte de dezvoltarea tulpinii, iar cele tulpinale înainte de înflorire, operația se face numai în zilele însorite între orele 11—18, frunzele uscîndu-se mai întîi la 40° apoi la 60° și păstrîndu-se la uscăciune în vase bine astupate. Frunzele culese dimineața conțin mai puțină digitalină.

Degețelul roșu

Necunoscut în Antichitate și Evul mediu, abia de la începutul secolului al XIX-lea, degețelul roșu a fost folosit ca diuretic și tonic cardiac. Astăzi el este confirmat ca unul din cele mai bune cardiotonice. Într-adevăr, degetărelul întărește și reglează bătăile inimii, în insuficiența acesteia și produce o puternică vasoconstricție a vaselor periferice, ceea ce ajută la resorbția edemelor de origine cardiacă.

În afară de rolul ei cardiac și diuretic, planta mai are acțiune ajutătoare în pneumonia adulților și bătrînilor, astm cardiac simptomatic în urma leziunilor valvulare, angină pectorală de origine cardiacă, pleurezie, reumatism acut, febră tifoidă, nefrite etc.

Frunzele de digitală se administrează sub formă de pulbere în cașete sau pilule, doza zilnică de 0,10—0,60 g împărțindu-se în 3, cantitatea totală dîndu-se în 24 ore. Aceeași cantitate de frunze se poate macera 12 ore în 300 ml apă rece; după filtrare se ia, împărțindu-se în 4—5 părți, în 24 ore.

Infuzia de frunze proaspete, preparată din 0,20—0,80 g în 180 ml apă, infuzată 1/2 oră, filtrată și îndulcită, se ia în 4—5 prize, timp de 24 ore. Supozitoarele, recomandate în staza venei porte, se prepară din 0,10 g pulbere de frunze și 2 g unt de cacao, folosindu-se 3 supozitoare în 24 ore. Siropul se obține din 50 g tinctură de digitală și 950 g sirop simplu; din acest sirop se iau 10—50 g pentru 24 ore în 4 prize. O lingură de sirop (20 g) conține 1 g tinctură sau echivalentul a 0,10 g pulbere. Se mai poate folosi vinul compus, care conține frunze de digitală (10 g), frunze de scilla și boabe de ienupăr (150 g), 1 800 g vin alb, 200 g alcool de 90° și 100 g acetat de potasiu, recomandat ca diuretic și cardiotonic, 20 g din acest vin conținînd 0,10 g digitală și 1 g acetat de potasiu.

Homeopatia folosește tinctura obținută din frunze proaspete, recoltate înainte de înflorire, în toate cazurile în care se indică digitala, în plus recomandîndu-se în migrene, hidropizii, anemie, icter, stază hepatică, somnolență, edem pulmonar, hemoragii la menopauză, hipertrofia prostatei, pierderea spermei etc.

Se amintește că digitala se contraindică în aortite, anevrisme, hemoragii cerebrale, embolii recente, uremie, gușă exoftalmică și mai multe boli cardiace de origine toxică, nervoasă, gastrointestinală, în hipertrofia de creștere și din menopauză a inimii etc.

Întrucît principiile active ale digitalei se resorb și se elimină foarte încet, există pericolul cumulării lor în organism, ceea ce duce la intoxicații, așa încît planta se va folosi numai sub control medical, făcîndu-se pauze, timp în care digitala se înlocuiește cu strofantină. Toxicitatea plantei depinde în primul rînd de terenul unde crește, precum și de alți factori. Intoxicația se manifestă prin rărirea pulsului, care devine neregulat, greață, vărsături, diaree, amețeli, sughiț, paliditate, dureri de cap, uscăciune în gît, convulsii, colaps și moarte. În caz de intoxicație, se va da tanin, cafea, se va ține bolnavul nemișcat, i se vor face fricțiuni pe corp.

Se atrage atenția a se feri gîștele de a consuma digitală.

O altă specie din genul Digitalis este *degețelul lînos — Digitalis lanata Ehrh.* Acesta are o talie mai mică, frunzele lanceolate și florile galben-brune, mai mici. El crește și în terenuri calcaroase, fiind de 2—6 ori mai activ decît degețelul roșu.

Digitala se folosește atît la om, cît și la animale, numai pentru scurtă durată și în cazuri bine diagnosticate de insuficiență cardiacă, deci numai sub control strict medical.

DENTIȚA — Bidens tripartita L.

(Fam. Compositae)

Plantă anuală, înaltă de 0,15—1 m, cu flori galbene, în tub, adunate în capitule și înconjurate de bractee lungi; frunzele sînt opuse, cu cîte 3—5 foliole alungite și dințate. Crește pînă la altitudinea de 1 200 m. Fructele negricioase, alungite, se prind de haine și de animale prin niște mici creste.

Dentița este, prin partea aeriană, antiscorbutică, diuretică, sudorifică, emenagogă; rădăcina, ușor purgativă, a fost folosită în mușcăturile de scorpioni, iar capitulele încă neînflorite, macerate în alcool, s-au dovedit eficace în durerile de dinți.

DINTARIȚA — Dentaria bulbifera L.

(Fam. Papaveraceae)

Crește în pădurile muntoase de fagi, cu sol calcaros. Are frunze de un verde clar, alterne, de 3 feluri, cele de jos cu 5—7 foliole, cele de la mijloc cu 3, iar cele de sus cu o foliolă. Rizomii plantei par un șir de dinți, de unde și numele.

Planta are acțiune vulnerară și astringentă, putînd fi folosită în diaree, dizenterie, colici, ca infuzie; iar extern, sub formă de loțiuni și comprese cicatrizante.

Alte specii înrudite: *D. digitata Lmk.*, *D. glandulosa W. et K.* etc., au rol similar.

DOVLEACUL — Cucurbita pepo L. și Cucurbita maxima Duch.

(Fam. Cucurbitaceae)

Plantă anuală de cultură, originară din America tropicală, avînd tulpină tîrîtoare, scobită și păroasă, cu frunze mari, dințate, aspre și flori de asemenea mari, galbene, melifere.

Fructul (dovleacul) este de obicei dezvoltat, uneori ajungînd la zeci de kg după soi. Pulpa dovleacului se folosește la prepararea unor mîncăruri: plăcinte, compoturi, piureuri. Dovlecii sînt folosiți mult în hrana animalelor. Din semințe se poate obține un ulei apreciat. Fructele de dovleac conțin circa 90% apă, precum și zaharuri, substanțe azotoase și grase etc. Ele sînt bogate în vitaminele A și C, în enzime și oligoelemente.

În medicină se folosesc semințele ca vermifuge și calmante în inflamațiile aparatului digestiv și urinar (mai ales în bolile prostatei), iar pulpa ca diuretic și laxativ, recomandîndu-se în regimul bolnavilor de intestine (diaree), rinichi și vezică și a celor cu remumatism și artritism. În constipație, se ia dimineața pe nemîncate, compot de pulpă.

După dieta hidrică, în diaree, piureul de dovleac este un aliment excelent. Pulpa de dovleac se mistuie ușor, putînd fi indicată celor cu stomacul sensibil. Ea se consumă în urma fierberii sau coacerii, ca atare, sau amestecată cu lapte, frișcă, unt.

Compotul de regim se face din 800 g cuburi mici din pulpă de dovleac, 200 g mere și 100 g zahăr, totul acoperindu-se cu apă și fierbîndu-se la foc domol, pînă ce dovleacul și merele și-au pierdut consistența. Se adaugă puțină coajă de lămîie sau de portocală sau i se dă aromă cu scorțișoară ori vanilie. Zeama de dovleac fiert este laxativă și răcoritoare. Ea combate constipația, setea, iritațiile digestive, ajută în hemoroizi, urinare dificilă etc. Pulpa, în fierturi alimentare, se preconizează în enterite, dizenterie, febră tifoidă și în toate bolile acute digestive.

Semințele de dovleac, mai ales proaspete, au efect contra teniilor și botriocefalului, în care scop se iau 60 g sămînță, se curăță de coajă, se pisează și se amestecă cu 20 g zahăr sau miere, adăugîndu-se apoi o lingură de apă de flori de portocal. Se ia întreaga cantitate dimineața pe

nemîncate, în 3 prize, la o jumătate de oră. La copii, doza este de 15—25 g, după vîrstă. La 1—2 ore se dă ulei de ricin ca purgativ, o lingură la adulți, 1—2 linguriţe la copii. În cazul cînd nu se elimină capul teniei, după cîtva timp se repetă tratamentul. Decocția de semințe zdrobite are acțiune favorabilă în bolile de vezică și prostată.

Din semințele de dovleac curățite de coajă și zdrobite, amestecate cu o cantitate mică de apă, sau lapte dulce, se obține prin strecurare o emulsie lăptoasă, care posedă rol calmant și răcoritor. Se ia cu miere sau zahăr, eventual adăugîndu-i-se 10—15 g sirop de mac alb. Are rol în tratamentul inflamațiilor aparatului urinar, în spasmele organelor genitale la femei, în hemoragiile uterine etc.

Extern, pulpa crudă rasă de dovleac are rol emolient și calmant, recomandîndu-se sub formă de cataplasme în arsuri ușoare, inflamații superficiale, contuzii, oftalmii, hemoroizi. Cataplasmele se vor schimba des. Uleiul din semințe de dovleac, pe lîngă faptul că este un aliment valoros, bogat în acid linoleic și vitamina E, are rol în inflamațiile urinare și mai ales ale prostatei. Uleiul acesta este tot atît de valoros ca și cel de măsline.

Dovleacul (pulpă și semințe) fiert sau crud se folosește mult în hrana porcilor și rațelor.

DRACILA — Berberis vulgaris L.

(Fam. Berberidaceae)

Arboraș înalt de 1—3 m, dracila crește pe lîngă ogoare sau pe coaste, prin locuri uscate, păduri, formînd uneori adevărate tufișuri, pînă la altitudinea de 1 900 m. Are tulpina dreaptă, spinoasă și frunze alterne obovale, dințate, rigide, formînd mănunchiuri în jurul unor spini.

Dracila

Florile, care apar în mai—iunie, sînt galbene, melifere, dispuse în ciorchine, fructele mici bace, roșii, avînd gust acru plăcut, căci ele conţin acid tartric și acid malic, precum și vitamina C. Medicinal, se folosesc rădăcinile, coaja tulpinilor, florile și fructele, dar mai bogate în alcaloizi sînt rădăcinile și coaja a doua, care se recomandă ca tonice amare, antifebrile, purgative, precum și în bolile de ficat și vezică biliară, icter, hidropizie, dispepsii cronice, avînd acțiune colagogă și coleretică. Se mai recomandă în litiază și colici renale, gută, reumatism, febre infecţioase, febră tifoidă etc., ca diuretic.

Frunzele de dracilă au și efect astringent, putînd fi folosite în diaree și faringite, iar coaja și rădăcinile influențează în bine tulburările circulației venoase (varice), precum și durerile din menstruațiile dificile. În fibromioanele uterine au efect sedativ. Unii autori consideră dracila ca un înlocuitor al plantei exotice *Hydrastis canadensis L.*, cu rol hipotensiv și antihemoragic. Planta s-a mai preconizat ca adjuvant în demorfinizare.

Dracila conţine, în afară de acizii amintiți mai sus, și vitamina C, numeroși alcaloizi ca: berberina, berbamina, precum și rezine, mucilagii, tanin, substanțe zaharoase și pectice etc.

Ea se poate folosi ca decocție din 30—40 g rădăcini sau coajă de dracilă, singure sau amestecate, la un litru de apă din care se iau 3—4 cești pe zi, sau decocție 30—60 g fructe la litru, ca băutură răcoritoare în boli febrile și boli de gît. Fructele de dracilă, proaspete sau uscate, sub formă de sirop, dulceață, băuturi răcoritoare, hidromel preparat din 500 g fructe uscate, 30 litri apă și miere, au rol alimentar și acțiune binefăcătoare asupra ficatului. Bogate în vitamina C, au rol antiinfecţios în dizenterie, boli infecţioase etc. Frunzele s-au recomandat în dizenterie cronică, hidropizie și scorbut. Mestecate în gură, ele întăresc gingiile.

Infuzia de fructe sau sucul acestora se recomandă în angine ca gargarism și pentru tratarea ulcerelor și rănilor, ca loțiuni.

Homeopatia recomandă tinctura din scoarță uscată ca antifebrilă, laxativă, precum și în reumatism, gută, hemoroizi, boli de ficat, icter, calculi biliari, boli urinare și genitale.

DRĂGAICA, SÎNZIENELE GALBENE — Galium verum L.

(Fam. Rubiaceae)

Plantă ierboasă, perenă, care crește pe pajiștile aride, fînețe, tufărișuri, la marginea pădurilor, pînă la 2 500 m altitudine, avînd o tulpină tare, dreaptă, subțire, înaltă pînă la 1 m, cu frunze lucioase, liniare, dispuse în verticil cîte 8—12.

Florile în spic, mici, galbene, aurii, cu miros de miere, apar în iunie—septembrie și au proprietatea de a închega laptele, fără a-i da miros. Fructele sînt mici, netede. Drăgaica conține diverși glucozizi (asperulină etc.), acizi, un colorant roșu, lipide etc. Ea colorează, ca și roiba, în roșu oasele animalelor care o consumă. Părţile utilizate sînt vîrfurile înflorite, care se vor usca repede la soare sau la umbră. După cîteva săptămîni de la uscare, planta își pierde însușirile.

Florile au proprietăți diuretice, sudorifice, ușor astringente, antispasmodice, calmante, colagoge și vulnerare; ele au fost folosite altă dată

în epilepsie, histerie, boli nervoase, în general sub formă de infuzie 15—30 g la litru, cîte 2—3 cești de cafea pe zi, iar extern, împotriva pecinginei și altor boli de piele, sau rănilor ca loțiune. În scop diuretic, se recomandă în urinarea grea sau neputința de urinare, precum și în bolile de rinichi și vezică urinară, în hidropizie, calculi urinari, catere stomacale și intestinale. O pomadă preparată din untură și suc proaspăt s-a mai preconizat în bolile de piele vechi, iar aplicată în același timp ca loțiune de decocție, s-a dovedit eficace în ulcerele vechi, în pecingine etc.

Pulberea de frunze este calmantă în eczeme, psoriasis, ulcere vechi, tumori ganglionare ulceroase, în plăgile canceroase.

Se menționează că planta are însemnate însușiri tinctoriale, florile colorînd în galben-portocaliu, rădăcinile în roșu. Florile se folosesc la prepararea brînzei de Chester, căreia îi dă culoare și un gust foarte apreciat.

Specii cu însușiri similare sînt: *G. mollugo L.* (1,5 m înălțime), care se sprijină pe alte plante, și *G. cruciata (L.) Scop.* mai mică decît precedenta (0,20—0,70 m înălțime).

DREȚELE — Lysimachia nummularia L.

(Fam. Primulaceae)

Plantă ierbacee, vivace, cu tulpină ramificată și culcată, dînd rădăcini din loc în loc (repentă) cu frunze opuse, rotunde și flori mari, galbene, cu 5 petale, dispuse la subțioara frunzelor. Fructul este o capsulă cu numeroase semințe. Crește prin locuri umede, pe lîngă trestiișuri, pe malul apelor, prin șanțuri, pînă la 1 200 m altitudine, avînd talia de 0,20—0,70 m.

În scop medicinal, se folosește partea aeriană a plantei, recoltată în timpul înfloririi. Ea conține enzime (primeverină), mucilag, tanin, săruri minerale de siliciu, calciu, saponozide și substanțe cu rol antibiotic și este antiscorbutică, astringentă, antifebrilă și vulnerară, folosindu-se în hemoragii interne, hemoragii uterine, leucoree, hemoroizi, diaree, gută, reumatism, varice, afte, răni.

Intern, se administrează ca infuzie sau decocție 30—60 g la un litru, suc 50—160 g pe zi, pulbere 2—5 g, vin 30—60 g la litru, cîte 60—120 g pe zi.

Extern, se întrebuințează numai ca decocție, 50—100 g plantă la un litru de apă, fierbîndu-se 5 minute, decocție care se recomandă în stomatite și gingivite simple sau aftoase, sub formă de spălături bucale, prin clătire din oră în oră. De asemenea, se mai poate folosi în faringite sub formă de gargară.

Compresele cu decocție sau plantă crudă tocată au rol în reumatism, sciatică, lumbago, precum și în furunculoză, sau numai decocție 30 g la litru, în hemoroizi.

O specie înrudită este *Gălbășoara — L. vulgaris L.*, avînd frunze asemănătoare cu cele de salcie, etajate cîte 2—4 în jurul tijei patrunghiulare, înaltă de 0,50—1,50 m și flori galbene în ciorchine. Are aceleași însușiri ca și L. nummularia, recomandîndu-se ca decocție sub formă de irigații și în leucoree.

DROBIȚA — Genista tinctoria L.

(Fam. Leguminosae)

Plantă ierbacee, perenă, înaltă pînă la 0,50 m, cu tulpină lignificată în partea inferioară, cu ramuri păroase și inflorescențe terminale alungite. Frunzele sînt lanceolate sau ovale, iar florile în formă de fluture, galbene, aurii. Fructele, păstăi liniare, conțin 6—10 semințe. Planta înflorește în iunie—iulie și crește prin fînețe umede, pe coaste, prin seciuri de păduri. În scop medicinal se folosesc vîrfurile înflorite și ramurile, care conțin un principiu amar, tanin și o substanță colorantă galbenă. Drobița se recomandă ca aperitiv și stimulent digestiv, sub formă de infuzie 30 g la litru, cîte 2—3 cești de ceai pe zi, înaintea meselor. Se poate prepara și vin cu 50 g plantă la 1 litru de vin fierbinte. Se ia cîte o lingură înainte de mese. Planta mai are acțiune diuretică, sudorifică, purgativă și emeto-catartică.

În industrie, drobița se utilizează pentru colorarea în galben a inului și lînii. O specie înrudită este *grozama-Genista sagitalis L.*, care posedă aceleași însușiri ca și drobița.

DROBUL, DROBUL IEPURELUI, MĂTURICEA, BUCSĂUL — Cytisus scoparius (L.) Link. sin. Sarothamnus scoparius (L.) Wimmer.

(Fam. Leguminosae)

Este un arbust înalt de 0,60—2 m, avînd rădăcina ramificată și noduroasă și tulpina de asemenea ramificată, verde, purtînd frunze trifoliate, mici, caduce timpuriu. Frunzele superioare sînt simple. Florile, care apar în mai—iunie, sînt mici, galbene aurii, situate cîte 1—2 la inserția frunzelor. Fructele sînt păstăi negre, turtite și păroase, lungi pînă la 5 cm. Planta crește prin păduri, pe coaste pietroase, însorite, pe stînci, pînă la 500 m altitudine, constituind o bună hrană pentru capre, oi, iepuri sălbatici și căprioare, mai ales iarna. Produsul medicinal este reprezentat prin ramurile tinere cu frunze și flori, recoltate în timpul îmbobocirii, care conțin alcaloizi (sparteină, scoparină, saratomnină, genisteină), ceară, flavone, ulei esențial, rezine, amine, săruri minerale. Fructele conțin citizină, cu efect emeto-catartic. Sparteina, care se găsește mai ales în tulpini și frunze, are rol de stimulent al respirației, de tonic cardiac, regulator al ritmului inimii, stimulent în inerțiile uterine. Florile sînt diuretice și depurative, avînd acțiune în eliminarea clorurilor și recomandîndu-se în reumatism, gută, albuminurie, hidropizie, ascită, edeme, anasarcă, scrofuloză, gravelă urică, afecțiuni cronice de ficat și rinichi, congestii viscerale și mezenterice, boli cronice de piele. El se mai indică în boli acute respiratorii (pneumonie, bronhopneumonie, pleurezie), în febre eruptive, cînd urina conține puține cloruri. Drobul are și proprietatea de a neutraliza veninul de viperă și cobră. De asemenea, datorită unei substanțe pe care o conține, drobul are însușiri

vasoconstrictoare, în plus el este hipertensor, antihemoragic, purgativ și vomitiv.

Se folosește *intern* ca infuzie, 25—30 g flori la litru, din care se iau cîte 2 linguri de supă la interval de o oră, fără a se depăși 2 căni de ceai pe zi. În același scop se recomandă vinul preparat cu 30—60 g cenușă de drob la un litru de vin alb, luîndu-se 4—5 pahare pe zi, după ce a fost macerat 24 ore. Se mai poate folosi decocția de muguri și de flori, 25—60 g la litru, în amestec cu cîte 25 g boabe de ienupăr și rădăcină de păpădie. Pulberea de fructe, în doză de 2 g, este diuretică, iar doza de 4 g este purgativă și vomitivă; se infuzează 12 ore în vin alb, luîndu-se toată odată. Sucul proaspăt de frunze și ramuri tinere se ia ca diuretic în doză de 5—10 g în vin alb sau în decocție de boabe de ienupăr etc., iar în scop purgativ 15—30 g ca atare sau cu miere. Amestecul de cenușă 30—40 g cu un litru de apă se ia în cursul unei zile, cu paharul. Tinctura se preconizează în doze de 2—10 picături pe zi. Se recomandă ca tratamentul cu drob să se facă sub control medical, cantitățile mari fiind toxice. Planta se va recolta numai la începutul înfloririi; după ce au dat păstăile, ea este de-a dreptul toxică. Dozele mai mari decît cele indicate devin de asemenea toxice.

În medicina veterinară, drogul se va administra tocat, cîte o mînă pe zi în hrana iepurilor bolnavi de coccidioză.

DUDUL NEGRU — Morus nigra L.

(Fam. Moraceae)

Este un pom cunoscut, cu frunze mari, verzi și ale cărui fructe, dudele, nepedunculate, sînt la maturitate negre ca și murele, avînd un gust acrișor, răcoritor. Dudele bine coapte conțin 10% zahăr, vitamine esențiale etc. Ele sînt laxative, iar în faza de pîrguit antidiareice, avînd însușiri astringente. De asemenea, fructele în pîrg sînt foarte acide, sucul lor conținînd 20—25 g acid citric la litru.

Din fructele necoapte bine se prepară un sirop, folosindu-se 1 kg zahăr la 1 kg dude și fierbîndu-se pînă se leagă. Siropul se folosește ca răcoritor în timpul verii, precum și ca gargară în bolile de gură (stomatite, afte) și de gît (angine, faringite).

Frunzele de dud sînt antidiabetice. Ele se folosesc sub formă de extract fluid farmaceutic, dar și sub formă de infuzie 60 g la litru, din care se ia cîte o ceașcă de ceai înainte de mese.

Cu ceai călduț de frunze se fac spălături bucale, eficace în durerile violente de dinți.

În scop laxativ, se consumă dudele coapte bine, ca atare sau se iau 2—4 linguri de sirop pregătit din asemenea dude, o dată dimineața, pe nemîncate. Pentru purgație, se recomandă decocția din 5—12 g scoarță de rădăcină la 0,500 litri apă. În scop vermifug se administrează mai multe dimineți la rînd pe nemîncate infuzia 15 g coajă de rădăcină la 250 ml apă. Infuzia dă uneori rezultate și contra teniei.

Dudele negre se indică, adăugate în hrană, pentru vacile anemice.

Dudul alb — Morus alba L., are de asemenea fructele comestibile, dar fără însușirile medicinale ale dudelor negre. Ele sînt pedunculate și, coapte bine, sînt dulci-fade, fără a fi acrișoare.

Din frunzele de dud alb se face o infuzie antidiareică (10—20 g la litru), din care se iau 3—4 cești de ceai pe zi.

DUMBEȚUL, STEJĂRELUL — *Teucrium chamaedrys L.*

(Fam. Labiatae)

Dumbețul este o plantă perenă, sublemnoasă, răspîndită pînă la munte (1 500 m altitudine), pe coaste inierbate, pietroase, însorite, prin tufe și la marginea pădurilor. Are tulpini verzi, striate violet-purpuriu, ramificate, lignificate la bază, mai întîi culcate, apoi ridicîndu-se pînă la 0,15—0,30 m. Frunzele, scurt pețiolate, mici, opuse, coriace, verzi lucioase pe fața superioară și de un verde pal pe fața inferioară, au marginile crenelate ca frunzele de stejar. La subțiorile frunzelor, apar din mai pînă în septembrie, spre vîrful tulpinii, florile dispuse în ciorchine, avînd corola bilabiată, neregulată, roșii purpurii sau roze, melifere. Fructul este brun, papilos. Planta are un ușor miros aromatic, iar gustul astringent și amar. Se utilizează partea aeriană a plantei, mai cu seamă vîrfurile înflorite, nu stolonii, nici rădăcinile. Drogul conține un ulei esențial, rezină, tanin, o substanță amară etc. Planta este tonic-amară (avînd acțiune digestivă-aperitivă), antifebrilă, tonică, antitoxică, stimulentă, diuretică, vulnerară. Are de asemenea însușiri antiseptice și vermifuge. Ea înlătură aerofagia, inapetența, lenevirea stomacului, a ficatului și a întregului tub digestiv. Se mai recomandă în bronșita cronică, reumatism, hidropizie, diaree, leucoree, cahexie, nevralgii, gripă, gută, boli infecțioase și stări febrile ca adjuvant.

În industria alimentară se folosește la prepararea vermutului.

Intern, se iau 3—4 pahare pe zi din infuzia 30—40 g plantă la un litru de apă sau vin. În scop tonic și depurativ, se ia înainte de mese cîte un pahar mic din vinul preparat prin macerarea a 50 g dumbeț la un litru de vin, lăsîndu-se la macerat 8 zile.

Extern, se fac loțiuni, la ulcere, cu infuzie 40 g la litru.

Mai sînt și alte specii de Teucrium, cu însușiri apropiate: *Dumbețul de apă — T. scordium L.*, se folosește și în scop colorant. El colorează lîna în verde simplu, în amestec cu alaun în verde-gălbui și cu sulfat feros (calaican) în verde măsliniu. Dumbețul de apă, care emană miros de usturoi, crește prin locuri mlăștinoase și are în plus rol antiastenic, ca infuzie în vin 40 g la litru.

Dumbețul maritim — Teucrium marum L. are un miros pătrunzător, plăcut, asemănător cu cel de busuiocul cerbilor. Este un subarbust lemnos, cu frunze mici, alb-pufoase pe partea dorsală. Dumbețul maritim atrage, ca și odoleanul sau cătușnica, pisicile, care se rostogolesc peste plantă, o ling, o mușcă în joacă, parcă prinse de beție. În același mod se comportă și unele animale sălbatice; de aceea, cînd planta este cultivată ornamental, ea se protejează cu un grilaj în formă de cușcă.

Dumbețul maritim este tonic, excitant, antispasmodic, diuretic, sudorific, emenagog, aperitiv, digestiv, colagog, strănutător și antiputrid. El acționează în toate cazurile de atonie și debilitate nervoasă, în clorozâ, scorbut, amenoree tonică, astm umed, ipocondrie, neurastenie, catar

pulmonar cronic, boli de ficat, stomac, rinichi, căi urinare, fără iritații. Pulberea de plantă uscată, trasă pe nas, are acțiune pozitivă contra polipilor, durerilor de cap, tusei convulsive etc.

Planta se administrează ca infuzie 8—30 g la litru în apă sau vin.

Dumbețul de munte, Sugărelul — Teucrium montanum L. este o plantă vivace, puțin lemnoasă, cu flori albe-gălbui, dispuse în semicerc, la capătul tulpinilor, și frunze înguste, persistente. Este stomahic, tonic, stimulent, strănutător, antispasmodic, ușor antifebril. Acționează stimulent mai ales asupra aparatului digestiv și urinar. A fost preconizat în oftalmii prin aplicarea pe frunte de cataplasme cu plantă proaspătă zdrobită, ca și contra înțepăturilor de insecte și mușcăturilor de viperă.

Sugărelul alb — Teucrium polium L. este o plantă vivace, pufoasă, mediteraneană, crescînd prin locuri aride, cu flori albe-gălbui, galbene, roze sau purpurii, care apar în iunie—august, cu frunze și ramuri albe, cenușii, galbene roșcate sau violacee. Are însușirile generale ale dumbețului, fiind preconizat mai ales în durerile de cap, atonii digestive, ameноree datorită slăbiciunii, boli uro-genitale etc. El are o acțiune favorabilă asupra metabolismului.

DUMBEȚUL MUSCAT sau TĂMÎIOS

(Vezi Vinerița)

DUMBRAVNICUL — Melittis melissophyllum L.

(Fam. Labiatae)

Mai este numit și melisă de pădure; dumbravnicul este o plantă perenă, păroasă, înaltă de 0,20—0,50 m, cu frunze mari, în formă de inimă, ovate, dințate, pețiolate, cu flori lungi de 3—4 cm, albe, rozacee sau roșii pătate, care apar cîte 2—5 la subțioara frunzelor avînd caliciul în formă de clopot cu 3—4 dinți și corola bilabiată, cu 4 stamine. Fructul este tetrachenă. Crește prin luminișurile din păduri și tufișuri. Asemenea sulfinei și vinariței, conține cumarină, care posedă însușiri antispasmodice, digestive, diuretice, avînd, se pare, și acțiune contra colibacililor.

În trecut, dumbravnicul s-a folosit ca hipnotic, calmant, emenagog și împotriva gravelei urice.

Astăzi, mai puțin utilizată, planta poate fi adăugată la ceaiurile somnifere și diuretice, spre a le mări acțiunea și a le da un miros și gust mai plăcut. Singur, dumbravnicul se ia *intern* în angoasă, amețeli, insomnii, ca infuzie din partea aeriană 50 g la litru, cîte 2—3 ceaiuri pe zi. *Extern*, se folosește decocția sau infuzia 50 g la litru pentru loțiuni și fomentații ca și melisa, pentru ulcere și răni, precum și ca băi locale în conjunctivite cu infuzie preparată ad hoc și filtrată bine.

Echinacea purpurea Moench. sin. Rudbeckia purpurea

(Fam. Compositae)

Plantă cultivată în scop medicinal și ornamental, originară din America de Nord, cu tulpină erectă, ramificată, avînd frunzele bazale, peţiolate, alungite, ascuţite, uşor dinţate, iar cele tulpinale sesile, lanceolate și capitulele florale solitare purpurii, în formă de disc. Planta înfloreşte din iulie pînă în octombrie.

În scop medicinal se foloseşte întreaga plantă care conţine un ulei volatil și glicozizi cu rol hemostatic și cicatrizant (prin acţiunea sa contra microbilor care constă în mărirea forţelor de apărare ale organismului faţă de agenţii infecţioşi). Se aplică sub formă de comprese cu plantă proaspătă zrobită sau cu infuzie 30 g la litru, pe rănile sîngerînde sau infectate.

Echinocactus williamsi

(Vezi Cactusul mexican)

ERANTIS — Eranthis hiemalis (L.) Salisb.

(Fam. Ranunculaceae)

Plantă vivace, cultivată, crescînd și spontan, întîlnită prin livezi, pe marginea drumurilor etc. Are tulpini înalte de 0,10—0,20 m, care fac cîte o floare mare de un galben viu. Frunzele, care apar la baza tijelor, sînt peţiolate și cu aspect de evantai. Florile, nectarifere, se deschid dimineaţa și se închid seara.

Are însuşiri asemănătoare cu spînzul, fiind considerată ca un toxic al inimii, aparatului digestiv și respirator.

Rizomii au fost folosiţi în tratamentul morvei pielii (farcinului) la cai.

Eschscholtzia californica Lindl.

(Fam. Papaveraceae)

Plantă de grădină, anuală sau bianuală, are o tulpină înaltă de 0,30—0,60 m și frunze albastre-cenuşii, filiforme. Florile apar vara și au un diametru de 3—4 cm. Ruptă, din plantă nu se scurge suc lăptos, ci limpede, spre deosebire de papaveracee. Conţine mai mulţi alcaloizi (protopină etc.) și o esenţă cetonică.

Este calmantă, analgezică și somniferă. Se recomandă mai ales la copii și la persoanele care nu suportă somnifere energice. Are avantajul că acţiunea calmantă și analgezică durează mai mult timp. Se administrează infuzia sau decocţia 2,50—5 g plantă întreagă la litru, luîndu-se 3—4 cești de ceai pe zi.

EUCALIPTUL — Eucalyptus globulus Labill.

(Fam. Mirtaceae)

Arbore exotic, originar din Australia, ajungînd la 70—100 m înălțime, de obicei 35 m și 2,5 m în circomferință, renumit prin lemnul său foarte rezistent. Poartă frunze persistente, în formă de seceră, verzi-albăstrui, la subțioara cărora apar florile alburii, similare unor cupe, cu multe stamine, iar fructele (cariopse) se aseamănă cu niște mere, prevăzute cu capac. Părțile verzi ale plantei conțin tanin, rezină și eucaliptol, ulei aromatic cu miros foarte plăcut și puternic. Arborele se cultivă experimental și în țara noastră (Banat, Baia Mare). În medicină se folosesc mai mult frunzele. Eucaliptul este expectorant și un excelent antiseptic al căilor respiratorii, folosindu-se în toate afecțiunile acestora — (rinite, faringite, laringite, bronșite). El are de asemenea acțiune favorabilă în bolile căilor urinare și în blenoragie. Mai are rol aperitiv, hemostatic, sudorific, astringent, stimulent nervos, digestiv, antisalmonelic, antifebril, hipoglicemiant și antiastmatic (sub formă de țigări), dar mai ales antiseptic, sub formă de vapori în camerele contagioșilor.

Intern, se iau 4—5 cești de ceai preparat prin infuzarea timp de 20 minute a 15—30 g frunze la un litru de apă în clocot. Decocția 15 g frunze la un litru, fierbîndu-se pînă scade la jumătate, se bea în 24 ore ca antidiabetic. Infuzia 15 g frunze la litru, cîte 2 cești de ceai pe zi, între mese, are efect în atoniile stomacului, iar infuzia 20 g la litru, cîte 3 cești de ceai pe zi, este antigripală.

Infuzia preparată din 20 g frunze la 300 ml apă, la care se adaugă după strecurare 300 g zahăr și apoi încălzită pînă devine siropoasă, constituie siropul de eucalipt, care se ia ca expectorant și antiseptic respirator, cîte 4—6 linguri pe zi.

Extern, se fac inhalații cu infuzie forte 100 g la litru, în guturai, gripă, sinuzită, pentru dezinfectarea căilor respiratorii. Aceeași infuzie se folosește pentru gargarisme, în faringite și laringite, iar sub formă de spălături în tratamentul plăgilor și al cavităților supurate (în eczemă, otite, vaginite etc.).

Pentru dezinfectarea camerelor, se ard lent foi de ecualipt pe un făraș cu jăratec sau se fierb foile într-un vas fără capac.

Eucaliptul are de asemenea acțiune contra țînțarilor și mușteloor, precum și antiparazitară externă. El se mai recomandă ca unguent în bolile de piele, inclusiv cele de natură parazitară. Infuzia de frunze, în loțiuni capilare, activează creșterea părului. Băile generale cu decocție introdusă în apa de baie se indică în bronșite.

Intră și în compoziția unor produse farmaceutice (pneumosept, rinosept, mentorin, inhalant etc.).

În medicina veterinară, se administrează la solipede infuzie de frunze, îndulcită cu miere, în boli bronho-pulmonare.

FAGUL — Fagus silvatica L.

(Fam. Fagaceae)

Arbore foarte răspîndit la noi, înalt de circa 30—40 m, cu coroană bogată, frunze ovate, glabre, lucioase, pe margini păroase și ondulate,

pe dos verzi palide. Florile grupate în ciorchine sînt melifere, iar fructele achene, strînse cîte 4 într-o capsulă cu suprafața ghimpoasă, bogate în ulei și foarte hrănitoare pentru animale. Crește pînă la altitudinea de 1 700 m.

Medicinal, se utilizează lemnul și scoarța ramurilor de 2—3 ani, recoltată în februarie.

Din lemnul de fag, prin distilarea gudronului său, se extrage creozotul, dezinfectant pulmonar, cu care se prepară siropuri. Creozotul conține gaiacol, crezol, fenoli etc. El se administrează eficient în bronșite cronice, tuberculoză pulmonară, dispepsii prin insuficiența pepsinei; se ia în doză de 0,50—1 g pe zi în mai multe prize, cu untură de pește, vin, glicerină, în pilule etc. Pe cale rectală, doza este de 2—4 g în clisme cu lapte sau cu supozitoare.

De asemenea, din lemn se obține cărbune, care sub formă de pulbere poate fi folosit în intoxicațiile cu arsenic, fosfor, piatră vînătă, alcalii, mătrăgună, stricnină etc. Cărbunele are rol absorbant pentru gaze, antiputrid și dezodorizant. Cărbunele de fag se preconizează în meteorism, diaree, febră tifoidă, tulburări ale fermentației gastro-intestinale, ca praf de dinți, pentru combaterea mirosului fetid al fecalelor etc. Ars în sobă, lemnul de fag este dezinfectant al încăperii prin creozotul pe care-l degajă.

Coaja de fag, care conține tanin, se folosește mai puțin acum decît în trecut, ca tonic, antifebril și astringent sub formă de decocție 50 g la litru, care se ia în 24 ore sau ca decocție 15 g la 100 ml apă, luîndu-se dimineața pe nemîncate. Cu decocție de scoarță proaspătă, curățată, nespălată, 30 g la litru, se fac spălături bucale în stomatită. Pulberea obținută din frunze uscate este cicatrizantă pentru răni.

Jirul se folosește la obținerea unui ulei comestibil. Jirul, consumat în cantitate mare, dă intoxicații. Turtele se pot da ca hrană animalelor, însă în cantitate mică, altfel, fiind toxice, mai ales pentru cabaline. În hrana animalelor se mai dă jirul la porci și păsări, iar la oi și capre frunzișul verde sau uscat (frunzar).

FASOLEA — Phaseolus vulgaris L.

(Fam. Leguminosae)

Fasolea, plantă cultivată, are o mulțime de soiuri care de care mai valoroase din punct de vedere alimentar. Originară din America Centrală, ea este acum răspîndită în toate țările. Cu tulpina ei suplă se înfășoară pe araci sau alte plante și face flori albe, roșii sau violete, în formă de fluture. Fructele sînt păstăi care conțin, așezate la rînd, mai multe semințe, de culori și mărimi variate.

Cercetările științifice întreprinse la sfîrșitul sec. XIX au stabilit proprietățile diuretice pentru păstăile verzi de fasole, care dau rezultate bune în hidropizia de origine cardiacă sau renală, edeme, artritism, arterioscleroză, în bolile cronice ale ficatului, rinichiului și vezicii urinare, în gută, reumatism cronic, sciatică, albuminurie, uremie, gravelă urică, acnee. Păstăile au și însușiri antidiabetice, făcînd să scadă zahărul din urină. Păstăile verzi sau uscate conțin fasolină, zaharoză, inozită, colesterină, vitaminele A, B complex, C, E, săruri minerale, oligoelemente, precum și aminoacizi: arginină, triptofan, guanidină, tirozină și

asparagină. Fasolea boabe poate fi consumată chiar și de reumatici, gutoși, artritici, bine fiartă și sub formă de piureu, adăugîndu-i-se salvie și cimbru de munte. În scop diuretic și antidiabetic, se recomandă mai ales decocția de păstăi uscate. Pentru aceasta, se înmoaie în apă timp de 12 ore 250 g păstăi uscate și se fierb la foc potolit în apă suficientă pînă cînd lichidul scade la 3/4 litru. Decocția se ia între mese, în 24 ore. Se fac cure de cîte 4 zile pe săptămînă. Pentru a fi mai plăcută la gust, decocția se aromatizează cu extract de carne. În arterioscleroză, se ia timp de o lună, 3 zile pe săptămînă,cîte 3—4 cești de ceai din macerația (10 ore) cu 100 g păstăi crude sau uscate la litru, fierte apoi la foc domol 15 minute. În uremie, se recomandă 3 cești de ceai pe zi din decocția de păstăi verzi, 60 g la litru, fiartă 1 minut și lăsată 12 ore acoperită.

Sucul de păstăi verzi este de asemenea diuretic, putîndu-se lua cîte un pahar dimineața pe nemîncate. Sucul acesta este eficace și împotriva inflamațiilor pielii la copii.

Pentru convalescenți se recomandă cîte 50 g suc pe zi.

Cîrceii de fasole se folosesc sub formă de alcoolatură cu efect diuretic. Pentru alcoolatură se amestecă în părți egale cîrcei de fasole cu alcool de 70° și se macerează 15 zile. Din alcoolatură se iau de 3 ori pe zi cîte 30 picături.

Extern, se pun cataplasme calde cu făină de fasole sau piureu în caz de abcese, panariții, buboaie, eczeme, arsuri, în scop rezolutiv și calmant. O pomadă obținută din făină de fasole boabe, făină de boabe de porumb bine uscate și untură nesărată, în părți egale, se recomandă în diverse boli de piele.

Cataplasmele cu frunze și păstăi verzi zdrobite sînt bune contra mușcăturilor de animale (cîini, porci). Frunzele, puse sub saltele, îndepărtează ploșnițele.

Semințele de fasole, adăugate în hrană, constituie un stimulent și întăritor pentru oi.

FASOLEA SOIA

(Vezi Soia)

FECIORICA — Herniaria glabra L.

(Fam. Caryophylaceae)

Plantă vivace, ierbacee, înaltă de circa 0,25 m, cu tulpini culcate, frunze mici, opuse, ovale sau eliptice, și flori verzui, mărunte, glomerulate, mici (0,5—1 mm în diametru), răspîndită pe prundișuri, locuri nisipoase, pe lîngă ape curgătoare, pe pajiști. Înflorește în mai—septembrie. Nu se întîlnește la munte.

Părțile aeriene, recoltate în timpul înfloririi, conțin saponine, cumarină, tanin, flavonozide, ulei volatil și alte substanțe cu rol diuretic, expectorant, antispasmodic, anticataral, antioftalmic, ușor astringent și depurativ. Uscate, ele au miros plăcut de fîn, datorită cumarinei. Feciorica acționează mai ales în catarul căilor urinare și în retenția urinară. Planta se folosește *intern* în bolile de rinichi, în cistite,. hidropizie, albuminurie,

boala lui Bright, edeme, anasarcă, litiază urinară, uremie, colici renale, diabet, sub formă de infuzie 20—60 g la litru, cantitatea luîndu-se în decurs de 24 ore. Se poate asocia cu *Merișorul de munte — Vaccinium vitis idaea L.* sau cu *Strugurii ursului — Arctostaphylos uva ursi (L) Spring.*, în insuficiența urinară, datorită bolilor de inimă, de vase și de rinichi. Feciorica mai este eficace în catarul bronhic, boli de piele datorite sîngelui impur, icter, leucoree, slăbirea vederii din albuminurie și uremic etc. Ea nu are efect însă în inflamațiile acute ale rinichilor.

Extern, decocția 30—60 g la litru se recomandă ca pansament pentru plăgile nedureroase și ulcere.

● FENICULUL, MOLURA —
Foeniculum vulgare (Mill) Gaertn., varietatea F. dulce
(Fam. Umbelliferae)

Plantă aromatică, meliferă, cultivată, uneori sălbatică, bienală sau perenă, crescînd pe locuri uscate, prin vii. Tulpina, goală în interior, cilindrică, brumată, ajunge pînă la 2 m înălțime. Frunzele, verzi-albastre închis, sînt filiforme, cu teaca dezvoltată la bază; florile mici, galbene, sînt dispuse în umbelă. Fructele, diachene verzi-gălbui, lungi pînă la 1 cm, late de 3 mm, au coaste și emană un miros fin, aromatic; gustul lor este dulce aromat, asemănător anasonului. Se utilizează în scop medicinal frunzele, rădăcina și fructele.

Încă de la asiro-babilonieni, feniculul a fost folosit ca diuretic și carminativ. Astăzi se recunosc însușiri diuretice rădăcinii, în cazul reținerilor hidrice în organism, de orice natură și în orice loc: edeme, ascită, hidropizie, pleurezie, umflarea picioarelor, gleznelor, pleoapelor. În plus, rădăcina este emenagogă și aperitivă. Uscată și amestecată în părți egale cu rădăcină de țelină, Ilex, sparanghel și pătrunjel, se folosește la prepararea tizanei (20 g amestec la litru) sau siropului din cinci rădăcini (100 g amestec și 2 kg zahăr la litru).

Fructele de fenicul, numite și anason dulce, sînt carminative, expectorante în bronșite și galactogene, ca și fructele de chimion, coriandru și anason, cu care pot fi asociate. Ele conțin ulei volatil (bogat în anetol, fenonă, mucilagii, lipide, zaharuri), care se extrage prin presarea fructelor și din care, prin distilare, se obține esența de fenicul. În afară de anetol, ele mai conțin săruri minerale, vitaminele A, B, C, feniculină și fenichenă amară; datorită acestora, activează contracțiile tubului digestiv și excită secrețiile glandelor lui, combătînd gazele care s-ar produce. Mai mult decît alte semințe de umbelifere, cele de fenicul combat mai eficace lenevirea stomacului și prin acțiunea antispasmodică au rol laxativ în constipația spastică. Ele au totodată acțiune stimulentă, digestivă, tonică generală, diuretică, antibiotică, spasmolitică, la nivelul căilor urinare, vermifugă, vulnerară. Intră în compoziția ceaiurilor anticolitice Plafar, a ceaiului gastric nr. 2 și a ceaiului pectoral nr. 2. Se contraindică în ulcer gastric și duodenal, în enterocolite acute și cronice.

Frunzele de fenicul sînt emenagoge; iar extern, strivite, sub formă de cataplasme sau comprese (cu decocție concentrată 30—50 g la litru), duc

la resorbirea umflării sînilor împietriți cu lapte; cu decocție 50—100 g fructe la litru, se fac fricțiuni la șale, contra durerilor de rinichi.

Intern, se adaugă frunze de fenicul tocate mărunt la mîncăruri care se digeră greu, ca fasolea, mîncăruri cu pește, cu măsline etc., spre a le da gust aromat și a le face mai digerabile.

În scop diuretic și aperitiv, se recomandă decocția de rădăcină 20—30 g la litru în apă sau vin alb, infuzia de fructe 10—30 g la litru (cîte o ceașcă de ceai după masă), precum și vinul, obținut din 30—50 g fructe macerate 15 zile într-un litru de vin, din care se ia cîte un pahar la mesele copioase au acțiune digestivă, carminativă, precum și în combaterea oboselii. În frigiditate și impotență, se ia seara, după masă, un pahar mic din macerație de fructe în vin de Porto, 100 g la litru, ținute împreună 21 zile, agitîndu-se zilnic, apoi filtrîndu-se. Fructele se mai pot administra sub formă de pulbere în doze de 1—4 g pe zi. Se asociază cu drogul de crușin în scop laxativ, înlăturînd eventualele spasme produse de acesta. O linguriță de fructe infuzate cu apă sau lapte dulce la o ceașcă de ceai îndulcit cu miere se poate lua cît mai cald contra tusei, guturaiului, răgușelii și astmului. În obezitate, fructele acționează prin diureză. Dozele depășite de fructe devin toxice.

Extern, infuzia de fructe 20—30 g la litru, este antiseptică pentru răni, ulcere, abcese, iar infuzia 40 g la litru se indică pentru spălături în oboseala și iritațiile ochilor.

Decocția de plantă verde se folosește și în medicina veterinară contra meteorismului la rumegătoare și cai. Introducînd în hrana păsărilor de curte făină de fenicul, li se stimulează ouatul. În unele părți, se hrănesc iepurii de casă cu fenicul, cîteva zile înainte de sacrificare, în scop de a se obține o carne aromată. Turtele din fructele de fenicul se folosesc în hrana animalelor. Fructele se mai pot utiliza la aromatizarea pîinii, cărnii, brînzeturilor, verzei murate etc., ca și la prepararea unor lichioruri.

Ca plantă verde, feniculul, adăugat în hrana vacilor, le sporește producția de lapte. Pulberea de fructe, 4 g pe zi, este excitant genezic la cățele, iar fructele se recomandă (1—2 linguri) în colicile gazoase la cabaline.

FERIGA DULCE

(Vezi Iarba dulce de munte)

FERIGA FEMELĂ — Athyrium filix femina (L.) Roth.

(Fam. Polypodiaceae)

Plantă înrudită cu Feriga masculă, însă mai mică. Frunzele au diviziuni dințate, neunite prin baza lor, ca la feriga masculă, pețiolul este neted, fără solzi, rizomul scurt și subțire, negru, triunghiular, iar pe secțiune se văd 4 fascicole, cel inferior fiind mai mare. Este o specie ușor de recunoscut, lucru necesar de știut, spre a nu fi confundată cu feriga masculă, întrucît feriga femelă este inactivă.

● FERIGA MASCULĂ

— Dryopteris filix — mas (L.) Schott.

(Fam. Polypodiaceae)

Plantă criptogamă, perenă, înaltă de 1—1,40 m, răspîndită prin pădurile de fag şi conifere, pe locuri umede, pînă la 1 600 m altitudine, avînd o tulpină subterană orizontală sau oblică, lungă de 15—30 cm, un rizom nodos şi solzos, prevăzut în partea de jos cu rădăcini subţiri, negre şi în partea de sus cu numeroase frunze întoarse în formă de cîrjă, care se dezvoltă rînd pe rînd, ajungînd pînă la lungimea de 1,50 m. Peţiolurile frunzelor, lungi de circa 25 cm, sînt acoperite cu solzi cafenii. Limbul frunzei are mai multe frunzuliţe aşezate penat, fiecare frunzuliţă fiind formată din mai multe segmente secundare, cu aspect de zimţi. Pe dosul acestor segmente, începînd de la baza frunzuliţei, apar, din iunie pînă în septembrie, nişte pete brune, dispuse pe două rînduri, spre vîrf şi care nu sînt altceva decît sorii, care conţin sporangi cu spori, un praf fin cafeniu: sămînţa plantei.

În medicină se folosesc rizomii, recoltaţi în noiembrie sau iarna, cînd vremea este favorabilă, ori primăvara pînă nu se dezvoltă frunzele, precum şi frunzele recoltate tot timpul pentru utilizări imediate sau toamna pentru conservare, curăţindu-se fără spălare şi uscîndu-se la umbră şi curenţi de aer.

Rizomul, lung de 10—22 cm şi de grosimea degetului mare, este brun la exterior şi verde în interior. Se usucă, de asemenea la umbră, în încăperi aerisite. Plantele crescute pe terenuri pietroase au rizomi mai bogaţi în substanţe active. Rizomii nu se vor păstra mai mult de un an şi nu se vor despica înainte de uscare.

Feriga masculă conţine filicină şi alţi principii cu acţiune împotriva viermilor intestinali: limbrici, tenia saginată (pe care omul o ia din carnea de vacă), botriocefali luaţi prin consumul de peşti carnivori: ştiucă, păstrăv etc., tenii la păsări şi cîini, fasciolază la oi şi bovine etc. Feriga nu este decît puţin eficace împotriva teniei solium, transmisă la om prin consumul cărnii de porc cu cisticerci.

La 1/2—2 ore după administrarea plantei, se dă un purgativ salin (sulfat de sodiu, sulfat de magneziu) sau o plantă purgativă (cruşin, volbură etc.) în doze uzuale. Nu se va folosi purgativ uleios care, dizolvînd substanţele active din plantă, le face absorbabile, producînd intoxicaţii grave. De asemenea, 2—3 zile înainte de administrarea medicamentului şi 2—3 zile după eliminarea paraziţilor, inclusiv a scolexului (capului) teniilor, nu se vor consuma grăsimi şi se va evita alcoolul.

Rizomul de ferigă se va folosi numai cînd alte vermifuge nu dau rezultate şi numai sub supraveghere medicală, întrucît este susceptibil a da intoxicaţii. El se poate asocia cu seminţe de dovleac (200—400 g), acestea dîndu-se şi singure, însă cu rezultate mai slabe.

Intern, se utilizează decocţia din 20—60 g rizom (fără rădăcini) la un litru de apă, fierbîndu-se pînă ce apa scade la jumătate. Se strecoară şi se bea dimineaţa pe nemîncate. La 2 ore, se administrează purgativul salin, sau mai bine un ceai purgativ de cruşin. Se mai poate lua rizom crud, ras, 12—20 g la adulţi, cu miere, dimineaţa pe nemîncate; extract

eterat 10—16 capsule, una la 5 minute, după o zi de dietă lactată; extract eterat 5—10 g în 16 g miere de trandafiri pentru copii; tinctură de frunze proaspete macerate în alcool, tinctură homeopatică din rizomi proaspeți recoltați în iulie-august. Nu se vor depăși dozele de extract și nu se va repeta tratamentul decît după 3—4 săptămîni.

Extern, rizomul este folosit în varice, sub formă de băi locale, ca decocție 200 g rizom la 5 litri apă, în special pentru varice la picioare. În caz de umflare și obosirea picioarelor, se pun comprese cu decocție (15 minute) de rizom proaspăt, tăiat bucăți în oțet, un rizom la un litru. Decocția 10 g la un litru de apă are rol cicatrizant pentru răni sau în spălături.

Frunzele de ferigă sînt calmante; tinctura de frunze a fost recomandată în fricțiuni contra reumatismului, în sciatică, lumbago, în crampe musculare, tuse convulsivă, boli de gît. Băile de rizom înlătură durerile gutoase și spasmodice, iar fricțiunile cu decocție în oțet fac să dispară durerile reumatismale. Calmarea durerilor în reumatism sau sciatică se mai obține aplicînd pe regiune frunze proaspete.

De un real folos sînt saltelele și pernițele umplute cu ferigă pentru copiii rahitici, bolnăvicioși, scrofuloși, care urinează noaptea în pat etc.

În cazul folosirii interne de doze prea mari, feriga masculă dă intoxicații, datorită atacării sistemului nervos central și fibrelor netede ale intestinului. În acest caz, apar grețuri, vărsături, dureri abdominale, respirație grea, febră, diaree, tremurături, convulsii, urinare cu sînge, slăbirea inimii, slăbiciune generală, amețeli, tulburări ale respirației și funcțiunilor ficatului, ale vederii, chiar cu pierderea acesteia, căderea pleoapelor, paralizia centrilor respirator și circulator, urmată de moarte. Ca măsuri imediate, se va goli stomacul prin vărsături provocate cu introducerea unui deget în faringe, spălături stomacale cu emulsie de cărbune, purgative saline (în nici un caz nu se va administra ulei de ricin), clisme cu ulei camforat, stimulente, administrarea de salipirină, fenacetină, azotat de potasiu.

În tratamentul cu ferigă masculă se va avea în vedere să nu se ia purgative și să un se țină dietă înainte de administrare; după administrare, se va respecta un regim lactat timp de 1—2 zile. Extractul de rizom nu se va administra niciodată seara, nici mai multe zile la rînd, în acest caz el putînd produce orbirea, prin atrofia nervului optic.

În medicina veterinară, filicina poate fi folosită în fascioloză (gălbează) la oi, dîndu-se acestora extract eterat de rizom. În tenioză la cîini, se dau capsule de extract sau decocție 30 g rizom mărunțit la 0,5 litri apă, o dată. La bovine și cabaline se folosește pulberea de rizom în doză de 130—250 g sau, la cabaline, decocție de rizom 200 g la litru. La oi, se indică în scop vermifug, decocție de rizom 50 g la 0,5 litri, o dată.

FETICA — Valerianella olitaria (L.) Poll.

(Fam. Valerianaceae)

Plantă ierbacée, cu frunze întregi, simple, opuse și flori mici, albe sau albăstrui. Crește în locuri cultivate și stîncoase. Planta conține multă clorofilă și este bogată în vitamina A, ceea ce o face să aibă un rol însemnat în creștere, în vindecarea rănilor și în lupta organismului contra infecțiilor.

În medicină se folosește partea aeriană ca infuzie 10—20 g la litru, 2—3 cești de ceai pe zi, avînd rol în combaterea colibacilozei, artritismului, obezității, ca depurativ, precum și acțiune laxativă sau de alinarea durerilor.

FIEREA PĂMÎNTULUI

(Vezi Țintaura)

FILIMICA, GĂLBENELELE — Calendula officinalis L.

(Fam. Compositae)

Plantă ierbacee anuală, rar bienală, originară din regiunea Mediteranei și vestul Africii, înaltă pînă la 0,60 m, cu tulpină rămuroasă, frunze alterne, cu păr mic, aspru, cele inferioare lățite și dințate, cele superioare alungite și flori galbene-portocalii, cu miros caracteristic, care înfloresc din mai pînă toamna tîrziu și sînt melifere.
Crește spontan pe cîmp și prin vii, dar se și cultivă. În scop medicinal se folosesc florile care se recoltează fie cu receptacul, fie numai florile ligulate, din primăvară pînă toamna, planta înflorind mereu. Nici frunzele nu sînt lipsite de însușiri, dar ele se culeg numai la ultima recoltă.

Gălbenelele conțin un principiu amar, substanțe carotenoide, ulei esențial, saponină triterpenică, vitamina C, mucilagii, rezină, acizi, printre care acidul salicilic etc.

Planta are însușiri puternic sudorifice, depurative, stimulente, coleretice, colagoge, antispasmodice, antivomitive, calmante, tonice, emenagoge, antiseptice, antiinflamatoare, cicatrizante, vulnerare, coricide.

Pentru uz *intern,* filimica se folosește ca atare sau în amestec cu coada șoricelului și colțul lupului în ulcerul gastric și duodenal, ca cicatrizant, precum și în colitele cronice. Tot intern se mai recomandă ca emenagog în amenoree, tulburări de menopauză, în menstruații dificile sau abundente, dureroase, însoțite de stări depresive și anemie. Mai are rol în icter, insuficiență hepatică, boli de piept, scrofuloză.

Planta s-a mai întrebuințat ca depurativ și sudorific în bolile de piele.

De asemenea, pentru uz intern se recomandă tinctura obținută din o parte flori în 5 părți alcool de 90°, cîte 10—20 picături, sucul de frunze, 1—2 linguri pe zi contra ulcerelor digestive și la nevoie contra vărsătu-

Gălbenelele

rilor, sau infuzia 20—30 g plantă la 1 litru de apă, infuzîndu-se 10 minute, din care se iau 3 cești de ceai pe zi, în scop diuretic; infuzia 5 g flori la o ceașcă e sudorifică, iar cea cu 1—2 g la ceașcă, laxativă și depurativă.

În scop emenagog, tratamentul se face timp de 10 zile înainte de data presupusă a ciclului lunar. Tot intern se mai administrează zilnic 2—4 g din tinctura, care se prepară macerînd 10 zile o parte flori de gălbenele cu 3 părți alcool de 40°. La urmă se filtrează. În furunculoză se iau zilnic 3 cești de ceai din infuzia 50 g flori la litru.

Extern, se folosesc băile, compresele și cataplasmele cu infuzii sau pensulațiile cu tinctură diluată cu puțină apă, contra inflamațiilor oculare și bolilor de piele de orice fel: vînătăi, răni, arsuri, degerături, eczeme, ulcere atone etc. Pentru plăgi, se mai recomandă un preparat obținut prin macerarea de gălbenele în puțin ulei, cu care, după încălzire se lasă în contact 6 ore, se strecoară, apoi se amestecă cu vaselină sau axungie, pentru a se obține un unguent. O pomadă contra ulcerelor, arsurilor și degerăturilor se mai obține fierbînd 3/4 oră 100 g petale de gălbenele în 300 g apă. Se filtrează, se adaugă de 2 ori greutatea lor untură și se încălzește ușor pînă se evaporă apa. O altă pomadă se prepară cu suc de gălbenele o parte și unt alb sau untură 10 părți.

Infuzia (15 minute) de flori, 50 g la litru, se indică în demachiere, iar compresele cu infuzie 30 g la litru, în contuzii.

Decocția de gălbenele 30 g la litru se recomandă ca irigații în trihomonoza vaginală și în leucoree, în amestec cu coada șoricelului sau cu flori de sirinderică. Se folosește și în trihomonoza bovinelor. Cataplasmele cu flori proaspete, tocate, sînt utile în arsuri. În cazul înțepăturilor de insecte, după ce s-a scos acul, se freacă locul cu flori sau frunze strivite.

Sucul de filimică întreagă, în amestec cu puțin vin sau țuică, are rol calmant în durerile de dinți (se ține preparatul în gură, clătindu-se dinții bolnavi) sau în nevralgiile faciale, sub formă de comprese.

Cataplasmele cu frunze proaspete strivite sau cu macerație (timp de 24 ore) din frunze de filimică, proaspete și tocate (5—6 frunze) în 2—3 linguri oțet sau alcool, menținute 48 ore, sînt recomandate contra negilor, bătăturilor, întăriturilor pielii. Sucul de flori proaspete se folosește la colorarea untului, brînzeturilor și băuturilor (vinuri, lichioruri etc.). Tinctura homeopatică, preparată din plantă înflorită proaspătă, este un adevărat antiseptic pentru plăgile inflamate, avînd efect și contra febrei pe care acestea o produc.

Gălbenelele, date în hrana vacilor de lapte, îmbunătățesc calitatea untului, dîndu-i o culoare galbenă, plăcută.

FISTICUL

(Vezi Arborașul de fistic)

● FLOAREA BROȘTEASCĂ — Ranunculus acer L.

(Fam. Ranunculaceae)

Este o plantă vivace cu rizom scurt și tulpina erectă, ramificată și păroasă, ajungînd pînă la înălțimea de 1 m, cu ramuri în partea superioară. Frunzele bazale au pețiol lung și sînt palmat sectate, cu 3—7

segmente, acestea fiind și ele divizate în 3. Florile, aurii, de 2 cm în diametru, apar în mai-septembrie. Planta crește în locuri umede, prin șanțuri, din regiunea de șes pînă în regiunea subalpină.

Se folosesc florile și frunzele, care au proprietăți antireumatismale, aplicîndu-se decocția 100 g la litru sub formă de băi locale sau cataplasme cu frunze strivite.

În stare crudă, floarea broștească este toxică pentru bovine, uscată însă își pierde toxicitatea.

● FLOAREA PAȘTELUI — Anemone nemorosa L.

(Fam. Ranunculaceae)

Este o plantă cu rizom tîrîtor, avînd tulpina cu 3 frunze mari, divizate în formă de bractee, cu codițe lungi. Tulpina se termină cu o floare hexapetală, albă, ușor roză la exterior, care apare în martie-aprilie. Fructele sînt niște polinucule prevăzute cu peri scurți. Floarea paștelui se întîlnește prin păduri, crînguri, tufărișuri și chiar pe pajiști și fînețe, din regiunea de șes pînă în munți.

Asemănătoare cu floarea paștelui este *păștița — Anemone ranunculoides L.*, care face flori galbene aurii.

Planta are însușiri vezicante, în care scop se poate aplica 10—15 minute, partea aeriană strivită, sub formă de sinapisme, pe regiuni reduse, spre exemplu pe articulații, în caz de inflamații cronice, gută, paralizii, febre intermitente (se aplică la încheieturile pumnilor), reumatism cronic, pe obraz în dureri de dinți etc. Ea se recomandă mai ales la animale. Sinapismele nu se vor ține mai mult de 15 minute, deoarece se pot produce intoxicații grave. Cu cataplasme de frunze sau flori, precum și cu comprese de macerație de plantă în oțet, se vindecă rîia și pecinginea, iar cu puțin oțet respirat din palme, se vindecă guturaiul.

La animale, regiunea corpului pe care se aplică planta, se va rade sau tunde; se va avea grijă ca animalele să nu atingă cu gura locurile tratate, sau să înghită planta.

Pe regiunile de aplicare se produce o vezicație puternică cu acțiune revulsivă deosebită. Spre a se evita infectarea veziculelor, se vor face spălături locale de 1—2 ori pe zi, cu infuzie de colțul lupului 20—30 g la litru, timp de cîteva zile.

Tratamentul, folosit de obicei în medicina populară, are o acțiune energică.

În homeopatie, esența preparată din plantă înainte de înflorire, proaspătă, se preconizează contra eczemei, erupțiilor buboase de pemphigus, reumatismului muscular, articular, influenței (gripei), dispneii de origine nervoasă. Oțetul se prepară macerînd o mînă de plantă proaspătă într-un litru de oțet, care-și păstrează însușirile vezicante un an.

FLOAREA REGINEI, FLOAREA DE STÎNCĂ — Leontopodium alpinus Cass.

(Fam. Compositae)

Este o plantă alpină vivace, întîlnită de obicei de la 500—5 000 m altitudine, în Asia coborîndu-se chiar în stepe. Are tijă scurtă, pînă la

0,20 m, neramificată, care se termină cu 2—10 capitule alb-gălbui, înconjurate de frunze catifelate, dispuse în formă de stea. Planta este bogată în tanin și săruri minerale: de potasiu, calciu, fosfor, sulf, magneziu, siliciu, fier etc.

Ea se folosește în scop astringent, pectoral, antidifteric, tonic, indicîndu-se în colici și dureri abdominale, fiartă în lapte dulce cu miere și unt sau ca infuzie în diaree și dizenterie, în tuberculoză, boli de plămîni, difterie. I s-au atribuit chiar însușiri galactogene. La noi în țară este ocrotită de lege ca monument al naturii.

FLOAREA-SOARELUI — Helianthus annuus L.

(Fam. Compositae)

Specie anuală, originară din America tropicală, avînd tulpina înaltă pînă la 2,5 m, ramificată terminal, cilindrică, păroasă, cu măduva albicioasă.

Frunzele mari alterne, în formă de inimă, peţiolate și dinţate, sînt aspru păroase. Capitulele florale sînt mari, cu un diametru de 10—70 cm, rotunde, aplecate și galbene. Ele apar în iulie-august și sînt melifere. Fructele sînt achene.

Medicinal, se folosesc florile, frunzele și uleiul obţinut prin presarea la rece a seminţelor. Uleiul de floarea-soarelui (oleum helianthi) este format din gliceridele acizilor oleic și bioleic. Seminţele conţin 35—50% ulei, 23—30% protide și 15—20% glucide.

El are acţiune colagogă și coleretică, totodată făcînd să scadă colesterolul din sînge. Se mai folosește pentru prepararea unor forme medicamentoase injectabile (uleiul camforat) sau pentru aplicaţiuni externe, mai ales ca instilaţii în nări (ulei gomenolat, ulei mentolat etc.). În atoniile vezicii biliare, în scop colagog și coleretic, se ia ca și uleiul de măsline pe nemîncate cîte o lingură de ulei, cu puţin suc de lămîie. El este util de asemenea în alimentaţia bolnavilor de arterioscleroză și hipertensiune.

Ca laxativ, uleiul de floarea-soarelui se ia în doză de 20—30 g tot cu zeamă de lămîie. Nu se va utiliza în hiperaciditate și în litiază biliară.

El se folosește în același scop și în medicina veterinară. La cal, uleiul de floarea-soarelui în doză de 0,5—1 kg este purgativ.

Se va evita folosirea uleiului rînced. Uleiul de floarea-soarelui, amestecat în părţi egale cu apă de var, dă un liniment oleo-calcar, folosit în arsuri.

Frunzele se recomandă în angină, în febră, paludism, ca tinctură cîte 30 picături în puţină apă, de 2—3 ori pe zi. Tinctura se prepară macerînd 5 g frunze în 50 g alcool de 60° timp de 10 zile, după care se filtrează și se păstrează într-un flacon.

Florile se recomandă în tratamentul malariei, sub formă de infuzii 30—50 g la litru, cîte 3 cești de ceai pe zi, ca antifebril. În același scop este indicat extractul alcoolic din flori proaspete și tulpini zdrobite în fragmente mici. Tinctura este specifică în stările subfebrile din tuberculoză. Amestecată în părţi egale cu esenţă de eucalipt, tinctura se recomandă în inflamaţiile pleurei, în catarul bronhic, în dilatările bronhiilor și chiar în gangrena pulmonară. Doza de extract alcoolic este de 20—25

picături de 2—3 ori pe zi. În emfizemul pulmonar se iau zilnic, timp de o săptămînă, cîte 4 linguri (două dimineața pe nemîncate și două între mese), din preparatul obținut astfel: se macerează la soare 4 săptămîni, într-un borcan de sticlă, 100 g plantă aeriană mărunțită în 200 g alcool de 60°, se filtrează se ține lichidul 8 ore într-o sticluță la rece și întuneric, după care se amestecă cu un litru de vin alb.

Semințele zdrobite, amestecate cu apă, formează o emulsie diuretică și care facilitează eliminarea mucozităților, mai ales în blenoragie. Sub formă păstoasă, emulsia se aplică extern în erizipel și pe regiunile dureroase din cauza reumatismului, în scop emolient și calmant.

Tinctura homeopatică preparată din semințe se indică pentru eliminarea mucozităților, în astuparea nărilor, insuficiența splinei, iar extern în contuzii și plăgi care sîngerează.

În timpul recoltării plantei, se pot produce fenomene alergice ale pielii.

Floarea-soarelui se utilizează și ca furaj. Turtele de semințe sînt foarte valoroase ca hrană pentru animale. Semințele se dau în hrana curcilor, păsărilor de colivie, gîștelor, favorizînd clocitul; în hrana vacilor, combat indigestia și meteorismul, iar la capre, avortul și sterilitatea. În hrana vacilor, semințele îmbunătățesc calitatea untului, iar pălăriile (capetele) sporesc producția de lapte.

FLOAREA STUPILOR

(Vezi Roinița)

FLORILE DE PAIE

(Vezi Siminocul)

FLUIERĂTOAREA

(Vezi Untul pămîntului)

FOAIA GRASĂ — Pinguicula vulgaris L.

(Fam. Lentibulariaceae)

Plantă perenă ierbacee, crescînd prin locuri umede, între 500—2 300 m altitudine, cu frunze verzi-gălbui, întregi, ovale, dispuse într-o rozetă bazală și cu flori violacee, cu corola sudată și prevăzută cu un pinten. Fructul este o capsulă în formă de pară. Alte specii înrudite au florile colorate variat (roze, galbene, albastre, pestrițe etc.).

Foaia grasă atinge cîțiva cm pînă la 0,20 m înălțime. Ea este o plantă carnivoră. Insectele care se așază pe frunze sînt prinse de o substanță vîscoasă și acoperite de marginile acestora, apoi digerate cu ajutorul unui lichid glandular bogat în pepsină și substanțe antiseptice, care împiedică putrefacția insectei pînă la digerare.

Frunzele de foaie grasă proaspete sau uscate, singurele folosite medicinal, conțin mucilag, tanin, acizi (benzoic, butiric, valerianic, propio-

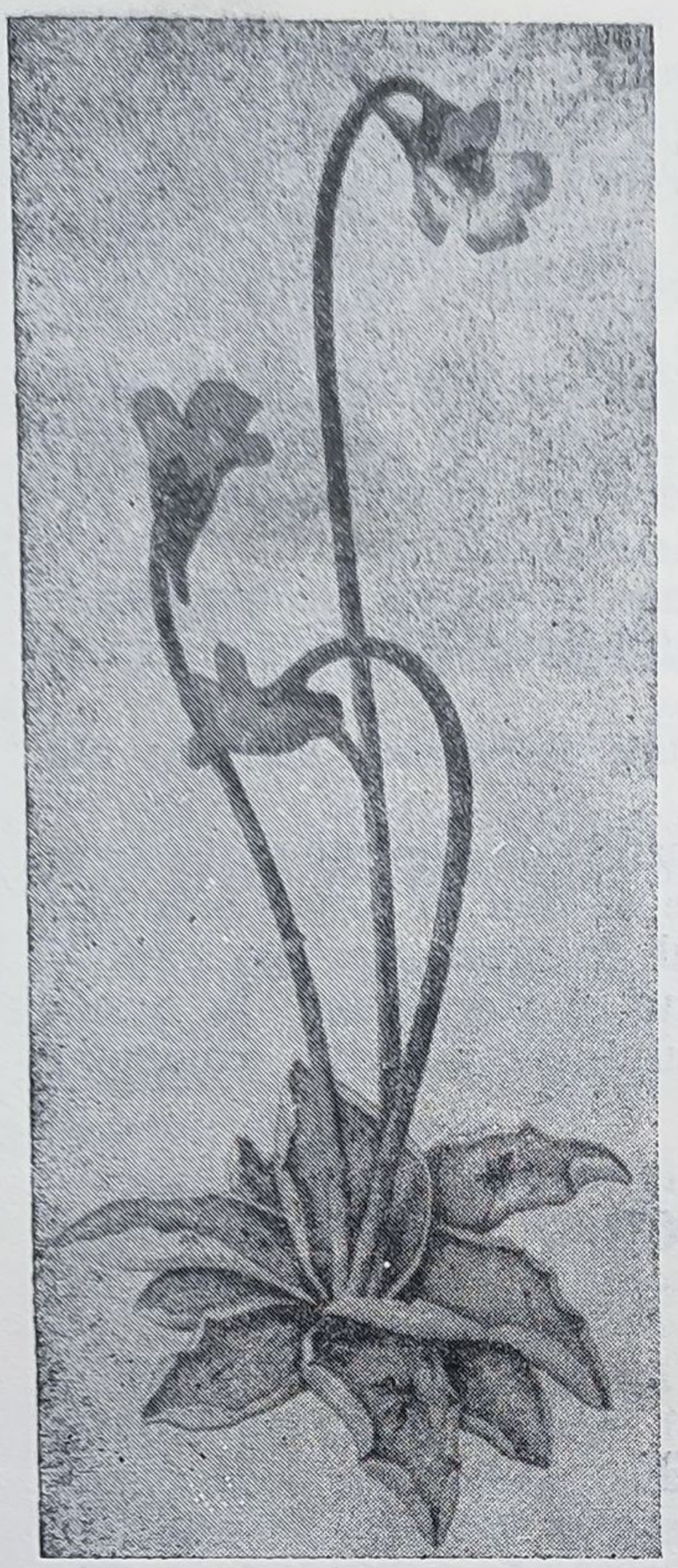

Foaia grasă

nic), zaharoză, un principiu paralizant și un labferment, capabil să închege laptele.

Aceste frunze, în stare proaspătă și în doze mari, au rol vomitiv și purgativ, iar în doze mici, rol antispasmodic și behic; ele mai sînt în plus cicatrizante, antifebrile, potolind totodată durerile diverse.

Un extract fluid obținut din frunze, în doză de 20—40 picături zilnic (cîte 5 picături la o priză), a dat bune rezultate în tusea convulsivă și în nervozism, iar mixtura de extracte: foaie grasă 9 g, roua cerului 7 g, busuicul cerbilor 6 g, cîte 200 picături pe zi, în 4—10 prize, s-au arătat eficace în tusea spasmodică, tabagică, însoțită de pierderea vocii și scuipare cu sînge, precum și în pierderea vocii prin suprasolicitarea coardelor vocale, strigăte, excese de vorbire etc. În general, foaia grasă este recomandată în toate felurile de tuse, dar mai ales în tusea convulsivă, în tusea din afecțiunile căilor respiratorii, datorite răcelii, gripei, iritațiilor granulare faringiene, cu spasmul glotei etc.

Planta se folosește sub formă de infuzii sau decocții 1—5 g frunze proaspete la 100 g apă îndulcită, luîndu-se cîte o lingură spre a se termina cantitatea în 24 ore.

Extractul se prepară prin macerarea, timp de o noapte, a 50 g frunze în 250 ml apă vărsată fierbinte peste plantă; dimineața, lichidul se filtrează și se fierbe pînă scade la jumătate, păstrîndu-se într-o sticluță astupată.

S-a mai folosit un amestec — thimina — de sucuri dializate de roua cerului, foaie grasă și cimbrișor. Dozele prea mari au oarecare toxicitate, așa încît tratamentul se va începe cu doze mai mici.

Extern, se pun cataplasme cu frunze zdrobite pe ulcere. Sucul proaspăt se recomandă pentru clătirea și fricționarea părului spre a-l face moale și lucios. Sucul poate fi utilizat în loc de cheag, pentru coagularea laptelui.

FOILE DE MAMĂ

(Vezi Arbustul de siminichie)

● FRAGUL — Fragaria vesca L.

(Fam. Rosaceae)

Plantă cu rizom vivace, arhicunoscută, care crește la deal și munte, prin păduri, pe coaste, pe lîngă tufișuri, pînă la 1 600 m altitudine, ajun-

gînd la 0,25—0,30 m înălțime. Are stoloni la suprafața pămîntului, frunze trifoliate în rozetă, flori albe, uneori gălbui sau roze, cu 5 petale; fructe false ovat-conice, cu receptacule cărnoase, roșii sau roze și nucule care sînt fructele adevărate. Planta înflorește din aprilie pînă în iunie și este meliferă.

În medicină se întrebuințează frunzele, rizomii recoltați înainte de înfrunzire și uscați în aer liber, precum și fructele. Acestea din urmă au important rol alimentar, putîndu-se consuma ca atare sau sub fomă de preparate: gem, dulceață, sirop. Ele se recomandă, mulțumită însușirilor diuretice, alcalinizante și laxative, în gută, artritism, litiază biliară, renală și vezicală, boli de ficat, arterioscleroză, reumatism, boli febrile pentru potolirea setei etc. Fiind bogate în vitamina C, fosfor și fier, fragii se recomandă totodată în anemii, stări de slăbiciune, convalescență, clorază, tuberculoză. Levuloza pe care o conțin permite ca ei să fie consumați și de diabetici. S-a înregistrat și un efect împotriva hipertensiunii arteriale, ca și vermifug, calmant nervos etc. Sînt însă unele persoane sensibile, care, după consumul de fragi, capătă urticarie. Pentru desensibilizare, cu o jumătate oră înainte de a mînca fragi, persoanele respective vor topi sub limbă o mică porțiune dintr-o fragă sau, înainte de cura cu fragi, se va consuma zilnic, timp de o săptămînă, cîte un sfert de fragă. Se mai recomandă ca fragii să fie zdrobiți în vin roșu și să se consume după un sfert de oră împreună cu vinul. În timpul sezonului, se poate face o cură, consumîndu-se 300—500 g fragi zilnic, de către reumatici, gutoși și toți cei care au nevoie să elimine resturile dăunătoare ale metabolismului. O asemenea cură stimulează sistemul nervos și glandular, precum și funcțiile ficatului, recomandîndu-se și oamenilor sănătoși.

Extern, fragii au rol în menținerea frumuseții feminine.

Frunzele și rizomii conțin vitamina C, tanin, calciu, sodiu, glucide, proteine și au de asemenea efect diuretic în bolile de rinichi și ale vezicii, inclusiv în litiaza urinară, în blenoragie, ca și în gută sau reumatism. În plus, mai sînt depurative, calmante, tonice, astringente, cu rol în: dizenterie, hematurie, sudori de noapte etc.

Ca astringente, acestea se mai recomandă sub formă de gargară în bolile de gît, precum și în enterite, colite, diarei de diverse origini sau în răni ulceroase.

Din 25 g rădăcini și frunze zdrobite la un litru de apă, fierbîndu-se 10 minute, se prepară o decocție care se ia în timpul unei zile, ca diuretic, calmant nervos, antidiareic etc.

Ca diuretic, se mai folosește înlocuitorul de ceai, din frunze tinere uscate, culese primăvara. Siropul de fragi se prepară din 3 kg sirop de zahăr, la care se adaugă 1,5 kg fragi. Amestecul se fierbe 5 minute și se macerează 24 ore, într-un vas smălțuit, ținîndu-se acoperit, apoi se filtrează. Decocția 30—50 g rizomi și frunze la litru se folosește și extern ca gargarisme în faringite, amigdalite și ca antidiareic sub formă de clismă, precum și sub formă de irigații, cîte una pe zi, în leucoree. Contra ascarizilor, se consumă pe nemîncate mai multe dimineți la rînd, cîte 0,5 kg fragi proaspete. Fragilor li se atribuie chiar acțiune contra teniei. Contra tartrului dentar, se freacă dinții cu cîte o fragă strivită pe periuță.

Cataplasmele cu frunze crude zdrobite, aplicate pe ulcere, duc la vindecarea acestora. Ele se mai folosesc în cuperoză sau degerături, ca și cataplasmele cu fragi. În crevase ale pielii, la buze, mîini, mameloane, se pun comprese călduțe cu infuzie de frunze 50 g la litru. Pentru înfru-

museţarea şi revitalizarea tenului, se aplică pe faţă o mască din fragi zdrobite, care se menţin cu tifon 10 minute, după care se spală obrazul cu apă de trandafir. În cazul tenului gras, se adaugă piureului de fragi un albuş proaspăt de ou, bine bătut. Pentru tenul uscat, se adaugă la fragi o linguriţă de amidon, una de ulei de migdale dulci şi o a treia de smîntînă proaspătă.

Laptele de fragi (suc strecurat de fragi, amestecat în părţi egale cu lapte dulce), aplicat pe piele, strînge porii şi dezlipeşte crustele, înlătură petele roşii.

Rol similar cu fragul are *Căpşunul — Fragaria moschata Duch.* ale cărui fructe, căpşunile, sînt foarte apreciate.

FRASINUL — Fraxinus excelsior L.

(Fam. Oleaceae)

Este un arbore care ajunge pînă la 30—40 m înălţime şi la altitudine de 1 600 m, cu lemn căutat pentru mobilă, ai cărui muguri sînt negri mătăsoşi, iar frunzele compuse, ascuţite şi dinţate. Florile, brun-roşcate, fără corolă şi caliciu, dispuse în ciorchine, apar înaintea frunzelor. Fructul este o samară care conţine o sămînţă cafenie. Frasinul este şi melifer. Se utilizează seminţele, frunzele (recoltate la sfîrşitul lui iunie), scoarţa ramurilor de 2—3 ani (recoltată în aprilie) şi seva.

Înainte vreme, scoarţa ramurilor de frasin, amară şi astringentă, a fost utilizată ca antifebril. Ulterior, s-a stabilit că frunzele de frasin bogate în calciu, vitaminele C şi D, tanin, pigmenţi, glucoză, manitol, flavonoide, au un important rol sudorific şi diuretic, favorizînd eliminarea acidului uric şi ureii din sînge prin urină şi putînd deci fi utilizate în mod eficace în artritism, gravelă, gută, uremie, reumatism articular şi muscular, acut şi cronic. Ca diuretice, frunzele mai au acţiune în bolile de piele, obezitate şi hidropizie. Ele sînt de asemenea laxative şi tonice generale, bucurîndu-se în plus de faima de a prelungi viaţa, prin încetinirea procesului de îmbătrînire. Au şi acţiune contra veninului de viperă, precum şi în scorbut, dizenterie cronică, febră intermitentă. Rol similar cu frunzele au samarele, folosite sub formă de pudră şi în cahexie, tulburări congestive ale ficatului şi splinei.

În scop antifebril şi tonic, se recomandă mai mult decocţia de scoarţă 20—60 g la litru, fierbîndu-se 5 minute. Se ia cîte o ceaşcă de ceai cu o jumătate de oră înainte de mese. Ea mai are efect în diaree, scrofuloză, gută atonică, nefrite cronice, litiază biliară. Uneori coaja de frasin are acţiune diuretică şi purgativă.

În scop laxativ şi diuretic, se utilizează infuzia de frunze 30—60 g la litru, luîndu-se după voie. În dureri musculare, se iau 2 ceşti de ceai pe zi din infuzia (20 minute) a 30 g frunze la litru. Frunzele se pot amesteca în părţi egale cu mentă, creţuşcă şi foi de coacăz negru, în reumatismul poliarticular, infuzie 30 g amestec la litru, luîndu-se 2—3 ceşti de ceai pe zi, în cure periodice de 10—15 zile. Decocţia din amestecul a cîte 10 g frunze uscate de frasin şi coajă de mesteacăn, fiartă şi infuzată cîte 5 minute, se recomandă în colesterolemie, luîndu-se dimineaţa pe nemîncate o cană de ceai, iar restul dintr-un litru în cursul zilei. Decocţia prelungită de samare 10—30 g la litru (3 ceşti pe zi) este tonică şi diuretică. Pulberea de seminţe 4—5 g la o ceaşcă de vin sau ceai sau în

sirop, 125 g pulbere la litru, se ia în artritism cîte 3—4 linguri pe zi. Contra febrei, se iau cîteva zile, de 3 ori pe zi cîte 10—15 g pulbere de coajă sau cîte o ceaşcă de ceai de decocţie 15—60 g pulbere de coajă la litru, înainte de mese. Ca purgativ se recomandă decocţia de scoarţă de rădăcină 60 g la un litru de apă. Contra gutei, s-a preconizat infuzia 10—20 g frunze uscate la 200 ml apă, luîndu-se cîte o ceaşcă la fiecare 3 ore şi făcîndu-se 2—3 lavmente pe zi cu aceeaşi infuzie. Totodată se acoperă corpul cu frunze de frasin, încălzite la cuptor sau etuvă, cîteva ore. Tot în gută, se indică decocţia din amestecul 20 g frunze de frasin şi 20 g rădăcini de brusture la litru, fiartă 10 minute, fără infuzare.

O altă formulă este următoarea: se infuzează timp de 3 ore 1—2 g pulbere de frunze uscate de frasin, la o ceaşcă de ceai, luîndu-se între mese, timp de 8 zile, cîte 3 cești pe zi. În forma cronică a gutei, acest tratament se repetă lunar. Mestecînd frunze proaspete de frasin în gură, dispare mirosul displăcut al acesteia.

Homeopaţii recomandă o tinctură de frasin american (coajă proaspătă) în dureri uterine, reumatism, neoplasme.

Decocţia 50—100 g frunze sau rădăcini la litru, fiartă un sfert de oră, se foloseşte în gută, nevralgii şi reumatism, pentru aplicaţiuni externe, sub formă de cataplasme, fomentaţii, comprese, lavmente sau loţiuni.

Frunzele de frasin se recomandă în hrana viţeilor, caprelor, oilor; la vaci, produce amăreala laptelui. Mugurii se indică în hrana vacilor cu indigestie şi meteorism.

Frasinul mai are şi alte specii, printre care mai important este *mojdreanul — Fraxinus ornus L.*, care face flori albe, frumos mirositoare. Prin tăieturi făcute vara în scoarţa acestuia se obţine *mana*, un suc dulce care conţine manitol, cu însuşiri purgative, laxative, pectorale, antirahitice şi răcoritoare, putînd fi folosit la bătrîni şi copii, la aceştia din urmă în doze de 5—15 g pînă la 3 ani, 15—20 g de la 3—5 ani, 30 g peste 5 ani, 60 g la adulţi, în lapte cald.

Mojdreanul creşte mai ales pe terenuri calcaroase, în regiunile de şes şi deal.

FRĂGULIŢA — Adoxa moschatellina L.

(Fam. Adoxaceae)

Plantă ierbacee mică, ce apare în martie-aprilie, prin pădurile umede, umbroase, pe sub garduri vii, prin livezi, uneori în scobiturile sălciilor bătrîne, atingînd înălţimea de 0,10—0,15 m. Tulpina se termină printr-un ghemuleţ format din 4—6 flori mici, hermafrodite, care în iunie dau fructele drupacee, ca o zmeură mică, plăcută la gust. Frunzele sînt decupate în 3 segmente lobate. Planta aeriană dispare vara; viaţa ei se continuă prin rizomul cărnos, noduros, paralel cu suprafaţa solului, prevăzut cu bractee în formă de dinţi. Frăguliţa are un slab miros de mosc, perceptibil mai ales la uleiul esenţial extras din flori şi frunze, care se prescrie în doză de 3—4 picături de mai multe ori pe zi ca antispasmodic şi specific în isterie. Fructele încă necoapte bine sînt bogate în acid citric, iar cenuşa conţine cupru. Infuzia de frăguliţă s-a folosit cu rezultate minime, în afecţiuni nervoase, gaze şi dureri de stomac etc.

FRĂSINELUL — Dictamnus albus L.

(Fam. Rutaceae)

Plantă ierbacee, vivace, care crește prin tufișuri, mărăcinișuri, pe lîngă păduri, pe coaste însorite și inierbate, care este și cultivat ornamental. Tulpina rigidă și păroasă, acoperită cu glande brune, ajunge la peste 1 m înălțime. Frunzele inferioare sînt simple, cele superioare compuse din 7—15 foliole oval dințate și prevăzute cu mici puncte transparente (pungi cu esență). Frunzele se aseamănă cu cele de frasin.

Florile mari cu 5 petale, dispuse în ciorchine, sînt roze, albe sau liliachii-albastre, cu nervuri purpurii și apar în iunie-iulie.

Ele au, de altfel ca întreaga plantă, un miros plăcut de lămîie sau scorțișoară și sînt melifere. Fructele sînt capsule.

În medicină se folosesc: coaja de rădăcină, florile și frunzele. Planta conține un ulei esențial, colină, saponină, dictamină, ceară etc. Frăsinelul, puțin întrebuințat, se consideră ca tonic, stomahic, stimulent, emenagog, sudorific și mai ales antispasmodic, în isterie și epilepsie. I se atribuie și însușiri vermifuge, antifebrile (în febra intermitentă), contra leucoreii, litiazei la vezica urinară, crampelor abdominale. Se indică mai ales în anemii, amețeli, indigestii și contra viermilor intestinali de tot felul.

Homeopatia preconizează planta sub formă de tinctură de frunze proaspete în bolile de femei.

Se poate administra decocția sau infuzia (15—20 g coajă de rădăcină la 1 litru), cîte 3 cești de ceai pe zi, sau ca pulbere de coajă uscată de rădăcină, 2—10 g zilnic, mai ales în amețeli.

Coaja de rădăcină se poate și macera în vin, bere etc., în proporție de 15—20 g la litru, luîndu-se 2—3 pahare pe zi. Infuzia de frunze uscate se ia cantitate de 2—3 cești pe zi, preparată cu 1—5 g la o ceașcă, iar alcoolatura: o parte de coajă proaspătă de rădăcină și opt părți alcool, în diverse ceaiuri. Infuzia de frunze 20 g la litru, cîte 2 cești de ceai pe zi, timp de 3 săptămîni, este recomandată contra viermilor intestinali. Aceeași infuzie, băută caldă și încet, combate grețurile din indigestii.

Extern, se recomandă în fricțiuni antireumatismale o macerație de flori și frunze în alcool.

FRIGURICA

(Vezi Țintaura)

FUCUS

(Vezi Varecul)

FUMARIȚA

(Vezi Fumul pămîntului)

● FUMUL PĂMÎNTULUI, FUMARIȚA — Fumaria officinalis L.

(Fam. Fumariaceae)

Plantă anuală, scundă (0,15—0,70 m), ierbacee, glabră, cenușie, întîlnită prin grădini, semănături, locuri necultivate, vii neîngrijite, cu frunze subțiri, de un verde pal, divizate de 2—3 ori, asemănătoare cu cele de pătrunjel. Florile, pintenate, violete, roze, roșii, galbene sau pestrițe (albe spre bază și roșii la vîrf), apar din aprilie pînă în septembrie. Fructele sînt silicve mici, globuloase. Medicinal, se utilizează încă din antichitate, întreaga plantă, dar mai ales partea aeriană, recoltată tot timpul verii, avînd proprietăți antiscorbutice, digestive, aperitive, tonice, fluidifiante ale sîngelui, depurative, de echilibrarea secreției biliare, laxative, detersive etc. Ea conține acid fumaric, fumarină, alcaloizi, potasiu, mucilag, tanin și dă bune rezultate în bolile de ficat, ale aparatului urinar, de piele (pecingine, eczeme), în scrofuloză, astenie, cură de primăvară, obezitate, în menținerea tenului, elefantiasis, icter, amenoree, arterioscleroză, urticarie, febră, hipertensiune, pletoră și pentru calmarea sistemului nervos. În scop calmant și pentru tratarea bolilor vechi de piele, tratamentul este de lungă durată, dar cu întreruperi de cîte 10 zile la fiecare 8—10 zile. Planta se va asocia cu păpădie, trifoiște, trei frați pătați, creson, cicoare etc.

Fumarița normalizează secreția biliară, făcînd-o să crească atunci cînd este scăzută și să scadă cînd este prea crescută.

În plus, ea se recomandă în colicile produse de litiaza biliară și în durerile de cap.

Împreună cu angelica și frasinul, fumarița se bucură de reputația de a încetini procesul de îmbătrînire.

Intern, ca tonic, aperitiv și depurativ, drogul se ia timp de 8 zile, iar ca antipletoric și calmant 20 zile. Tratamentul prelungit fără întreruperi, duce la stări de astenie și la reducerea numărului de globule roșii. Infuzia de plantă aeriană este foarte amară. Ea se prepară din 40—80 g plantă sau flori uscate la litru sau din 20—40 g plantă verde la litru. Se ia cîte o ceașcă de ceai pe zi sau cîte un pahar cu o jumătate de oră înainte de mese. În astenie, se administrează între mese 3 cești de ceai pe zi (infuzie 60 g vîrfuri înflorite la litru), o săptămînă pe lună, timp de 3 luni. Ma-

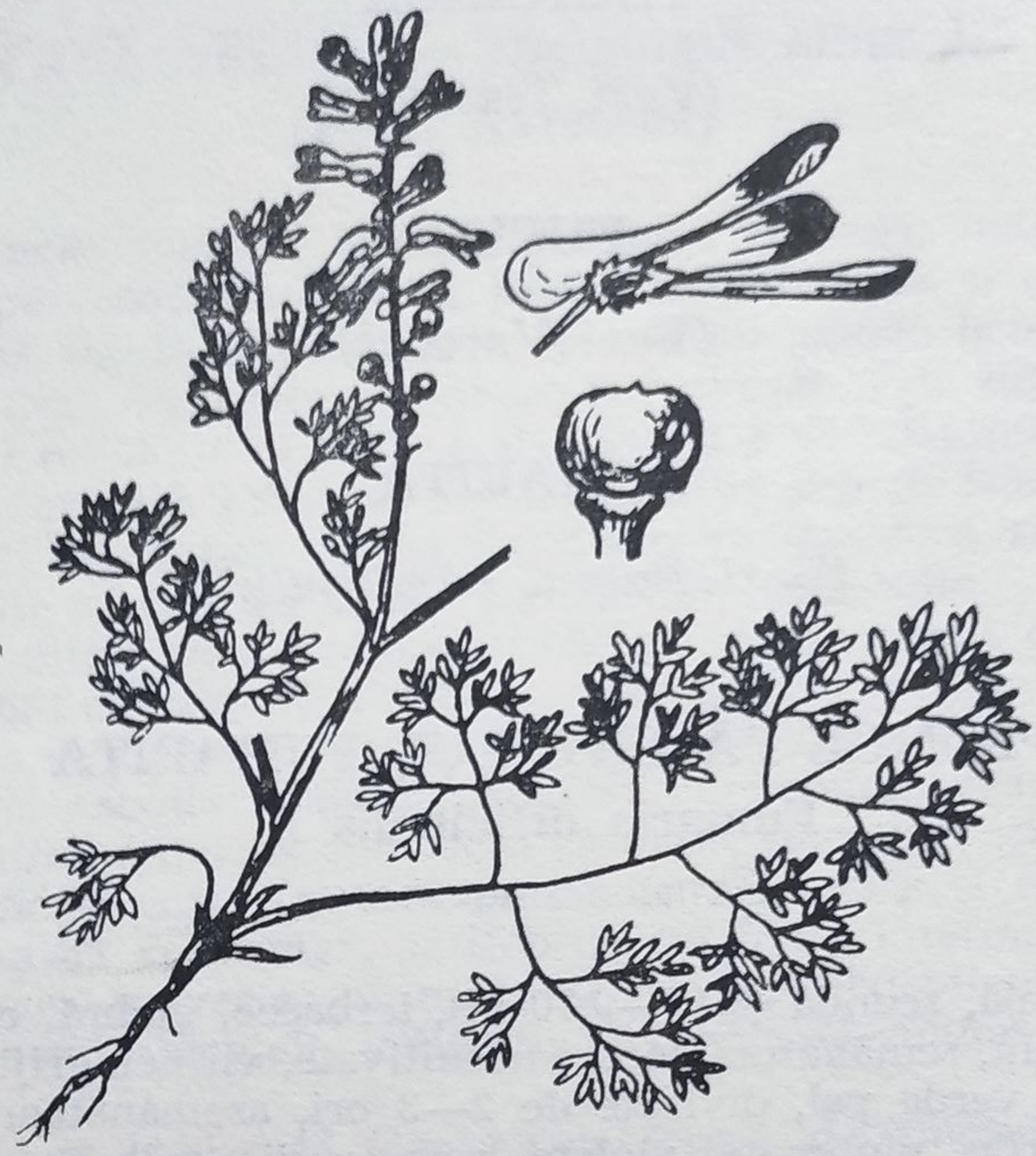

Fumul pămîntului

ceratia în vin alb sau bere se prepară și se ia în aceleași doze. Infuzia 30 g vîrfuri înflorite la litru, cîte 3 cești de ceai pe zi, are influență favorabilă asupra tenului, iar infuzia 50 g la litru, cîte 2 cești de ceai pe zi, timp de 8 zile, este eficace în atoniile și distoniile vezicii biliare.

Sucul proaspăt se ia amestecat cu lapte-zer, în doză de 30—100 g pe zi. În cura de primăvară, se folosește amestecul a cîte 20 g fumariță, păpădie, limba mielului și cicoare la litru, 3—4 ceaiuri pe zi.

Din decocția de plantă aeriană sau rădăcină, 30—60 g la un litru de vin alb, se ia cîte un pahar înainte de mese. Din plantă tocată 60 g la litru și 0,800 kg zahăr, sau din suc și zahăr în părți egale, se poate prepara un sirop din care se iau 2—3 linguri pe zi. Decocția 60 g la litru, infuzată 15 minute, se folosește și *extern*, în loțiuni, băi locale sau cataplasme pentru boli cronice de piele și în urticarie.

În manipularea plantei nu se vor folosi ustensile de fier și nici materiale sau produse care conțin tanin (vinul negru).

GAIACUL — Guajacum officinale L.

(Fam. Zygophyliaceae)

Arbore exotic, mereu verde, originar din Cuba, Antile, America Centrală, Jamaica etc., cultivat și în Europa. Crește pînă la 10 m și are florile de un albastru strălucitor. Lemnul de gaiac are un miros aromatic datorit unei esențe și conține în plus saponozide.

Gaiacul (scoarță, lemn și rășină) a fost folosit în tratamentul sifilisului, gutei, reumatismului, inapetenței și ca un puternic sudorific. Din

rezina de gaiac se obține prin distilare gaiacolul, preparat acum din creozot, folosit ca analgezic local în durerile reumatismale și nevralgii sau ca antiseptic al căilor respiratorii, mai cu seamă în tuberculoză.

Decocțiile din lemn de gaiac sînt antireumatismale.

În medicina veterinară, gaiacolul se adaugă la tinctura de iod în proporție de 10%, pentru a micșora puterea iritantă a acesteia și a-i da acțiune analgezică în inflamațiile locale (artrite închise, sinovite etc.). Gaiacul se mai folosește și în fabricarea unor produse de drogherie.

GARANȚA

(Vezi Roiba)

GAROAFA — Dianthus caryophyllus L.

(Fam. Caryophyllaceae)

Plantă cunoscută pentru florile ei divers colorate și cu miros caracteristic, plăcut. Garoafa roșie crește și în stare sălbatică, pe terenuri calcaroase. Numai această garoafă are întrebuințări în medicină. Ea se poate și cultiva. Are frunzele înguste și caliciul lat.

Petalele acestei garoafe se bucură de însușiri tonice, excitante, cardiace, sudorifice, calmante ale tusei. Ele dau rezultate excelente în gripă și răceală, provocînd sudație, potolind tusea, înlăturînd oboseala și astenia.

Petalele se folosesc ca infuzie, 50 g la litru, din care se iau 2 cești de ceai pe zi, sau ca sirop, cîte 2—4 linguri pe zi, contra tusei și febrei ca tonic după boală. Siropul stimulează în același timp funcțiile pielii. Pentru obținerea siropului se iau 200 g petale, peste care se varsă 0,250 litri apă fierbinte, acoperindu-se și lăsîndu-se la macerat timp de 8 ore. Se strecoară, se adaugă o cantitate egală de zahăr și se fierbe la foc potolit pînă capătă consistență siropoasă.

Oțetul de garoafe, preparat prin macerarea timp de 10 zile a 100 g petale într-un litru de oțet alb, se folosește la umezirea tîmplelor, în caz de leșin.

GĂLBENEAUA — Rorippa silvestris (L.) Bess., R. austriaca (Cr.) Bess., R. islandica (Oed.) Borb.

(Fam. Cruciferae)

Toate speciile de Rorippa au flori galbene mici, fructele silicve, foarte scurte, eliptice sau silicule ovoide și frunze decupate neregulat. Ele se întîlnesc prin locuri umede, pe malurile apelor și se folosesc ca năsturelul, avînd rol antiscorbutic și depurativ. Semințele au gust înțepător, aspru și pot sluji drept mușt ar sau contra viermilor intestinali.

GĂLBENELELE

(Vezi Filimica)

GĂLBINAREA — Serratula tinctoria L.

(Fam. Compositae)

Plantă care crește prin fînețe, livezi umede, tufișuri, ajungînd la înălțimea de 0,10—1 m. Are frunze dințate, eliptice, alungite, întregi, sau, mai rar, divizate. Florile sînt calatidii corimbiforme, mai înguste de 1 cm, de culoare roșie, liliachie sau violacee și apar din iulie pînă în septembrie. Medicinal se folosesc vîrfurile înflorite ale plantei, cu acțiune în icterul de natură hepatică și în insuficiența hepatică. În acest scop se recomandă infuzia 20—50 g la litru, care se ia ca apă de băut în 24 ore. Tratamentul se continuă 1—2 luni.

GHERGHINA

(Vezi Păducelul)

GHIAȚA — Mesembryanthemum crystalinum L.

(Fam. Mesembryanthemae)

Plantă anuală, cultivată pentru particularitatea pe care o au frunzele ei cărnoase de a fi prevăzute cu niște vezicule transparente cu aspectul unor picături de apă înghețată. Face flori albe, uneori roze, alteori gălbui la bază. Are aceleași întrebuințări ca iarba grasă (Portulaca oleracea), bucurîndu-se de însușiri emoliente și calmante. În trecut s-a folosit contra tusei convulsive, tuberculozei, retenției urinare. Astăzi se recomandă ca diuretic, astringent și rezolutiv în dizenterie, boli de ficat și de rinichi, dar mai mult pentru uz extern, sub formă de cataplasme cu plantă aeriană proaspătă, zdrobită, aplicată pe arsuri sau răni. Planta intră și în consum, preparîndu-se ca spanacul.

● GHICITOAREA DE TOAMNĂ, BRÎNDUȘA DE TOAMNĂ, CEAPA CIORII — Colchicum autumnale L.

(Fam. Liliaceae)

Plantă vivace, veninoasă, originară din Asia Mică, ghicitoarea de toamnă crește prin fînețe umede, mai ales în regiunile de deal. Este înaltă de 0,10—0,25 m, avînd un bulb ovoidal sau în formă de pară, bine înfipt în pămînt. Cele cîteva frunze, 4—6, pe care le are, sînt lanceolate și în formă de țeavă, asemănătoare cu cele de lalea. Ele înconjoară primăvara fructul. Florile move, melifere, apar toamna după ce s-au uscat frunzele, care se ivesc din nou cînd se trec florile. Brîndușa de toamnă se aseamănă cu cea de primăvară *(Crocus heuffelianus Herbert, Fam. Irideae)*,

care crește prin poienile submontane și înflorește de obicei primăvara timpuriu, avînd 3 stamine în loc de 6, cum are *Colchicum autumnale*. Fructul brîndușei de toamnă, de mărimea unei nuci, conține semințe tari. În semințe, flori, frunze și în bulbo-tubercul, se găsesc mai mulți alcaloizi, printre care cel mai important este colhicina, principiu foarte toxic, cu acțiune specifică în gută, mai ales în forma acută. Drogul mai conține tanin, ulei gras, substanțe minerale.

Din punct de vedere medicinal trebuie să se aibă în vedere toxicitatea plantei, administrarea chiar de către medici se va face cu mare prudență, ea oprindu-se de îndată ce se observă fenomene de intoxicație: vărsături, diaree etc.

Ghicitoarea de toamnă are importante însușiri diuretice, antinevralgice, vermifuge, pe lîngă acțiunea antigutoasă. Eficacitatea ei a fost dovedită în hidropizie, ascită, anasarcă, hidrotorax, catare bronhice, luîndu-se 8—30 g pe zi din oximelul preparat și administrat ca mai jos; tinctura de semințe se ia în doză de 30 picături, de 3 ori pe zi, în ceai, contra isteriei, nevralgiilor rebele, crampelor, coreii; la copii se dau 10—20 picături în dansul Saint Guy.

Brîndușa de toamnă a mai fost folosită în pneumonie, reumatism la cap sau la ochi, leucoree, gonoree, erisipel, prurigo, hipertrofia inimii, inflamații ale ochilor și mai ales ale scleroticii.

Administrarea produselor se va face precum urmează: pulberea de bulb în miere sau apă îndulcită, cîte 5—10 centigrame pe zi, în scop calmant și 10—40 centigrame ca diuretic și antigutos; vin preparat cu 60 g bulb la litru și 60 g țuică de 32°; din acesta se iau 0,5—2 g într-un ceai care se filtrează în prealabil cu hîrtie de filtru; oximel (12 g bulbi, 120 g oțet și cîte 250 g miere și apă), din care se iau în ceai 8—30 g pe zi, doza împărțindu-se în 3 părți, administrate între mese; tinctură: 10 g bulbi și 50 g alcool de 21° (se administrează 0,5—2 g, progresiv în ceai).

Din pulberea de semințe se prepară un vin cu 25 g semințe la un litru de vin și 20 g alcool, care se filtrează și se iau 1—3 g pe zi în ceaiuri.

Tinctura de sămînță se prepară ca și cea de bulbi.

Pentru calmarea mucoasei gastrice se mai poate adăuga preparatelor de mai sus cîte 10 picături alcoolatură de zîrnă. Semințele sînt preferabile bulbilor, deoarece aceștia se păstrează mai greu și au însușiri care pot varia pe o scară largă.

Homeopații folosesc tincturi extrase din bulbi și semințe, în reumatism, gută, enterită, endo- și pericardită, inflamații renale, urmări ale reumatismului sau scarlatinei, hidropizie, catar gastric.

În medicina veterinară se folosește intern oximelul în hidropizii, iar extern sub formă de fricțiuni în durerile reumatismale, hidropizii, precum și contra păduchilor.

Întrucît preparatele cu colhicină dau intoxicații pentru care nu există antidot, întrebuințarea lor se va face numai sub supravegherea medicală. Tratamentul mai îndelungat, spre exemplu în gută, se începe cu doze mici, care sînt mărite progresiv, pînă încep să se manifeste tulburări gastro-intestinale, care indică apariția intoxicației și care marchează totodată vindecarea accesului de gută. Tulburările intoxicației, asemănătoare cu cele din holeră, se caracterizează prin sete, senzație arzătoare în gură și în faringe, vărsături, apoi colici și diaree. Toxicitatea este mai mare la carnivore decît la ierbivore. Colhicina se cumulează în organism, ceea ce îi mărește pericolul toxic.

Moartea în intoxicațiile cu brîndușă de toamnă survine în 1—10 zile. Ca tratament se recomandă vomitive, diuretice, emoliente (lapte dulce, mucilagii), cărbune de lemn, tanin și se va face respirație artificială.

În brîndușa de toamnă se mai găsesc și alți alcaloizi ca demecolcină și un colhicozid, care împreună cu colhicina au acțiune citostatică în leucemiile mieloide cronice și în tumorile canceroase, mai ales ale pielii, avînd efect similar cu podofilotoxina. Colhicina acționează asupra cromozomilor, putînd fi folosită la vegetale pentru crearea de rase noi. Această proprietate a fost descoperită în 1935 de belgianul A. P. Dustin.

GHIMBIRUL — Zingiber officinale Roscoe.

(Fam. Zingiberaceae)

Este o plantă exotică din Extremul Orient (India etc.), de la care se folosește rizomul. S-a bucurat în trecut de mare faimă în tratamentul isteriei și în prevenirea ciumei. Astăzi i se recunosc însușiri aperitive, stomahice, antifebrile, stimulente, carminative și afrodiziace. Arabii o folosesc de asemenea în scop pectoral ca decocție concentrată sub formă de gargarism contra pierderii vocii prin răgușeală. Planta mai este folosită în preparate pentru întreținerea higienei gurii (pastă, apă de dinți).

În medicina veterinară intră în compoziția unor preparate cu care se facilitează combaterea infecundității.

Avînd gust puternic pipărat și arzător, ghimbirul se folosește mai cu seamă în Anglia, drept condiment la prepararea vînatului și a unor sosuri de pasăre sau pateuri. Intră de asemenea în formula de preparare a unui soi de bere foarte apreciată.

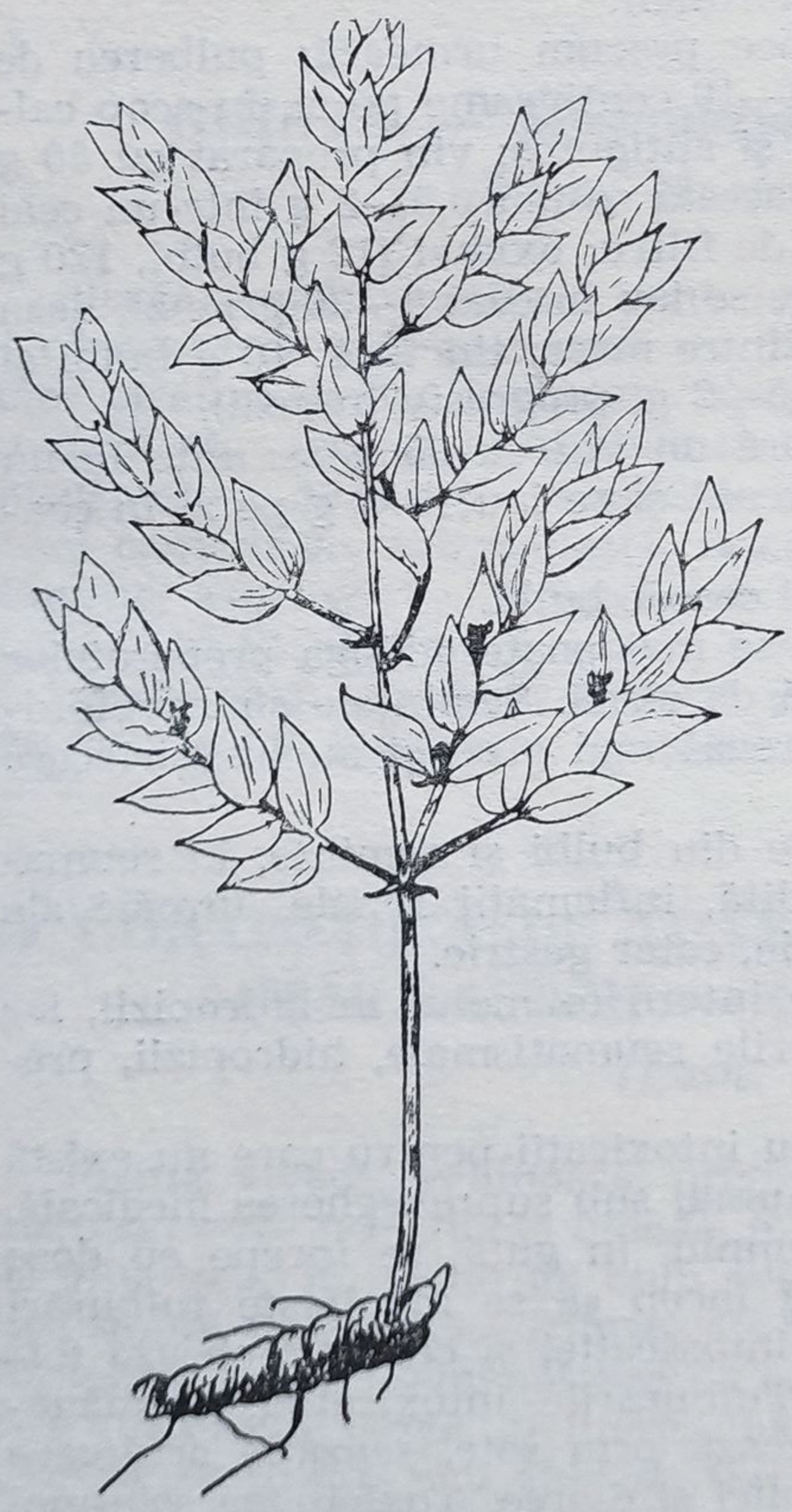

Ghimpele

GHIMPELE — Ruscus aculeatus L.

(Fam. Liliaceae)

Numit și *mirt sălbatic*, ghimpele, declarat monument al naturii, este un mic arbust, cu ramuri lățite, verzi, asemănătoare frunzelor, înalt de 0,30—0,90 m. Frunzele sînt reduse la niște solzișori, iar florile, albe-verzui și violacee, sînt grupate pe fața superioară a tulpinilor lățite și apar din septembrie pînă în aprilie.

Fructele, de mărimea boabelor de mazăre, sînt bace roșii. Planta are un rizom tîrîtor, cenușiu-gălbui și rădăcini subțiri de aceeași culoare. Declarat monumente al naturii, ghimpele se întîlnește în sudul țării, crescînd sporadic prin păduri, tufișuri, terenuri pietroase, pînă la 700 m altitudine. Poate fi și cultivat.

În scop medical, se folosesc frunzele, dar mai ales rizomul, cenușiu-gălbui și rădăcinile, care se recoltează toamna sau primăvara în martie și se usucă în fragmente lungi de 5—10 cm; ele emană un slab miros de terebentină și au gust dulceag, apoi amar. Drogul conține un ulei esențial, saponozide, o rezină, calciu, potasiu și este aperitiv, sudorific, dar mai ales diuretic, cu rol în gută, boli ale aparatului urinar, inclusiv gravela urică, în hidropizie, edeme, ascită, clorază, icter, tulburări de menopauză, hemoroizi. Frunzele sînt antifebrile, avînd însușiri antiinflamatoare, antiexudative și, fiind în același timp ca și rizomii, un stimulent al musculaturii netede din pereții venelor, înlătură pericolul trombozelor și ajută la vindecarea flebitelor și varicelor.

Intern, se întrebuințează decocția 20—50 g rizom la litru, fierbîndu-se 15—20 minute. Din această decocție se iau 3—4 cești de ceai pe zi. Decocția, spre a căpăta un gust mai plăcut, se va aromatiza cu fenicul.

Din rizomii și rădăcinile de ghimpe, pătrunjel, fenicul sălbatic, sparanghel și țelină, se prepară un sirop cu rol diuretic.

Extern, se introduc în rect contra hemoroizilor supozitoare preparate din rizom. Decocția de mai sus poate fi utilizată și în tratamentul ulcerelor, făcîndu-se loțiuni și aplicîndu-se comprese.

GHIMPELE STELAT — Centaurea calcitrapa L.

(Fam. Compositae)

Este o plantă bianuală, care crește pe terenuri calcaroase, mai rar pe cele silicioase, pînă la altitudinea de 1 000 m, atingînd înălțimea de 0,20—0,50 m. Are o tulpină rigidă, ramificată chiar de jos, aspră-rugoasă, frunze verzui, puțin păroase, aspre, moi, penat sectate, flori roze-violacee, care apar în august-septembrie, tubulare, grupate în capitule mici, solitare, subsesile, numeroase, dispuse în panicule foioase; bracteele sînt prevăzute cu cîte un ghimpe lung, ascuțit, canaliculat și 4—6 spinuli. Fructele sînt achene alburii cu mici linii negre. Rădăcina este pivotantă, puternică, cu gust dulceag, spre deosebire de flori și frunze care sînt amare.

Medicinal, se folosesc frunzele, florile, fructele, rădăcina, sucul recoltat în timpul înfloririi. Toate acestea conțin o gumă, potasiu, principii amare, o rezină. Frunzele și florile au însușiri aperitive, antifebrile, tonice, vulnerare, iar rădăcinile și fructele sînt diuretice. Planta se folosește mai ales ca antifebril în decocție, fiartă 5 minute și infuzată 10 minute, din 30 g frunze și vîrfuri înflorite la litru, strecurată, cantitatea folosindu-se în 48 ore.

● GHINȚURA — Gentiana lutea L.

(Fam. Gentianaceae)

Plantă ierboasă, perenă, specifică terenurilor bogate în humus din poienile și pajiștile alpine, între 700—2 400 m altitudine. Tulpina ramificată are o lungime pînă la cîțiva metri. În primii 10—20 ani, planta posedă numai frunze bazale, dispuse în rozetă. Frunzele tulpinale sînt opuse, ovale și ascuțite, cu 5 nervuri; deasupra inserției lor se ascund florile galbene-aurii, care apar în iulie-august. Fructul este o capsulă ovoidă bivalvă, conținînd numeroase semințe. Planta trăiește pînă la 60 ani și este declarată în țara noastră monument al naturii. De la ea se recoltează rizomii și rădăcinile toamna, după ce planta a împlinit 10—15 ani. Drogul are o culoare galbenă, miros specific, gust foarte amar, căci conține glicozizi amari (gentiopicrină etc.), iar în plus tanin, un alcaloid, vitamina C, pectină, substanțe colorante, o esență, glucide. Folosită din Antichitate ca stomahică, iar apoi ca antifebrilă, ghințura este considerată și acum ca antianemic, vermifug, coleretic, tonic amar și aperitiv desăvîrșit, lipsit de toxicitate sau acțiune iritantă în doze obișnuite; în doze mari și în cure prelungite însă, dă unele tulburări manifestate prin beție și narcotism. Ca stimulent digestiv și ca tonic general, ghințura mărește pofta de mîncare și puterea de apărare a organismului, făcînd să crească numărul globulelor albe. Totodată ea are acțiune contra îmbătrînirii. Ca vermifug, ea a fost folosită uneori contra ascarizilor și oxiurilor. În genere, ghințura se recomandă în gastritele cronice cu tulburări funcționale și secreție scăzută, în lipsa poftei de mîncare, în bolile de ficat și căi biliare, în cloroză, convalescență după boli îndelungate, astenie, în gută, febre intermitente, oboseală, boli de splină, slăbire.

În țara noastră fiind interzisă recoltarea ghințurei, ea poate fi înlocuită cu *Gentiana punctata L.* sau cu drog de import. În prezent se fac culturi de ghințură în regiunile muntoase.

Intern, ghințura se folosește sub formă de macerație preparată din 3 g drog uscat peste care se toarnă o cană de apă fierbinte și se lasă în contact 4 ore, apoi se bea toată înainte de masă, procedeu care se repetă cîteva zile la mesele principale. Întrucît macerația este foarte amară, se preferă administrarea drogului ca pulbere, 1—3 g pe zi, în cașete. Se poate face și infuzie sau decocție cu 3—5 g plantă la litru, din care se ia cîte o ceașcă de ceai, cu o jumătate de oră înainte de mese. Tinctura se prepară prin macerarea timp de 8 zile a 20 g drog mărunțit la 100 ml alcool de 70°, din care se iau înainte de mesele principale cîte 15—20 picături.

Vinul de ghințură se prepară prin macerarea timp de 10 zile a 30—40 g ghințură uscată la un litru de vin alb, din care se ia cîte un păhărel înainte sau după mese. Macerarea se poate face și cu țuică sau rachiu de drojdie. După macerare, vinul sau țuica se îndulcesc cu 100—200 g zahăr la litru. Decocția forte, 20—40 g la litru, se folosește ca lavment în oxiuroză.

La copiii de 10—12 ani se dă înainte de mese cîte 5—10 picături de tinctură de gențiană, o linguriță de vin sau 3—4 lingurițe de sirop, pre-

parat din 10 g ghinţură mărunţită, infuzată şi macerată 6 ore, într-un litru de apă, după care se strecoară şi stoarce, adăugîndu-se 1 kg zahăr şi fierbîndu-se la foc domol pînă se face sirop. Se strecoară şi se pune la sticlă.

Ghinţura poate fi folosită şi în asociere cu coajă de portocală amară, chinină sau revent.

Nu se vor depăşi dozele, nici prelungi curele cu plantă.

Extern, decocţia de rădăcină 100 g la litru are rol cicatrizant pentru plăgile de rea natură. Infuzia 50 g la litru se foloseşte în loţiuni călduţe pe zonele cu efelide; nu se va utiliza infuzie mai veche de 2 zile.

Ghinţura se întrebuinţează şi în medicina veterinară sub formă de pulbere amestecată cu pochivnic, angelica, iarbă mare, turtă (carlina), administrîndu-se în tulburări digestive. La bovinele convalescente şi slăbite, se dă cîte o mînă pe zi, în uruieli, din amestecul a cîte 40 g ghinţură, frunze de izmă, flori de arnica, tocate şi pulbere de obligeană.

Alte specii înrudite: *G. punctata L.*, avînd flori galbene punctate cu violet sau brun. *G. purpurea L.*, de obicei cu flori roşii; *G. acaulis L.*, *G. cruciata L.* etc., au aceleaşi însuşiri ca şi ghinţura propriu-zisă.

GHIOCELUL — Galanthus nivalis L.

(Fam. Amaryllidaceae)

Plantă ierboasă, vivace, avînd un bulb subteran oval, două frunze liniare întregi şi o tulpină cu o singură floare în vîrf, albă şi aplecată, meliferă. Fructul este o capsulă. Creşte prin păduri şi pe pajişti, înflorind primăvara foarte de timpuriu. Bulbul de ghiocel conţine mai mulţi alcaloizi, dintre care cel mai important este galantamina, cu efect stimulent asupra musculaturii şi respiraţiei, avînd rol şi în scăderea tensiunii sanguine. Substanţele active se extrag în fabricile de medicamente pentru obţinerea unor preparate folosite în tratamentul sechelelor lăsate de paralizia infantilă. Bulbii cruzi sînt vomitivi şi diareici, iar fierţi, în cataplasme, au rolul de a grăbi maturarea şi rezoluţia abceselor.

Un alt ghiocel, numit şi *ghiocelul bogat — Leucojum vernum L.*, care creşte pe pajişti umede, are însuşiri similare. Bulbii de la ambele specii, dar mai ales de la ultima, pot da intoxicaţii.

GHIZDEIUL — Lotus corniculatus L.

(Fam. Leguminosae)

Ghizdeiul creşte spontan prin fîneţele naturale, pe lîngă păduri, prin şanţuri, dar este şi o preţioasă plantă vivace, cultivată pentru nutreţ şi meliferă. Ajunge la înălţimea de 0,30 m, are frunze trifoliate şi flori galbene aurii, iar către vîrf stacojii. Păstăile sînt dispuse sub forma unui picior de găină.

Ghizdeiul

În scop medicinal, se folosesc florile care prin uscare se înverzesc și care conțin cumarină, flavonoide și un compus cianogenetic. Ele au acțiune calmantă asupra sistemului nervos, sedativă, antispasmodică, anticoagulantă (datorită cumarinei) și într-o mai mică măsură, narcotică, diminuînd stările anxioase și aducînd un somn liniștit, reconfortant, din care trezirea se face în stare nervoasă normală. Au rol în excitații nervoase, depresiune, angoasă, nevroză astenică, palpitații nervoase, ameteli, agitații în somn, convalescență după boli acute, flebite (ca anticoagulant).

Planta se administrează sub formă de infuzie concentrată de 80—100 g la litru, lăsîndu-se în contact cu apa fierbinte 10 minute. Se strecoară și se iau 3 cești de ceai pe zi, din care 1—2 la culcare, seara, timp de 10 zile în depresiune, nevroză astenică, ameteli, insomnii; în angoasă și nervozism, se folosește infuzia 40 g la litru, cîte o ceașcă după cele 2 mese principale, timp de 10 zile, iar în palpitații infuzia din amestecul: 30 g flori de ghizdei și 10 g flori de portocal dulce la litru, cîte un ceai la nevoie.

Se mai preconizează extractul fluid, cîte 50 picături, de 3 ori pe zi.

GINSENGUL — Panax ginseng C. A. Meyer.

(Fam. Araliaceae)

Plantă rară, vivace, originară din Manciuria, Nepal, Japonia și Coreea, unde crește spontan, în locuri umede și întunecoase, din munții împăduriți. Avînd mare faimă la chinezi, ginsengul a fost considerat de-a lungul veacurilor de aceștia ca medicament universal, de la denumirea științifică a plantei „Panax", derivînd cuvîntul panaceu, leac căutat în Evul mediu ca remediu al tuturor bolilor.

În medicină se utilizează numai rădăcinile, lungi pînă la 1 metru, bifurcate și al căror miros se aseamănă cu cel de angelica, gustul fiind mai întîi amar, apoi dulce. Rădăcinile au forme de coapse omenești.

Drogul de ginseng este înzestrat cu deosebite însușiri fortifiante, digestive și stimulente, fiind eficace în anemii, hemoroizi, tuberculoză, reumatism, colită, boli febrile, cataractă, surmenaj, astenie nervoasă, hipotonii, stări depresive, lipsa poftei de mîncare etc. El conține acid

panaxic, glicozide, saponozide, vitaminele B1 și B2, ulei volatil și substanțe steroide, înrudite cu hormonii sexuali, fiind considerat ca unul din cele mai renumite afrodiziace, licoare a tinereții și a vieții îndelungate, apt în același timp să combată sterilitatea. Se folosește sub formă de vin întăritor, pastile sau ca lamele care se adaugă la ceaiuri aromatice sau la apă îndulcită, după care ceaiul sau apa se încălzesc mai multe ore la baia de apă și se ia dimineața pe nemîncate, precum și seara la culcare.

O plantă asemănătoare *(Panax quinquefolium)*, descoperită în Canada, crește și este cultivată în Statele Unite ale Americii. Această specie nu conține substanțe afrodiziace.

GIPSARIȚA

(Vezi Ipcărigea)

GLĂDICEA, PLĂTICA — Gleditschia triacanthos L.

(Fam. Leguminosae)

Este un arbore înalt de 25—30 m, prevăzut cu spini ramificați, cultivat ornamental și pentru garduri vii. Spinii ating 20 cm pe trunchi și 10—12 cm pe ramuri. Frunzele sînt compuse din 16—30 foliole ovale, dispuse pe două rînduri. Florile mici și verzui formează ciorchini drepți, unele fiind femele, altele mascule, cu miros plăcut și foarte melifere.

Planta a fost adusă în Europa din Canada răsăriteană, pe la anul 1700, de către botanistul german J. Gleditsch, de la care îi vine și numele. Fructele sînt păstăi a căror pulpă se folosește contra catarului pulmonar.

Planta conține în frunze un alcaloid inactiv și 2 substanțe active (hipoxină și o substanță gumoasă vaso-depresoare, acționînd asupra mușchilor din pereții vasculari și asupra celor striați, ceea ce duce la micșorarea stărilor de oboseală).

GLOBULARIA VULGARIS L. sin. G. Willkomii Nym. sau G. Linnaxi Rouy.

(Fam. Globulariaceae)

Plantă ierbacee, vivace, cu frunze întregi alterne, coriace, persistente, formînd deseori o rozetă bazală, verde roșcată, din care pleacă mai multe tije înalte de 0,10—0,40 m, purtînd de-a lungul lor frunze mici, ascuțite, iar în vîrf cîte un capitul de flori albastre cu diametrul de 0,5—1,5 cm. Înflorește în aprilie-iunie. Fructele sînt achene. Crește pînă la altitudinea de 1 500 m, fiind întîlnită pe terenuri calcaroase, pietroase, uscate, pe pîrloage etc.

Globularia conține un glucozid, globularina, care prin hidroliză se descompune în glucoză și o rezină globularetina, o substanță galbenă, vitamina C, substanțe mucilaginoase, rezinoase, acizi (tanic, cinamic) etc. Globularina izolată, în doze mari (peste 0,60 g), devine toxică, producînd tulburări cardiace, palpitații, amețeli, tremurături, senzație de frig, du-

reri de cap și de membre; în doze mici (0,15 g) oprește denutriția, chiar 4—5 zile după administrare.

Medicinal, se poate folosi întreaga plantă, dar mai ales frunzele, care emană un miros puternic și au gust amar, cu rol purgativ, tonic amar și stomahic, colagog, excitant, diuretic, sudorific, slab antifebril și cu acțiune împotriva incontinenței urinare. Planta dă o purgație neiritantă, pe cînd globularetina singură provoacă dureri epigastrice și congestii rectale. Globularia, deși are gust amar, poate înlocui siminichia cu succes. Ea se recomandă în constipații pronunțate, persistente, în hiperaciditatea stomacală, în autointoxicațiile acute și mai cu seamă în reumatismul articular, sub orice formă evolutivă, în gută, sciatică, febră de natură artritică etc.

Infuzia 40—55 g la litru se ia în hiperaciditate, cîte o ceașcă de ceai înainte de mese. Decocția (10 minute) cu 30—35 g la 1/2 litru se poate administra ca purgativ, iar decocția 35 g la litru, cîte un pahar dimineața, timp de 2 luni, este antireumatică. Din frunze se prepară o substanță colorată, galbenă.

O altă specie este *Globularia alypum L.*, care crește în regiunile mediteraneene, cu flori albastre, frumos mirositoare, avînd însușiri identice cu G. vulgaris, dar mai puternice. Se întrebuințează infuzia 30—40 g la litru, decocția 20—30 g la litru fiartă 10 minute și un produs denumit *prazoid* (combinație de mai mulți glucozizi) cu efect în artritism, gută și reumatism, luat la început în doză de 10 picături în puțină apă, apoi crescînd cu 2 picături pe zi pînă la 40.

GOEMONUL

(Vezi Varecul)

GOMENOLUL

(Vezi Niaouli)

GORUNUL

(Vezi Stejarul)

GRINDELIA — Grindelia robusta Dun.

(Fam. Synantheraceae)

Plantă care crește în Statele Unite (mai ales în California), cu frunze alungite, dințate și păroase, ajungînd pînă la 0,80 m înălțime; face o floare mare galbenă, asemănătoare celei de floarea-soarelui. Toată planta este lipicioasă. Conține o rezină balsamică, cu miros de terebentină, avînd rol antiastmatic, antispasmodic, expectorant, antitusiv și tonic cardiac.

Intern, se folosește în bronșitele cronice emfizematoase, în astm și dispnee, ca extract fluid în doză de 0,6—4 g, sau de tinctură 1/5, în doză de 2—8 g pe zi.

Extern, are rol antiinflamator.

În medicina veterinară, grindelia se indică la cîini, în bolile respiratorii, ca infuzie 10 g vîrfuri înflorite la 0,5 litri apă, pentru 2 zile.

GRÎUL — Triticum sativum Lam. sin. T. acetivum L. sau T. vulgare Vill.

(Fam. Gramineae)

Plantă cultivată pe scară întinsă, încă din paleolitic, de la care se obțin semințele de înaltă valoare alimentară. Ele conțin amidon (64%), apă, substanțe azotate, zahăr etc. În scop medicinal se utilizează mai mult tărîțele care nu sînt altceva decît învelișul grăunțelor, bogat în celuloză. Ele se recomandă contra constipației și colitelor membranoase, luîndu-se în timpul meselor cîte o lingură, pulverizate, în puțină marmeladă, sau apă îndulcită cu miere, sau după mese cu cîteva prune uscate sau compot. Un alt procedeu este a se consuma la masă pîine neagră, bogată în tărîțe. Decocția preparată cu un pumn de tărîțe la litru se recomandă în tuse, guturai rebel, febră. Tărîțele de grîu au în componența lor mult magneziu, din care cauză li se atribuie un rol și în prevenirea cancerului. Apa de tărîțe, preparată fierbînd o mînă de tărîțe în doi litri apă, pînă scade la jumătate, la care se adaugă 3—4 gălbenușuri crude, se administrată cîte 200—250 ml la 4—5 ore, în lavmente, s-a dovedit foarte eficace în dizenteria persistentă și în tenesmele dizenterice.

Extern, se aplică săculeți cu tărîțe încălzite, pe locuri dureroase reumatice, articulare, cu junghiuri, dureri de stomac, colici vîntoase sau nervoase și în asfixia prin înecare în apă, pentru a se readuce la normal circulația. Săculeții se schimbă cît mai des. Cataplasmele cu tărîțe și decocție de sămînță de in sînt de asemenea indicate în scop emolient și calmant.

Grăunțele de grîu constituie un remediu popular foarte eficace contra pecinginei (impetigo). În acest scop se pune pe o tablă de fier înroșită în foc o mînă de grăunțe de grîu, care după cîteva secunde exprimă un lichid cu care se unge de 2 ori pe zi, timp de cîteva zile, zonele corpului afectate.

Fiertura strecurată de grăunțe de grîu, orz și ovăz este un reconfortant de prim ordin pentru convalescenți. Ea se va folosi însă numai proaspătă.

Făina de grîu atenuează inflamațiile și reacția febrilă din erizipelul situat la față, prin pudrare, bineînțeles recurgîndu-se și la medicația antistreptococică cu sulfamide sau antibiotice. Pe plăgile de erizipel, ca și pe escoriații, abcese, arsuri, se pun cataplasme preparate cu făină și apă călduță sau lapte dulce, schimbîndu-se înainte de a se înăcri. În afecțiunile cronice de piele se fac băi generale, adăugîndu-se în apa de baie 1—2 kg făină și mestecîndu-se bine.

Amidonul obținut din boabele de grîu este un aliment ușor, care ajută în convalescențe și potolește totodată iritațiile digestive în caz de

diaree și dizenterie. El se poate lua intern ca decocție 8—15 g la litru sau în lavmente, folosindu-se decocția 15—30 g la litru. Amidonul este de asemenea o contraotravă în intoxicațiile cu iod. Extern, ca pudră sau pomadă, amidonul este calmant în eczeme, intertrigo, inflamații diverse ale pielii. Fiert cu glicerină, el constituie o bună cremă de față.

Dextrina, obținută din grîu, constituie o pudră calmantă și astringentă, folosită în bolile de piele. Ea servește și la prepararea bandajelor.

Glutenul este partea cea mai hrănitoare a grîului, căci conține 15—19% azot; el face ca făina să se transforme prin dospire și coacere. Pîinea de gluten se recomandă în hrana diabeticilor. Glutenul mai poate fi preparat sub formă de prăjituri (125 g unt, patru gălbenușuri crude și un kg de gluten).

După boli grele, cînd stomacul este foarte slăbit, bolnavul poate fi hrănit cu o decocție de gluten 30—60 g la litru.

Germenii de grîu sînt foarte bogați în substanțe nutritive (proteine 40%, amidon 13%, grăsimi 12%, pentosani, zahăr reductor, celuloză), elemente minerale și vitamine (A, B, E, P). Ei au un important rol nutritiv și mineralizant. Pentru menținerea sănătății și pentru a mări rezistența organismului, se recomandă a se lua la masa de prînz cîte o linguriță de grîu muiat în apă rece 2—3 zile sau rîșnit la mașina de cafea, mestecîndu-se bine în gură.

Aluatul dospit, cu drojdie de bere, întins pe o pînză și presărat cu pulbere de cantaridă, ușor umectată cu oțet, constituie un bun vezicant. În amestec cu bere veche, poate fi folosit pentru cataplasme în vederea maturării abceselor.

Pîinea integrală este laxativă și reconfortantă, dar greu de digerat. Pîinea neagră este tot laxativă, avînd și un gust mai plăcut. Frigînd pe plită bucăți de pîine neagră și infuzîndu-le 30 minute cu apă fierbinte într-un vas acoperit, se obține o băutură ideală pentru bolnavii de febră tifoidă.

Pe panariții, abcese, răni, se pot aplica bucăți de pîine neagră, muiate în apă rece, sau cataplasme cu miez de pîine muiat cu apă, lapte sau decocții de nalbă, sămînță de in etc. Excesul consumului de pîine și mai ales de miez, după vîrsta de 40 ani, predispune la obezitate, enterite, acnee, intertrigo, cuperoză, congestii ale feții. Diabeticii și obezii nu vor consuma mai mult de 150 g pîine pe zi, femeile mai mult de 400 g, iar sedentarii și cei care nu muncesc manual, mai mult de 500 g pe zi.

Din tărîțele de grîu se prepară de asemenea borșul, cunoscut în alimentație și care este în același timp o băutură tonifiantă și răcoritoare.

Extern, se fac clisme emoliante cu fiertură de tărîțe, 100—200 g la litru, ținută în clocot 10 minute. Loțiunile cu o asemenea fiertură se recomandă contra iritațiilor pielii, produse de vînt, soare, frig.

Contra iritațiilor și pruritului pielii se mai indică băi generale cu decocție dintr-un kg tărîțe la 0,5 litri apă, care se adaugă în apa de baie sau se ține în baie un săculeț cu tărîțe care se agită și se stoarce în timpul îmbăierii.

În medicina veterinară, tărîțele de grîu se recomandă în hrana cailor cu reumatism. Grăunțele se indică în hrana păsărilor (curci, gîște, găini) și a caprelor, la care combate sterilitatea.

GRÎUȘORUL

(Vezi Untișorul)

GREGHETINUL — Geranium pratense L.

(Fam. Geraniaceae)

Specie perenă, ierbacee, înaltă de 0,30—0,80 m, avînd un rizom lung și gros și tulpină ramificată, adesea cu aspect de tufă. Frunzele sînt divizate sub formă de palmă cu 7 lobi înguști, liniar-oblongi. Florile au petale albastre, azurii, liliachii sau albe, care prin uscare devin purpurii. Fructul, capsulă, are aspect de cioc alungit. Planta înflorește în iunie-iulie, fiind întîlnită prin livezi, fînețe umede și umbroase, pe pajiști și poieni, la marginea pădurilor etc.

În medicină, se folosesc rădăcina și rizomul, care se recoltează în septembrie-octombrie și care se iau sub formă de pulbere, 5 g pe zi, infuzie sau decocție 25—30 g la litru, cîte 3 cești de ceai pe zi, în calculoza vezicală și uretrală, în diareea cronică, hemoragiile interne, avînd rol diuretic, astringent, hemostatic.

Extern, cataplasmele cu rădăcini și rizomi zdrobiți se folosesc pentru calmarea durerilor din hemoroizi și pentru cicatrizarea rănilor.

GROZAMA

(Vezi Drobița)

GULIA — Brassica rapa (L) Metzg.

(Fam. Cruciferae)

Se aseamănă cu broajba. Uleiul produs de rasele oleaginoase este analog cu cel preparat din semințele de broajbe, ca rol medicinal. Pulberea de semințe poate înlocui făina de muștar. Rădăcina este pectorală și emolientă, ca și cea de broajbă.

GURA LEULUI — Antirrhinum majus L.

(Fam. Scrophulariaceae)

Plantă ornamentală cultivată, cu flori foarte mari, divers colorate. I s-au atribuit în trecut însușiri stimulente și emoliente.

GURA LUPULUI — Scutellaria galericulata L.

(Fam. Labiatae)

Este o plantă vivace, înaltă de 0,20—0,50 m, cu tijele patrunghiulare, rigide, și frunzele oblongi, slab dințate, lungi de circa 3 cm și late de

10 mm, de un verde închis pe fața superioară și verde pal pe cea inferioară. Florile albastre-violete apar din iunie pînă în septembrie, fiind nectarifere, dar neaccesibile albinelor din cauză că au tubul corolei prea lung.

Planta (frunzele și florile) conține un glucozid — scutalerina, și acizi cinamic și fumaric.

În trecut, s-a folosit ca antifebril în paludism. Constituie de asemenea un bun stomahic, parfumat, sub formă de infuzie.

GUTUIUL — Cydonia oblonga Mill. sin. C. vulgaris Pers.

(Fam. Rosaceae)

Originar din Iran și Turcia, destul de răspîndit în țara noastră, gutuiul este de obicei cultivat în grădini și livezi, printre alți pomi. El are frunzele ovale, pufoase pe fața dorsală, florile roze, melifere și fructele (gutuile) cărnoase, galbene-aurii cînd ajung la maturitate. Din gutui se prepară dulceață, jeleu, pastă, marmeladă, sirop, lichior. Prin acțiunea astringentă, datorită taninului pe care-l conțin, gutuile au important rol antidiareic. Bogate și în pectină, ele fac mai tolerabilă acțiunea taninului, așa încît se poate recomanda în diareile convalescenților, copiilor, bătrînilor, oamenilor tuberculoși sau debili, în hemoroizii care sîngerează, hemoptizii, gingivite, stomatite, în relaxarea vaginului. Semințele, fiind mucilaginoase, au rol, administrate intern, în laringite, răgușeală, bronșite, iar extern în arsuri, degerături, crăpături ale buzelor și sfîrcurilor mamare, în hemoroizii inflamați. De asemenea, ele se mai folosesc la prepararea unor colire recomandate în conjunctivite.

Frunzele sînt ușor astringente, calmante și antifebrile. Sucul de gutui, îndoit cu apă și îndulcit, este răcoritor. Din sucul de gutui, prin fierbere cu o cantitate dublă de zahăr, se obține siropul. Preparatele din gutui păstrează toate însușirile acestora.

Intern, se folosește de obicei decocția obținută dintr-o gutuie mare, tăiată mărunt, cu un litru de apă sau vin roșu, fierbîndu-se pînă scade la jumătate; i se adaugă 50 g zahăr sau miere și se ia în 24 ore, ca antidiareic și contra colicilor. Tot în scop antidiareic, se poate lua decocția de frunze, 30 g la litru, 3 cești de ceai pe zi. Ceaiul de sîmburi se prepară dintr-o linguriță de sîmburi nezdrobiți la o ceașcă de apă fierbinte, infuzîndu-se 10—15 minute, strecurîndu-se și îndulcindu-se cu miere.

Extern, decocția de gutui preparată ca mai sus, ca și macerația (10 zile), 100 g la litru în vin, se utilizează cu acțiune astringentă și hemostatică, macerația recomandîndu-se mai mult sub formă de gargarisme în stomatite, gingivite, afte, faringite, angine. Macerația din coji de gutui sau gutui uscate în alcool de 40° timp de 10 zile, se recomandă sub formă de comprese contra ridurilor de pe față și gît. Decocția de frunze 100 g la litru se folosește în loțiuni astringente și calmante. Decocția, preparată cu 5 g frunze la litru și fiartă 5 minute, se indică sub formă de irigații în leucoree. Cu infuzie de frunze se pot face băi sedative.

Frunzele de gutui singure sau în amestec cu frunze de afin, mur, zmeur, frag și măceș, pot servi la prepararea unui ceai alimentar.

Siropul de gutui, amestecat în părți egale cu alcool de 40°, luat cîte un păhărel înainte de mese, are rol aperitiv și digestiv.

O specie înrudită este *gutuiul japonez — C. japonica Pers.*, înalt de circa 3 m, care face flori de un roșu aprins, roze sau albe, emanînd un ușor parfum de violete. Din fructele lui se prepară un jeleu astringent. Cu ele se aromatizează unele lichioruri, servind și la prepararea de parfumuri.

HAMAMELIS — Hamamelis virginiana L.

(Fam. Hamamelidaceae)

Este un arboraș asemănător alunului, care crește prin pădurile umede din America de Nord, fiind aclimatizat și la noi. Are frunze mari, ovale, dințate, alterne. Florile lungi, filiforme, spiralate, cu 4—5 petale galbene, sînt grupate la subțioara frunzelor și apar după căderea acestora, către iarnă. Fructele, capsule lemnoase, se maturizează vara. Arborașul ajunge la 3—6 m înălțime.

În medicină, se folosesc frunzele, recoltate toamna, și scoarța. Drogul este amar și astringent. El conține tanin specific, saponină, ulei volatil etc., avînd însușiri astringente și vaso-constrictoare. Apa distilată de hemamelis este astringentă și tonică.

Intern, planta se recomandă în afecțiunile venelor (varice, hemoroizi, sechele după flebite), în stările congestive ale uterului și prostatei, în congestii pasive, diaree etc. Se folosește ca decocție 20 g la litru (care se ia în 24 ore), sau sub formă de tinctură, extract fluid etc.

Extern, apa de hamamelis dă rezultate bune în cuperoză și în erupțiile congestive ale feței. De asemenea, loțiunile oculare pe bază de hamamelis întrețin prospețimea ochilor. Loțiunea de hamamelis preparată cu alcool de 50°, fiind astringentă, constituie o excelentă apă de bărbierit. Ea se folosește înainte de săpunit, făcînd ca perii să se îndrepte și să fie tăiați mai ușor.

În medicina veterinară, se recomandă la cățele, ca decocție de frunze uscate 5 g la litru pentru o zi, îndulcită și filtrată, în hemoragii genitale. Cu decocția 10 g la 100 ml apă se freacă mamelele pentru a opri secreția laptelui, în timpul înțărcării.

HAMEIUL — Humulus lupulus L.

(Fam. Canabinaceae)

Este o plantă vivace care crește spontan, dar se și cultivă, fiind folosită mai ales la fabricarea berei. Pe tulpinile agățătoare, înalte de 5—7 m, acoperite de asperități, cresc frunze de un verde palid, opuse, pețiolate, dințate, păroase, divizate în 3 sau 5 lobi. Florile sînt verzi-gălbui cele mascule, dispuse în racem, iar cele femele în amenți pedunculați, formînd conuri în ciorchini acoperite de o pulbere fină, rezinoasă, cu miros de cînepă și cu gust amar. Planta înflorește în iunie-septembrie și se găsește pe lîngă ape curgătoare, garduri, păduri, zăvoaie, întovărășind aninii.

În scop medicinal, se utilizează conurile culese cînd sînt verzi sau galbene-verzui (septembrie—octombrie) și nu se vor păstra prea mult timp. Ele conțin un glucozid, un ulei volatil-lupulin, substanțe estrogene, rezine, glucide etc. și au acțiune antalgică, tonică, diuretică, antiscorbu-

tică, antiseptică, antifebrilă, depurativă, aperitivă, digestivă, sedativă și chiar hipnotică, antihelmintică, anafrodiziacă. Hameiul este un echilibrant al sistemului nervos, fiind recomandat în tulburările nervoase în general și mai ales în cele provocate de vîrstă, ca și în tusea spasmodică. În scop sedativ, el se recomandă în menstruațiile dureroase, nevralgii, migrene, nervozism, eretism genital, blenoragie, priapism, spermatoree, onanism, tulburări sexuale de origine nervoasă cu insomnii.

Ca diuretic puternic, hameiul provoacă eliminarea acidului uric și purifică sîngele, ficatul, splina, în caz de îmbolnăvire a acestora. Ca tonic și stomahic amar, hameiul este folosit eficace în lipsa poftei de mîncare, anemie, rahitism, cloroză, limfatism, gută, asimilație defectuoasă. El calmează durerile de stomac din hiperaciditate și scade secreția crescută a acestuia în acid clorhidric; calmează chiar durerile din ulcerul stomacal și combate insomniile provocate de durerile reumatismale. Bun stimulent al stomacului și ficatului, calmant al nervilor și inimii, al tusei spasmodice și astmului nervos, hameiul este considerat ca un foarte bun remediu al sistemului nervos. El posedă în plus și proprietăți antimicrobiene, mai ales tuberculostatice. Totodată el combate efectele nicotinei, între el și nicotină existînd antagonism. În doze mari, hameiul provoacă vomizări, dureri ale inimii, încetinirea circulației sanguine, tulburări ale vederii cu dilatarea pupilei, tulburări intestinale.

Planta poate provoca unele tulburări la culegătorii de conuri: iritații ale mucoaselor, oftalmii, conjunctivite, tulburări nervoase, dureri de cap, somnolență, toropeală, iar la femei determină menstruații anormale, care apar la cîteva zile după începerea muncii de culegere, indiferent de momentul ciclului, fenomen explicabil prin faptul că hameiul conține 2—3 mg substanțe estrogene la 100 g conuri.

Intern, conurile de hamei se administrează sub formă de infuzie 15 g la litru, ca aperitiv și stomahic și 40 g la litru ca sedativ, cantitatea luîndu-se în 24 ore. Decocția de frunze și rădăcini 20 g la litru, cîte 3 cești de ceai pe zi, între mese, este diuretică și depurativă.

Lupulinul, preparat farmaceutic, se ia sub formă de pulbere, 1 g în scop calmant și 2 g pe zi ca hipnotic, administrat seara. El se găsește în praful galben de pe conuri și conține 55% rezină, o esență, tanin, principii amare etc.

Conurile de hamei se pot asocia cu rădăcină de valeriană și frunze de roiniță, în părți egale, făcîndu-se infuzie din 2 linguriță la o ceașcă și luîndu-se 2 cești de ceai pe zi.

Tinctura (o parte conuri și 2 părți alcool), în doză de 1—6 g pe zi, în ceaiuri sau apă îndulcită, se ia ca tonic și somnifer. Se mai poate prepara un ceai calmant și hipnotic din flori de tei, flori de levănțică, rădăcină de valeriană și conuri de hamei, cîte 10 g, semințe de anason și vinariță, cîte 5 g, totul infuzat la o ceașcă de ceai, care se ia seara la culcare.

Extern, conurile cu care se umple perina de dormit provoacă somnul. Loțiunile cu infuzie de conuri 15 g la litru contribuie la buna întreținere a pielii.

Pulberea galbenă a conurilor, care conține lupulin, se folosește la prepararea berii, căreia îi dă amărăciune și aromă, caracteristice. Berea este un aliment bogat în substanțe azotate și săruri, mai valoros decît vinul. Ea are însușiri diuretice, dar predispune la obezitate. Fiind săracă în alcool, se recomandă ca băutură pentru convalescenți. Mugurii de hamei, bogați în vitamina C, se pot consuma alimentar ca sparanghelul.

În medicina veterinară, se dă cabalinelor cu icter 5 mîini de conuri pe zi, în mîncare. Mugurii se indică în hrana bovinelor cu indigestie sau meteorism, iar frunzele se folosesc în hrana oilor și caprelor (la care combate sterilitatea).

HOLERA

(Vezi Scaietele popii)

HREANUL — Cochlearia armoracia L. sin Armoracia rusticana Gaertn.

(Fam. Cruciferae)

Plantă vivace, înaltă de 0,5—1,5 m, cu rădăcină foarte groasă, ramificată, cărnoasă, lungă pînă la 1 m, cu gust și miros înțepător, care crește spontan și cultivată. Are frunzele mari, dințate și florile albe, uneori ușor roze, melifere. Rădăcina de hrean, foarte bogată în vitamina C și în săruri minerale, este de obicei singura parte a plantei care se folosește în scop condimentar și medicinal. Ea mai conține un heterozid sulfurat, identic cu cel din muștarul negru, în plus un glucozid (sinigrină), mirozină, zaharoză etc., bucurîndu-se de însușiri antiscorbutice, antianemice, aperitive, behice, diuretice, stimulente generale, expectorante, excitante, antigutoase, iar extern, revulsive.

Cele mai bune rădăcini se obțin de la plantele de 1—2 ani. Ele se folosesc în stare crudă, precum și uscate la soare sau într-un cuptor puțin încălzit. Hreanul tonifică stomacul și-i excită secrețiile. Ca puternic diuretic, se recomandă în hidropizie, anazarcă, albuminurie, gravelă, edem pulmonar, clorază, gută, reumatism, boli de piele, iar ca expectorant în bronșite catarale, guturai, astm, tuse, răgușeală, tuberculoză. El se mai indică în rahitism, stări de oboseală, astenie, congestii, pentru întărirea gingiilor și contra înțepăturilor de insecte. În scop tonic și antianemic, se ia înainte de mese cîte un pahar de vin alb sau bere în care se macerează timp de 24 ore 30 g rădăcini rase la litru. Se poate adăuga aceeași cantitate de lingurea. La copiii fără poftă de mîncare, limfatici, anemici, rahitici, se dă cîte o lingură pe zi din sucul preparat prin macerarea într-un borcan astupat a unei oarecare cantități de hrean proaspăt, tăiat în rondele și presărat cu zahăr.

Intern, în scop diuretic, expectorant etc., se folosește infuzia 20—30 g rădăcină la litru, lăsîndu-se să macereze după infuzare 12 ore. Se iau 2 cești de ceai pe zi, între mese. La copii, în răgușeală, guturai, bronșite, se poate da o lingură pe zi din siropul de suc preparat ca mai sus. Se poate administra și un preparat din 100—200 g hrean ras la 1 kg miere, din care se iau 3—5 linguri pe zi.

Extern, hreanul ras, amestecat cu apă călduță și aplicat local sub formă de cataplasme, are rol rubefiant, folosindu-se în bronșita acută, gripă, congestie pulmonară, dureri de cap și de dinți, nevralgii, sciatică, lumbago, dureri reumatismale.

Pulberea de hrean uscat se poate amesteca în proporție de 4 la 1 cu făină de muștar pentru cataplasme rubefiante. Pentru întărirea gingiilor

la cei cu fragilitatea acestora, se recomandă a se mesteca în gură puțină rădăcină uscată de hrean. Frunzele de hrean au de asemenea rol rubefiant , precum și contra înțepăturilor de insecte, prin frecături cu frunze strivite. Sucul de frunze crude se aplică pe arsuri și răni tăiate. Oțetul cu hrean se folosește în loțiuni contra petelor roșii de pe față și a pistruilor.

Hreanul este contraindicat la persoanele nervoase, la cele cu iritații digestive și la femeile însărcinate.

HRENIȚA

(Vezi Urda vacii)

● HRIȘCA — Polygonum fagopyrum L. sin Fagopyrum esculeutum Moench. sau Fagopyrum sagittatum Gilib.

(Fam. Polygonaceae)

Originară din Asia centrală și nordică, hrișca a fost adusă în Europa de tătari și turci. Este o plantă anuală, cultivată, ajungînd la 0,30—0,70 m înălțime, cu flori roze, fără petale, dar cu 5 sepale roze sau roșii. Fructele sînt de culoare neagră, semănînd cu jirul. Acestea conțin 55% substanțe amilacee, 11% substanțe azotoase, în plus substanțe grase, lecitină, dextrină, glutenină etc. Ele sînt foarte bogate în elemente minerale (calciu, fosfor, magneziu, potasiu etc.), precum și în complexul vitaminic B.

Grăunțele de hrișcă pot fi folosite în hrana omului și animalelor ca un aliment ideal. O astfel de hrană predispune la o stare de optimism, activează munca intelectuală și influențează în bine caracterul. Ea se recomandă pentru persoanele cu dispepsii, demineralizare, artritism, astenie, surmenaj intelectual, la bolnavii de enterite, cardio-renali, la femeile însărcinate, adolescenți etc.

Semințele de hrișcă, date în hrana vacilor de lapte, îmbunătățesc calitatea untului. Făina de semințe este fortifiantă pentru porci.

La animalele hrănite exclusiv sau predominant cu hrișcă, aceasta dă fenomene de fotodermatoză pe zonele cu pielea decolorată. Tulburările poartă numele de fagopirism și se caracterizează prin inflamații și mîncărimi ale pielii ca și în cazul consumului de sunătoare. Asemenea tulburări se produc numai dacă animalele stau în soare.

HURMUZUL — Symphoricarpus racemosa Michx. sin. S. alba Blake.

(Fam. Caprifoliaceae)

Arbust înalt de circa 1,50 m, cu frunze verzi-albăstrii, ovale, opuse, uneori lobate neregulat. Florile, melifere, în formă de clopoței cu 5 dinți, de culoare rozã, apar toată vara. Fructele sînt bace, albe, cu diametrul de

aproximativ 1 cm; ele dau aspect decorativ plantei care a fost introdusă în acest scop din America, la începutul secolului XIX, în Europa. Tijele și rădăcinile hurmuzului au acțiune diuretică și antifebrilă, folosindu-se ca pulbere în febrele intermitente.

B.C.U. ...

● HYDRASTIS CANADENSIS L.

(Fam. Ranunculaceae)

Plantă ierbacee perenă, care crește prin locuri umbrite și împădurite în Canada și Statele Unite ale Americii, dar se cultivă și în Europa (Austria, U.R.S.S. etc.). Se utilizează rizomii și rădăcinile care se recoltează toamna, avînd aspect noduros și culoare brună-cenușie. Pe secțiune, în lumina ultravioletă, drogul este fosforescent. Planta conține alcaloizi specifici: hidrastină, hidrastinină etc. Empiric, planta s-a folosit în tratarea ulcerelor, stomatitelor, inflamațiilor oculare și ca stomahic, combătînd atonia gastrică. El are acțiune vaso-constrictoare și hemostatică asupra uterului și asupra întregului sistem venos, precum și în prostatism.

Se utilizează ca tinctură, extract fluid și alcoolic sau clorhidrat de hidrastinină, la prescripția medicului.

IARBA AMORULUI — Plumbago europaea L.

(Fam. Plumbaginaceae)

Crește pe lîngă Marea Neagră, pe nisipuri și stînci, ca plantă vivace, înaltă de 0,30—1,20 m. Florile violete, dispuse în mici spice la vîrfurile ramurilor, apar în august—octombrie, semănînd în ce privește corola cu ciubotica cucului. Formează stufișuri de un verde închis, cu ramurile subțiri, striate, purtînd din loc în loc cîte o frunză lungă, ovală, ondulată și cu dințișori pe margini. Frunzele au cîte o urechiușă la bază, cu care înconjoară ramurile, cele de jos fiind mai înguste și cu pețiolul lung, iar cele superioare mici și de asemenea înguste.

Planta, dar mai cu seamă rădăcina, este iritantă, caustică, vomitivă, purgativă. Ea conține amidon, tanin, acid galic și plombagină (un glucozid).

Se folosește numai extern, sub formă de cataplasme de plantă proaspătă ca derivativ în migrene, reumatism, dureri de cap, lumbago, nevralgii, sciatică, avînd efect rapid, dar trecător. Rezultate mai bune are în tratarea ulcerelor atone și rănilor vechi, palide.

Contra scabiei la om și animale, s-a folosit un liniment preparat din 100 g rădăcină zdrobită sau rasă, fiartă cîteva minute în ulei fierbinte, mestecîndu-se cu o lopețică de lemn și strecurîndu-se apoi printr-o pînză. Se ia o parte din rămășiță într-o pînză subțire, se înmoaie în uleiul căldut, obținut prin strecurare și se unge pielea cu leziuni, timp de 3—4 zile la rînd. După aceste aplicări, apare o erupție care precede vindecarea. Rădăcinile mestecate în gură potolesc durerile provocate de cariile dentare.

IARBA CIUTEI — Doronicum austriacum Jacq.

(Fam. Compositae)

Înrudită cu arnica, iarba ciutei, care este o plantă vivace, înaltă de 0,60—2 m, se întîlnește pe marginea pîraielor, prin păduri rare și poieni umbroase din regiunea subalpină, între 600—1 600 m altitudine, preferînd terenurile silicioase. Are florile de un galben deschis, care apar în iulie—august, și frunze alterne. Rizomul nu formează tuberculi. Iarba ciutei este cultivată ca plantă ornamentală. Medicinal, se folosesc rădăcinile și rizomii care conțin inulină, avînd rol tonic, rezolutiv și cicatrizant. În trecut, s-a utilizat în amenoree, epilepsie, boli febrile, boli intestinale.

Planta poate înlocui tutunul, numindu-se și tutun sălbatic.

IARBA DULCE DE MUNTE, FERIGA DULCE, FERIGUȚA — Polypodium vulgare L.

(Fam. Polypodiaceae)

Este o ferigă cu frunze lungi de 0,20—0,50 m, coriace, la început în formă de cîrjă, decupate în 20—50 lobi alungiți, care au pe fața dorsală un praf gălbui, format din sporangii cu spori. Pețiolul este mai scurt decît frunza și se prinde de un rizom roșcat, gros, păros, tîrîtor, de grosimea unei tije de pană de gîscă, cu gust dulceag. Planta crește prin păduri, mai ales cele de stejar, pe stînci, pe ziduri, pe lîngă arbori sau pe copacii scorburoși, pînă la altitudinea de 2 000 m, avînd o înălțime de 0,10—0,50 m.

Însușirile medicinale care i se recunosc plantei încă din Antichitate se referă numai la rizom, care conține tanin, mucilag, lipide, săruri minerale, polipodină cu rol purgativ, manită etc. El este expectorant, laxativ, colagog, antifebril, vermifug. Rizomii se recoltează primăvara în martie—aprilie și toamna în septembrie—octombrie, uscîndu-se cu grijă la soare sau la umbră. Se folosește mai mult în medicina populară, contra guturaiului vechi, tusei cronice, bronșitei, icterului, limbricilor și oxiurilor, precum și în afecțiunile de ficat și splină. Ca laxativ, planta ajută în constipațiile cronice, colemie, gută, astm, reumatism.

Iarba dulce de munte se administrează sub formă de sirop sau decocție. Siropul se prepară din 100 g rizomi uscați, peste care se varsă 1,5 litri apă fierbinte, infuzîndu-se 6 ore; se strecoară, se adaugă o cantitate egală de zahăr, se fierbe rapid și se filtrează. Din sirop se ia 3—6 linguri pe zi, în scopurile arătate mai sus. Decocția se prepară din rizom zdrobit, 20—50 g la litru, care se fierbe 1/4 oră; i se adaugă 10 g rădăcină de angelica, se lasă la macerat 12 ore, se strecoară, se îndulcește cu miere și se ia cîte o ceașcă de ceai dimineața. În scop expectorant, se adaugă decocției de rizom inițială 2—3 frunze de izmă, semințe de anason sau de angelică, administrîndu-se cîte 2 linguri la fiecare oră. Contra viermilor intestinali se recomandă dimineața pe nemîncate o ceașcă de ceai din decocția de rizom 20 g la ceașcă, fiartă 2 minute și infuzată de seara pînă dimineața. Această doză este pentru adulți.

IARBA DE PĂDUCHI

(Vezi Nemțișorul)

● IARBA DE ȘOALDINĂ — Sedum acre L.

(Fam. Crassulaceae)

Este o plantă mică (0,05—0,12 m), ierbacee, vivace, care crește pe ziduri, acoperișuri, terenuri sărace și pietroase, cu flori galbene, melifere, care apar din mai pînă în septembrie și frunze scurte, ovoide, cu gust arzător și înțepător. Planta are acțiune toxică, provocînd inflamații ale tubului digestiv, cu vomizări și diaree. Terapeutic, se utilizează planta aeriană care conține malat de calciu, zahăr, rutină, mucilag, o rezină etc., fiind folosită intern ca diuretică, emeto-catartică, antiscorbutică și anti-epileptică, iar extern, ca rubefiantă, detersivă, anticanceroasă și contra bătăturilor. Folosirea internă se va face cu prudență, fiind contraindicată în caz cînd există inflamații sau iritații ale tubului digestiv și căilor urinare.

Acțiunea vomitivă a fost folosită pentru a preveni accesele de febre intermitente, contra scorbutului, în epilepsie, fie ca decocție, fie ca pulbere. Decocția se prepară astfel: o mînă de plantă proaspătă la un litru de apă, din care se ia cîte un pahar mic, cu o oră înainte de accesul prezumat al febrei, sau dimineața pe nemîncate, în scorbut, la 1—2 zile. Doza de pulbere este de 0,50 g în prima zi, putîndu-se crește progresiv pînă la 1,20 g, amestecată cu zahăr pulbere, amidon etc. Tinctura homeopatică se recomandă în fistulele anale.

Extern, planta zdrobită se aplică pe ulcere, plăgi gangrenoase, carcinoame, tumori nedureroase, umflături articulare, limfatice și ganglionare, favus, bătături, induratii ale pielii etc. Sucul este de asemenea utilizat în bătături și ca gargarisme în difterie.

O plantă înrudită este *Sedum album L.*, care crește sub formă de tufe pe ziduri, acoperișuri, avînd frunze cilindrice, obtuze, roșcate. Florile ei melifere apar toată vara. Planta are gust piperat. Se folosește alimentar în salate, iar medicinal ca răcoritoare și antiinflamatoare.

● IARBA FIARELOR — Vincetoxicum officinale Moench. sin. Cynanchum vincetoxicum (L.) Pers.

(Fam. Asclepiadaceae)

Plantă ierboasă, vivace, cu tulpina erectă, înaltă de 0,20—1 m, rămuroasă și cu frunze verzi, ovale sau cordat ovale (cele din mijloc), opuse, pețiolate. Din mai pînă în august dă flori mici albe, gălbui sau verzui, dispuse în glomerule. Crește prin păduri, tufișuri, zăvoaie, locuri pietroase și stîncoase, de la cîmpie pînă la munte. Fructele au formă de păstăi cilindro-conice, care conțin semințe ovoide, terminate cu un smoc de peri lungi, mătăsoși.

În scop medicinal, se utilizează rădăcinile recoltate în martie—aprilie sau septembrie—octombrie. Ele conțin saponine, rezine, o esență odo-

rantă, un glucozid (vincetoxină), asclepiadină. Aceasta se găsește și în semințe. Asclepiadina acționează asupra cordului de broască similar cu digitala și Strophantus. Planta are acțiune diuretică și depurativă, folosindu-se *intern* ca decocție 10—15 g la litru, fiartă 10 minute, cîte 2—3 cești de ceai pe zi sau ca macerație în vin, 20—30 g la litru, care se țin împreună cîteva zile, luîndu-se după strecurare cîte 2 pahare mici pe zi, în icter și alte tulburări ale ficatului, hidropizie, cloroză, amenoree, tulburări ale sistemului limfatic și glandular, scrofuloză, sifilis, impetigo. În doze mai mari, decocția și vinul sînt purgative și vomitive, ca și doza de 2—4 g pulbere de rădăcină. Dozele mari sînt toxice. Contra intoxicațiilor se administrează purgative, vomitive, emulsie de cărbune, se fac injecții cu oleu camforat și se recurge la respirație artificială.

Extern, decocția s-a utilizat în trecut la tratarea ulcerațiilor, abceselor reci și obstrucțiilor limfatice.

O specie înrudită, tot vivace, este *Cynanchum acutum L.*, care se întîlnește pe coaste argiloase și nisipoase, avînd frunze moi, în formă de inimă, opuse, și flori dispuse în buchete, albe sau roze, frumos mirositoare. Fructele sînt păstăi cilindrice, cu vîrful ascuțit. Planta este agățătoare și înflorește toată vara. Din frunzele rupte se scurge un suc lăptos. Planta are gust acru. Ea conține cinanchol. Latexul plantei este un purgativ puternic, doza fiind de 1—1,5 g.

IARBA GRASĂ — Portulaca oleracea L.

(Fam. Portulacaceae)

Iarba grasă crește ca plantă anuală pe terenuri pietroase, nisipoase, uscate, pe ziduri vechi, la marginile drumurilor, dar poate fi și cultivată ca legumă. Este o plantă cărnoasă, cu tulpina ramificată de la bază, tîrîtoare, lungă de 0,05—0,20 m. Frunzele, opuse două cîte două, invers ovate, sînt rotunjite la vîrf, lungi de 1—2 cm, îngrămădite la extremitățile ramurilor. Florile, sesile, cu 5 petale și 2 sepale căzătoare, au culoarea galbenă și apar din iunie pînă în octombrie, ca și frunzele.

În scop terapeutic, se folosește partea aeriană, dar mai cu seamă frunzele, precum și sucul obținut din ele. Planta conține un mucilag apreciat din punct de vedere culinar și care posedă însușiri antiscorbutice, emoliente, laxative, antiinflamatorii, depurative, diuretice, răcoritoare și vermifuge. Ea se folosește în inflamațiile tubului digestiv, însoțite de constipație, în bronșite, cistite, stări febrile, pentru potolirea setei, în tratarea gingivitelor ulceroase.

Intern, planta se poate întrebuința la salate sau în ciorbe, cărora le dă însușiri laxative, intensitatea depinzînd de cantitate. În scop diuretic, se ia dimineața pe nemîncate, mai multe zile la rînd, o infuzie preparată cu 5 g plantă la o ceașcă de ceai. Contra bronșitelor, se recomandă de asemenea consumul alimentar de iarbă grasă, în ciorbe, iar în cistite se ia dimineața infuzia diuretică de mai sus. Pentru combaterea limbricilor la copii, se prepară o fiertură din 10 g semințe la 1/2 litru lapte dulce, care se administrează dimineața pe nemîncate, mai multe zile la rînd. De asemenea se mai recomandă 3 cești de ceai pe zi din infuzia (10 minute) preparată cu 20 g plantă la litru. Frunzele consumate ca atare ca și sucul în doză de 50—120 g, îndoit cu lapte dulce, au de asemenea rol vermifug, administrîndu-se similar infuziei pînă la dispariția viermilor.

Extern, se fac spălături bucale cu infuzie de frunze 25 g la litru sau cu diluție de suc în apă, ținîndu-se cît mai mult în gură, în caz de ulcere gingivale și gingivite. A se mesteca frunze crude în gură constituie un procedeu recomandabil pentru întărirea gingiilor.

Frunzele verzi, tocate, ca și sucul lor, se aplică pe arsuri de gradul I și pe bătături.

IARBA LUI SF. ION

(Vezi Salvia Sclarea)

IARBA LUI TATIN

(Vezi Tătăneasa)

● IARBA MARE — Inula helenium L.

(Fam. Compositae)

Crește ca plantă vivace în regiunile de deal și în zona de jos a munților, pînă la 800 m altitudine, prin fînețe, lunci, zăvoaie, pe lîngă păduri și vii etc. Are flori mari, galbene, care apar în mai—septembrie, cîte una în vîrful tulpinii, care este înaltă de circa 2 m. Frunzele sînt ovale, dințate, prinzîndu-se fără pețiol una cîte una de tulpină. Frunzele bazale sînt mai mari, ajungînd pînă la 80 cm lungime. Fructele sînt achene. Rădăcina este groasă, ca și tulpina. Iarba mare este cunoscută ca plantă medicinală încă din Antichitate. De la ea, se folosesc rădăcinile, recoltate primăvara timpuriu sau toamna în octombrie. Ele se spală, se taie în lung și se usucă la soare sau în etuve la temperatura de 40°. Prin uscare, rădăcina devine brună și capătă miros discret de violete. Rădăcina conține inulină pînă la 45%, un principiu amar, substanțe pectice, rezine, helenină, ulei volatil, avînd însușiri antispasmodice, behice, expectorante, coleretice, colagoge, tonice, diuretice, antiinfecțioase, antifebrile, emenagoge, sudorifice, aperitive, stomahice, sedative, vermifuge. Ca behic și expectorant, se recomandă în astm, bronșite catarale cu tuse chintoasă și chiar în tusea din tuberculoză; datorită heleninei, alantolul din rădăcină are rol antiseptic respirator, iar alantolactona este bactericidă. Ca antiinfecțios, iarba mare oprește chiar dezvoltarea bacilului tuberculozei. Cu rol hepatic și digestiv, iarba mare mărește pofta de mîncare, calmează arsurile și acreala stomacală, oprește grețurile și vărsăturile, remediază atonia stomacului și intestinelor, combate diareea, insuficiența hepatică, icterul. Ea este de asemenea indicată în tratamentul debilității generale, hidropiziei, anemiei la fete, leucoreii, amenoreii, limfatismului, bolilor de vezică urinară, uremiei, metritelor, gutei, reumatismului, bolilor de piele (acnee, herpes), tuberculozei, sifilisului, scrofulozei, hemoroizilor, vegetațiilor anale, fiind totodată și un bun calmant nervos. Ea se folosește de asemenea în cura pentru demorfinizare.

Dozele mari sînt toxice.

Intern, se administrează infuzia de rădăcină uscată, 15—40 g la litru sau decocția 10—30 g la litru, cîte 2—3 cești de ceai pe zi, înainte de

mese, sau tinctura alcoolică, 10—20 picături pe zi, extractul apos sau vinul preparat prin macerarea timp de 20 zile a 60 g rădăcină sfărîmată la un litru de vin alb sau roșu, din care se iau cîte 3 pahare mici pe zi. Se mai poate prepara o macerație din 2 linguriță de rădăcină mărunțită la o ceașcă de apă. După 8 ore, se strecoară, se îndulcește și se ia cu lingura în cursul unei zile. Ca vermifug la copii, se folosește pulberea de rădăcină, în doză de 1—5 g, luată dimineața în puțin lapte dulce. Tratamentul se repetă pînă la eliminarea viermilor cilindrici.

Un amestec anticataral, sub formă de ceai, se poate pregăti fierbînd un litru de apă cu 1,200 kg miere, timp de 1/4 oră; după ce se ia de pe foc, i se adaugă 150 g rădăcină mărunțită de iarbă mare și 50 g anason stelat, lăsîndu-se la infuzat 1/2 oră. Din acest preparat se ia zilnic de 5—6 ori cîte o ceașcă de cafea.

În scop expectorant, se mai poate folosi amestecul a cîte 20 g rădăcină de iarbă mare, anason stelat, unguraș, podbal, lemn dulce, flori de mac, luîndu-se mai multe cești pe zi din infuzia preparată, cu o lingură de amestec la o ceașcă de ceai. Împotriva tusei convulsive, se ia, de mai multe ori pe zi, cîte o linguriță de cafea în puțină apă din amestecul a cîte 10 g de rădăcină de iarbă mare, anason stelat, lămîioară, cimbrișor și roua cerului. Contra astmului bronhic, se administrează 2—4 cești de ceai pe zi din infuzia preparată cu amestecul a cîte 20 g la litru de: arnică, rădăcină de iarbă mare, anason stelat și ciubotica cucului. Un bun vin tonic se obține macerînd timp de 3—4 zile 30 g rădăcină de iarbă mare la un litru de vin roșu, luîndu-se cîteva linguri pe zi de către bătrîni, astmatici, copii slabi.

Florile de iarbă mare au însușiri similare cu cele ale florilor de crăițe, dovedindu-se eficace în hemeralopie (neacomodarea vederii la întuneric).

Extern, se recomandă spălăturile sau compresele cu decocția 100 g rădăcină la litru, de obicei în asociere cu rădăcina de brusture, contra mîncărimilor produse de bolile de piele. Sub formă de pomadă în părți egale cu untură, rădăcina de iarbă mare dă rezultate în scabie la om și animale. Inhalațiile cu decocția 50 g rădăcină la litru sînt utile în bolile respiratorii; ele se pot face și cu tinctură alcoolică, o linguriță la un litru de apă fierbinte.

Dată fiind importanța medicinală a plantei, se recomandă ca ea să fie cultivată, recoltîndu-se la 2—3 ani rădăcinile, care se despică și se taie în bucăți sau de la început în rondele.

În medicina veterinară, rădăcina de iarbă mare se recomandă în convalescență și astenie la bovine, cîte 50 g pulbere pe zi, în miere, iar la oi și capre în convalescență, cîte 20 g pulbere pe zi.

IARBA MOALE

(Vezi Răcovina)

IARBA NEAGRĂ

(Vezi Bubericul)

IARBA NEAGRĂ, MĂRTĂLOAGA, NEGRUȘUL — Erica vulgaris L. sin. Calluna vulgaris (L.) Hull.

(Fam. Ericaceae)

Este un arbust înalt de 0,20—1 m, cu frunzele persistente, opuse, liniar lanceolate, dispuse pe 4 rînduri, lungi de 2—5 mm și acoperindu-se una pe alta. Florile, mici de cîțiva mm, dispuse în ciorchini terminali și avînd forma de mici zurgălăi alungiți, apar în august—septembrie. Planta crește mai ales în regiunile de munte, prin turbării, pînă la 2 500 m altitudine, pe terenuri acide, silicioase, aride, fără calciu. Fructul este o capsulă. Planta are și importante însușiri melifere. Unii botaniști consideră Calluna vulgaris deosebită de Erica vulgaris, în sensul că aceasta din urmă are corola în zurgălăi, depășind caliciul verde, lobat marginal, în timp ce prima are corola în 4 lobi, mai scurtă decît caliciul, care este mov-violaceu.

Medicinal, se utilizează proaspete vîrfurile înflorite, cu frunze, recoltate din iulie pînă în octombrie, dar și planta întreagă. care conține arbutină, rezină (ericolină), caroten, tanin, gumă, acizi citric și fumaric, amidon, ericină (substanță colorantă galbenă), ulei (ericinol), un glucozid amar, o esență aromatică, avînd acțiune astringentă, diuretică, antiseptică și sedativă puternică. Planta asigură eliminarea din organism a unor substanțe vătămătoare ca: ureea, acidul uric, acidul oxalic, fiind recomandată în special persoanelor care consumă multă carne, purinele rezultate din metabolismul acesteia încărcînd organismul. Mărtăloaga readuce la normal urina în caz că este tulbure și urît mirositoare. Ea curățâ deci rinichii și sîngele, avînd rol în nefrite, albuminurie, cistite, gravelă urică, litiază biliară, gută, reumatism. Prin arbutina pe care o conține, mărtăloaga are, ca și frunzele de păr sau drogul de strugurii ursului, efect antiinfecțios și antiinflamator în congestia și hipertrofia prostatei, în catarele vezicale, cistitele muco-purulente sau cistitele prostaticilor. Totodată, mărtăloaga are rol în diaree, enurezie și ca digestiv (mai ales florile).

Iarba neagră (Mărtăloaga)

Totodată, mărtăloaga are rol în diaree, enurezie și ca digestiv (mai ales florile).

Intern, se iau în afecțiunile arătate 3—4 cești de ceai pe zi din decocția 30 g vîrfuri înflorite, proaspete, la litru, fiartă pînă scade cu o treime.

Extern, se fac băi cu decocție 500 g plantă la 2—3 litri apă, care se adaugă în baie, în scop de a ridica tonusul muscular, recomandîndu-se celor slăbiți printr-o îndelungată convalescență, ca și sportivilor. De asemenea, se pun comprese cu această decocție pentru potolirea durerilor reumatice și mai ales gutoase. În pecingine, se pensulează odată pe zi regiunea bolnavă cu ulei de mărtăloagă, obținut din 80 g vîrfuri înflorite proaspete și 0,5 litri ulei de floarea-soarelui, încălzindu-se o oră într-un vas de sticlă sau gresie la baia de apă și lăsîndu-se la macerat 8 zile, timp în care se agită din cînd în cînd. Cu ulei preparat prin macerarea timp de 8 zile a 100 g flori proaspete în 0,5 litri ulei, se tamponează de 2 ori pe zi coșii de pe față, fără a fi storși în prealabil.

IARBA OSULUI — Helianthemum vulgaris Gaertn. sin. H. nummularium (L.) Mill.

(Fam. Cistaceae)

Este un arbust de 0,10—0,30 m, cu flori galbene, rar roze sau albe, în diametru de 2—4 cm, cu tulpinile în parte culcate pe pămînt și frunze ovale alungite, avînd lungimea de 2—3 cm și lățimea de 0,5 cm; acestea sînt prevăzute la bază, de fiecare parte, cu un fel de frunzulițe rudimentare. Caliciul floral este format din 3 sepale mari și 2 mici. Planta se întîlnește pe pajiștile fără siliciu, pe coaste, prin luminișuri, pe marginile drumurilor și înflorește din mai pînă în august.

Decocțiile și infuziile preparate cu partea aeriană a plantei, avînd rol astringent, au fost folosite în trecut *intern* contra hemoragiilor uterine, dizenteriei, hemoptiziei, astmului și chiar tuberculozei.

Extern, decocțiile și infuziile preparate cu vin s-au recomandat în ulcere.

Principiul activ al plantei pare a fi un glucozid.

IARBA PISICII

(Vezi Odoleanul)

IARBA SĂRATĂ — Salicornia herbacea L.

(Fam. Chenopodiaceae)

Crește ca plantă anuală sau vivace (caz cînd este lemnoasă), în preajma mării, cu talia de 0,45—1 m, fiind mai înaltă cînd este lemnoasă. Conține 2,5—3% sare, apoi substanțe azotate și hidrocarbonate, sterol, colină, betaină etc. Se caracterizează prin ramuri în formă de candelabru, cu

frunze scurte ca niște mici dinți; florile sînt reduse la 1 pistil și 1—2 stamine, închise în mici cavități ale ramurilor.

Planta este un antiscorbutic puternic, atît preventiv cît și curativ. Mai are însușiri tonice, digestive, diuretice, depurative și rezolutive. Se folosește în consum ca salată cu oțet sau zeamă de lămîie. În scorbut se indică mai ales sucul obținut din planta zdrobită. Se mai poate fierbe cu urzici, utilizîndu-se zeama sau piureul. Planta mai este eficace în scrofuloză, infiltrații seroase, atonii viscerale, mai ales splenice.

IARBA ȘARPELUI — Echium vulgare L.

(Fam. Boraginaceae)

Este o plantă ierbacee bisanuală, înaltă de 0,30—0,80 m, cu tulpini cenușii, rigide, păroase, simple sau ramificate, cu frunze alungite și păroase. Florile sînt albastre, roșii, violacee, roz-albe sau roze, cu stamine roșii; ele apar din iunie pînă în septembrie. Planta se întîlnește de obicei pe pîrloage, prin locuri părăsite, la marginile drumurilor, pe terasamente de căi ferate, prin fînețe. Este și plantă meliferă.

Medicinal, se folosește planta aeriană înflorită, care conține alcaloizi, tanin, colină și alantoină, avînd acțiune astringentă și antibiotică importantă, fiind în același timp emolientă, pectorală, diuretică și depurativă.

Intern, se indică în enteritele diareice și dizenterice, sub formă de infuzie, 20 g la litru, cîte 3 cești de ceai pe zi. Se poate asocia cu coada racului, în părți egale, făcîndu-se decocție cu 20 g amestec la litru.

Extern, infuzia poate fi folosită ca gargară în stomatite și faringite sau pentru spălături și comprese în tratarea plăgilor. Compresele cu infuzie au efect și în furunculoză.

Cercetări făcute în țara noastră au demonstrat că planta este activă ca antibiotic mai ales împotriva stafilococilor și enterobacteriilor gram negative, iar datorită alantoinei pe care o conține ar avea și un rol anticanceros.

IARBA VĂDUVELOR

(Vezi Ruinul)

IASCA DE STEJAR

(Vezi Buretele de stejar)

IASOMIA — Jasminum officinale L.

(Fam. Oleaceae)

Arbust cultivat, originar din India, prezintă numeroase curmeie lungi și subțiri, pe care se dezvoltă frunze opuse, cu 7 foliole ascuțite. Florile, albe sau galbene, melifere, sînt dispuse în ciorchini și degajă un miros plăcut. Ele sînt singurele care au întrebuințare atît în medicină, cît și în

parfumerie. Planta conține o esență specifică și are însușiri antispasmodice, hipnotice, analgezice, aromatice, calmante.

Intern, ca se recomandă împotriva durerilor de orice fel, dar mai ales a celor de cap, contra insomniei, tusei spasmodice etc. Se administrează 3 cești de ceai pe zi, din care una seara la culcare, de infuzie 15—25 g la litru. Infuzia are un gust foarte plăcut.

Extern, contra durerilor, se pun comprese sau se fac fricțiuni cu ulei de iasomie, care se prepară macerîndu-se 100 g flori proaspete în 300 g ulei comestibil timp de 30 zile, florile lăsîndu-se mai departe în ulei. Se indică în nevralgii, sciatică, dureri reumatismale etc.

Alte specii sînt: *J. grandiflorum L.*, cu flori mari, roze, folosite în parfumerie și *J. odoratissimum L.*, cu care se parfumează ceaiurile.

● IEDERA — Hedera helix L.

(Fam. Araliaceae)

Trăiește ca plantă tîrîtoare sau agățătoare, atingînd 3—50 m lungime, pînă la vîrsta de 1 000 ani și se întîlnește pe lîngă ruine, ziduri vechi, dărîmături, copaci, de care se prinde cu ajutorul rădăcinilor adventive. Ajunge pînă la altitudinea de 1 000 m. Are frunze întregi, ovate, pe ramurile cu flori și lobate pe cele fără flori, persistente, de un verde închis, lucitor pe fața superioară. Înflorește în august—septembrie, făcînd flori albe-verzui, umbelate, melifere. Fructele sînt mici bace negre, care se maturizează iarna. Ele conțin 3—5 semințe. Consumul lor poate da la copii și animale intoxicații, manifestate prin vărsături, diaree, fenomene nervoase de excitație. În asemenea cazuri se administrează lapte dulce, emoliente, opiacee. Intoxicații se pot produce și cu doze depășite.

În scop terapeutic se folosesc frunzele verzi proaspete, recoltate în august—septembrie. Se preferă frunzele tinere. Frunzele conțin saponine, tanin, colesterină, o rezină, glucozizi (hederină), substanțe estrogene și au însușiri analgezice, antispasmodice, emenagoge. Unii autori mai recomandă de asemenea lemnul și mugurii de iederă.

Iedera are indicație în bronșite, traheite, tuse convulsivă, celulită, hipertensiune, menstruații dureroase, celulită, în administrații interne. Astfel, în traheite, bronșite și tuse convulsivă se iau 3 cești de ceai pe zi din infuzia de frunze proaspete 5—20 g la litru, în celulită, menstruații dificile și dureroase cîte 2 cești de ceai pe zi din infuzia 4—50 g la litru.

Lemnul de iederă, proaspăt și ras, sub formă de alcoolatură preparată prin macerarea timp de 10 zile a 10 g în 100 g alcool de 70°, se recomandă, cîte 2 picături de 5 ori pe zi, în hipertensiunea arterială, ca și în tusea convulsivă. La adulți, doza de alcoolatură poate fi crescută pînă la 40 picături pe zi în 5 prize, fără a se depăși această doză, recomandîndu-se în tusea chintoasă.

Tinctura homeopatică din muguri tineri se preconizează în rahitism și hipertrofia prostatei.

Dozele indicate mai sus nu vor fi depășite; nu se vor consuma fructele.

Extern, frunzele de iederă s-au dovedit eficace în celulite, nevralgii, sciatică, lumbago și în combaterea dungilor care apar pe piele în timpul

sarcinii sau în obezitate, aplicîndu-se pe regiunile respective comprese cu decocție de frunze proaspete 200 g la litru, care se fierbe timp de 3 ore la foc potolit. Decocția poate fi înlocuită cu alcoolatură preparată din 2 linguri frunze proaspete tocate și 0,5 litri alcool. În celulită se pot face de asemenea băi generale în care se adaugă decocția din 500 g frunze proaspete la 3 litri de apă, fierte acoperit timp de 2—3 ore. Contra durerilor reumatismale, scrîntiturilor la glezne, în sciatică și lumbago, în ulcere atone rebele, arsuri, erizipel, se indică local și cataplasme cu frunze proaspete strivite, care se schimbă din 2 în 2 ore. Asemenea cataplasme se aplică și în cazul dungilor pe piele din obezitate și din timpul sarcinii. În insolații, se pun frunze simple, spălate, pe regiunile afectate. În durerile de mai sus, se mai recomandă fricțiuni cu oțet de iederă, care se prepară macerînd timp de 6 ore 3—4 linguri de frunze crude tocate, în 0,5 litri oțet fierbinte, la urmă filtrîndu-se. Uleiul preparat din 10 g alcoolatură de iederă și 30 g ulei de mușețel se utilizează sub formă de masaje pe regiunile dureroase în cazurile arătate mai sus. Contra durerilor puternice și persistente se adaugă în amestecul uleios 20 g ulei tranchil, preparat oficinal, sau se fac băi locale cu decocție de frunze 200 g la litru sau cu apă în care se adaugă 1—2 linguri de alcoolatură la litru.

Macerate în vin sau oțet tare timp de 4 zile, frunzele fac să dispară bătăturile, negii, întăriturile pielii, aplicîndu-se de mai multe ori, fixate cu un pansament timp de 3 zile.

Pentru buna întreținere a părului, acesta se spală cu decocție 50 g frunze proaspete la litru, fiartă 10 minute, filtrată după stoarcere și completată cu apă fierbinte pînă la 2 litri.

Infuzia de frunze se indică și în medicina veterinară, la vaci, intern, după eliminarea învelitorilor.

● IENUPĂRUL — *Juniperus communis L. și J. sibirica Lodd. ap. Burgsdorff*

(Fam. Cupressaceae)

Este un arbust sau arboraș ramificat, înalt de 0,5—6 m, crescînd pînă la 2 500 m altitudine, cu tije dure, lemnoase, acoperite de o scoarță rugoasă, roșcat-cenușie. Ramurile tinere sînt triunghiulare pe secțiune. Frunzele, persistente, aciculare, tari, verzi-albăstrii, sînt prinse cîte 3 de tulpină și ramuri, la distanță de 3—10 cm. Florile, dioice, apar în aprilie—mai; cele masculine sînt galbene, încărcate cu polen, iar cele feminine sînt grupate cîte 3, fiecare floare feminină dînd către toamnă cîte o bacă falsă, la început verde, apoi albăstruie, brună sau negricioasă, cu diametrul de 6—12 mm, avînd în interior 3 semințe tari. Fructele sînt aromatice la miros, iar la gust dulcege, foarte aromate. Pe același arbust se găsesc în același timp fructe verzi și fructe maturate. Acestea se maturează la 1—2 ani. Planta este meliferă și crește pe pășuni, pe coaste necultivate, prin luminișuri.

Terapeutic se utilizează ramurile frunzoase și fructele, care se usucă în straturi subțiri, la aer, răscolindu-se din cînd în cînd. Se vor păstra apoi cu grijă. De asemenea, se mai pot folosi lemnul, scoarța a doua și cenușa lemnului. Planta conține un ulei esențial, o rezină, acizi organici,

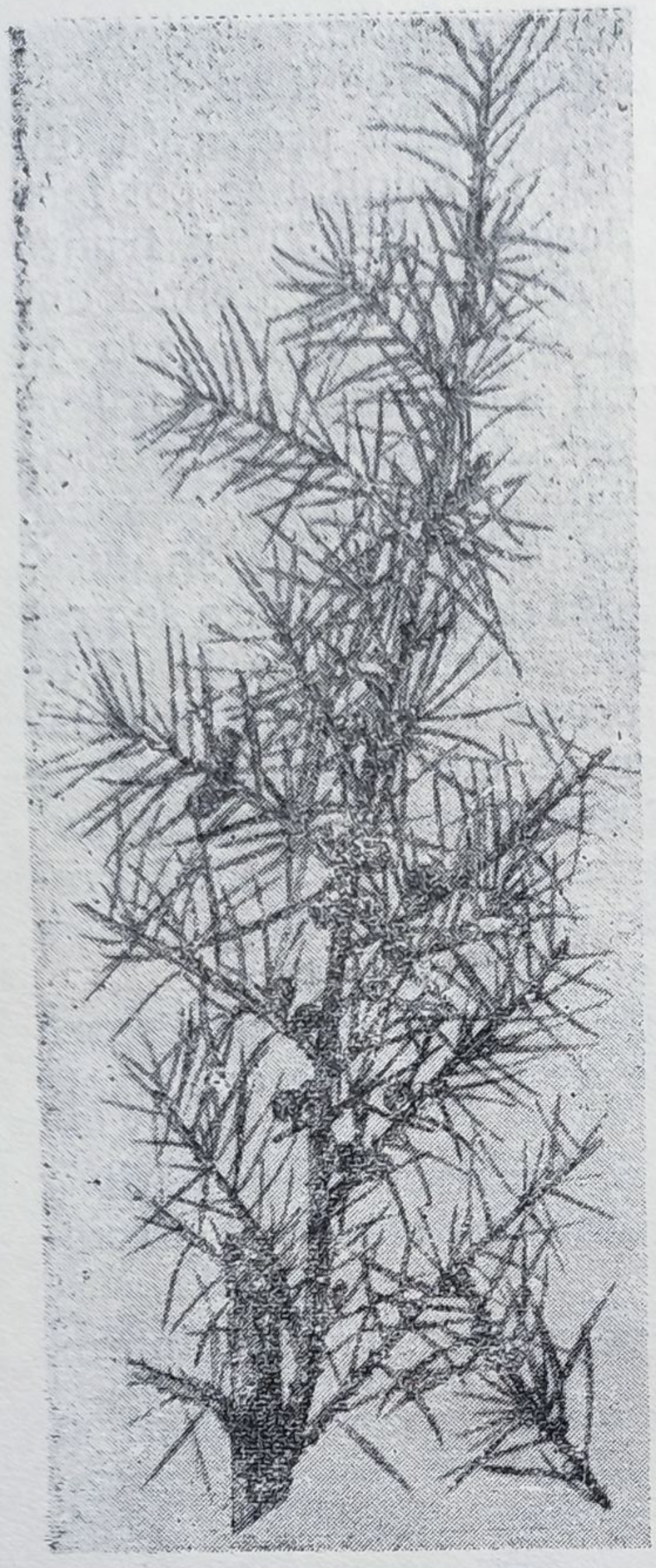

Ienupărul

alcooli terpenici, glucide și are însușiri aperitive, antiseptice, digestive, carminative, expectorante, depurative, diuretice, sudorifice, emenagoge, tonice, stimulente, rubefiante.

Lemnul a fost folosit în trecut contra sifilisului și gutei. Coaja a doua albă a tulpinii are un efect deosebit în furunculoză. Boabele de ienupăr, folosite mai mult decît celelalte părți ale plantei, prin uleiul esențial pe care-l conține, sînt digestive, carminative și expectorante, iar prin alcoolii terpenici, diuretice, recomandîndu-se în hidropizii, albuminurie, litiază urinară, nefrite și cistite cronice, hipertensiune, gută, reumatism cronic, ciroză hepatică, migrene de natură digestivă; avînd și rol antiseptic, ele se mai recomandă în blenoragie și leucoree, dar moderat, căci sînt iritante. În urma administrării de fructe de ienupăr, urina miroase a violete. În doze mici, ele au important rol aperitiv și digestiv, iar în doze mai mari sînt tonice generale, sudorifice și depurative. Nu se indică în nefritele acute și la gravide, tratamentul făcîndu-se numai atunci cînd filtrul renal este asigurat, deci numai în cistite, neînsoțite de afecțiuni ale rinichilor.

Intern, se administrează contra furunculozei, cu rol antiseptic și depurativ, decocția de coajă albă (scoarța a 2-a), de 20 g la litru, cantitate care se ia în 24 ore. Decocția din bucățele de lemn, 30—60 g la litru, are efect sudorific și diuretic, recomandîndu-se în reumatism cronic, gută, boli de piele. Infuzia din boabe de ienupăr, 20—30 g la litru, cîte 3—4 cești de ceai pe zi, se ia ca tonic general, digestiv, expectorant, antiseptic și diuretic, mărind pofta de mîncare, asigurînd buna funcționare a stomacului, precum și antisepsia și diureza în cistite, edeme etc. În același scop, se folosește extractul apos, cîte 2—5 g în 24 ore sau vinul diuretic, obținut prin macerarea timp de 8 zile a 75 g boabe zdrobite la 1 litru de vin alb, sau din 60 g la 1 litru de vin roșu, încălzindu-se pînă la fierbere, macerîndu-se 2—3 zile și ținîndu-se la sticlă, pentru a se administra cîte un pahar mic dimineața pe nemîncate, sau 3 păhărele pe zi. Un bun vin aperitiv, *ginul,* se prepară din 1 kg boabe și 20 litri apă, ținute la macerat și fermentat timp de 30 zile și din care se ia cîte un pahar la mesele principale. Boabele de ienupăr se pot lua intern și ca atare, bineînțeles zdrobite, făcîndu-se o cură de 26 zile, care se începe cu 4 boabe, crescîndu-se zilnic cu cîte o boabă pînă la 15, apoi scăzîndu-se cu cîte una pe zi, pînă se ajunge la o singură boabă. Pentru prevenirea guturaiului, se iau zilnic, timp de 3 luni, cîte 10 boabe zdrobite. În scop emanagog, se iau 2 cești de ceai pe zi din infuzia de boabe 20 g la litru.

Uleiul extras din fructele de ienupăr dă bune rezultate în icter, colecistită, atonii ale vezicii biliare, cistite, în doză de o linguriță pe zi.

Cenușa din lemn de ienupăr, infuzată în vin alb, 150 g la litru, este de asemenea un diuretic puternic, recomandîndu-se în flebitele obliterante, cîte 2—3 pahare pe zi. Depășirea dozelor produce iritații ale aparatului urinar. Boabele de ienupăr nu vor fi folosite de femeile însărcinate.

Extern, contra reumatismului, gutei și erupțiilor cutanate, se pot face băi, adăugîndu-se în apa de baie decocția obținută prin fierberea a 2 kg ramuri tinere și 2 linguri de boabe. Antifebril, se utilizează în fricțiuni pe corp oțetul aromatic, care se prepară din 2—3 linguri fructe zdrobite ținute cîteva zile în 100 ml alcool de 90° și macerate 8 zile într-un litru oțet de vin, după care se filtrează.

În crizele de reumatism, lumbago, nevralgii, torticolis dureros, se fac fricțiuni cu ulei de ienupăr, preparat prin fierberea timp de 2—3 ore la baia de apă a unui amestec în părți egale de ulei de floarea-soarelui și fructe zdrobite de ienupăr, mestecînd din cînd în cînd. Uleiul obținut prin strecurare se păstrează la sticlă, diluîndu-se 10 ml ulei la un litru de alcool, cu care se fac fricțiuni de 2—3 ori pe zi.

Decocția preparată din frunze, scoarță, ramuri și fructe zdrobite, 50 g amestec la litru, se aplică pe ulcere vechi, atone, pe plăgi greu de vindecat, pe edeme, articulații afectate. Fumigațiile cu boabe de ienupăr sînt indicate în guturai. Contra mirosului gurii se ia după mese cîte o ceașcă de ceai din infuzia (10 minute) cu 30 g boabe la litru. În acnee, se șterg de 2 ori pe zi coșii cu decocție de lemn de ramuri, 50 g la litru, fiartă 15 minute. Fructele de ienupăr, presărate pe jăratec sau pe plită, asigură dezinfectarea încăperii respective.

Prin arderea incompletă în marmite, la foc domol sau prin distilare uscată la adăpost de aer a lemnului de *Juniperus oxycedrus L.*, o altă specie de Juniperus, se obține *uleiul de cadin*, folosit în bolile de piele, eczeme vechi, impetigo, psoriasis, pecingine, acnee, atît la om cît și la animale, la acestea din urmă recomandîndu-se mai cu seamă în bolile de copite, ongloane, coarne, făcînd să crească țesutul cornos, precum și în eczeme la cîini și bovine, în rîia demodecică la cîine etc., aplicat extern, ca atare sau amestecat cu axungie în diverse proporții (1/1—1/50).

În bolile de piele se aplică zilnic timp de 7—8 zile, în strat subțire, pomada: ulei de cadin 145 g, untură nesărată 45 g, ceară de albine 5 g.

Boabele de ienupăr mai au rol condimentar, precum și în aromatizarea unor băuturi alcoolice. Din mugurii tineri, uscați și păstrați în vase ermetic închise, putem prepara un ceai alimentar, fără inconvenientul ceaiului chinezesc, folosind proporția 5 g la o ceașcă de ceai.

Medicina veterinară recomandă scoarța tăiată în hrana cailor cu reumatism. La bovine, în anemie și convalescență, se dă cîte 15 g boabe de ienupăr și scoarță de chinchina cu 5 g scorțișoară la un litru de vin. În convalescență la cîini se dau 3 linguri pe zi din macerația a cîte 5 g boabe de ienupăr, ghințură, chinchină, scorțișoară la un litru de apă. Pentru sporirea producției de lapte la vaci, se va da acestora, timp de o săptămînă, în apa de băut, cîte o lingură din amestecul a cîte 100 g boabe de ienupăr, fructe de fenicul și anason, toate pulverizate. Boabele de ienupăr se pot folosi de asemenea în hrana curcilor, gîștelor și a păsărilor de colivie.

ÎMPĂRĂTEASA

(Vezi Mutătoarea)

● INUL — Linum usitatissimum L.

(Fam. Linaceae)

Plantă anuală, cultivată industrial pentru fuior și ulei, dar folosită și medicinal, are tulpini ramificate superior cu înălțimea de 0,50—0,80 m și frunzele înguste, alterne, de culoare verde palidă. Florile albastre, mai rar albe sau roze, melifere, apar în iulie—august. Fructele sînt capsule globuloase, care conțin cîte 10 semințe lunguiețe, turtite, brune și lucitoare.

Inul a fost cunoscut încă din epoca de piatră ca plantă textilă, cu semințe comestibile.

În scop medicinal, se utilizează semințele, care conțin mucilagii, ulei gras, pectine, enzime, glucozide, printre care linamarina toxică (deoarece are în compoziție acid cianhidric), substanțe minerale, vitamina F etc. Semințele de in au fost întrebuințate încă din Antichitate pentru însușirile lor antiinflamatorii, emoliente, laxative, diuretice. Ele se recomandă în inflamațiile căilor urinare, cistite, iritații litiazice, inflamații ulcerative ale tubului digestiv, în gastrite, enterite, constipații. Mucilagul semințelor de in atenuează și chiar împiedică absorbția substanțelor foarte difuzibile, toxice. Semințele mai sînt utile în bronșite.

Intern, în inflamațiile urinare și litiază, se administrează infuzia preparată cu 20 g semințe la litru (adăugîndu-i-se puțină zeamă de lămîie) sau macerația 20 g semințe la litru, lăsată la macerat 12 ore. Din infuzie sau macerație se iau 3—4 cești de ceai pe zi. Ca laxativ, se administrează, seara la culcare sau între mese, două linguri de semințe în puțină apă, macerație sau decocție cu aceeași cantitate. Se preferă macerația cu 1—2 linguri semințe la un pahar de apă, lăsate împreună de dimineața pînă seara, cînd se înlătură apa și cojile, iar mucilagul obținut se ia amestecat cu un măr ras și o lingură de miere. Uleiul de semințe este de asemenea laxativ, putînd fi folosit în constipații persistente, hemoroizi dureroși, intoxicații cu tărtăcuță, iar dozele mari în ileus și colici de plumb. El s-a mai dovedit util în inflamațiile căilor respiratorii, în pleurezii, hemoptizii.

Extern, se folosește decocția de semințe 50 g la litru în lavmente contra constipației sau ca loțiuni împotriva iritațiilor pielii, în inflamațiile acesteia, ulcere, plăgi dureroase. Băile cu decocție sînt indicate pentru copiii debilitați sau predispuși la convulsii, precum și pentru persoane deprimate, femei nervoase, bătrîni cu pielea aspră.

Cataplasmele calde cu făină de in în apă necalcaroasă, puse cu o flanelă de lînă spre a ține căldură cît mai mult, sînt preconizate în abcese, panariții, furuncule, scrîntituri, iar în amestec cu făina de muștar, se aplică pe piept în afecțiuni pulmonare. Se va folosi însă numai făina proaspătă, deoarece învechindu-se ea rîncezește și se mucegăiește. Cu uleiul de in se grăbește vindecarea arsurilor, pe care se aplică ames-

tecat în părți egale cu apa de var. Amestecul poartă numele de liniment oleo-calcar.

Inul sălbatic — Linum angustifolium Huds., are în general aceleași recomandări ca și inul cultivat, fiind în plus și vermifug, contra ascarizilor și oxiurilor, în care scop se fac lavmente cu 50 g ulei de semințe în 300 g apă călduță. În caz de congestie cerebrală, pînă la intervenția medicală se pune gheață sau comprese cu apă rece la cap, iar la picioare, pe tălpi, se aplică o cataplasmă cu făină de semințe fierte, în proporție de 60 g la 0,250 litri apă, care după ce s-a răcit la temperatura corpului, se presară cu făină de muștar sau boia de ardei iute.

În medicina veterinară, semințele de in sălbatic se folosesc în hrana oilor în timpul fătărilor, precum și la capre, în avort, sterilitate, tulburări renale (ca laxativ). În hrana vacilor de lapte, el îmbunătățește calitatea untului.

INUL PURGATIV — *Linum catharticum L.*, altă plantă înrudită, crește spontan pe marginile rîurilor și prin păduri. Are flori albe, miros neplăcut și gust amar. I se atribuie acțiune diuretică, vermifugă și purgativă, în doză de 6 g zilnic plantă uscată pulverizată sau cîte o ceașcă de ceai din infuzia preparată cu 4—10 g plantă uscată la litru, la care se adaugă cîteva boabe de anason sau coriandru, pentru evitarea colicilor care eventual s-ar produce. Mucilagul de semințe este recomandat și în diabet.

INUL PITIC, LUBIȚUL — Camelina sativa (L.) Cr.

(Fam. Cruciferae)

Este o plantă cultivată în unele părți ca oleaginoasă și textilă. Se întîlnește în lanurile de cereale. Are o tulpină dreaptă, înaltă de circa 1 m. Frunzele sînt verzi-cenușii, cu 2 urechiușe la bază, îmbrăcînd tulpina. Florile galbene și mici se dezvoltă în mai—iunie, fructele, lungi de 5—12 mm, au formă de pară. Semințele mici sînt roșcate sau brune-gălbui. Culturile de in pitic se dezvoltă foarte repede și dau 15—18 hl sămînță la ha. Din sămînță se obține ulei comestibil, cînd este proaspăt, dar mai vechi este folosit numai pentru fabricarea săpunului și în pictură. El conține gliceride ale acizilor cleic, palmitic etc. și dă săpunuri moi. Turtele de semințe sînt utilizate pentru îngrășarea animalelor de măcelărie și păsărilor.

În contact cu apa, grăunțele dau un mucilag laxativ, care ajută în hemoroizi, iritații digestive. Cataplasmele cu plantă întreagă au rol antiinflamator. Mucilagul de semințe înmoaie pielea, vindecă crevasele pielii și, în amestec cu albușul proaspăt de ou, calmează durerile arsurilor.

IPCĂRIGEA, GIPSARIȚA — Gypsophila paniculata L.

(Fam. Caryophyllaceae)

Ipcărigea este o plantă perenă, albastră-verzuie, înaltă de 0,12—0,20 m, cu rizom gros pînă la 8 cm și rădăcini lungi de circa 2 cm. Tul-

pina, bifurcată de la bază, are numeroase ramuri, cu frunze opuse, lanceolate, ascuțite. La vîrfurile ramurilor apar în iunie—septembrie florile liniare, albe sau roze, dispuse în panicul, cu 5 petale. Planta crește prin locuri umede, nisipoase, pe lîngă drumuri și ape curgătoare, sub formă de tufe.

În terapeutică, se utilizează rizomii și rădăcinile care se recoltează în lunile septembrie—noiembrie și la 3—4 ani de la recoltarea precedentă. Ipcărigea conține saponine cu rol expectorant, recomandîndu-se în bolile căilor respiratorii ca decocție 30 g rizomi și rădăcini la litru, fierbîndu-se 15—20 minute și luîndu-se 2—3 cești de ceai pe zi în laringite, traheite, bronșite. Planta mai are însușiri aperitive, depurative, sudorifice, tonice, stimulente și antireumatice, folosindu-se sub formă de infuzie 20—30 g la litru sau praf 5—10 g pe zi în 2 prize, recomandîndu-se de asemenea în anemie, gută, limfatism, boli de stomac, ficat și splină.

IPECACUANA — Cephaelia (Uragoga) ipecacuanha Wild.

(Fam. Rubiaceae)

Arbust cu rizom ramificat, pe care se găsesc rădăcini cu îngroșări și rădăcini netede. Ajunge la înălțimea de 0,20—0,50 m, avînd în partea de sus 4—8 frunze opuse, eliptice și o inflorescență cu flori mici, albe. Planta se cultivă în Brazilia și în Asia de sud-est (India, Birmania, Indonezia).

În medicină, se folosesc rădăcinile care conțin rezine, o saponină, alcaloizi, printre care cel mai important este emetina etc. Ipeca are, în doză de 1—2 g rol vomitiv, recomandîndu-se în indigestii și intoxicații, iar în doză de 0,05—0,30 g rol expectorant. Intră în compoziția pulberii Doveri, împreună cu opiul, sulfatul și azotatul de potasiu, produs cu rol calmant în reumatismul cronic și în gută.

Cu ipeca se mai prepară siropul compus de ipeca, folosit în tusea convulsivă. Planta are întrebuințare și în medicina veterinară, la cîine și pisică, în aceleași cazuri ca la om.

ISOPUL — Hyssopus officinalis L.

(Fam. Labiatae)

Este un arbust care se prezintă sub forme de tufe lemnoase și ajunge la înălțimea de 0,25—0,60 m. Are tulpinile ierboase și patrunghiulare în partea superioară, frunzele sînt opuse, alungite, lanceolate, lungi de 3—4 cm și late pînă la 1 cm. Florile, melifere, apar în iunie—august în vîrful tulpinilor și sînt albastre-violacee, roze sau albe, iar fructele nucule mucilaginoase, care se grupează cîte 4 într-un caliciu persistent. Planta este de obicei cultivată și crește pînă la altitudinea de 2000 m.

Medicinal, se utilizează frunzele și vîrfurile înflorite, care au un miros puternic aromat, conținînd un ulei volatil, tanin, un glucozid, hidrocarburi ciclice, colină și alte substanțe. Păstrarea plantei se face cu grijă,

Isopul

în săculeți de hîrtie închiși în borcane. Cunoscut încă din Antichitate și pomenit în psalmii lui David, isopul întrunește însușiri antispasmodice, aperitive, carminative, expectorante, sudorifice, stimulente generale, emenagoge, diuretice, depurative, stomahice, fiind în același timp rezolutiv și vulnerar. El este considerat ca un foarte bun expectorant și antisecretor bronșic, favorizînd în același timp respirația prin acțiunea sa directă asupra centrului respirator din bulb. Isopul fluidifiază mucusul bronhic și-i favorizează eliminarea în bronșite, laringite cu răgușeală, tuse, boli pulmonare și mai cu seamă în astmul umed al bătrînilor. Nu se va folosi în faza de început, congestivă, inflamatorie a bolilor specificate. Isopul mai are efect asupra capilarelor, făcînd să scadă permeabilitatea și fragilitatea acestora, precum și asupra arterelor pe care le dilată, ceea ce duce la micșorarea tensiunii sanguine. În afară de bolile respiratorii, el mai este util în cura de primăvară, în bolile de stomac, intestine, ficat, rinichi, piele, în icter, scrofuloză, cloroză, leucoree, amenoree datorită slăbiciunii generale, meteorism, reumatism cronic.

Intern, se iau în afecțiunile enumerate 2—3 cești de ceai pe zi din infuzia 20—30 g frunze și vîrfuri înflorite la litru, infuzate acoperit timp de o oră. Din infuzia preparată cu 100 g la litru, strecurată după 10 minute de la opărire, se prepară un sirop, adăugîndu-i-se 1,500 kg zahăr și încălzindu-se la foc potolit pînă devine siropoasă. Din acest sirop se iau 5 linguri pe zi, folosindu-se mai ales în bolile respiratorii. În tulburările gastrice (dispepsii, pyrosis, balonare) se iau după mese cîteva picături din tinctura obținută prin macerarea timp de 3 săptămîni a cîte 20 g isop și izmă la 200 g alcool de 60°. Se atrage atenția că la persoanele nervoase dozele trebuie micșorate, deoarece dozele obiș-

nuite pot determina fenomene epileptiforme și fenomene bulbare uneori foarte grave.

Extern, isopul se folosește ca antiseptic, cicatrizant și rezolutiv, sub formă de comprese cu infuzia 100 g plantă la litru sau cataplasme cu frunze proaspete tocate, aplicîndu-se pe răni, echimoze (mai ales la pleoape), eforturi articulare, ulcere varicoase. Infuzia sau decocția 80—100 g la litru se indică sub forme de gargarisme în faringite, laringite, răguşeală. Infuzia 50 g la litru, în loțiuni, este utilă pentru buna întreținere a tenului, iar compresele contra cearcănelor.

Mirosul pătrunzător de isop, ca și cel de rozmarin, face să dispară somnul, ceea ce se recomandă pentru persoanele nevoite să vegheze.

Isopul se mai folosește în industria parfumurilor, ca și în prepararea unor lichioruri.

IZMA BUNĂ

(Vezi Izma de grădină)

IZMA DE GRĂDINĂ, IZMA BUNĂ, MENTA — Mentha piperita L.

(Fam. Labiatae)

Plantă vivace, hibrid al mentei acvatice și celei verzi, cultivată, meliferă, cu rizomi și rădăcini ramificate, care în al doilea an se înlocuiesc cu rădăcini adventive, generate de tulpină. Rizomul dă naștere la stoloni, prin care izma se înmulțește, ea fiind sterilă. Tulpina, în 4 muchii, ajunge la un metru înălțime și poartă frunze opuse, dințate, de un verde închis. La vîrful tulpinii și ramurilor ei, se dezvoltă, din iunie pînă în septembrie, flori spiciforme roze sau violete. Izma, prin partea ei aeriană, mai ales prin frunze și spicele înflorite, este o plantă medicinală importantă. Ea are un miros puternic aromatic și gust înțepător, plăcut, înviorător, datorită unui ulei volatil specific pe care-l conține și alături de care se mai găsesc flavonoide, tanin, substanțe antibiotice, săruri minerale, un principiu amar. Plantele cultivate în regiuni mai reci sînt mai bogate în principii active. Toate soiurile de izmă au în general aceleași însușiri, fie că este vorba de izma bună, fie de soiuri sălbatice, din încrucișarea cărora provine. Izma de grădină este cunoscută din jurul anului 1700, fiind cultivată mai întîi în Anglia. Mentolul a fost obținut prima oară în Olanda, la 1771. Acesta s-a dovedit a fi un excelent analgezic și antiseptic.

Uleiul de mentă conține peste 70% mentol, precum și alte substanțe ca: hidrocarburi, cetone etc. El se obține mai ales din *menta japoneză — M. canadensis, varietas piperascens sin. M. arvensis L.*

Izma se bucură de proprietăți excitante asupra sistemului nervos periferic, moderînd însă excitațiile patologice ale nervilor; ea este stimulentă și excitantă de asemenea, pentru aparatul digestiv și circulator, ca și pentru întregul organism. În plus, dozele mici au acțiune antispasmodică, tonică, sudorifică, emenagogă, analgezică, afrodiziacă, antitusivă,

carminativă, diuretică, coleretică, colagogă, tonică, antiseptică, vermifugă.

Intern, izma se folosește în indigestii, grețuri, mistuiri grele, crampe și dureri gastro-intestinale, vomizări, intoxicații digestive, aerofagie, balonări, diaree, sughiț, ameteli, astm, bronșite, tuse convulsivă, tuse chintoasă, palpitații, colici hepatice, gută, reumatism cronic, dismenoree, boli nervoase, insomnii, cefalee, agitații, migrene, nevralgii, nevroze abdominale, autointoxicații, răceală, impotență, viermi intestinali (ascarizi, oxiuri). Ca digestiv, izma se ia sub formă de infuzie 5—15 g la litru. Astfel, în aerofagie, se administrează după mese cîte o ceașcă de ceai din infuzia 10 g la litru; în meteorism se indică o infuzie 50 g la litru, cîte o ceașcă de ceai după mese. Ca analgezic, calmant, antispasmodic, dezintoxicant, se iau 2—3 cești de ceai pe zi din infuzia 10—20 g la litru, iar ca tonic general din infuzia 20—30 g la litru. Contra vărsăturilor și grețurilor se administrează infuzie rece, cu linguriță. Infuzia preparată dintr-o linguriță de plantă uscată la o ceașcă de ceai are efect afrodiziac și contra sughițului. Cu infuzia 40 g frunze proaspete la litru se combat palpitațiile. O ceașcă de ceai pe zi din infuzia 20 g la litru se indică în impotență. Pentru potolirea tusei obișnuite se recomandă infuzia 20 g la litru, iar a tusei convulsive infuzia 50 g frunze la litru, cîte 3 cești de ceai pe zi. În acest din urmă caz, este preferabil amestecul de izmă și flori de lavandă, cîte 20 g la litru. În contra vărsăturilor cu sînge se ia din cînd în cînd cîte o lingură de oțet, în care s-a macerat izmă. În vomizările spasmodice, se aplică pe epigastru cataplasme cu decocție de izmă în vin, 100 g la litru. Contra mirosului displăcut al gurii, de natură digestivă, se indică a se lua cîte o ceașcă de ceai pe zi din decocția preparată cu 8—10 g plantă la 1/4 litru de apă sau vin. În cantități mici, izma se mai utilizează pentru aromatizarea altor ceaiuri medicinale cu gust neplăcut sau fără gust. Infuzile de izmă se pot înlocui cu tinctură alcoolică 1/5, în doză de 5—20 picături pe zi, după caz.

Extern, izma se utilizează împreună cu rozmarinul, salvia, lămîioara și alte plante la prepararea băilor aromatice întăritoare și antireumatismale. Compresele reci ca și fumigațiile pe regiunea bolnavă cu infuzia 50 g la litru combat migrenele, durerile de cap și nevralgiile, iar cu infuzie slabă se pot face gargarisme în faringite, precum și spălături bucale în stomatite, gingivite sau contra mirosului neplăcut al gurii. Cataplasmele cu frunze proaspete strivite sau opărite înmoaie umflăturile tari, contuziile și sînii împietriți, potolind durerile. Frunzele proaspete, în cataplasme, au de asemenea acțiune favorabilă în reumatism ca și în prurit le bătrîni. Făcîndu-se băi bucale cu vapori de infuzie sau fricționîndu-se gingia cu frunze strivite, pot fi potolite unele dureri de dinți. În rîie, se freacă leziunile cu plantă proaspătă, apoi se tamponează cu infuzie 100 g plantă uscată la litru. Infuzia 50 g la litru constituie o bună loțiune contra tenului grăsos și a porilor dilatați. Cu infuzie nestrecurată din 100 g plantă proaspătă la litru se fac băi la picioare, cînd acestea sînt obosite sau umflate.

Uleiul de mentă, amestecat cu alcool în proporție de 5 g ulei în 100 g alcool, se recomandă pentru fricțiuni locale contra reumatismului sau pruritului. Cu cîteva picături din acest spirt la un pahar cu apă obținem o excelentă apă de gură, iar cu apă fierbinte și cu ulei sau spirt de mentă se pot face inhalații în laringite cu răgușeală, în guturai, gripă, folosind cîteva picături la 0,5 litri apă. Uleiul de mentă intră în com-

poziția unor uleiuri sau unguente nazale indicate în rinite. Din el se mai prepară paste, prafuri și ape de dinți, precum și parfumuri, săpunuri alcoolice.

Cu izma se îndepărtează puricii din încăperi și așternuturi. Băile călduțe cu izmă sălbatică sînt indicate contra convulsiilor la copii. Din amestecul în părți egale de frunze de izmă, vinariță și podbal, lăsate o noapte în apă îndulcită cu miere, apoi uscate la aer cît mai repede și tăiate mărunt, se pregătesc țigări care fumate pot duce la combaterea tabagismului.

În medicina veterinară, se indică infuzia 30 g la litru în indigestii însoțite de colici, la cabaline, în colici la capre, ca și contra sterilității acestora. Pentru înțărcarea vacilor se dă timp de 15 zile, într-o zi două mîini izmă, în alta două mîini de saschiu.

Alte specii de izmă sînt: *menta japoneză*, amintită mai sus, foarte bogată în mentol, *menta creață — M. spicata, var. crispa L.*, care conține carvonă ca și chimionul, fiind întrebuințată mai ales la fabricarea parfumurilor, și *busuiocul cerbilor — M. pulegium L.*, înaltă de 0,10—0,30 m, avînd frunzele slab dințate, aproape rotunde și foarte mici (5—15 mm lungime). Busuiocul cerbilor, aflat în mare cinste la antici — el intra în compoziția băuturii sacre din Eleusis — crește pe malurile apelor și prin locuri mlăștinoase, dezvoltînd flori liliachii sau de un purpuriu deschis. Această specie, care conține un ulei esențial propriu, este excitantă, digestivă, carminativă, colagogă, stimulentă a sistemului nervos, dezinfectantă, bucurîndu-se mai ales de însușiri pectorale importante. Ea mărește secrețiile bronhice și le fluidizează, ajutînd expectorația, pentru care motiv se folosește ca remediu popular în afecțiunile căilor respiratorii, astmul bronșic, tuse convulsivă sau chintoasă, eventual în amestec cu salvie, cimbrișor și isop. Busuiocul cerbilor se mai recomandă în gută, colemie, digestii dificile, sughiț, vomizări, precum și ca vermifug (ascarizi, oxiuri), ca și izma, avînd totodată rol emenagog.

Intern, se administrează infuzia 20—50 g la litru, cîte 3 cești de ceai pe zi.

Extern, în afară de celelalte întrebuințări ale izmei de grădină, se mai indică sub formă de loțiuni cu infuzie sau suc pentru înlăturarea petelor de roșeață de pe față. Contra puricilor se folosește ca atare sau prin afumare cu flori proaspete arse, efectul insecticid datorindu-se pulegonei din uleiul esențial. Busuiocul cerbilor face, de asemenea, să fugă rozătoarele (șoareci, șobolani) din încăperi.

În medicina veterinară, busuiocul cerbilor se recomandă a fi adăugat în hrana oilor, în perioada fătărilor.

Alte specii ca *M. viridis L.*, *M. aquatica L.*, au aceleași însușiri ca și izma.

JALEȘUL — Stachis germanica L.

(Fam. Labiatae)

De fapt, sub denumirea de jaleș sînt cuprinse, în afară de S. germanica, mai multe specii ca: *S. annua L.*, cu frunze aproape nepăroase, *S. silvatica L.*, *S. palustris L.*, *S. arvensis L.* și altele. Toate aceste specii se caracterizează printr-o corolă cu 2 buze, prin caliciul cilindra-

ceu cu 5 dinți egali sau aproape egali și 4 stamine strînse sub buza superioară. Florile sînt galbene sau albe-gălbui. Plantele se bucură de însușiri anticatarale, antifebrile, antispasmodice, vulnerare și se preconizează în epilepsie, isterie, catare, febre.

Jalește de baltă — *S. palustris L.*, cu frunze lungi, sesile, este mai cu seamă calmant și emenagog, indicat în spasme, tulburări nervoase, isterie, ipohondrie, stări anxioase, tuse convulsivă, dismenoree, amenoree, luîndu-se cîte 10—15 picături tinctură alcoolică într-o infuzie de izmă, salvie sau roiniță.

Jalește de pădure — *S. silvatica L.*, cu frunze lungi, pețiolate, în formă de inimă, are aceleași proprietăți, în plus fiind diuretic și antiastmatic. El se mai folosește în tulburări de menopauză, incontinență nervoasă a urinei, spasme nervoase de stomac, vîjîituri în urechi. Se iau cîte 4—5 cești de ceai pe zi din infuzia 30 g plantă aeriană la litru.

JASMINUL DE GRĂDINĂ

(Vezi Sirinderica)

JNEAPĂNUL, PINUL TÎRÎTOR — Pinus montana Mill. ssp. mughus (Scop) Wilk.

(Fam. Pinaceae)

Este un arbust sau arboraș cu numeroase tulpini culcate, care crește pe goluri alpine, ajungînd pînă la 3 m înălțime. Frunzele, mereu verzi, în formă de ace, lungi de 3—7 cm, sînt dispuse cîte 2 într-o teacă. Are flori mascule în formă de spic și femele, rotunde, lemnoase, care se transformă în conuri lungi de 3—4 cm. Semințele au aripi de 2—3 ori mai lungi decît ele. Florile apar în iunie-iulie. Jneapănul formează așazișii jepi, stufișuri tîrîtoare care acopăr pe mari întinderi suprafețele alpine, în dauna terenului pășunabil.

De la pinul tîrîtor, se recoltează în iulie-august sau în noiembrie-decembrie, mugurii (Turiones pini) și ramurile cu cetină care conțin un ulei esențial, glucozide, rezină. Uscarea se face la umbră și la cel mult 35°. Prin distilare cu vapori de apă, din cetină se obține un ulei volatil, lichid incolor, gălbui, cu miros plăcut și gust la început dulceag, apoi amar-arzător. El conține terpene. Uleiul volatil se obține de asemenea din cetina *molidului — Picea excelsa (Lam.) Link.*, de la care se folosesc și conurile recoltate iarna. Din mugurii de pin tîrîtor, pin propriu-zis și conurile de brad sau molid, se prepară infuzii, decocții sau siropuri cu acțiune antiseptică asupra aparatului respirator, recomandîndu-se intern în laringite, traheite, bronșite etc., în aceleași condiții ca și pinul propriu-zis.

Uleiul de pin tîrîtor se folosește extern sub formă de inhalații în bolile căilor respiratorii sau ca fricțiuni în durerile reumatice și gutoase. Contra reumatismului și gutei, se mai pot face băi de muguri și ace, 250 g la o baie. Uleiul de pin se mai folosește la prepararea esenței de brad, cu care se fac băi înviorătoare.

KAWA-KAWA — Piper methysticum Forts.

(Fam. Piperaceae)

Este un arbust care atinge înălțimea de 2 m și crește în insulele Hawai și Marchize. Rădăcina are acțiune anestezică locală, antiseptică, diuretică, digestivă și sedativă asupra sistemului nervos central. Planta dă rezultate în bolile urinare și ginecologice, în cistite, vaginite simple, vaginite și uretrite blenoragice, metrite, salpingite, prostatite.

Intern, se utilizează decocția 50 g rădăcină la litru, cîte 3 cești de ceai pe zi sau extractul, sub formă de pilule.

Extern, se recomandă bujiurile sau supozitoarele, la care se adaugă beladonă sau extract de măselariță, spre a i se înlătura acțiunea iritantă.

LALEAUA PESTRIȚĂ — Fritillaria imperialis L.

(Fam. Liliaceae)

Plantă vivace, toxică, de grădină, înaltă de 0,60—1,20 m, cu frunze lanceolate, dispuse vertical la jumătatea tulpinii, iar altele în vîrful acesteia, formînd un moț, înconjurat în partea inferioară de 5—10 flori mari, în formă de clopot, galbene, cu nuanțe pînă la roșu aprins. Florile nu au miros sau acesta este displăcut. Fructul este o capsulă. În sol, planta dezvoltă bulbi mari, solzoși, cu miros de ceapă. Florile sînt melifere și polenifere, dar nectarul lor conferă mierii o mare toxicitate, datorită unui alcaloid existent în toată planta și mai ales în bulbi, din care dispare prin fierbere.

Laleaua pestriță are proprietăți asemănătoare cu cele ale ghicitoarei de toamnă, folosindu-i-se în trecut bulbul în hidropizii și ca tonic digestiv, în doză de 5—30 ctg pe zi. Bulbii conțin mult amidon, așa încît pot fi utilizați la fabricarea alcoolului, pentru tapioca sau pentru înlocuirea salepului. Mirosul, gustul ca și toxicitatea bulbilor dispar dacă ei sînt ținuți 24—48 ore în apă rece sau în apă cu oțet 2%, care se primenește de mai multe ori, iar după o spălare finală se fierb.

O plantă înrudită este *laleaua sălbatică — F. meleagris L.*, ale cărei flori prezintă niște pătrățele dispuse regulat, de culoare alternativ albă, roșie, galbenă, violetă sau cafenie. Conține și ea alcaloidul toxic, nu are însă importanță industrială.

LAMINARIILE

Sînt alge brune (Pheophyceae) de dimensiuni mari, în formă de lame întregi sau divizate, alungite, fixate de sol prin tije lungi, găunoase, care, tăiate în bucăți lungi de circa 25 cm, pot servi la dilatarea și drenarea gîtului uterin și fistulelor, ele absorbind apa și mărindu-și volumul de 10 ori, fără a se înmuia.

LARIȚA, LARICEA, ZĂDUL — Larix decidua Mill.

(Fam. Pinaceae sin. Abietaceae)

Crește spontan în munții noștri, prin pădurile de rășinoase, avînd frunze în formă de ace fine, moi, grupate în smocuri de cîte 15—20, de un verde plăcut și care, spre deosebire de alte conifere, nu persistă iarna. Florile au formă de con, cele femele fiind mai mari și devenind lemnoase. Zădul are o tulpină dreaptă, înaltă de 30—35 m, uneori depășind 50 m. Ramurile, dispuse neregulat, dezvoltă rămurele plecate, subțiri, cenușii, cu aspect solzos. Conurile, lungi de 3—4 cm, sînt cenușii. Lemnul, roșu-brun, este foarte tare și rezistent la apă. Pe scoarța lariței crește un lichen toxic. Din rezina arborelui se extrage o terebentină fină, folosită intern în *lambliază* (o protozooză intestinală, manifestată prin diaree, uneori cu sînge), în cistite, inflamații ale rinichilor, în bronșite. Frunzele secretă o substanță zaharoasă, care conține melezitoză, cu acțiune laxativă.

LAPTELE CÎINELUI — Euphorbia lathyrus L.

(Fam. Euphorbiaceae)

Plantă bianuală, răspîndită pe terenurile pietroase și pe pășuni de stepă, în partea sudică a țării, înaltă pînă la 1—1,5 m. Are tulpina dreaptă, frunzele verzi-albăstrui, dispuse în cruce și flori verzui, care apar în mai—iunie. Cînd este ruptă, planta lasă a se exprima un suc lăptos, alb. În trecut, s-au utilizat, *intern*, rădăcinile și fructele. Din fructe se extrăgea un ulei cu efect purgativ drastic. Rădăcinile s-au folosit ca expectorante și vomitive. În zilele noastre planta nu se mai recomandă pentru uz intern, din cauza toxicității. *Extern*, laptele cîinelui dă rezultate contra negilor, aplicîndu-se de 2—3 ori pe zi, pînă cînd negii se desprind prin apăsarea bazei lor. Planta proaspătă, în fricțiuni locale, are efect revulziv, folosindu-se în caz de nevralgii sciatice, reumatismale, precum și în bronșite.

Pulberea de rădăcină, în amestec cu vaselina, dă un vezicant folosit în medicina veterinară, la taurine.

Decocția de laptele cîinelui se mai întrebuințează ca depilator. În afară de laptele cîinelui, mai sînt și alte euforbiacee folosite medicinal. Citățm din numeroasele specii doar cîteva:

E. peplis L., cu tije roșcate și frunze în formă de ureche umană, crește pe nisipurile de pe litoral; este indicată în hidropizie, gută și boli de piept, ca purgativ, vomitiv, antispasmodic, expectorant, folosită intern ca latex 1—2 g pe zi sau frunze, semințe, rădăcini 1 g pe zi, în miere, ceaiuri mucilaginoase etc.

E. Chamaesyce L. are tije subțiri, aproape filiforme și flori roșcate. Frunzele, ovale, sînt zimțate la vîrf. A fost recomandată în rîie, favus, ulcere, sifilis, negi, boli de ochi, mușcături de scorpioni.

E. helioscopia L., laptele cucului are frunzele în formă de lopețică, dințate în jumătatea lor superioară. Acestea se folosesc în scop vezicant.

De reținut că toate euforbiaceele sînt toxice, datorită latexului lor.

LAURUL — Ilex aquifolium L.

(Fam. Aquifoliaceae sin. Iliaceae)

Arboraș spinos, care crește pînă la altitudinea de 2 000 m, înalt de 1—5 m, uneori arbore de 10—15 m, cu frunze persistente, de un verde lucios, avînd cîte un spin la capătul fiecărei nervuri. Florile sînt albastre-roșietice, dispuse în glomeruli axilari, iar fructele drupe roșii, uneori galbene, ceva mai mari ca bobul de mazăre, conținînd 4—5 semințe triunghiulare. Medicinal se recoltează frunzele recoltate tot anul și scoarța a doua, recoltată primăvara, uscate la umbră sau la soare și care conțin tanin și ilicină (un glucozid), avînd însușiri antispasmodice, antifebrile, emoliente, tonice, sudorifice, laxative, antireumatice. Însușiri mai accentuate au frunzele proaspete, indicate mai ales în febrele intermitente. Ele se administrează *intern* ca decocție 30 g la litru, cîte 2 pahare mici pe zi. Decocția se poate prepara și cu vin, fierbîndu-se și într-un caz și în altul 10 minute. Aceste decocții se mai indică în gripă, bronșite, pneumonie, reumatism, gută, diaree, hidropizii, colici etc. În diaree este mai utilă decocția de frunze în vin roșu, luîndu-se cu lingura pînă la 100 g pe zi.

Tot intern, în scop purgativ, se pot lua în jur de 10 fructe uscate, înmuiate 12 ore în apă. Ele au dezavantajul că produc în același timp vomizări.

Extern, coaja a doua se folosește sub formă de cataplasme pe abcese și furuncule, pentru a le face să se matureze sau să se resoarbă. Din această coajă, ca și din ramuri tinere, se fabrică clei. Acesta, ca și frunzele proaspete strivite, se aplică în scop rezolutiv pe edeme, scrofule etc. Lemnul de laur, fiind foarte tare, este utilizat în ebenistică.

Se atrage atenția să nu se consume de către copii fructe, luîndu-le drept comestibile, deoarece sînt toxice.

Fructele se pot administra însă păsărilor de colivie ca hrană.

LAURUL PORCESC, CIUMĂFAIA — Datura stramonium L.

(Fam. Solanaceae)

Plantă ierbacee, anuală, cu tulpină dreaptă, cilindrică, verde, ramificată, ajungînd pînă la înălțimea de peste un metru. Crește pe locuri virane, părăsite, pe gunoaie, pe lîngă drumuri și garduri, avînd frunze mari, ovate, dințate, cu miros neplăcut. Face flori albe, în formă de pîlnie lungă. Există și o rasă cu flori violacee, albastre-pale. Fructul este o capsulă de mărimea unei nuci verzi, prevăzută cu țepi și cu 4 compartimente interioare în care se găsesc circa 500 semințe reniforme, turtite, cafenii. *Laurul porcesc este o plantă foarte toxică*. El conține mai mulți alcaloizi: atropină, hiosciamină, scopolamină etc. În scop medicinal se folosesc frunzele, care au rol antispasmodic, antiseptic, sedativ și narcotic, ca și mătrăguna, laurul fiind însă mai toxic. Ca sedativ al sistemului nervos central, laurul are efect în nevralgii, astm, bronșite cu tuse spastică, nervoasă, chintoasă, convulsivă, însoțită de secreții, în epilepsie,

manii, incontinență urinară, administrîndu-se infuzie sau decocție preparate cu 0,20—0,50 g frunze în 125 ml apă, care se ia în 24 ore, mai poate fi utilizată tinctura (o parte frunze uscate și 5 părți alcool), în doză de 5—30 picături pe zi sau pulbere de frunze cel mult 1,5 g pe zi, sub supraveghere medicală strictă.

Extern, se recomandă a se fuma în accesele de astm cel mult o țigară preparată din 1,5 g frunze uscate. Decocțiile 4 g frunze uscate la litru se indică sub formă de fomentații, băi, cataplasme în arsuri, ulcere canceroase, hemoroizi dureroși, tumori inflamate; în reumatismul articular acut și cronic se fac fricțiuni de tinctură, pomadă sau macerație în ulei (o parte frunză uscată și 4 părți untură nesărată sau ulei) sau cataplasme cu frunze proaspete, iar intern tinctură în dozele specificate mai sus.

Laurul porcesc

Tinctura homeopatică din semințe sau „esența“ de frunze se recomandă în epilepsie, boli mintale, delirium tremens, nimfomanie, meningită, paralizii medulare etc.

Frunzele de laur porcesc constituie o importantă materie primă pentru obținerea alcaloizilor arătați mai sus.

Laurul porcesc poate produce intoxicații foarte grave. Fenomenele toxice încep de la dozele zilnice de 5—15 ctg și se manifestă prin amețeli, somnolență, tulburări de vedere, scăderea sensibilității și a funcțiilor musculare. În cantități mai mari, provoacă diaree și colici, poliurie, puls neregulat, congestii faciale, dilatarea pupilelor, halucinații, delir. La copii și bătrîni, toxicitatea este mai accentuată.

În doză de 30—60 g frunze proaspete, la adult, intoxicația are ca simptome: sete puternică, senzație de strangulare, dureri cardiace, beție cu delir furios, dilatarea abdomenului, paralizii, convulsii sau comă, după individ, sudori reci, puls accelerat și în final moartea. Pe cale rectală, toxicul se absoarbe mai rapid decît pe gură. Intoxicația are loc și pe cale cutanată, ca și prin fumarea țigărilor antiastmatice, aceasta întrerupîndu-se în cazul apariției de amețeli.

Tratamentul se face la fel ca în intoxicațiile cu mătrăgună. Este bine să se știe că intoxicațiile cu ciumăfaie dau delir și halucinații mai puțin intense și o midriază mai puțin persistentă decît mătrăguna. Deși planta ar aduce unele rezultate favorabile în nevroze grave și nebunie, ea nu se poate folosi din cauza toxicității, decît numai cu mare prudență și sub strictă supraveghere medicală.

LĂCRĂMIOARELE

(Vezi Mărgăritărelul)

● LĂMÎIOARA, CIMBRUL DE CULTURĂ — Thymus vulgaris L.

(Fam. Labiatae)

Este un arbust cu aspect de tufă globuloasă, avînd tulpina lignificată la bază și ramificată în sus, ajungînd pînă la înălțimea de 0,40 m. Crește pînă la 1 500 m altitudine. Frunzele sînt mici, verzui, înguste, iar florile roze sau liliachii, melifere. De origine mediteraneană, planta se cultivă și la noi, în sudul țării. În scop medicinal, se utilizează frunzele și ramurile înainte de înflorire sau înflorite. Acestea conțin pentozani, alcooli, un ulei volatil, bogat în timol și carvacrol, o rezină, saponină, tanin, un principiu amar. Însușirile lămîioarei se aseamănă cu cele ale cimbrișorului, dar sînt mai puternice. Ea este aperitivă, digestivă, antispasmodică, antiseptică, behică, diuretică, coleretică, emenagogă, carminativă, tonică, hemolitică, vermifugă, cicatrizantă, dezodorizantă, dezintoxicantă, revulzivă. Ca tonic, carminativ și antispasmodic digestiv, calmează contracțiile dureroase de origine nervoasă ale stomacului și intestinelor, împiedică fermentațiile digestive și ușurează eliminarea gazelor gastro-intestinale. Lămîioara mărește pofta de mîncare, iar prin proprietățile antiseptice, datorite fenolilor din compoziția ei (timol, carvacrol), ajută organismul

Lămîioara

să lupte contra bolilor infecțioase, a guturaiului, rinitelor, faringitelor, laringo-bronșitelor, bolilor de rinichi, vezică, intestine. Ca emenagog ea se preconizează în amenoree, leucoree astenică, dureri menstruale. În scop dezintoxicant, planta se recomandă în gripă, reumatism, pletoră, iar ca stimulent excită intelectul, asemenea ceaiului chinezesc. Infuzia de lămîioară, luată după mese, învinge somnolența și permite reluarea activității intelectuale. În scop pectoral, lămîioara se indică în astmul bronșic, bronșite, bronhopneumonii, pneumonii, tuse convulsivă, tuse de orice origine.

Intern, în afecțiunile și scopurile arătate mai sus, se iau 3—4 cești de ceai pe zi din infuzia 20—30 g la litru, iar în anemie și convalescență cîte 2—3 cești de ceai din infuzia 10—20 g plantă la litru. Contra viermilor intestinali din toate speciile se recomandă cîte o ceașcă de ceai din infuzia preparată cu o lingură sau cu o ramură de plantă uscată la ceașcă, luîndu-se dimineața pe nemîncate mai multe zile la rînd.

Lămîioara se mai poate administra ca pulbere, cîte 4—8 g pe zi, în miere sau ceaiuri adecuate. *În doze mari, datorită timolului, planta poate da fenomene grave de intoxicație, care se pot termina cu moartea.* Lămîioara poate fi adăugată la mîncări, în cantități mici, în scop aperitiv și digestiv. Planta se poate asocia în scop digestiv cu izmă și melisă, în scop carminativ cu anason sau cimbru, iar în tusea convulsivă cu ciuboțica cucului, luîndu-se zilnic 3—4 cești de ceai din infuzia preparată cu amestecul a 300 g rădăcini și frunze uscate de ciuboțica cucului și 50 g lămîioară tocată și uscată, în proporție de 50 g amestec la litru. În tusea convulsivă se mai indică a se lua cu lingura infuzia 20 g la litru, cîte 100 g pe zi, caldă și amestecată cu 175 g miere la această cantitate. În tusea de orice origine se prepară o decocție din 25 g la litru, îndulcită cu multă miere, luîndu-se de asemenea caldă cu lingura, în doză de 2 cești de ceai pe zi.

Extern, cu infuzie sau decocție 30—100 g în apă sau vin la litru, se fac spălături și fomentații la răni și ulcere, sau irigații calde în leucoree, cînd planta poate fi amestecată cu levănțică și coajă de stejar. În reumatismul articular, gută, artrite, lumbago, se pun cataplasme groase cu plantă verde încălzită pe o plită sau cu amestecul cald de plantă tocată, apă și tărîțe. Inhalațiile de 3 ori pe zi cu 50 g plantă la un litru de apă fierbinte sînt utile în sinuzite.

Băile la care se adaugă lămîioară (250—500 g la o baie) se recomandă în scop întăritor la astenici, convalescenți, precum și la copiii plăpînzi, rahitici, limfatici. Cu decocție 80 g la litru, fiartă 20 minute și strecurată, se fac fricțiuni zilnice pe cap, pentru activarea creșterii părului. Pentru calmarea durerilor de dinți, se clătește gura cu macerația preparată din cîte 20 g lămîioară, rozmarin și sovîrf (ținute 15 zile într-un litru de alcool de 90°) și păstrată după strecurare într-o sticlă astupată. Cu decocție 30 g la litru, fiartă 3 minute, se fac băi bucale în caz de miros displăcut al gurii. Contra viermilor intestinali se recomandă clisme călduțe zilnic cu infuzia 15 g lămîioară și 5—10 g vetrice la litru. Cu decocția 100 g la litru, fiartă 15 minute, la care se adaugă un pahar de oțet, se tamponează după frecare cu izmă proaspătă locurile afectate de scabie. Decocția cu sau fără oțet este utilă și contra păduchilor. Contra înțepăturilor de insecte care și-au lăsat acul în piele, se freacă locul (după ce s-a scos acul) cu frunze proaspete strivite.

Pulberea de lămîioară uscată, singură sau amestecată cu praf de cărbune de tei, se utilizează ca praf de dinți cu care pot fi înlocuite de

cîteva ori pe săptămînă pastele de dinți obișnuite, spre a se curăți și albi dinții mai bine. O bună apă de dinți se obține macerînd 10 zile 100 g lămîioară la un litru de alcool. Din acest produs, se pune o linguriță într-un pahar cu apă și se clătește gura. Elixirul astfel obținut este indicat și pentru tratarea rănilor, cu rol antiseptic, precum și contra durerilor din nevralgii, reumatism etc.

Esența de lămîioară, adăugată cîte 2 g în apa de baie la un adult (băile durînd 1—1$^1/_2$ ore), are efect fortifiant și stimulent puternic, ca și calmant în reumatismul cronic, sciatică rebelă, fără a irita ochii și fața. Pomada cu timol, preparată farmaceutic, este activă în dermatoze și mai ales în zona zoster. Cîteva picături de esență depuse pe perina de dormit potolesc tusea din timpul nopții.

În medicina veterinară, decocția 50 g lămîioară la 2—3 litri apă, fiartă 20 minute, este indicată contra leziunilor din febra aftoasă, pensulîndu-se cu lichidul îndulcit cu zahăr zonele afectate (gură, uger, ongloane).

De asemenea, se pun comprese pe șale cu infuzie caldă la caii cu boli ale aparatului urinar. Adăugată în hrană, cîte o mînă pe zi, se recomandă pentru iepuri în coccidioză și în colici la capre. În hrana vacilor, dă gust plăcut untului.

Fiartă în vin, lămîioara are acțiune în digestii și meteorism la bovine.

Lămîița

● LĂMÎIȚA — Lippia citriodora Lmk. sin. Lippia (Verbena) triphylla (L. Her.) Kunze.

(Fam. Verbenaceae)

Arbust ornamental, originar din America de Sud (Chile, Peru, Argentina), lămîița are ramuri lungi de 1,5—2 m și subțiri, pe care cresc frunze mari, nedințate, înguste, alungite, lanceolate, grupate cîte 3 în jurul ramurilor și flori care apar în iulie-august, mici, albe la exterior și albăstrui-violacee spre interior, dispuse în piramide răsfirate. Frecate între degete, frunzele degajă miros de lămîie ca și roinița.

Se atrage atenția a nu se confunda lămîița cu sirinderica, numită pe alocuri impropriu tot lămîiță. Din punct de vedere medicinal, au importanță numai frunzele, care conțin o esență proprie, bogată în citral, geraniol, sescviterpene. Ele se pot recolta de 2 ori: în iunie și în septembrie. Cele din iunie au un miros mai fin, ele fiind de culoare verde-cenușie, pe cînd cele de toamnă sînt de un verde închis. Acestea din urmă sînt mai bogate în ulei esențial, dar gustul lor este mai puțin plăcut. Frunzele de lămîiță au acțiune antispasmodică și stomahică, stimulînd digestia și recomandîndu-se în dis-

pepsiile însoțite de greutate la stomac, în spasmele acestuia, vărsături, meteorism, cefalee, migrene, palpitații, stări nervoase, vertigii, vîjîituri în urechi și alte acufene, oboseală intelectuală în legătură cu indigestiile stomacale. În plus, lămîița este antifebrilă, avînd și acțiune favorabilă în bolile de piele.

Intern, planta se folosește sub formă de infuzie preparată din 2—3 g frunze la o ceașcă de ceai, care se ia după mese în caz de mistuiri grele. Se mai poate folosi ca apă de băut în timpul meselor infuzia 5 g la litru, fiind utilă de asemenea tinctura alcoolică 1/5 preparată cu frunze proaspete și din care se ia o linguriță după mese.

Lămîița are un gust foarte plăcut, din care cauză se poate folosi și pentru a da gust altor ceaiuri. Dozele mari, ca și prelungirea curei, produc iritații ale stomacului și chiar gastrite.

LĂMÎIUL — Citrus limonum Riss.

(Fam. Rutaceae)

Originar din Asia, lămîiul este un arbust spinos, cultivat, obișnuit în jurul Mediteranei, iar la noi întîlnit mai mult ca plantă de ornament. Are frunzele alterne, persistente și florile albe, frumos mirositoare. Pe același arbust, se găsesc și flori și fructe, în diverse stadii de dezvoltare. Fructele, lămîile, au un rol terapeutic de primul ordin. Ele conțin 8% glucide, substanțe pectice, mucilag, acid citric și malic, citrat de calciu și potasiu, săruri minerale, flavone, microelemente, un principiu amar (limonină), vitaminele A, B, C, prin aceasta din urmă avînd o importantă acțiune antiscorbutică și antiinfecțioasă. Heterozidul flavonic joacă de asemenea rol de vitamina P. Coaja de lămîie servește la prepararea prin distilare a unei esențe foarte parfumată, avînd rol antiseptic. Lămîile au importante proprietăți antihemoragice, antiseptice, astringente, diuretice, antiinflamatoare, vermifuge, antiscorbutice, antifebrile, răcoritoare, tonice. Sucul de lămîi, sub formă de limonadă, întrunește toate însușirile lămîilor. El se folosește în stări gripale și febrile sau numai ca răcoritor, dar și pentru a mări rezistența organismului la infecții, prin vitamina C. Combate hidropizia datorită cirozei hepatice, are acțiune în anemia copiilor, în arterioscleroză, artritism, obezitate, icter, insuficiență hepatică, hiperaciditate stomacală, indigestii, gută, reumatism, litiază urinară și chiar în diabet. El combate diareea produsă de antibiotice, regularizează funcțiile ficatului, purifică sîngele și-l fluidizează, scade tensiunea sanguină, contribuie la fixarea calciului în organism, ceea ce are o importanță deosebită pentru tineret, influențează favorabil capilarele, fiind activ în hemoragii difuze, purpură, nefrite hemoragice. Cu o lingură de zeamă de lămîie se oprește sughițatul, sugînd lămîie sau luînd infuzia preparată dintr-o jumătate de lămîie, tăiată în bucățele, la un litru de apă, se opresc vărsăturile. Consumînd zilnic în caz de epidemii (gripă, guturai etc.) cîte 200—300 g suc de lămîie, se conferă organismului prin vitamina C rezistență la îmbolnăvire.

Limonada antifebrilă se prepară din două lămîi, tăiate în rondele și macerate într-un litru de apă rece sau caldă, îndulcirea făcîndu-se după gust, cu zahăr. În arterioscleroză, răceală, bronșite, ca și pentru menținerea elasticității pereților vasculari, se ia zilnic sucul a 1—2 lămîi. În

stări astenice, sucul se îndoiește cu apă, sub formă de limonadă, iar în celulită se ia dimineața un pahar mic de suc neîndulcit. O bucățică de lămîie, stoarsă într-o ceașcă de cafea neagră, combate durerile de cap. În intoxicații alcoolice, se administrează dimineața o linguriță de infuzie preparată din 50 g pătrunjel la litru, infuzată 15 minute, la care se adaugă coajă de lămîie și de portocală, apoi se filtrează și se păstrează la sticlă.

Cura prelungită de lămîi se practică timp de 30 zile, începîndu-se în prima zi cu o jumătate de lămîie și crescînd cu o jumătate zilnic pînă în ziua a 15-a, apoi scăzîndu-se spre a se ajunge în ziua 30-a iarăși la o jumătate de lămîie. În total, se consumă într-o cură 120 lămîi sub formă de limonadă, suc sau odată cu alimentele. O asemenea cură se indică în colesterolemie.

Coaja de lămîie, la rîndul ei, este tonică, digestivă și carminativă, folosită ca infuzie, pulbere, sirop, tinctură, alcoolatură. Din ea se extrage un ulei volatil și se pot obține diverse preparate digestive și aromatizante. Astfel, macerînd timp de o săptămînă 60 g coajă de lămîie în 100 g alcool de 60 grade, după care se filtrează, se pregătește o tinctură care se păstrează în sticlă astupată, din care se iau după mese în scop digestiv cîte 10 picături. Coaja servește de asemenea la prepararea de siropuri și lichioruri digestive. Sîmburii de lămîie, care au gust amar, s-au folosit în trecut contra febrei și ca vermifug intestinal, luîndu-se timp de 3 săptămîni în fiecare dimineață, pe nemîncate, cîte 10—12 sîmburi zdrobiți, în ceai de mentă, la care se adaugă puțin alcool.

Un remediu popular, folosit în icter și insuficiență hepatică, se prepară astfel: se iau 1—1,500 kg lămîi, care se rad de coajă, răzătura păstrîndu-se. Lămîile se taie în bucățele și se storc într-un vas peste 5 ouă albe proaspete de găină, ținîndu-se împreună 2 zile, timp în care coaja ouălor se roade. Se scot ouăle cu linguriță, se adaugă cîte 2 linguriță de zahăr și coaja rasă de lămîie. Lichidul se pune la sticlă și se agită bine. Din acest preparat, se iau 3 pahărele pe zi cu 1/2 oră înainte de mese, cantitatea preparată astfel fiind suficientă pentru cură.

Frunzele de lămîi, ca și cele de portocal, în infuzii 10 g la litru, sînt antispasmodice, stomahice, calmante, sudorifice, ușor tonice și vermifuge.

Extern, sucul de lămîie este eficace în tratamentul aftelor bucale, anginei și faringitei, folosindu-se prin tamponare sau prin consum de lămîie. În amestec cu puțină sare de bucătărie, sucul, sub formă de comprese, înlătură durerile din gît, migrenele, durerile de cap. Loțiunile repetate cu suc fac să dispară petele roșii de pe față. Cîte o picătură de suc proaspăt în fiecare ochi previne conjunctivita noilor născuți, iar la adulți ajută la limpezirea vederii. Contra guturaiului, se instilează în fiecare nară 2—3 picături de suc, iar în caz de hemoragii nazale, se introduce în nara respectivă un tampon îmbibat cu suc. Aplicat pe răni, sucul îndoit cu apă fiartă este cicatrizant. Sucul de lămîie, diluat cu apă de trandafir, se indică sub formă de loțiuni în cazul tenului gras sau cu porii dilatați. Contra seboreii, se fac băi cu 1,500 kg lămîi tocate, adăugate în apa de baie. Din albuș bătut de ou proaspăt, amestecat cu suc de lămîie, se prepară o mască de frumusețe, care se ține 10 minute pe față. Cu rondele de lămîie, se freacă mîinile pentru a le curăți. Amestecat în părți egale cu ulei, sucul se aplică pe pielea crăpată, la mîini, mameloane etc. Pentru a se menține dinții curați și albi, ei se freacă

odată pe săptămînă cu suc sau coajă de lămîie. Cu o bucățică de lămîie se freacă înțepăturile de insecte după ce s-a scos acul. În inflamațiile conductului auditiv extern, se introduce în conduct o meșă de tifon îmbibată cu suc, spre a se potoli durerile. Pentru buna întreținere a unghiilor la mîini și picioare, ele se ung cu suc simplu amestecat cu ulei sau infuzie 40 g petale de trandafir la litru, în părți egale.

În acnee, se vor loționa coșii de 2 ori pe zi cu suc, consumîndu-se în același timp lămîi ca atare sau sub formă de suc.

Cojile de lămîie îndepărtează prin esența lor moliile și țînțarii.

Sucul de lămîi folosite, lăsate să mucegăiască în puțină apă, se folosește în medicina veterinară pentru aplicațiuni contra rîii, după ce animalele au fost spălate abundent cu apă și săpun.

LĂPTUCA — Lactuca sativa L.

(Fam. Compositae)

Plantă cultivată, bianuală, de 0,30—1 m înălțime, cunoscută ca salată, bogată în vitamine, lactucarium, săruri minerale și microelemente: mangan, cupru, iod, nichel, cobalt. Ca aliment, are o valoare mică, deoarece conține multă apă. În afară de salate, ea mai poate fi consumată ca ciorbe, piureuri etc. Medicinal, ea are însușiri emoliente, răcoritoare, calmante, antispasmodice, analgezice, hipnotice, sedative, aperitive, recomandîndu-se în nervozism, insomnii, palpitații, tulburări digestive, tuse chintoasă și convulsivă, inflamații ale ficatului, vezicii biliare și intestinelor, retenții urinare, acnee, boli de piele. Mai ales la copii, ea înlătură tulburările datorite excitațiilor nervoase și viselor urîte, asigurînd un somn liniștit.

Lăptuca favorizează digestia, combate constipația, scade zahărul din urină la diabetici, acționează pozitiv în stările anxioase.

Intern, se administrează decocția 60—100 g frunze verzi la litru, care se ia în 24 ore. Pentru a i se da un gust mai plăcut, se adaugă măcriș, praz și asmățui. Din siropul de lactucarium (suc uscat de lăptucă), preparat oficinal, se iau cîte 1—5 linguri pe zi în nervozism, stări anxioase, insomnie. În scop hipnotic și sedativ, produsele se administrează seara înainte de culcare. La diabetici, se recomandă administrarea de alcoolatură.

Extern, cataplasmele calde cu foi de lăptucă fac să se resoarbă furunculele și panarițiile. Decocția de semnițe, o lingură la o ceașcă de ceai, filtrată apoi bine, ajută, sub formă de spălături, în inflamațiile oculare. Loțiunile de 2 ori pe zi cu decocția preparată din lăptuci bine spălate, în proporție de 60—100 g la litru, fiartă 2 ore, este folosită în acnee, cuperoză și împotriva învinețirii pielii din cauza frigului, ca și în cazurile cînd pielea este uscată sau iritată.

Altă specie este *tîlhăreaua sau lăptuca veninoasă* — *Lactuca virosa L.,* care crește sporadic prin păduri și tufișuri, atingînd înălțimea luxuriantă de 0,80—1 m și chiar de 2 m. Aceasta are frunze sesile și flori galbene. Este foarte bogată în latex, de aceea se folosește mai mult pentru obținerea acestuia, care poartă denumirea de *lactucarium* și care posedă proprietăți narcotice importante, asemănătoare opiului, fără să aibă inconvenientele acestuia. Din latex, se prepară oficinal tinctură,

sirop sau extract. Acestea se folosesc, ca și partea aeriană a plantei, în stări nervoase, tuse spastică și convulsivă, insomnii. Planta aeriană se recoltează în timpul înfloririi și se folosește sub formă de infuzie sau decocție 30—60 g la litru, cîte 1—3 cești de ceai pe zi, ca suc proaspăt, administrîndu-se progresiv în doză de 0,20—15 g pe zi, suc concentrat de asemenea de la 0,10—15 g pe zi, tinctură alcoolică (o parte suc sau frunze proaspete și 2 părți alcool de 36°), cîte 0,5—5 g pe zi. În doze depășite, latexul dă intoxicații.

Lactucarium se poate obține și de la *crestățea, numită și lăptuca sălbatică* — *Lactuca scariola L.*, înaltă pînă la 1,50 m, cu frunze verzi-albăstrui, decupate în segmente înguste, în formă de corn, deviate spre miazăzi cu marginile și spre răsărit și apus cu fețele. Înflorește în iunie—septembrie. Crește prin locuri aride, pietroase, pe lîngă ziduri vechi, garduri, ogoare. Are aceleași însușiri ca și speciile precedente. S-a utilizat mai ales în diverse stări nervoase: melancolie, nevroză astenică, isterie, ipohondrie, tuse spasmodică, dismenoree nervoasă. S-a mai utilizat cu succes în hidropizie, nefrită calculoasă și icter.

Extern, se indică în aceleași cazuri ca și lăptuca cultivată.

În cantități mari, crestățeaua și tîlhăreaua, de altfel ca și lăptuca cultivată, pot fi toxice, mai ales pentru iepurii de casă.

O specie înrudită mai este *susaiul* — *Sonchus arvensis L.* Alte numeroase specii de lăptuci au însușiri similare cu cele de mai sus.

LĂPTUCA CU FLORI GALBENE, ROCHETA — Eruca sativa Mill. și E. vesicaria Cav. sin. Brassica eruca L.

(Fam. Cruciferae)

Sînt plante cu frunzele divizate profund, cu miros și gust puternic, neplăcut. Au înălțimea de 0,20—0,60 m. Florile, albe sau galbene, cu vinișoare violete, lungi de 2—5 cm, sînt nectarifere. Ele apar primăvara. Fructele sînt silicve lungi de 1,5—3 cm și late de 3—5 mm. Planta se aseamănă cu ridichea sălbatică și se cultivă pentru semințe, din ele preparîndu-se un ulei. Frunzele pot fi consumate condimentar în salate.

Rocheta este antiscorbutică, diuretică, stimulentă, rubefiantă, fiind folosită de obicei ca tonic stomacal și contra hidropiziei. În Antichitate, era considerată afrodiziacă. Semințele au gust amar-înțepător. Ele conțin 30% proteine, 30% substanțe grase, precum și substanțe sulfuroase. Uleiul extras din ele se aseamănă cu cel de rapiță. Semințele, în decocție 15 g la litru, sînt vomitive, iar extern, ca făină, în cataplasme, sînt rubefiante ca și cele de muștar. Prin însușiri și întrebuințări, rochetele se încadrează în aceeași categorie cu cresonul, hreanul și lingureaua.

LĂSNICIORUL — Solanum dulcamara L.

(Fam. Solanaceae)

Lăsniciorul este un frumos semiarbust, cu tulpină de peste 2 m lungime, lemnoasă la bază, agățătoare sau culcată, cu frunze bazale întregi, de obicei în formă de inimă, iar cele superioare trilobate, avînd lobul din mijloc mai dezvoltat. Florile, melifere, asemănătoare cu cele de car-

tofi, dispuse în ciorchine, sînt violacee sau albe, cu 5 petale, avînd o pată galbenă la bază. Ele se dezvoltă în tot timpul verii. Fructele sînt bace roșii, ovoide, au multe seminţe în interior. Uneori, fructele au culoarea gălbuie sau verde.

Planta creşte pe lîngă ape curgătoare şi stătătoare, pe ziduri ruinate, prin păduri umede, luminoase, prin scorburi de copaci, mai ales de sălcii, pînă la altitudinea de 1 700 m.

În medicină, se folosesc ramurile mai mari de un an, recoltate primăvara, înainte de apariţia frunzelor sau toamna, după căderea acestora, fiind utilă mai ales scoarţa acestor ramuri; se întrebuinţează de asemenea frunzele uscate şi sucul proaspăt. Frunzele şi ramurile se usucă la soare, acestea din urmă mai întîi despicîndu-se. Mestecat în gură, drogul este mai întîi amar, apoi dulceag, datorită dulcamarinei, un heterozid specific. În plus, planta mai conţine saponine, acizi, un colorant, un ulei analog celui de ricin, săruri minerale, glucide, vitamine, solanină, un alcaloid toxic, deosebit de solanina cartofului. El posedă însuşiri diuretice, depurative, sudorifice, laxative, stimulente, uşor narcotice, rezolutive. În trecut, planta a fost folosită pe scară întinsă în reumatism, sifilis, pneumonie, pleurezie, boli de piele. Astăzi este considerată ca un bun diaforetic şi depurativ în albuminurie, artritism, gută, reumatism, îngroşarea sîngelui, artrite, unele boli de piele (psoriasis, herpes, pecingine, pete, eczeme). Ca sudorific, se recomandă mai mult în congestia pulmonară. Dă de asemenea rezultate în hemoroizi şi în tulburările glandei mamare, oprind secreţia laptelui.

Intern, se iau cîte 0,250—0,500 litri pe zi din infuzia 8—30 g la litru, ţinută la infuzat 1/2 oră. O parte se va lua dimineaţa pe nemîncate. Din decocţia 500 g ramuri la un litru de vin alb, se iau ca diuretic 2 pahare mici pe zi. Decocţia, fiartă 3 minute şi infuzată 10 minute, preparată cu 10—20 g ramuri despicate la litru, se administrează timp de 3 săptămîni, cîte 250 ml dimineaţa pe nemîncate, în acnee, începîndu-se cu decocţia 10 g la litru, apoi crescînd treptat pînă la 20 g la litru. Un sirop se prepară infuzînd timp de 6 ore 100 g plantă la 1,5 litri apă în clocot. Se strecoară, se adaugă 1,800 kg zahăr la litru, se fierbe cîteva minute la foc domol, se strecoară din nou şi se pune la sticle. Din sirop se iau 3—5 linguri de supă pe zi. Folosirea plantei cere prudenţă, căci dozele depăşite pot da tulburări caracterizate prin dispnee, greţuri, vomizări, ameţeli şi chiar asfixie, care poate duce la moarte. Fructele sînt de-a dreptul toxice, chiar în cantităţi mai mici, de aceea nu se vor consuma.

Extern, se fac băi sau loţiuni cu decocţie 50—200 g lăsnicior la litru, în bolile de piele şi herpes. În aplicaţiuni locale sucul de plantă face să dispară petele de pe faţă, iar cataplasmele cu frunze strivite şi încălzite sînt eficace în inflamaţiile sînilor prin reţinerea laptelui, precum şi în hemoroizi. Cataplasmele cu seminţe de in şi lăsnicior uscat se recomandă pentru maturarea abceselor. Folosit extern, lăsniciorul este mai puţin activ decît zîrna.

● LEANDRUL — Nerium oleander L.

(Fam. Apocinaceae)

Plantă vivace, atingînd 2—5 m înălţime, leandrul este cultivat ca arbust ornamental, care iernează în sere sau apartamente şi care se remarcă prin frunzele sale coriace, persistente, ovale, cu nervuri paralele

și prin florile roze, de diferite nuanțe, albe sau galbene, cu miros plăcut. Din el se extrag unii glicozizi cardiotonici, care se aseamănă în acțiunea lor cu strofantina și digitalina. Printre aceștia se găsește folinerina, foarte apropiată de digitalină, ea recomandîndu-se în tulburările cordului decompensat. Leandrul este o plantă foarte toxică, atît pentru om cît și pentru animalele ierbivore, mai ales pentru cai, oi, asini, capre și iepuri. Principiile toxice se găsesc în toată planta și se transmit prin carnea animalelor intoxicate. Prin fierbere și uscare, toxicitatea nu dispare. Intoxicațiile cu leandru se manifestă prin stări de slăbiciune, amețeli, vomizări, sudori reci, colici, diaree, febră, convulsii tetanice, sincopă, pierderea vocii, cianoză. Moartea se produce prin asfixie și oprirea inimii. Ca tratament, se administrează vomitive și purgative (ulei de ricin, sare amară, sulfat de sodiu), precum și stimulente (vin, țuică). Se va recurge neîntîrziat la medic.

Intern, folosirea preparatelor cu leandru se va face numai la indicația și sub supravegherea medicului. Extractul hidroalcoolic, în doză de 0,10—0,20 g, care nu produce nici cumulare, nici intoleranță, tonifică și reglează inima în asistolii, dispnee, edeme etc. Homeopatia recomandă o tinctură diluată, preparată din frunze, în eczeme, psoriasis, dureri de cap, stări de epuizare, amețeli, paralizii nedureroase, dureri de stomac din catare, diaree, slăbirea memoriei.

În medicina familială, leandrul poate fi folosit *numai extern,* în boli de piele (rîie, favus, pecingine etc.), sub formă de fricțiuni cu decocție de frunze în ulei, macerație în apă, pomadă de pulbere cu axungie, extract hidroalcoolic de frunze (4 g extract la 125 g apă).

● LEMNUL CÎINESC — Ligustrum vulgare L.

(Fam. Oleaceae)

Este un arboraș ramificat, care crește prin crînguri, tufișuri, garduri vii, atingînd înălțimea de 1—5 m. Este cultivat și ornamental. Are frunze ovale, lanceolate și flori albe, grupate în panicul și piramide la vîrfurile ramurilor. Florile albe, frumos mirositoare, apar în mai—iulie și sînt melifere. Fructele sînt bace de 5—8 mm în diametru, verzi cînd sînt imature, apoi negre, toamna, cînd se coc. Planta crește pînă la altitudinea de 800 m.

Medicinal, se utilizează florile și frunzele, culese primăvara și uscate la umbră. Ele conțin tanin, un glucozid, rezină, zaharuri, invertină, vitamina C, arsenic și au însușiri astringente, cicatrizante, vulnerare, detersive. În stare proaspătă, planta este toxică.

Intern, se administrează, ca astringent contra diareii, 2—3 cești de ceai pe zi din infuzia 20 g flori sau frunze la litru.

Extern, decocția 50 g plantă la litru se folosește sub formă de gargarisme și băi bucale în stomatite, faringite, anghină, precum și ca irigații în leucoree și menstre abundente. Uleiul în care se macerează timp de 30 zile la soare, în cantitate de 150—300 g plantă la litru, într-o sticlă astupată, este folosit în fricțiuni antireumatismale, articulare sau în celulită, precum și în aplicații pe ulcere cutanate. Cu decocția (5 minute) de frunze, 50 g la litru, se fac băi bucale contra afecțiunilor gurii datorite fumatului, precum și pentru dezobișnuirea de fumat.

Fructele se folosesc în hrana păsărilor de colivie.

LEMNUL DOMNULUI — Artemisia abrotanum L.

(Fam. Compositae)

Este o plantă perenă, înaltă de peste 1 m, semispontană sau cultivată, de origine mediteraneană, care crește pe terenurile pietroase, însorite, pe lîngă ziduri vechi, prin cimitire. Are tulpina acoperită de frunze decupate în laniere fine, ascuțite, fără peri verzi pe fața superioară; capitulele florale, care apar în august, sînt foarte mici și aplecate. Planta emană un miros de lămîie, deosebindu-se prin aceasta de pelinariță.

Lemnul Domnului conține tanin, o esență specifică, principii amare, dintre care abrotanina, cu caracter alcaloid, avînd însușiri similare cu cele ale chininei. Farmaceutic, se utilizează frunzele și vîrfurile înflorite uscate, avînd aceleași însușiri cu pelinul, însă mai slabe, gustul său fiind în schimb mai plăcut. În trecut, el s-a bucurat de un mare renume în tratamentul tusei, otrăvirilor cu mercur, mușcăturilor de șerpi veninoși sau înțepăturilor de insecte, ca și în durerile de cap, amețeli, delir furios, tumori, gută, boli ale pielii acoperite de păr, boli de stomac, plăgi supurative, alopecie, parazitoză intestinală etc. În vremea noastră, i se recunosc însușiri antiseptice, digestive, tonice, stimulente, antifebrile, sudorifice, cicatrizante, emenagoge, vermifuge, vulneare, cu recomandare în anemie, clorozâ, inapetență, meteorism, amenoree, reumatism, disurie, ascaridoză, oxiuroză. Homeopatia folosește o esență în medicina copiilor contra insomniei, paraliziei, cahexiei, durerilor de natură nervoasă, excitațiilor.

Intern, se iau 2—3 cești de ceai pe zi din infuzia de frunze și vîrfuri, 15—30 g la litru. În scop vermifug, se administrează infuzia de capitule 50 g la litru, cîte o ceașcă de ceai dimineața pe nemîncate, 3 zile pe lună, timp de 3 luni. Doza indicată este pentru adulți. În anemie, se iau 2 cești de ceai pe zi din infuzia 40 g la litru, după mese, în inapetență, cîte o ceașcă de ceai înainte de mese din infuzia 15 g la litru, iar în meteorism, după mese, cîte o ceașcă infuzie 30 g la litru. În menstruații dureroase, este utilă infuzia 5 g la litru, infuzată 5 minute, cîte 2 cești de ceai pe zi.

Extern, se recomandă decocția 60—80 g frunze și vîrfuri înflorite la litru, la care se adaugă 2 linguri de sare marină, pentru spălături la răni, ulcere putride și verminoase, la gangrene sau în comprese la edeme. Cu infuzia 20 g la litru, în apă puțin sărată, se spală rănile în scop cicatrizant. Aceeași infuzie se preconizează în fricțiuni capilare, pentru activarea creșterii părului.

LEMNUL DULCE, LICVIRIȚIA — Glycyrrhiza glabra L.

(Fam. Leguminosae)

Înalt pînă la 1,60 m, lemnul dulce este un arbust cu numeroși rizomi, bruni la exterior, galbeni în interior, din care pleacă mai multe rădăcini groase și lungi pînă la cîțiva metri. Tulpinile, ramificate la vîrf, sînt prevăzute cu frunze compuse din 9—17 foliole ovale, formînd tufe pe care se dezvoltă în mai—iulie flori mici, în formă de fluturi, roșcate,

Lemnul dulce

albăstrui sau violet-albicioase, grupate în ciorchini. Fructele sînt păstăi lungi pînă la 2 cm și late de 0,5 cm, care conțin 3—4 semințe brune. Planta crește spontan în răsăritul țării noastre, prin locuri umede, pînă la 1 000 m altitudine.

Terapeutic au utilizare stolonii, rizomii și rădăcinile, care se recoltează primăvara timpuriu sau toamna, după ce cad frunzele, spălîndu-se cu apă la curent, după care se zvîntă și usucă la soare sau în poduri acoperite cu tablă. Drogul conține glicirizină, acid glicirizic, amidon, glucide, tanin, flavone (care-i dau culoare galbenă), steroizi cu rol estrogen. Glicirizina este o triterpenă de 150 de ori mai dulce decît zahărul, ea fiind aceea care dă gust dulce drogului.

Ca proprietăți, lemnul dulce este antiseptic, antialergic, antispasmodic, behic, digestiv, diuretic, depurativ, expectorant, răcoritor, tonic, ușor calmant extern, el recomandîndu-se în bronșite, astm, tuse, spasme digestive, constipație, aerofagie, cistite, gastrite, iar în ultimul timp i s-a atribuit un rol important în tratarea ulcerelor gastro-duodenale. Acidul gliceritic, care intră în compoziția licviriției, permite refacerea mucoasei gastrice și cicatrizarea acesteia, în caz de ulcerare. Totodată, licviriția potolește durerile gastrice. Datorită steroizilor pe care-i conține, lemnul dulce are de asemenea efect estrogen, asemănător foliculinei și proladului. Împreună cu rădăcina de pir și orzul, lemnul dulce servește la prepararea unui ceai care se poate folosi ca apă de băut în spitale, avînd rol răcoritor și reconfortant.

Licviriția se poate adăuga ca îndulcitor la toate infuziile pectorale, diuretice și laxative. În doze mari și administrări prelungite, lemnul dulce produce tulburări ca dureri de cap, respirație grea, hipertensiune, edeme, fenomene care nu dispar la tratament, ci numai după încetarea folosirii plantei.

Intern, se iau 3 cești de ceai pe zi de infuzie sau macerație la rece 15—50 g la litru, în afecțiuni respiratorii (guturai, tuse, catare, bronșite, traheite, astm), în cistite, gastrite, constipație. În aerofagie, se administrează cîte o ceașcă de ceai rece, înainte sau după mese, din decocția de rădăcină 50 g la litru. Sucul de licviriția, numit și zahăr negru, obținut prin fierberea lemnului dulce în apă, pînă ce produsul devine păstos, se recomandă în scop pectoral ca atare sau sub formă de pastile, care se

prepară dizolvînd 20 g pastă în 0,5 litri apă, la aceasta adăugîndu-se 250 g gumă arabică și 150 g zahăr; totul se încălzește apoi pînă devine păstos, cînd se toarnă pe o masă unsă cu ulei, iar după răcire, se taie în pastile. O pulbere laxativă se prepară amestecînd cîte 20 g licviriția și coajă de crușin, cîte 10 g sulf precipitat și fructe de fenicul, precum și 40 g zahăr. Din acest amestec se iau 1—2 linguriță seara la culcare.

Extern, decocția 200 g la litru, fiartă 5 minute, se utilizează sub formă de gargarisme și spălături bucale, în faringite, amigdalite, inflamațiile limbii și gurii. Cu infuzie (o oră) din 100 g rădăcini uscate și mărunțite la litru, preparată ad-hoc și filtrată cu atenție, se fac spălături oculare în caz de conjunctivite. Cu macerație (10 zile) de rădăcină mărunțită în vin alb, 100 g la litru, se fac băi bucale în caz de miros neplăcut al gurii.

Lemnul dulce mai are și rol spumefiant, foarte pronunțat la specia *G. echinata L. (ciorînglavul)*, care crește pe lîngă ape, la șes. Acesta are foliole terminate în vîrf de ac și inflorescențe liliachii, globuloase. Rădăcinile și rizomii de ciorînglav se folosesc la stingătoarele de incendii.

În medicina veterinară, pulberea de lemn dulce este indicată de asemenea în bolile respiratorii, cistite, meteorism, constipație. La capre se recomandă contra sterilității.

LEMNUL MAICII DOMNULUI — Santolina Chamaecyparissus L.

(Fam. Compositae)

Este o plantă ornamentală, de origine mediteraneană, înaltă de 0,20—0,50 m, care crește pe coaste aride, calcaroase, pînă la altitudinea de 1 000 m, sub formă de tufișuri, cu numeroase ramuri drepte, pubescente. Are frunze catifelate, de un verde pal, alburii, mici, înguste, cu lobii strînși pe 4—6 rînduri. Florile galbene aurii, care apar în iunie—august, tubuloase, sînt dispuse în capitule globuloase, solitare, în vîrfurile tijelor. Fructele sînt achene turtite. Planta emană un miros plăcut și are gust amar-aromatic, foarte pronunțat.

Se folosesc, medicinal, frunzele, recoltate înainte de înflorire, vîrfurile înflorite, uscate în buchețe, și semințele. Planta conține ulei esențial, tanin, rezină, un alcaloid amar și posedă însușiri antispasmodice, stomahice, stimulente, tonice, emenagoge, dar mai ales vermifuge.

Intern, semințele, cîte o linguriță în miere, sau sub formă de infuzie o linguriță la o ceașcă de ceai, ca și infuzia de frunze și vîrfuri înflorite, 2—5 g la o ceașcă de ceai, se ia în stări de oboseală, febre intermitente, tulburări de ficat și splină, pentru potolirea durerilor de stomac. În scop vermifug, contra limbricilor și oxiurilor, se administrează dimineața pe nemîncate 2—8 g sămînță sau pulbere de sămînță în miere, gem, dulceață. Se poate prepara și o infuzie cu vin, 2—8 g sămînță la 250 ml, care se ia dimineața pe nemîncate, cîteva zile la rînd. Contra teniei, se recomandă ulei esențial, de la 10 picături la 4 g, după vîrstă, în puțin lapte dulce. Planta aeriană înflorită, atîrnată ca buchete în șifoniere, protejează hainele de molii.

LEUȘTEANUL — Levisticum officinale Koch.

(Fam. Umbelliferae)

Plantă vivace, originară din Iran și cultivată în scop condimentar și aromatic, atinge înălțimea de 0,80—2 m și crește prin locuri umbrite, reavăne, pînă la altitudinea de 1 800 m. Are frunzele divizate, cu foliole dințate și florile galbene-verzui, dispuse în umbelă. Fructele, ovoide, prezintă 10 coaste. Planta emană miros aromatic.

În scop medicinal, se folosesc frunzele, fructele, rădăcinile și rizomii, care conțin cumarină, amidon, rezină, gumă, tanin, ulei esențial, vitamina C și au rol depurativ, diuretic, hipotensiv, stomahic, antispasmodic, emenagog, carminativ, antitoxic, stimulent general. El readuce la normal tonusul intestinal, înlăturînd atoniile, spasmele, gazele. Ca diuretic, dezintoxică organismul, descongestionează ficatul și rinichii, reglează funcțiile uterului în atonii însoțite de amenoree și nevroze. Se recomandă în icter, urinare grea, boli de piele, gută, reumatism, colici renale și hepatice, boli de inimă, hipertensiune, astm, hidropizie, cloroză, slăbiciune generală, edeme, migrene, meteorism, menstruații insuficiente.

Intern, se administrează sub formă de infuzie de ramuri și frunze 20—30 g la litru sau decocție de rădăcini uscate, 20 g la litru, fierbîndu-se 10 minute. Decocția se poate prepara și din fructe, 20 g la litru. Din infuzie sau decocție se iau 2—3 cești de ceai pe zi ca stimulent general și antiastmatic, iar ca diuretic, emenagog, antitoxic și depurativ cîte 5—6 cești de ceai pe zi. Se mai utilizează decocția sau pulberea de rădăcină, o linguriță la o ceașcă de vin sau bere, luîndu-se cu linguriță pentru înlăturarea durerilor de intestine, ficat, rinichi.

Leușteanul se poate folosi de asemenea în ciorbe și mîncăruri, îndeplinînd rol dublu: condimentar și medicinal. Rădăcina uscată și măcinată poate înlocui piperul.

În bolile de gît se poate folosi o tijă de leuștean ca pai de băut lapte dulce cald, îndulcit cu miere.

Extern, decocția de rădăcină de leuștean și de nap de grădină se recomandă ca loțiuni contra degerăturilor. Decocția de rădăcini și fructe se folosește la prepararea de băi fortifiante, mai ales la copii.

LEUȘTEANUL MUNTELUI

(Vezi Turița mare)

LEUZEA CARTHAMOIDES

(Vezi Rhaponticum carthamoides)

● LEVĂNȚICA — Lavandula officinalis Chaix., sin. Lavandula vera D.C., L. spica L., var. a., L. vulgaris LMK.

(Fam. Labiatae)

Este un semiarbust aromat, cultivat, care crește sub formă de tufă, înaltă de 0,20—0,70 m, avînd tulpinile bătrîne lemnoase și brune, iar

cele tinere verzi și subțiri, patrunghiulare, cu frunze opuse, alburii, liniar-lanceolate, și flori mici, albastre, melifere, grupate în spice drepte. Fructele sînt nucule. La noi se cultivă în Țara Bîrsei, putînd atinge altitudinea de 1 800 m.

Produsul terapeutic îl constituie florile și vîrfurile înflorite, acestea recoltîndu-se înainte de deschiderea completă a florilor și uscîndu-se la umbră și aer. Planta are un miros puternic răcoritor, foarte plăcut. Ea conține un ulei volatil, un principiu amar, tanin, rezine, cumarină și se bucură de însușiri sedative, antispasmodice, carminative, antiseptice, afrodiziace, antifebrile, tonice nervoase și cardiace, colagoge, coleretice, diuretice, stimulente, emenagoge, sudorifice, cicatrizante, vermifuge. În plus, levănțica este un dușman al moliilor, cîteva fire înflorite, într-un șifonier, fiind suficiente pentru a feri hainele de molii și a le da un miros plăcut.

Levănțica se recomandă în tusea chintoasă din bronșitele astmatice, gripă, tusea convulsivă, avînd totodată rol antiseptic asupra secrețiilor pe care le modifică în sens favorabil. Ea potolește durerile de cap și amețelile în gripă, combate febra și scade sensibilitatea dureroasă, iar în doze mari stimulează organismul în caz de scrofuloză, leucoree, clorază. În plus, levănțica se mai recomandă în tulburări de ficat și splină, amețeli, migrene, colici, icter, grețuri, hidropizie incipientă, epilepsie, neurastenie, nervozism cu palpitații, slăbiciune oculară etc. Ca sudorifică și diuretică, ea are rol și în reumatism, iar sub formă de cataplasme pe piept dă rezultate bune în bolile acute ale plămînilor ca pneumonia și congestia pulmonară.

Intern, se iau zilnic 3—4 cești de ceai din infuzia 15—40 g la litru sau 2 pahărele de vin roșu în care s-au macerat timp de 15 zile 20—30 g plantă la litru. Dozele maxime nu vor fi depășite, căci produc tulburări. De asemenea, se atrage atenția că planta este incompatibilă cu iodul și sărurile de fier.

Extern, infuzia de mai sus se poate folosi pentru inhalații în afecțiuni ale laringelui și bronhiilor sau pentru irigații vaginale în leucoree, precum și pentru clătirea părului, în vederea bunei lui întreținere. Compresele cu levănțică sînt eficace în caz de răni tăiate, lovituri, vînătăi. Sucul frunzelor proaspete are efect contra înțepăturilor de insecte și chiar al mușcăturilor de viperă. Un buchet de levănțică, pus sub perina de dormit seara, asigură calmarea durerilor de cap și un somn liniștit. Ca infuzie, 200 g la 3 litri de apă, introdusă în apa de baie, planta are rol tonic pentru copii, convalescenți și bolnavii de astenie nervoasă, nervozism, reumatism, gută, pareze și paralizii.

Din levănțică se mai poate prepara: esență de lavandă (prin distilare), tinctură alcoolică, precum și uleiul de lavandă. Pentru a se obține tinctura alcoolică, se macerează timp de o lună 100 g flori de levănțică în 500 ml alcool. Tinctura se utilizează în bronșite, nevralgii, dureri reumatice, migrene, sub formă de fricțiuni, precum și ca apă antiseptică pentru gură (cîteva picături la un pahar mic de apă, cu care se clătește gura) și pentru bărbierit sau ca apă de colonie și ca cicatrizant pentru răni.

Cu tinctură diluată cu apă se fac gargarisme în paralizia limbii. Tinctura se administrează intern, cîteva picături pe o bucățică de zahăr, contra spasmelor stomacale și sughițurilor. Amestecînd 1 g ulei volatil de lavandă cu 99 ml alcool de 70°, se obține spirtul de levănțică, folosit

ca și tinctura în fricțiuni contra nevralgiilor și durerilor reumatismale. Uleiul de lavandă, recomandat în tratarea rănilor, ulcerelor atone, bolilor de piele, eczemelor uscate, tumefacțiilor produse de căderi, lovituri etc., se obține prin macerarea timp de 5 zile la soare a 2—3 linguri de vîrfuri înflorite de plantă la un litru de untdelemn, după care se strecoară, se adaugă iarăși plantă, repetîndu-se operația pînă ce uleiul capătă un miros puternic de levănțică. Loțiunile cu decocție caldă de levănțică sînt indicate în reumatism, gută, contuzii, luxații, umflături, lovituri la tendoane.

Contra acneii, se adaugă în apa de toaletă o lingură de oțet alb, în care s-au macerat 8 zile 100 g plantă la litru.

Levănțica mai intră în compoziția ceaiului hipotensiv și a țigărilor antiastmatice. Florile de levănțică, arse pe jăratec, plită sau reșou, dezinfectează aerul încăperilor și-i dau un miros plăcut.

Uleiul de levănțică, extras farmaceutic, are întrebuințări în industria de parfumuri.

Contra păduchilor de păr, se rade regiunea și se tamponează cu oțet în care s-au macerat, timp de două săptămîni, agitînd din cînd în cînd, 100 g vîrfuri înflorite proaspete la 1/2 litru, strecurîndu-se și păstrîndu-se la sticlă. În chelbe, se fac loțiuni cu macerația a 100 g plantă înflorită la 1/2 litru alcool de 30°, ținută la macerat 2 săptămîni.

Alte specii de lavandă mai sînt: *Lavandula latifolia Will.*, din care se prepară uleiul sau esența de aspic, cu miros camforat, folosită ca iritant în medicina veterinară și *Lavandula stoechas L.* cu miros de camfor și izmă, a cărui esență este antiseptică și hemostatică pentru răni.

● LICHENUL DE ISLANDA, MUȘCHIUL DE PIATRĂ, MUȘCHIUL CREȚ — Cetraria islandica (L) Ach.

(Fam. Parmeliaceae)

Este o mică plantă, înaltă de 0,03—0,12 m, care crește pînă la 2 600 m altitudine, în turbării, pe stînci, copaci, mai ales în Europa nordică, iar la noi în regiunile subalpine și alpine. Are talul pielos și drept, divizat în lobi franjurați pe margini, verzi-măslinii pe fața superioară și alb-cenușii pe cea inferioară, cei superiori fiind prevăzuți cu organe producătoare de spori (apotecii). Fructele sînt în formă de excrescențe rotunjite și roșcate. Planta are un gust amar și miros de lichen.

Medicinal, se utilizează talul, recoltat în tot timpul anului, debarasat sau nu de substanțele amare. El conține acizi, printre care acidul usnic, cu rol antibiotice, un principiu amar, denumit cetrarină, un hidrocarbonat (lichenină), mucilag, vitamina B_{12}. Prin fierbere, lichenina se dizolvă, iar la rece ea se încheagă sub formă de gel. Prin procedeele arătate mai jos, cetrarina poate fi înlăturată din plantă.

Mușchiul de piatră are însușiri antispasmodice, expectorante, antiseptice, tonice, antivomitive. Lichenul cu cetrarină are acțiune excitantă asupra nervului vag, este așadar vagotonic, și activează capacitatea de contractare a mușchilor netezi, accelerînd și normalizînd peristaltismul gastro-intestinal, oprind comizările din timpul sarcinii, ale răului de transport (rău de mare, de tren, de avion, de munte), precum și ale celor

care urmează anesteziilor cu cloroform sau care însoțesc unele migrene, inclusiv alte vărsături rebele. De asemenea, înlătură durerile de stomac, produse de atoniile pereților acestuia. În plus, lichenul cu cetrarină este antifebril, anticataral, tonic general, stimulent digestiv, bucurîndu-se de importante proprietăți aperitive și stomahice. Acidul usnic din lichen are acțiune antibiotică asupra mai multor germeni ca stafilococul auriu, b. Koch, b. subtilis, Escherichia coli etc.

Mușchiul de piatră mai poate fi folosit în tusea convulsivă, scorbut, boala lui Bright, diarei cronice, dizenterie, scrofuloză, cloroză, rujeolă, febre intermitente, gută, supurații renale, ulcere uterine, tuberculoză pulmonară fără forme congestive, fiind totodată un bun reconstituant și fortifiant, mai ales cînd este fără cetrarină.

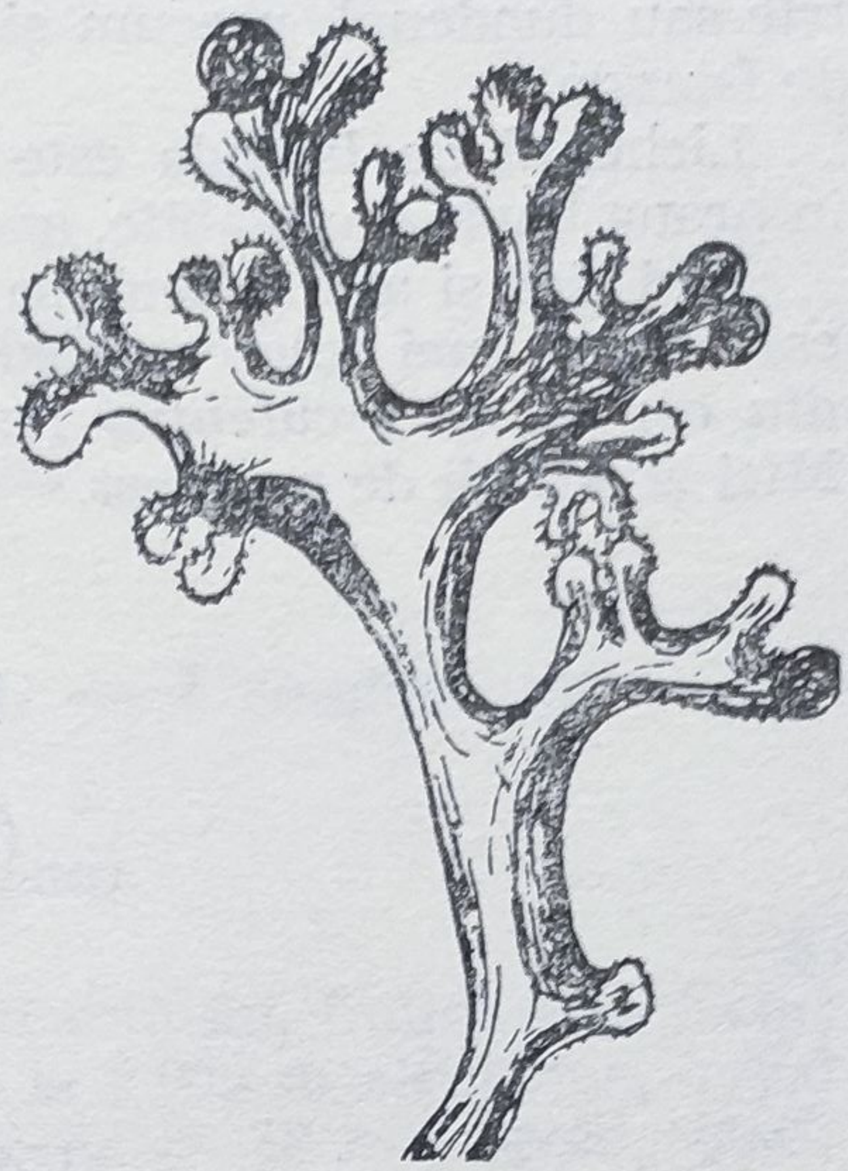

Lichenul de Islanda

Drogul cu cetrarină se administrează ca decocție 15—30 g la litru, fierbîndu-se pînă apa scade la 3/4. Această decocție se ia rece și neîndulcită, la nevoie, în caz de vomizări, grețuri, rău de transport, iar ca tonic și digestiv, cîte un pahar obișnuit, înainte de mese. Contra vărsăturilor se mai poate lua o lingură, la nevoie, din infuzia de cîteva minute a 15—30 g plantă la litru.

Lichenul fără cetrarină este un excelent aliment reconstituant și un calmant al tusei din bronșite sau laringite și al tusei convulsive, avînd o eficacitate pronunțată și în astmul bronhic.

Pentru obținerea lichenului fără cetrarină, se macerează 15—30 g plantă în apă rece, 12 ore, care se schimbă de 1—2 ori. Se fierbe și se aruncă prima apă, repetîndu-se fierberea cu un litru de apă, pînă scade la 3/4, produsul astfel obținut fiind un gel fără cetrarină, din care se ia cîte o linguriță în cazul acceselor de tuse sau de astm.

Lichenul mai poate fi macerat 24 ore în apă rece, la care se adaugă puțin bicarbonat de sodiu. Cetrarina se mai îndepărtează prin macerarea plantei timp de 48 ore cu alcool, în care această substanță se dizolvă. Gelul de lichen se ia cu magiun, marmeladă sau încorporat în prăjituri. Contra diareii, se dă cu linguriță în puțină miere sau dulceață gelul preparat, fierbînd 25 g lichen în 0,5 litri lapte dulce pînă se gelifică. Gelul de lichen devine consistent la rece. El se recomandă mai cu seamă la persoanele extenuate de tusea din bronșite sau tusea convulsivă, precum și pentru bolnavii cu diaree cronică, de obicei tuberculoasă, administrîndu-se ca atare sau încorporat, în acest caz, în șocolată. Amestecat cu miere, gelul dă o foarte bună pastă contra bolilor căilor respiratorii și plămînilor.

Lichenul cu cetrarină fiind foarte amar, se administrează de preferat sub formă de tinctură alcoolică 1/5, în doză de 30—50 picături în 24 ore. Pentru prepararea tincturii se folosește alcool de 70°, în care se macerează planta timp de 8 zile. Tinctura poate fi înlocuită cu pulbere, cîte 2—4 g pe zi în miere, sau cu infuzie în lapte dulce, ceea ce se recomandă mai ales în convalescență. Persoanele care suferă de ulcer gas-

tric sau duodenal, precum și alte ulcere digestive, nu vor folosi lichenul de Islanda.

Lichenul de Islanda este indicat și în medicina veterinară, mai ales în hrana bovinelor slăbite, anemice.

Mai sînt și alți licheni, ca de exemplu: *L. faginus L., L. pyxidatus* etc., care nu se mai folosesc medicinal. Amintim, de curiozitate *mana căzută din cer — L. esculentus Pall.*, care apare periodic în deșerturile Asiei Mici și Africii de nord-est.

LICOPODIUL

(Vezi Pedicuța)

LICVIRIȚIA

(Vezi Lemnul dulce)

LILIACUL — Syringa vulgaris L.

(Fam. Oleaceae)

Originar din Banat, Transilvania, Balcani și Asia Mică, liliacul este un arbust ornamental bine cunoscut, care încîntă ochii primăvara cu florile lui albe, albastre, violacee și ne îmbată cu mirosul lui parfumat, caracteristic. El crește spontan, dar mai mult cultivat, fiind totodată și plantă meliferă. Atinge înălțimea de 2—10 m și are frunzele opuse, cordiforme.

De la liliac, se folosesc frunzele, scoarța ramurilor tinere, fructele necoapte. Toate aceste părți sînt amare. Florile conțin un ulei esențial, folosit în parfumerie. Scoarța, frunzele, mugurii, fructele, care sînt capsule, conțin siringo-picrină (substanță amară), zaharoză, un glucozid (siringină), prezent în cantitate mare în luna martie (0,7%), manită, emulsină etc. Frunzele, în infuzie 5 g la o ceașcă de ceai, cîte 3 cești pe zi, au efect antifebril, fiind eficace și în insuficiența hepatică. Rol antifebril au și florile, mai ales cele de liliac alb, ca și fructele, toate fiind de asemenea diuretice, tonice amare și astringente. În febrele intermitente, s-a ajuns la rezultate bune cu extract moale de capsule verzi sau extract apos diluat în vin, ambele în doză de 4 g pe zi, timp de 2—3 zile, precum și decocția de capsule, 4—5 g la o ceașcă de ceai, sau în fine decocția de coajă, 30 g la litru. Decocția de frunze uscate, 30 g la litru, infuzată o oră și luată după mese, cîte 3 cești de ceai pe zi, se recomandă în diareea obișnuită, dizenterie la copii, reumatism, gută, colici gazoase, iar după unii autori și în nevroza astenică.

Decocția de flori uscate, 50 g la litru, fiartă 5 minute și strecurată imediat după preparare, se ia în scop antifebril, cu paharul.

Extern, macerația în ulei vegetal, la soare, a cîte 150 g flori și frunze, timp de o lună, se indică pentru fricțiuni în reumatismul articular sau sciatică.

LIMBA BOULUI

(Vezi Miruța)

LIMBA CERBULUI

(Vezi Năvalnicul)

LIMBA CÎINELUI, ARĂȚELUL — Cynoglossum officinale L.

(Fam. Boraginaceae)

Este o plantă ierbacee, bienală, cu aspect cenușiu, întîlnită pe locuri necultivate, ruine, terenuri calcaroase, pînă la 2 000 m altitudine, avînd înălțimea de 0,30—1 m. Pe ramurile groase de 8—10 mm cresc numeroase frunze pufoase, înguste, lungi, cenușii și flori roșii-purpurii sau violacee, dispuse în ciorchini; ele apar în mai-iulie și sînt nectarifere. Fructul este o tetrachenă. Planta are o rădăcină neagră, alungită, tare. Planta întreagă emană un miros displăcut de șoarece.

Limba cîinelui

Medicinal, se întrebuințează rădăcina recoltată în anul al doilea și frunzele proaspete. Uscarea rădăcinii se face rapid, căci mucegăiește ușor, motiv pentru care trebuie să se păstreze în borcane ermetic închise. Drogul medicinal conține un mucilag, rezină, tanin, ulei esențial, alcaloizi.

Din rădăcina uscată, se prepară o decocție 25 g la litru, fierbîndu-se 10 minute, care, administrată cîte 3 cești de ceai pe zi, are rol astringent, calmant, antitusiv, antihemoragic, narcotic, putîndu-se utiliza în diaree, hemoptizie, catar bronhic, tuse. Ca narcotic, se poate asocia cu măselariță și opiu.

Extern, cataplasmele de frunze proaspete opărite sau cu decocție 60 g frunze la litru, dau rezultate în arsuri. Decocția de rădăcini uscate 10 g la litru este utilă în stomatite. Frunzele proaspete zdrobite, amestecate cu rădăcini, se preconizează de asemenea sub formă de cataplasme în arsuri, ulcere, hemoroizi, crăpături ale mameloanelor, prurit, pe plăgi, ulcere etc. În general, limba cîinelui are aceleași întrebuințări ca și tătăneasa.

● LIMBA MIELULUI — Borrago officinalis L.

(Fam. Borraginaceae)

Limba mielului crește pînă la 1 800 m altitudine, ca plantă ierboasă anuală, sub formă de tufulițe, înalte de 0,15—0,60 m. Tulpina și frunzele sînt acoperite de peri aspri. Florile sînt albastre-azurii, uneori albe sau roze, în formă de stea cu 5 brațe. Ele apar în mai—septembrie și sînt foarte melifere. Fructele, carpele, au culoare brună. Planta are gust de castravete proaspăt.

Medicinal se pot folosi toate părțile plantei, numai proaspete, dar mai ales vîrfurile înflorite sau numai florile, precum și sucul de frunze și tije, obținut în iunie—august. Planta conține mucilag, saponină, tanin, rezină, azotat de potasiu, malat de calciu, mangan, magneziu și are însușiri sudorifice, depurative, diuretice, laxative, calmante externe, antifebrile (însușiri care dispar prin uscarea plantei), recomandîndu-se în reumatism, gripă, bronșite, febrele eruptive (scarlatină, rujeolă), în bolile de piele și mai ales în herpes. Prin mucilagul pe care-l conține, potolește tusea, iar prin azotatul de potasiu planta este diuretică. Din frunzele proaspete, amestecate cu frunze de păpădie și brîncuță, se obține un suc depurativ folosit ca stimulent al funcțiilor pielii, bronhiilor, rinichilor, fiind recomandat de asemenea în boli respiratorii (guturai, gripă, bronșite, laringite, pneumonie, tuse), sau de splină, ficat, rinichi (congestie renală, retenții urinare, litiază, catare, iritarea și congestia rinichilor), edeme. Unii autori mai recomandă limba mielului în ipohondrie cu senzație de călduri interne, inflamații ale pleurei și peritoneului, inflamații diverse. I se mai atribuie plantei de asemenea acțiune favorabilă asupra capilarelor.

Limba mielului

Intern, se iau 3—4 cești de ceai pe zi din infuzia 20—40 g flori la litru sau din decocția preparată cu cîte 15—20 g frunze, flori și tije tinere la litru. Planta uscată își pierde însușirile. Se atrage atenția ca preparatele de limba mielului să fie bine filtrate, spre a se reține perii care sînt iritanți. Sucul de limba mielului se administrează în doză de 100 g pe zi în lapte sau supă din

carne de vacă. La fel se administrează sucul obținut din limba mielului, păpădie și brîncuță sau năsturel, amestecul din urmă folosindu-se mai ales în bolile de splină, ficat și rinichi. Amestecul de limba mielului, cicoare, fumariță și păpădie, cîte 20 g la litru în infuzie, este util în cura de primăvară. În emfizemul pulmonar ajută infuzia (15 minute) din 60 g flori proaspete la litru, băută caldă.

Extern, cataplasmele cu frunze proaspete zdrobite calmează durerile din arsuri, abcese, inflamații, iar cele cu decocția 50—100 g la litru, foarte caldă, potolesc durerile din gută.

Planta se folosește și în medicina veterinară, cu aceleași indicații. În hrana vacilor, dată verde, sporește producția de lapte.

Frunzele crude de limba mielului pot fi consumate ca salată cu ulei și oțet, avînd rol tonic și diuretic. Salata are gust de castraveți. Un vin excelent se prepară din planta proaspătă zdrobită, pusă într-un butoi astupat, în amestec cu apă, obținîndu-se fără alte adausuri o băutură bună, limpede, foarte apreciată.

Florile se mai utilizează pentru a colora în albastru oțetul și pentru a se obține o tinctură colorantă verde sau un lac albastru.

● LIMBARIȚA, PĂTLAGINA DE APĂ — Alisma plantago L.

(Fam. Alismaceae)

Este o plantă vivace cu frunze mari plecînd dintr-un colet și cu tija atingînd înălțimea de 1 m. Face flori albe sau puțin roze cu 3 petale și 3 sepale, dispuse în vîrful tulpinii; acestea apar în iulie—septembrie, așezate în verticil, tijele florale ramificîndu-se din nou în același mod verticilat. Se întîlnește mai cu seamă pe malurile apelor liniștite. Deși sînt nectarifere, florile ei sînt puțin cercetate de albine. Fructul are formă de carpelă. Limbariția este o plantă foarte toxică pentru oi, bovine și cai, provocîndu-le chiar moartea. Nu este însă toxică pentru capre. Prin uscare, toxicitatea plantei dispare. În medicină se preconizează rizomul, care conține amidon, substanțe zaharoase, rezină, ulei esențial, alismină (substanță specifică), un principiu acru, asemănător celui obținut din Araceae, tanin. Datorită amidonului abundent, rizomii sînt consumați după fierbere sau coacere de către calmîci. Rizomul are însușiri diuretice, astringente, antiscorbutice, galactogene, recomandîndu-se sub formă uscată în retenția urinară, colici renale, hidropizie, hematurie, hemoroizi, ca decocție 10—15 g la litru, *intern* cîte 3—4 cești de ceai pe zi, între mese, sau ca pulbere, cîte 3—4 g la 100 g apă, pe zi, tot între mese. Pulberea a dat unele rezultate în epilepsie, isterie, coree și dansul Saint Guy, administrîndu-se dimineața și seara la început cîte 0,15 g, apoi mărindu-se doza treptat pînă la 4—5 lingurițe pe zi, doza ultimă continuîndu-se mai multe zile. S-a pretins că planta ar fi dat unele rezultate în turbare, ceea ce nu s-a confirmat.

Extern, sucul proaspăt de rizom s-a dovedit eficace sub formă de comprese la cap în cefalalgii.

● LIMBA VRĂBIEI — Thymelea passerina (L) Coss. și Gern.

(Fam. Thymeleaceae)

Întîlnită prin semănăturile de pe terenurile sărace, calcaroase, limba vrăbiei este plantă subțire, înaltă de 0,20—0,50 m. Are însușiri purgative, folosită în doze mici, căci în doze mari este toxică. Semințele ei pot fi date ca hrană păsărilor.

LIMBRICARIȚA

(Vezi Cina)

LINARIȚA — Linaria vulgaris (L.) Mill.

(Fam. Scrophulariaceae)

Este o plantă vivace, cu aspect decorativ, întîlnită mai peste tot, pe ogoare și cîmpuri nisipoase, pe lîngă rîuri și drumuri, prin seciuri de păduri. Îngrășarea și cultivarea terenurilor o face să dispară. Frunzele ei liniare, asemănătoare cu cele de in, sînt opuse sau verticilate, iar florile, în formă de pinten și dispuse în spic, au culoare galbenă. Planta are miros grețos și gust amar.

În scop medicinal, se utilizează partea aeriană, recoltată în timpul înfloririi, ca diuretic, emolient, purgativ, sudorific, rezolutiv, slab narcotic. Se folosește mai ales *extern* sub formă de loțiuni și comprese cu infuzie 15—20 g plantă la litru. Planta conține flavonozide și substanțe mucilaginoase. Empiric, linariția a fost utilizată în leucoree, dismenoree și hipertrofia prostatei, fără a se confirma rezultate pozitive.

Alte specii: *L. supina Desf.* — *linariția culcată* și *L. striata D.C.* au însușiri similare cu linariția propriu-zisă.

LINGUREAUA — Cochlearia officinalis L.

(Fam. Cruciferae)

Se întîlnește ca plantă bisanuală, înaltă de 0,10—0,25 m, cu tijă ramificată, prin locuri umede, avînd frunze nedivizate, cărnoase și lucitoare, scobite în formă de lingură, cele bazale avînd un pețiol lung și flori mici albe sau roze. Fructele sînt silicule ovoide. Planta verde, frecată între degete, are miros înțepător și gust acru-înțepător. Lingureaua rezistă foarte mult la frig. Poate fi și cultivată.

Medicinal, se utilizează întreaga plantă (părțile aeriene, rădăcina, semințele), care conține rezine, iod, tanin, săruri minerale, un ferment (mirozina), un heterozid sulfurat care se descompune la uscăciune și sub influența mirozinei. Lingureaua este de asemenea foarte bogată în vitamina C care-i dă însușiri antiscorbutice. În plus, planta este stomahică, digestivă, excitantă, diuretică, depurativă, antiinflamatoare, detersivă, ușor vezicantă. Ea se indică în inflamațiile catarale bronhice și

pulmonare, astm, edem pulmonar, tusea cu expectorație, boli cronice de ficat și rinichi, cahexie, gravelă, leucoree, gonoree, hidropizie, paralizii, amețeli, reumatism, gută, febre intermitente. Este contraindicată în boli congestive, hemoroizi, scuipare cu sînge, palpitații. Ca salată, lingureaua este remediul ideal în scorbut și ca stimulent al funcțiilor stomacale, renale și hepatice.

Intern, se administrează 2—3 cești de ceai pe zi din infuzia 20—25 g frunze crude la un litru de apă, lapte, vin sau supă. De asemenea, se poate folosi tinctura (suc și țuică în părți egale), cîte 2—15 g pe zi în ceaiuri, sau un sirop preparat prin fierberea la baia de apă a unei părți de suc din frunze crude cu două părți zahăr.

Extern, se indică infuzia 50—100 g plantă la litru, pentru spălături, loțiuni, irigații și fomentații, precum și alcoolatura în bolile de gură și de piele. În ulcere bucale, dureri de dinți, se fac spălături cu infuzie sau cu amestecul 1—2 linguriță alcoolatură la un pahar de apă, după care se tamponează cu alcoolatură. Alcoolatura se prepară macerînd cîteva zile 50 g plantă verde la 250 ml alcool de 70°.

Pe ulcere scorbutice și atone se aplică sub formă de comprese suc proaspăt de plantă, iar pe contuzii, plantă verde zdrobită și stropită cu alcool. Pentru întărirea gingiilor umflate și dureroase, se mestecă în gură frunze crude sau se clătește gura cu suc sau tinctură îndoite cu apă.

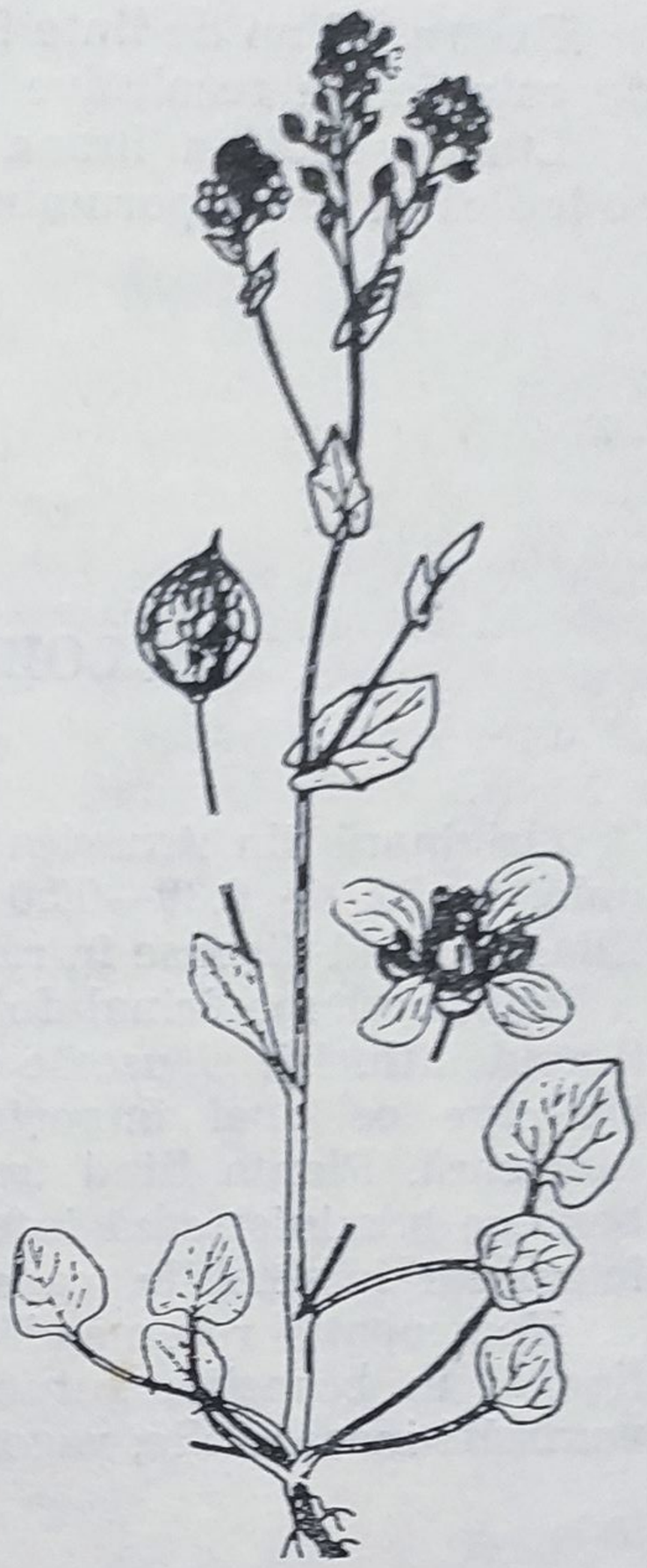

Lingureaua

LINTEA — Lens culinaris Med. sin. Ervum lens L.

(Fam. Leguminosae)

Cunoscută încă din neolitic în Asia Mică, lintea a fost cultivată în Antichitate de evrei, perși, egipteni, de la care a trecut în Grecia și Italia, constituind hrana de toate zilele pentru sclavi și săraci. Lintea este o plantă anuală, cultivată, înaltă de 0,20—0,50 m, cu frunzele compuse din 4—14 foliole înguste, ovale, lungi de 1—2 cm, și flori mici păstăi conținînd 1—3 boabe gălbui, roșcate sau negricioase.

Boabele de linte, bogate în albumină, fosfor, fier, vitaminele B, sînt foarte hrănitoare, mai ales sub formă de făină, echivalînd și chiar depășind valoarea alimentară a cărnii și pîinii integrale. Totodată, se digeră mai ușor decît mazărea, mai ales dacă i se adaugă salvie și cimbru de munte. În afară de calitățile ei alimentare, lintea mai are însușiri galactagoge și antiastenice, în care scop ea se adaugă în mîncăruri sub formă de făină. Din boabele de linte se prepară și un înlocuitor de cafea, cu însușiri stimulente.

Extern, făina de linte în amestec cu cea de fasole se indică sub formă de cataplasme rezolutive și emoliente în abcese, panariții etc.

Lintea, dată în hrana vacilor, sporește producția de lapte. Boabele se indică în hrana porumbeilor.

LIPANUL

(Vezi Brusturele)

● LOBELIA — Lobelia inflata L.

(Fam. Lobeliaceae)

Originară din America de Nord, Lobelia este o specie anuală sau bienală, înaltă de 0,30—0,50 m, cu frunze alterne, eliptice și sesile, florile liliachii fiind dispuse în racem. Fructul este o capsulă.

Produsul medicinal folosește părțile aeriene ale plantei, recoltate în timpul înfloririi și uscate la umbră. El conține mai mulți alcaloizi, printre care cel mai important este lobelina, la extragerea căreia se și utilizează. Planta fiind toxică, se va folosi numai cu aviz medical. Lobelia se administrează *intern* sub formă de tinctură alcoolică, iar lobelina în soluții injectabile, ca stimulente puternice ale centrelor respiratorii.

Homeopatia recomandă o soluție, preparată din plantă proaspătă înflorită, în bronșite, guturaiul de fîn, crampe stomacale, astm bronhic, vomizări incoercibile, vagotonie, dismenoree, disurie etc.

LOBODA — Atriplex hortensis L.

(Fam. Chenopodiaceae)

Încă din preistorie, loboda a fost folosită ca legumă, mai ales în Europa sud-estică și Asia de vest. Ea este o plantă anuală, înaltă de 1—2 m, cu frunzele verzi-albăstrui, lanceolat-triunghiulare. Florile mascule cu 5 sepale și femele cu 2 sepale apar în august. Fructele au valve aripate, lungi de 1—1,5 cm. Planta se folosește alimentar sub formă de ciorbe sau piureuri, ca și spanacul. Medicinal, se utilizează frunzele care conțin un procent însemnat de saponină, acid tanic, săruri minerale și vitamina C, având rol diuretic, răcoritor, emolient, iar în amestec cu trepădătoarea, laxativ. Saponina dă plantei proprietăți curative în bolile inflamatorii ale căilor respiratorii, digestive, urinare și ale epidermei, având și un important rol depurativ. Planta se întrebuințează de asemenea în bolile de ficat și vezică biliară, în icter, dizenterie, dispnee, febră, ca și pentru eliminarea limbricilor. Semințele au însușiri purgative și vomitive, dar cu acțiune inconstantă.

Intern, se administrează decocție de frunze proaspete 30—60 g la litru, iar în scop purgativ semințele în doză de 2—8 g zdrobite și luate cu miere sau ceai de melisă, tei etc.

Extern, se fac lavmente contra ascarizilor cu 0,5—1 litru din decocția de mai sus, călduță. Frunzele strivite, în amestec cu miere, se aplică sub formă de cataplasme pe umflături, plăgi traumatice, pe regiunile gutoase, sugiuri, ca și pe abdomenul femeilor însărcinate.

Loboda constituie un nutreț excelent pentru vacile și scroafele în lactație.

LUCEAFĂRUL, SCORZONERA — Scorzonera hyspanica L.

(Fam. Compositae)

Înrudit cu salsifisul (barba caprei), luceafărul este o plantă vivace, de obicei cultivată, înaltă de 0,40—1,20 m, cu tulpina pufoasă în partea inferioară, iar în cea superioară ramificată, purtînd frunze înguste sau late la mijloc, ascuțite la vîrf, și 1—5 capitule galbene, care apar în mai—septembrie. Se deosebește de *barba caprei* prin culoarea neagră a rădăcinilor, prin fructele subțiate, în cioc, sub formă de egretă etc. Rădăcina de luceafăr este dulce sau ușor amară și conține inulină, asparagină, manită, colină, mucilag, glucide, protide, fiind partea plantei recomandată terapeutic. Ea are acțiune diuretică, pectorală, sudorifică și calmantă externă. În general, însușirile se aseamănă cu cele ale salsifisului. Rădăcinile se folosesc mai mult ca aliment în arterioscleroză, reumatism, gută, boli de rinichi, hipertensiune, unele dispepsii, diabet, enterită. Se poate administra și decocția de rădăcină 40 g la litru, care se ia în 24 ore, în bronșite, modificări nedorite ale tenului (ten plumburiu, șters etc.).

Sucul de rădăcini se folosește în ipohondrie, tulburări digestive, boli pulmonare. Sucul de rădăcini fierte se ia intern în chelbe, cîte 3 cești pe zi, făcîndu-se și tratament extern (loțiuni, comprese).

Rădăcinile s-au întrebuințat ca surogat de cafea, iar cu frunzele verzi s-a căutat a se înlocui frunzele de dud în hrana viermilor de mătase. Frunzele crude se pot consuma sub formă de salate.

O plantă înrudită este *Scorzonera pitică sau sălbatică — Scorzonera humilis L.*, care crește pe terenuri umede, locuri necultivate, avînd o tulpină goală, înaltă de 0,50 m, de obicei neramificată, purtînd un singur capitul galben. Planta, mai ales tînără, este pufoasă. Florile apar în mai—iulie și sînt melifere. Frunzele tinere se consumă primăvara, iar rădăcinile groase, negricioase, pot fi de asemenea consumate în timpul iernii. Ele se folosesc medicinal mai mult ca sudorifice, avînd în genere aceleași însușiri cu luceafărul și barba caprei.

LUCERNA — Medicago sativa L.

(Fam. Leguminosae)

Originară din Asia Mică și nordul Africii unde crește spontan și de unde a fost adusă în Europa în Antichitate, lucerna este o plantă vivace, cultivată, meliferă și furajeră, în unele regiuni ale globului intrînd si în consum uman. Ea are frunze formate din 3 foliole alungite, flori albastre-violete, grupate în spic la vîrfurile tulpinilor și fructe în spirală sau în formă de seceră, uneori de rinichi. Lucerna este foarte bogată în substanțe azotate, în hidrați de carbon și vitamine (A, C, E, K). În plus, mai conține fermenți, substanțe colorante, saponină, cetone, acid fosforic,

magneziu. Valoarea antiscorbutică a lucernei este de 4 ori mai mare ca a sucului de portocale și nu dispare prin fierbere.

Pe lîngă însușirile antiscorbutice, lucerna cultivată este și antirahitică. Ea poate fi consumată tînără și proaspătă în salate, supe sau cu suc, din care se iau 30—60 g pe zi. Experimentată în primul război mondial de H. Leclerc, lucerna a dat rezultate, amendînd în 15—20 zile grave fenomene scorbutice (dureri și fluxiuni articulare la genunchi, peteșii pe piele, ulcere ale gingiilor, edeme etc.) la prizonieri. Extractul moale de lucernă verde, în cantitate de 2 g pe zi, a produs ameliorări în purpura exantematică reumatismală. În rahitism, s-a preconizat sucul proaspăt, decocția concentrată, siropul preparat din 300 g plantă uscată, tocată, fiartă cu un litru de apă pînă scade la 1/2, după care se strecoară storcîndu-se și i se adaugă 900 g zahăr.

Alte specii de lucernă: *culbeceasa — M. falcata L., trifoiul mărunt — M. Lupularia L.* și *M. radiata L.*, au proprietăți similare.

Lucerna constituie un excelent nutreț pentru animale, fie ca masă verde, fie uscată sau murată.

● LUMINIȚA — Oenothera biennis L.

(Fam. Oenotheraceae)

Este o plantă bienală, spontană sau cultivată, originară din America de Nord, înaltă de 0,5—1,5 m, cu frunze mari alterne, și flori galbene, cu corola în formă de butoi, care apar în iunie—septembrie, dispuse în spic drept și care se deschid către orele 6 seara și dispar după 24 ore. Ele sînt melifere și au un miros plăcut. Rădăcina este cărnoasă, roșcată, cu miros de vin și gust plăcut. Fructele sînt capsule.

Terapeutic se folosesc frunzele și rădăcina care conțin mucilag și tanin, ele avînd acțiune depurativă și antispasmodică, folosindu-se mai ales în spasme viscerale (ale tubului digestiv, căilor respiratorii, uterului), sub formă de extract fluid, cîte o jumătate de linguriță în ceai de izmă de grădină. Extractul fluid se prepară infuzînd 20 minute 20 g plantă la 200 g apă fierbinte, după care se filtrează și se fierbe din nou pînă scade la 1/10.

Rădăcina ar conține o oenaterină suspectă din punct de vedere toxic.

● LUMÎNĂRICA — Verbascum thapsus L.

(Fam. Scrophulariaceae)

Este o plantă bianuală care crește pe terenuri pietroase, la marginile drumurilor și căilor ferate, pe coaste însorite, prin rîpi, putînd ajunge la 2 m înălțime și pînă la altitudinea de 600 m. Are o tulpină neramificată, dreaptă, solidă, acoperită cu peri albi, frunze alterne, pufoase, petiolate, mari către baza tulpinii, micșorîndu-se către vîrful acesteia, colorate în verde argintiu. Florile, galbene-aurii, dispuse în spic bătut, apar în iunie—octombrie, fiind melifere, avînd un miros plăcut de miere și gust dulceag. Fructele sînt capsule ovale. Există numeroase alte specii de lumînărică, între care cele mai importante sînt *V. phlomoides L.*, *V. austriacum Schot*, etc.

Medicinal, se folosesc frunzele și mai ales florile, acestea recoltate în iunie—septembrie de la speciile fără peri violeți pe filamentele staminelor. Florile (petalele și staminele) se culeg de regulă dimineața, după ce se ia roua, uscîndu-se la soare cîteva ore, apoi la umbră sau în uscătorii de-a dreptul, la temperatura de 50° și păstrîndu-se la întuneric. Florile înnegrite nu se folosesc. Perii florilor pot produce prurit cutanat și iritații ale mucoaselor, de aceea lucrătorii care le manevrează vor purta mînuși, protejîndu-și în același timp fața cu un tifon umed. Ei nu-și vor duce mîinile la ochi, gură, regiuni cu pielea fină ca și pe alte părți ale corpului neprotejate. Lumînărica conține un ulei, substanțe mucilaginoase și saponozide, care-i conferă proprietăți diuretice, depurative, emoliente, pectorale, sedative, răcoritoare. Ea are acțiune în bolile căilor respiratorii (laringite, răgușeli, traheite, bronșite), ușurînd expectorația și calmînd tusea, în care scop se recomandă și la astmatici. Datorită însușirilor emoliente, florile de lumînărică pot fi utilizate și în inflamațiile stomacului și intestinului, în bolile aparatului urinar, hemoroizi, furunculoză, arsuri. Ele se asociază de obicei cu flori de nalbă sau de tei, iar în bolile respiratorii cu frunze de podbal și pătlagină, în scop expectorant și calmant al tusei.

Intern, lumînărica se utilizează ca infuzie 10—40 g la litru, infuzîndu-se 10 minute. Ceaiul se ia cald, între mese și seara la culcare, cîte 3—4 cești de ceai pe zi, îndulcindu-se de preferat cu miere. Ceaiul se va strecura prin pînză deasă și fină spre a se reține perișorii care ar da iritații faringiene. În tuse și astm, se administrează infuzia 20 g flori uscate la litru, în bronșită infuzia 30 g la litru, în traheită și cistite infuzia 40 g la litru, în colici infuzia de flori și frunze 40 g la litru, în toate cazurile cîte 3 cești de ceai pe zi, iar în insomnii o ceașcă de ceai seara la culcare din infuzia 25 g flori la litru.

Se mai poate folosi și tinctura obținută prin macerarea timp de 15 zile a o parte flori uscate și 5 părți alcool, luîndu-se cîte o jumătate linguriță de trei ori pe zi. În homeopatie, se întrebuințează o tinctură de flori, în doză de cîteva picături în bronșita cataralâ și ca antinevralgic în nevralgia facialului.

Extern, lumînărica are rol detersiv, emolient, antiinflamator. Cu decocțiile de flori sau frunze, 30—60 g la litru, fierte 10 minute, se fac gargarisme în răgușeală, băi de șezut în hemoragiile datorite hemoroizilor și polipilor sîngeroși, precum și băi vulvare în iritații, sau spălături în pruritul bolilor de piele, în arsuri, degerături, ulcere. Cataplasmele cu frunze fierte în lapte dulce dau rezultate contra nevralgiilor, buboaielor, abceselor, panarițiilor, hemoroizilor, durerile reumatismale (cînd se pot aplica și frunze simple strivite), unele oftalmii. Pulberea de frunze uscate se aplică pe răni și ulcere în scop cicatrizant sau se trage pe nări pentru degajare în caz de guturai.

LUMÎNĂRICA PĂMÎNTULUI — Gentiana asclepiadea L.

(Fam. Gentianaceae)

Crește spontan în regiunile de deal și subalpine, avînd înălțimea de 0,20—1 m. Tulpina este simplă, glabră, erectă, cu frunze opuse, ovat-lanceolate. Înflorește în august—septembrie, făcînd flori mari, albastre-azurii, dispuse cîte 1—3 la baza frunzelor superioare.

Terapeutic, se folosește partea aeriană a plantei, recoltată în timpul înfloririi, ca și rădăcinile, de culoare galbenă, recoltate primăvara sau toamna, avînd un gust amar ca și ghințura. Are însușiri și compoziție asemănătoare cu ghințura. Frunzele se folosesc sub formă de infuzie 30—40 g la litru, cîte 2—3 cești de ceai pe zi, în icter și în insuficiența hepatică. Rădăcinile pot fi utilizate de asemenea cu aceleași indicații, în decocție 20—30 g la litru, cîte 4—5 cești de cafea pe zi, avînd în plus rol aperitiv și digestiv, cînd se poate administra și sub formă de macerații preparate ca în cazul ghințurei.

LUPINUL — Lupinus albus L.

(Fam. Leguminosae)

Lupinul este o plantă anuală sau vivace, care crește pe terenuri necalcaroase, spontană sau cultivată în scop furajer, precum și ornamental, cea furajeră fiind consumată cu plăcere, mai ales de către ovine și bovine. Face flori albe, cu petale albăstrui la vîrf și care apar toată vara, dispuse în spice drepte, avînd de asemenea însușiri melifere. Frunzele au 5—15 foliole, așezate în evantai, dînd aspect de palmă. Frunzele și florile, mai ales la lupinul mediteranean (anual) și cel nord-american (vivace) cultivate ornamental, sînt toxice, datorită alcaloizilor pe care-i conțin: sparteină, lupanină (foarte toxică), lupinină, care pot coexista sau nu la aceeași specie. Un alt alcaloid, lupinidina, ar fi identic cu sparteina.

Fructele sînt păstăi care conțin boabe tari, ceva mai mari decît cele de mazăre și care au gust amar. În compoziția lor intră 40% substanțe proteice, ca și la cele de soia, precum și substanțe grase, rezine, acizi, alcaloizi, mai ales lupinidină. Amărăciunea și toxicitatea boabelor de lupin dispar prin fierbere sau prin prăjire, ceea ce permite ca ele să fie folosite alimentar și ca surogat de cafea. Medicinal se folosesc aceste boabe care au însușiri antinevralgice, antifebrile, antidiabetice, tonice, sedative, diuretice, depurative, emenagoge, vermifuge. Decocția de boabe 20—30 g la litru, fiartă 15 minute, se recomandă, cîte 3 cești de ceai pe zi, în reumatism, febră, sciatică, precum și în menstruații dificile.

Extern, mai întrebuințată este făina de lupin, care se bucură de însușiri emoliente, calmante și rezolutive, aplicîndu-se sub formă de cataplasme călduțe pe abcese, furuncule, eczeme, scrofule. Astfel, la abcese cataplasmele se pun cu fiertură îngroșată cu făină 60 g la litru, între 2 pînze. În eczeme, se fac loțiuni de 2 ori pe zi, timp de 5 zile cu decocție 30 g grăunțe la litru, puse în apă rece, care se încălzește și fierbe 15 minute, se lasă apoi să devină călduță, după care se strecoară, adăugîndu-i-se apoi 50 g oțet și păstrîndu-se în sticlă. Loțiunile cu decocție 30 g grăunțe la litru, la care se adaugă 30 g oțet, se recomandă pentru înmuierea pielii. Contra ascarizilor și oxiurilor se fac lavmente cu infuzie de grăunțe 30 g la litru, lăsate să macereze apoi 24 ore, după care se strecoară.

Consumat în mare cantitate de animale, mai ales de oi, lupinul, din cauza lupininei, poate produce lupinoza, o intoxicație manifestată prin fenomene icterice.

MACUL ALB, MACUL DE GRĂDINĂ — Papaver somniferum L.

(Fam. Papaveraceae)

Plantă anuală, cu tulpina ramificată, verde-cenușie, înaltă de 0,50—1,50 m, avînd frunzele bazale alungite, ovate, peţiolate, iar cele tulpinale alterne, fără peţiol, sau cu peţiol scurt, dinţate neregulat. Florile mari albe, liliachii, roze sau roșii, apar din mai pînă în septembrie. Fructele sînt capsule de mărimea unei nuci care conţin un număr mare de semințe albe. Planta și capsulele verzi conţin un latex care uscat poartă numele de opiu, compus chimic foarte complex.

Drogul medicinal constă din capsulele (capetele) recoltate cînd au culoare galbenă-verzuie. Prin opiul pe care-l conţine, macul are rol sedativ, analgezic, antispasmodic, hipocolesterolemiant, narcotic. Din opiu se extrag o serie de alcaloizi folosiţi în medicină ca: morfina, codeina, narcotina, papaverina etc. El are întrebuinţare mai cu seamă pentru potolirea tusei și oprirea diareii, administrîndu-se ca pulbere, tinctură și extract, iar alcaloizii sub formă de soluţii. Din codeină se prepară produsele româneşti tusomagul și codenalul, iar din papaverină lizadonul. Substanţele opiacee se folosesc numai cu recomandarea medicului, eliberarea lor de către farmacii făcîndu-se pe bază de reţete cu timbru sec.

Din semințele de mac de grădină, ca și din cele de *mac negru — Papaver nigrum, sin. P. hortense Hoss,* ale cărui flori sînt albe, cu pete violete sau purpurii, se obţine un ulei bogat în lecitină, asemănător cu uleiul de floarea-soarelui. Deși comestibil, acest ulei este folosit mai mult în scop terapeutic, fiind considerat ca și specific în constipaţiile persistente, administrîndu-se în doză de 10 g, care se amestecă și se fierbe pînă la emulsionare într-o ciorbă sau supă, spre a-i dispare gustul neplăcut. Uleiul mai este antirahitic, anticolesterolemiant, antiinflamator în inflamaţiile vezicii urinare. În colesterolemie, se ia dimineaţa pe nemîncate, timp de 3 luni, cîte o lingură de ulei, folosindu-se și în alimentaţie, la salate, mîncăruri. Uleiul stimulează de asemenea funcţiile ficatului, luîndu-se cîte o lingură dimineaţa pe nemîncate sau utilizat la salate.

Extern, se folosesc comprese cu ulei contra inflamaţiilor, crăpăturilor și ulcerelor cutanate, iar compresele cu ulei în care s-au macerat frunze proaspete de soc se recomandă la arsuri. De asemenea, decocţia preparată cu 1—2 capsule la litru, se utilizează ca loţiuni, fomentaţii, cataplasme, băi locale, gargarisme, pentru a se potoli durerile inflamaţiilor. Inhalaţiile cu decocţie se preconizează în laringitele acute.

Opiul și capsulele de mac pot provoca intoxicaţii manifestate mai întîi prin excitaţii, ameţeli, sete, apoi printr-un somn profund, respiraţie rară, cianoză, moarte prin oprirea respiraţiei. Ca tratament, se goleşte și spală stomacul, se administrează cărbune praf și tanin, se fac fricţiuni, masaje, băi cu muștar, se stimulează organismul cu cafea neagră, se face respiraţie artificială, se injectează adrenalină. În intoxicaţia cronică cu morfină (morfinomania) se dă de 3—4 ori pe zi cîte 15—20 picături de tinctură de ovăz.

● MACUL ROŞU, MACUL DE CÎMP — Papaver rhoeas L.

(Fam. Papaveraceae)

Se cultivă ca plantă medicinală, dar și pentru semințele oleaginoase, întrebuințate în alimentație. Originar din Bulgaria sau Turcia, crește și spontan prin semănături sau pe locuri necultivate, pînă la altitudinea de 1 700 m, formînd uneori adevărate covoare roșii. Este o plantă toxică, putînd da otrăviri mai ales la animale. Face flori cu 4 petale, roșii, albe, roze sau violacee, foarte bogate în polen, care apar în mai-iulie. Fructul este o capsulă rotundă care conține semințe negre. Capsulele crude sînt bogate în alcaloizi (morfină, papaverină, codeină etc.), ca și cele ale macului alb, avînd acțiune calmantă asupra sistemului nervos. Ele se folosesc mai mult extern, din cauza toxicității. Și aceste capsule se pot utiliza la obținerea preparatelor farmaceutice amintite la macul alb, ca tusomagul, codenalul, lizadonul. În cantități mici, capsulele de mac roșu intră în compoziția unor ceaiuri calmante.

Pentru uz *intern*, se recomandă mai cu seamă petalele care poartă numele de *paparoane*. Acestea se culeg și se usucă repede, în strat subțire, cu multă grijă. Prin uscare, petalele devin de culoare roșie închisă. Acestea conțin alcaloizi, antociane și au acțiune calmantă, emolientă, pectorală, ușor somniferă, antibiotică, antispasmodică, sudorifică, sedativă, recomandîndu-se mai ales pentru potolirea tusei în bronșite, tuse convulsivă, la copii, și astm la bătrîni, cînd nu pot dormi din cauza tusei. Paparoanele se mai întrebuințează și în febrele eruptive, colici, nervozism, pleurezie etc. În colici la copii, se amestecă cu anason, chimion, fenicul sau salvie. În scopurile arătate, se iau 3 cești de ceai pe zi din infuzia de petale uscate 5—20 g la litru, îndulcită cu miere. Din decocția 8—10 capsule la litru, se recomandă cîte 2—3 linguri seara la copii ca somnifer. În colici, se mai indică a se lua 1—2 cești de ceai din infuzia cu amestecul a 10 g flori uscate de mac și 40 g ciubotica cucului (flori și rădăcini uscate). Tot în scopurile arătate mai sus, se administrează la nevoie, mai ales pentru potolirea tusei, sirop de petale, cîte 3—4 linguri pe zi la adulți, iar la copii cîte 3—4 linguriță. Siropul se prepară din 400 g flori proaspete sau 100 g flori uscate, peste care se toarnă 1,5 litri apă fierbinte într-un vas smălțuit, care se ține acoperit 12 ore, apoi se strecoară lichidul, amestecîndu-se cu 1,500 kg zahăr și fierbîndu-se pînă capătă consistență siropoasă.

Dozele depășite de paparoane devin toxice.

Extern, decocția sau infuzia de paparoane 10 g la litru, se indică în faringite și angine, ca gargarisme, în blefarite ca spălături, iar la abcesele dentare, se pun cataplasme calde cu petale opărite. Amestecată în părți egale cu ulei comestibil, decocția se preconizează în diaree, sub formă de lavmente.

Semințele de mac roșu se recomandă în hrana păsărilor de colivie, favorizînd ouatul.

MAGHERANUL — Origanum majorana L. sin. Majorana hortensis Moench.

(Fam. Labiatae)

Plantă mediteraneană anuală sau bisanuală, cultivată, înrudită cu sovîrful, magheranul are tulpina prismatică, patrunghiulară, roșcată, ajungînd pînă la 0,50 m înălțime, cu frunze ovale, cenușii-pufoase, opuse și flori mici, alb-roze, melifere, la vîrful ramurilor, sub formă de buchete. Magheranul are un puternic miros aromatic, ceea ce a îndreptățit, la unele popoare, folosirea lui în scop alimentar. În Egiptul antic, magheranul era socotit ca plantă a lui Osiris.

Medicinal, se recoltează ramurile subțiri, frunzele și inflorescențele la începutul înfloririi, uscîndu-se la 30—40° și la umbră. Planta conține ulei eteric, tanin, vitaminele A și C, substanțe amare și are acțiune tonică, diuretică, sudorifică, anticataralâ, digestivă, antispasmodică, stimulentă, carminativă, expectorantă, hipertensivă, antiseptică, antalgică, sedativă, recomandîndu-se în migrene, insomnii, colici, catare bronhice și astm, clorozâ, tulburări nervoase ale digestiei, cefalee, dureri uterine (provocate de răceli), amețeli, astenie, hidropizie incipientă, dureri la rinichi, gravelă, boli de splină, nervozism, angoasă. Acțiunea calmantă, expectorantă și sudorifică se datorește uleiului esențial.

Intern, planta se administrează sub formă de infuzie 5—50 g la litru, cîte 2—3 cești de ceai pe zi. Dozele mici (5—10 g la litru) sînt calmante și somnifere, pe cînd cele mari stimulente. În caz de insomnii, se ia seara la culcare o ceașcă de ceai din infuzia somniferă. Planta poate fi utilizată și sub formă de pulbere. Astfel, în amețeli, se ia în miere sau dulceață, doza de 2 g. În doze depășite, planta este stupefiantă.

Extern, se combat durerile reumatismale, din sciatică, torticolis sau lumbago, cu ulei sau unguent de magheran, cu care se freacă seara regiunile dureroase. Uleiul de magheran se prepară din 100 g plantă verde mărunțită, peste care se toarnă 0,5 litri ulei de floarea-soarelui, fierbîndu-se timp de o oră la baia de apă și adăugîndu-i-se, către sfîrșitul fierberii, 100 g rășină proaspătă de conifere. Instilat în nări, acest ulei dă rezultate în rinitele din guturai sau gripă. Unguentul de magheran, folosit în cazurile de mai sus, ca și la răni, umflături, luxații, nevralgii, coriză, se prepară cu unt proaspăt în loc de ulei, prin același procedeu. În reumatismul acut, se pun cataplasme calde cu plantă verde. Gargarismele cu infuzie se recomandă în bolile de gură și faringe. Sucul proaspăt, aspirat pe nări, înlătură durerile de cap persistente și somnolența. În caz de guturai sau gripă, se fac inhalații cu apa în care se fierbe domol magheran. Pulberea de frunze uscate este strănutătoare. Cataplasmele cu frunze verzi, puse pe pîntece, potolesc colicile la sugari și la copii. Contra asteniei, se fac băi cu infuzie de plantă întreagă, 250 g la 3 litri, adăugată în apa de baie.

Magheranul se mai utilizează în industria de parfumuri și în scop condimentar.

MAHALEBUL

(Vezi Cireşul)

MAHONIA — Mahonia aquifolium (Pursh.) Nutt. sin. Berberis aquifolia (Nutt.) Pursh.

(Fam. Berberidaceae)

Înrudită cu dracila, mahonia nu are spini ca aceasta. Este un arbust mereu verde, cu frunze compuse din 3—11 foliole, coriace, de un verde închis, puțin spinoase pe margini. Florile, galbene, dispuse în ciorchine, apar primăvara. Fructele, ușor brumate în albăstriu, conțin un suc roșu închis. Mahonia a fost adusă din America de Nord ca plantă ornamentală.

Terapeutic, se bucură de aceleași însușiri ca și dracila. Fructele se pot administra ca decocție 30—60 g la litru, în scop diuretic și răcoritor, iar numai diuretic, ca sirop (2 părți suc proaspăt și 5 părți zahăr), din care se iau 30—150 g pe zi în diverse lichide sau ca hidromel, preparat din 500 g frunze uscate și sfărîmate, 300 g apă și mierea necesară pentru fermentare. Prin uscare, fructele de mahonia, ca și cele de dracilă, nu-și pierd însușirile. Rădăcinile conțin berberină și se folosesc intern în psoriazis și alte boli de piele.

MANA

(Vezi Frasinul)

MANDARINUL — Citrus reticulata sin. Citrus nobilis Lour.

(Fam. Rutaceae)

Înrudit cu portocalul, mandarinul este un arbust mediteranean, de la care se folosesc fructele, numite mandarine, ca sedative ale sistemului nervos. Două-trei mandarine, consumate seara la culcare, combat insomniile.

MANDRAGORA — Mandragora officinarum L.

(Fam. Solanaceae)

Plantă mediteraneană cu frunze mari, care pleacă din coletul rădăcinii și cu flori violete-pal, din care se formează fructe ca niște merișoare. Rădăcina ia forme curioase. Ea are miros grețos și gust acru. Folosită în trecut, cu rol magic, ca afrodiziac, anestezic, halucinogen, astăzi este recunoscută ca plantă narcotică și toxică, avînd acțiune apropiată de cea a beladonei, întrucît conține atropină ca și aceasta.

Rădăcina de mandragora, aplicată extern sub formă de cataplasme, ar avea efect contra umflăturilor scrofuloase.

MARGOSUL — Melia Azadarach L.

(Fam. Meliaceae)

Este un abore mediteranean cultivat, înalt de 10—15 m, cu frunze mari, de 20—50 cm în lungime, divizate în numeroase foliole ascuțite și dințate. Florile, liliachii, frumos mirositoare, sînt dispuse în ciorchini lungi de circa 20 cm. Fructele gălbui sînt de mărimea boabelor de mazăre, cu sîmburele foarte tare, servind pentru confecționarea de mătănii. Arborele este originar din Himalaia, fiind adus în Europa la mijlocul secolului XVII. Planta conține un alcaloid, paraisina. Medicinal se folosesc frunzele și scoarța, mai ales de rădăcini, aceasta din urmă fiind mai activă și avînd rol astringent, antifebril, antiscorbutic, stimulent, vermifug, detersiv.

Intern, se recomandă în scorbut, dizenterie, gangrene, febre intermitente și febre grave, folosindu-se ca decocție 15—30 g la litru, cîte o ceașcă de cafea la fiecare 2 ore, pulbere cîte 0,50 g de 3 ori pe zi sau alcoolatură 20%, cîte 2—8 g pe zi, în doze fracționate, la fiecare 2 ore și înainte de momentul prezumat al apariției febrei.

Extern, scoarța și frunzele, zdrobite, sau ca decocție, sub formă de cataplasme, se aplică pe rănile de rea natură, pe ulcere, zone dureroase din cauza reumatismului. Dozele mari dau tulburări care constau din grețuri, amețeli, diaree, sincopă.

O altă specie este *Melia azidarachta L.*, care dă *coaja de Margosa* și care se cultivă în Jawa, Africa răsăriteană, America de Nord.

MAZĂREA — Pisum sativum L.

(Fam. Leguminosae)

Plantă anuală, cultivată, uneori subspontană, cu semințe sferice, gălbui sau verzui cînd sînt uscate. Unele soiuri sînt melifere. Mazărea este aproape tot așa de hrănitoare ca și lintea, ambele fiind mai nutritive decît fasolea. Ele mențin echilibrul azotului și carbonului în organism.

Boabele de mazăre sînt bogate în glucide, protide, săruri de fosfor și fier, iar cînd sînt verzi, conțin și vitaminele A, B_1, B_2, PP, D. În consum, se recomandă a fi utilizată numai ca piureu, excluzîndu-se din hrana artriticilor, sedentarilor etc. Pentru reglarea digestiei, se va consuma odată pe săptămînă mazăre boabe. Intern, boabele de mazăre au rol diuretic, tonic și rezolutiv, iar extern, cataplasmele cu piureu sînt emoliente. Decocția de rădăcini, 30 g la litru, fiartă 5 minute și infuzată 10 minute, este indicată ca loțiuni în comedon.

Din păstăile verzi ale soiurilor mai dulci se poate prepara o bere de casă, în care scop se fierb păstăile timp de 3 ore la foc domol cu puțină apă, se aromatizează cu hamei sau plante amare (țintaură, trifoiște, ghințură, salvie), se filtrează și se lasă la fermentat.

MĂCEȘUL, RĂSURA — Rosa canina L.

(Fam. Rosaceae)

Asemănător trandafirului de grădină, măcești este un arboraș sălbatic, înalt de 2—3 m, care crește pe marginile drumurilor, prin fînețe și

pășuni, pe coaste, pe lîngă păduri și crînguri, pînă la 1 600 m altitudine. Prevăzute cu ghimpi, tulpinile ramificate sînt purtătoare de frunze cu 5—7 foliole ovale sau eliptice, de un verde închis. Florile, melifere, cu 5 petale roze, ajung pînă la 5 cm în diametru și sînt singuratice sau grupate. Apar în mai-iunie. Măcești, care sînt niște pseudofructe, denumite farmaceutic *Fructus cynosbati*, sînt de culoare portocalie sau roșie și conțin numeroase semințe (achene). Măcești sînt bogate în vitamina C și provitamina A, în compoziția lor mai intrînd vitaminele B, PP, E, K, zahăr invertit, acizi malic și citric, pectine, iar achenele conțin săruri minerale, lecitine, tocoferol, pectine, acizi malic și citric. Cantitatea de vitamină C din măcește variază între 0,2—1,5% la măcești obișnuit, ajungînd între 5—10% la unele specii din zona muntoasă *(R. pendulina L., sin. R. alpina L., R. glauca Will.)*. Mai sînt și alte numeroase specii, unele din ele cultivate. Vitamina C din măcește conferă acestora importante însușiri antiscorbutice și antiinfecțioase. Măcești, culese mai ales cînd dau primele brume, constituie o sursă de vitamine în timp de iarnă și la începutul primăverii, cînd bîntuie de obicei epidemiile de gripă, guturai și alte viroze, răceli etc.

Din măcește sfărîmate se prepară o decocție 30—50 g la litru, care se fierbe numai 1—3 minute și se infuzează 10—15 minute. Fierberea mai îndelungată distruge vitaminele. Din decocție se iau 3—4 cești de ceai pe zi. Pe lîngă rolul ei antiinfecțios, decocția mai este antidiareică, diuretică, antihemoragică (în hemoptizii), normalizatoare a circulației sanguine, mai ales în capilare, și a funcțiilor hepatice (acțiune coleretică și colagogă), tonică, vermifugă contra ascarizilor, putînd fi utilizată de asemenea în litiaza urinară, precum și în cura de primăvară, în angoasă (un litru în 24 ore) etc. Pentru astenici, se recomandă pelteaua de fructe bine maturate, care se fierb acoperite de apă, timp de 30 minute, se zdrobesc și se strecoară sau centrifughează, fierbîndu-se din nou cu o greutate egală de zahăr și sucul unei lămîi timp de 30 minute, păstrîndu-se apoi la borcane de sticlă acoperite. Rol similar are și siropul de măcește, util și în diaree, cîte 3 linguri pe zi. Siropul se prepară din sucul obținut prin zdrobirea și stoarcerea a 200 g măcește bine maturate și care se fierb cu o cantitate egală de zahăr.

Infuzia de flori, 5 g la o ceașcă de ceai, lăsată la infuzat 10 minute, este laxativă, iar infuzia de flori și frunze 50 g la litru se recomandă în stări de oboseală, cîte 4 cești de ceai pe zi. Semințele de măcește sînt diuretice. Sub formă de infuzie 50 g semințe zdrobite la litru, cîte un pahar seara sau la nevoie, se recomandă în palpitații, iar ca alcoolat, cîte 40—50 picături pe zi, în stări de neliniște și teamă, instabilitate nervoasă, agitații nocturne. Sîmburii, dar mai ales perii lor, au și rol vermifug. În cantități mai mari, dau fenomene toxice-iritative.

Extern, se pun la arsuri comprese cu infuzie de flori și frunze, 50 g la litru, iar la plăgi se fac spălături cicatrizante cu infuzie de frunze, 50 g la litru.

Conservarea măceșelor se face sub formă uscată sau ca pastă și sirop. Ele se mai conservă prin zdrobirea a 2 părți măcește care se amestecă cu 3 părți zahăr, încălzindu-se la baia de apă cîteva secunde și punîndu-se la borcane. Din măcește se mai poate prepara un vin excelent, vitaminos, cu însușiri tonice și antiinfecțioase deosebite. În acest scop, se pun într-un borcan sau o damigeană de 10 litri, 1—1,500 kg măcește uscate ca atare sau zdrobite, se adaugă 2 kg zahăr, puțină drojdie de bere, coaja

unei lămîi sau portocale, eventual o lingură de sovîrf, lăsîndu-se la fermentat pînă capătă gust înțepător.

Pentru a-și păstra vitaminele, măcești nu se vor usca lent, ci direct la o temperatură de 90°. În timpul manipulării lor, nu se vor folosi utilaje metalice, căci acestea distrug vitaminele C.

O bună băutură răcoritoare se obține macerînd timp de 12 ore 100 g măcește uscate, spălate și zdrobite, într-un litru de apă rece. Se va folosi apoi îndulcită. Băutura se va prepara în vase de sticlă sau de pămînt zmălțuite.

Măcești intră în compoziția ceaiului aromatic, ceaiurilor hepatice 2, tonic și aperitiv, iar semințele în ceaiul diuretic 2.

În medicina veterinară, se dau frunze verzi la vaci în iminența avortului sau plantă proaspătă pentru sporirea producției de lapte. La cîini, ca vermifug, se dau 2—3 măcește tocate, amestecate cu hrana. Măcești se mai dau la oi în timpul fătărilor, iar la capre contra sterilității. Ramurile de măceș proaspete se dau să le mestece bovinele cu indigestie și meteorism.

Rol similar cu măcești au trandafirii cultivați sau sălbatici, mai ales cei de culori deschise, după cum se va vedea în descrierea trandafirului.

Pe ramurile de măceș, în urma înțepăturilor de insecta *Rhodites rosae*, se dezvoltă niște mici tufulițe, foarte bogate în tanin. Ca infuzie 50 g la litru, acestea sînt calmante, diuretice și tonice, bucurîndu-se în general de toate însușirile măcești. Produsul se numește *bedegar*.

MĂCRIȘUL — Rumex acetosa L.

(Fam. Poligonaceae)

Plantă ierbacee, vivace, înaltă de 0,40—1 m, crește spontan prin fînețe, pînă la 2 300 m altitudine, putînd fi și cultivată. Frunzele, dispuse în tufă la baza tulpinii, sînt groase, încrețite pe margini, lung pețiolate, avînd forma vîrfului de săgeată; cele tulpinale sînt scurt pețiolate și mai mici. Florile dioice, apetale, mici, verzi, puțin roșcate sau roze, sînt dispuse în spice multiple la vîrful tulpinilor. Fructele sînt achene cu trei unghiuri, conținînd cîte o sămînță. Planta posedă un rizom brun-negricios. Gustul plantei este acrișor.

În scop medicinal se folosesc tijele și frunzele proaspete, rădăcinile și rizomii. Planta se poate adăuga la mîncăruri (omlete, supe, piureu de spanac) cărora le dă o ușoară aciditate. Măcrișul conține fier, vitamina C, oxalat de potasiu și acid oxalic, clorofilă, avînd însușiri aperitive, antiscorbutice, depurative, diuretice, laxative, digestive, emenagoge, răcoritoare, stomahice, tonice. El se recomandă mai ales la persoanele slăbite prin zăcere îndelungată, la cei cu febră sau aflați după o purgație. Din cauza oxalatului de potasiu și acidului oxalic, nu va fi consumat de artritici, reumatici, gutoși, dispeptici, de cei cu litiază, hiperaciditate sau ulcere gastro-duodenale. Aruncîndu-se însă prima apă a decocțiilor de plantă, se îndepărtează astfel o bună parte din oxalați. Planta este incompatibilă cu apele minerale. În preparare, nu vor fi utilizate vase de arămă.

Intern, în scopurile arătate mai sus, se administrează decocția fiartă 15 minute din 4—5 g frunze la o ceașcă de ceai, care se ia în cursul unei zile sau infuzia 20—30 g frunze sau rădăcini la litru, cîte 3 cești de ceai

pe zi. În acnee se indică 2 cești de ceai pe zi din infuzia 20 g frunze și 40 g rădăcini la litru. În cura de primăvară, se folosește decocția (5 minute) din 30 g rădăcini la litru, cantitatea luîndu-se în cursul unei zile. În modificări rapide ale pielii, se preconizează timp de 3 săptămîni cîte 3 cești de ceai pe zi, din decocția de rădăcină, 40 g la litru, fiartă și infuzată cîte 5 minute. Pentru combaterea constipației, se consumă frunze crude, iar pentru potolirea setei se mestecă în gură frunze crude.

Semințele și rădăcinile, ca decocție 5 g la o ceașcă de ceai, sînt astringente, tonice și vermifuge. Sucul, în cantități de 200—300 g, se recomandă în febrele intermitente și acrodinie la copii, în colici, diaree, dizenterie, scorbut, limbrici. Măcrișul neutralizează toxicitatea plantelor iritante, cu gust arzător, cum sînt: mutătoarea, laptele cîinelui, tulichina etc.

Infuzia de măcriș este antifebrilă la cabaline.

Extern, cu frunze crude strivite se freacă înțepăturile de insecte, după ce se scoate acul. În iritațiile pielii, se fac loțiuni cu infuzie. Pentru a se grăbi maturarea și rezoluția abceselor, se folosesc cataplasme calde cu un amestec în părți egale de frunze de măcriș fierte cu untură sau făină de in.

O specie înrudită este *măcrișul mic — R. acetosella L.*, care crește pe terenuri nisipoase, silicoase, dîndu-le aspect roșcat. Are aceleași proprietăți ca și măcrișul propriu-zis.

MĂCRIȘUL DE BALTĂ

(Vezi Cresonul)

MĂCRIȘUL IEPURELUI — Oxalis acetosella L.

(Fam. Oxalidaceae)

Plantă vivace, scundă de 0,05—0,06 m, cu rizom tîrîtor, fără tulpină, avînd frunze trifoliate în formă de inimă, de un verde pal, crește prin pădurile mari de la munte pînă la 2 000 m altitudine, dar și pe terenuri nisipoase, umede, umbrite. Planta face în aprilie-mai flori galbene, purpurii-liliachii, uneori albe, albăstrui sau roze. Fructele sînt capsule ovale care conțin semințe striate. Măcrișul iepurelui are un gust acrișor, plăcut. Din el se extrage sarea de măcriș.

Medicinal, se folosesc rădăcinile și frunzele proaspete, care conțin vitamina C, mucilag, oxalat acid de potasiu, avînd efect antiscorbutic, răcoritor, antifebril, depurativ, diuretic. Din cauza oxalaților, nu se recomandă la artritici, reumatici, gutoși. Prin uscare, planta își pierde proprietățile.

Intern, decocția de frunze crude 30—50 g la litru, cîte 3—4 cești de ceai pe zi, se recomandă în scorbut, litiază biliară și ca depurativ în cura de primăvară. Ea este utilă și în intoxicațiile cu săruri de arsenic și mercur. Decocția de rădăcini 40 g la litru, fiartă și infuzată cîte 5 minute, se ia timp de 3 săptămîni cîte 3 cești de ceai pe zi în modificările rapide ale pielii. În asociație cu anasonul, măcrișul iepurelui combate icterul. Siropul și sucul proaspăt de plantă sînt de asemenea folosite, în doză de 30—60 g pe zi.

Alimentar, în amestec cu salata de primăvară, măcrișul iepurelui îi dă acesteia un gust mai plăcut. În același scop, el se adaugă în ciorbe și mîncăruri de cartofi. Decocția 30—50 g la litru constituie un bun răcoritor pe vreme călduroasă. Dozele depășite de plantă pot da intoxicații grave prin acidul oxalic pe care-l conțin. În caz de intoxicații, se administrează apă de var, 2—3 linguri, praf de cretă, un vîrf de cuțit, calciu gluconic sau alte produse cu calciu.

Extern, decocțiile cu plantă uscată grăbesc supurația abceselor reci și a tumorilor scrofuloase. Pentru abcese și furuncule, se mai poate utiliza o pastă făcută cu frunze uscate, săpun și smîntînă. În rîie, se aplică pe regiunile afectate o pomadă preparată din cîte 10 g axungie și rădăcină rasă, proaspătă. Contra afecțiunilor bucale, se mestecă în gură frunze crude

● MĂLINUL — Prunus padus L. sin. Padus racemosa (Lam.) C. K. Schneid.

(Fam. Rosaceae)

Este un arbore mic sau arboraș cu scoarța împestrițată de mărunte umflături roșii-clare în formă de boabe de linte. Florile mici apar în mai-iunie, grupate în ciorchini aplecați, avînd un miros foarte plăcut. Fructele, de mărimea boabelor de mazăre, sînt negre și aspre. Mălinul crește prin păduri umede și tufișuri, pe văi aluvionare și turbării.

Medicinal, se folosește scoarța care conține tanin, gumă, rezină, un colorant verde, amigdalină sau laurocerasină, pe care emulsina o dedublează în acid cianhidric și un glucozid. Coaja de mălin se folosește în medicina populară ca diuretic, tonic, stomahic, antifebril, sudorific, în reumatism, gută, febre intermitente, boli stomacale etc. Frunzele și florile conțin de asemenea laurocerasină. Ele se folosesc în scop antispasmodic, precum și în tuberculoză. Lăstarii tineri au acțiune vermifugă prin glucozidul care se găsește și în coajă. Decocția de frunze și mlădițe are aceleași însușiri cu aqua laurocerasae. Fructele se întrebuințează la aromatizarea băuturilor, iar sîmburii pot înlocui pe cei de migdale amare, fiind totodată toxici ca și aceștia.

MĂRĂCINELE ALB

(Vezi Păducelul)

MĂRARUL — Anethum graveolens L.

(Fam. Umbelliferae)

Este o plantă de grădină, anuală, aromatică, înaltă de 0,20—0,50 m, originară din Asia Mică, cu frunze verzi-albăstrui, decupate în fîșii filiforme, și cu flori galbene-verzui, dispuse în umbelă.

Fructele sînt diachene cu 5 coaste. Ele au fost folosite din timpuri străvechi în scop condimentar, precum și ca un remediu pentru eliminarea gazelor care se formează în intestine, în urma consumului de ma-

zăre, fasole, bob. Fructele conțin mucilag, substanțe azotoase, rezină, tanin, ulei esențial, carvonă (foarte antiseptică) și au însușiri carminative, aperitive, diuretice, antiseptice, tonice, stimulente generale, sedative, sudorifice, digestive, antivomitive, antispasmodice, galactagoge, emoliente, rezolutive, recomandîndu-se în sughițuri, vomizări, dureri de stomac, rîgîieli, colici la copii, debilitatea stomacului, diaree, retenția urinei, catare pulmonare, insomnii, ca și pentru sporirea secreției de lapte, cu condiția ca rinichii să fie sănătoși.

Intern, se administrează infuzia de fructe 4—8 g la litru, cîte 2—3 cești de ceai pe zi, după mese. Infuzia mai concentrată, 30—50 g la litru, se recomandă contra vărsăturilor și pentru sporirea debitului de lapte al glandei mamare. Mai este utilă esența, în doză de 0,25—1 g pe zi, luată pe o bucățică de zahăr sau într-un ceai.

Extern, se pun cataplasme și se fac loțiuni emoliente și rezolutive cu infuzia de fructe 50—100 g la litru sau cu o mînă de frunze ori vîrfuri înflorite la litru.

Mărarul se aseamănă cu feniculul, care însă este vivace, are fructe ovoide, fără aripi, dar posedă în general aceleași însușiri avînd în plus un gust mai plăcut.

În medicina veterinară, se dă în meteorism și colici gazoase decocția 30 g fructe de mărar și 10 g lemn dulce la litru, la oi și capre, iar la animalele mari, decocția 60 g la litru, la care se adaugă 20 g făină de orz și 50 g scoarță de ulm, infuzîndu-se 2 ore.

● MĂRĂRAȘUL — Phelandrium aquaticum L. sin. Oenanthe aquatica (L) Poir.

(Fam. Umbelliferae)

Asemănător cucutei, mărărașul crește vivace, prin locuri mlăștinoase, în ape stătătoare sau lin curgătoare. Are un rizom gros, tulpină de asemenea groasă, înaltă, goală pe dinăuntru și frunze divizate, cu sectațiuni mici. Florile albe, dispuse în umbelă, apar din iunie pînă în august. Fructele se aseamănă cu cele de fenicul, avînd însă un miros neplăcut, de șoarece. Mărărașul este toxic, mai ales pentru cabaline, cu acțiune asupra sistemului nervos. Fructele de mărăraș s-au folosit în trecut în scop antispasmodic, antidiareic, expectorant, diuretic, narcotic, antitusiv în tuberculoză, astm, scrofuloză, în tusea de orice natură, inclusiv a celei convulsive, ca și împotriva unor boli nervoase. În zilele noastre este utilizat mai puțin, administrîndu-se ca infuzie de fructe 5—20 g la litru, care se ia în 6 prize, timp de 24 ore, ca pulbere 1—3 g progresiv, începîndu-se cu doza minimă 1 g în 24 ore cu miere sau ceaiuri, tinctură (o parte fructe la 5 părți alcool de 32 grade), cîte 2—5 g pe zi în ceaiuri, sirop (100 g fructe în 300 g apă fierbinte, adăugîndu-se după filtrare sirop de zahăr), cîte 2—3 linguriță pe zi.

Extern, planta zdrobită sau ca decocție se aplică pe ulcerele gambei, ulcerele de rea natură etc.

În medicina veterinară, s-a indicat în gurmă și în influiența cailor, precum și în scop vulnerar.

MĂRGĂRITĂRELUL, LĂCRĂMIOARELE — Convallaria majalis L.

(Fam. Liliaceae)

Plantă vivace, cu rizom ramificat și articulat, din care se dezvoltă în primii 2 ani 1—3 frunze, iar în anii următori tulpina, care ajunge la 0,20 m înălțime, purtînd bractee albicioase și ciorchini unilaterali de flori mici, albe, globuloase, polenifere, fumos mirositoare, care apar în mai-iunie. Fructele sînt bace roșii. Mărgăritărelul crește spontan pînă la 2 000 m altitudine, mai ales prin pădurile și tufișurile de stejar și fag, dar este și cultivat ca plantă de ornament. Planta a fost folosită în vechea Rusie din timpuri îndepărtate, ca remediu în bolile de inimă, în epilepsie, hidropizie, apoplexie.

Medicinal se utilizează frunzele și tijele cu flori la începutul înfloririi, uscate la umbră sau la 60—105 grade, în uscătorii. Prin uscare, frunzele devin brune, iar florile, galbene, pierzîndu-și o bună parte din proprietăți. De aceea, se recomandă a se utiliza mai mult planta proaspătă, mai ales cînd este vorba de flori. Drogul are la început gust dulceag, iar mai apoi amar și iute. El conține saponozide și heterozide: convalamarină, convalarină, convalatoxină, cu acțiune similară strofantinei, avînd acțiune cardiotonică, diuretică, sedativă, emetică, purgativă, antispasmodică. Mărgăritărelul întărește și regularizează contracțiile inimii, fără a mări tensiunea arterială. Preparatele obținute din lăcrămioare sînt ușor suportate de stomac. Ele au acțiune lentă, progresivă și nu se cumulează în organism. Se recomandă în slăbirea inimii sau în tulburări cardiace datorite arteriosclerozei, nefritelor, menopauzei, sarcinii, în aritmii simple, insuficiență mitrală, hipertrofia inimii, hidropizii cardiace și renale, hipotensiune, cefalee, palpitații de origine nervoasă, nevroze cardiace, legate de excitarea simpaticului, boli infecțioase: gripă, pneumonie, pentru întărirea inimii. Preparatele cu mărgăritărel sau produsele obținute din el se recomandă în pauzele tratamentului cu digitală, folosindu-se numai cu aviz medical, respectîndu-se dozele. Fructele nu se vor consuma.

Intern, se utilizează extractele și tincturile, precum și alte preparate oficinale, obținute din planta singură sau din amestecul ei cu păducel și drob. Cu prudență, se vor lua în scop diuretic 1—2 cești de ceai pe zi din infuzia preparată cu 3—4 g flori uscate la o ceașcă de 200 ml apă, lăsate în contact 15 minute. Cardiotonic, se preconizează infuzia de flori, 8 g la 150 ml apă, cîte o lingură la 2 ore, suc proaspăt (100 g amestecat cu 18 g alcool de 90°, 15 g glicerină și 75 g apă distilată), cîte 30—40 picături, alternînd cu digitalină și în sfîrșit tinctură de flori (o parte flori macerate 15 zile în 5 părți alcool) cîte 10—20 picături în 24 ore.

Extern, florile uscate și pulverizate, trase pe nas cu sternutatoare, au efect suveran în durerile de cap, în scurgerile cronice de ochi și urechi, în unele amețeli survenite în urma eforturilor pentru eliminarea mucusului nazal.

Consumul de fructe, dozele depășite, absorbția apei dintr-un pahar în care a fost mărgăritărel, sau ținerea în gură a cîtorva fire de flori, pot produce intoxicații. Chiar și parfumul este vătămător în camere închise. Intoxicațiile se manifestă prin poliurie, amețeli, sufocare, spasme, puls accelerat și neregulat, slăbirea inimii, colaps. Ca măsuri, se prescrie: eva-

cuarea tubului digestiv prin vomizări, spălături stomacale, administrarea de tanin și cărbune medicinal, opiacee, atropină, nitrat de amil, analeptice.

MĂRTĂLOAGA

(Vezi Iarba neagră)

MĂRUL — Pirus malus L. sin. Malus communis (Lmk.) Poir.

(Fam. Rosaceae)

Pom fructifer și melifer, ajungînd la 10 m înălțime, uneori chiar mai mult, mărul este în zilele noastre, cu cele peste 100 soiuri, răspîndit în mai toate țările. Merele au fost folosite medicinal din timpuri străvechi mai mult extern, în bolile de piele. Astfel, rănile erau acoperite cu piureu de mere fierte, sub formă de cataplasme, sau unse cu o pomadă preparată din suc de mere și untdelemn în părți egale. Chiar denumirea de pomadă vine de la numele franțuzesc al mărului (la pomme). În rîie, se aplică pe regiunile afectate ale corpului un preparat din mere și sulf, obținut prin tăierea unui măr în două, scobirea jumătăților care se umpleau cu sulf și se coceau în spuză sau la cuptor. Cu pireul astfel obținut se făcea tratamentul antiscabios

În zilele noastre, merele sînt utilizate mai mult intern. Ele conțin în afară de apă, 12% substanțe zaharoase, acizi organici, tanin, pectină, o esență care se găsește în coajă și care le dă parfumul specific, substanțe minerale, printre care cel mai important este potasiul, vitaminele A, B_1, B_2, PP, C, E. Merele au o acțiune favorabilă asupra digestiei, combătînd, sub formă rasă, dispepsiile și favorizînd asimilarea calciului. Sucul lor proaspăt, ușor acidulat, stimulează glandele digestive și protejează mucoasa stomacului. În general, merele din soiurile primitive sînt mai bogate în vitamine, acestea găsindu-se mai mult în coji decît în pulpă și mai ales în cojile colorate în roșu. Merele se bucură de însușiri aperitive, antiseptice, pectorale, antidiareice, tonice, antianemice, antitoxice, antifebrile, calmante, hemostatice, laxative, răcoritoare, diuretice, depurative. Ele se recomandă în artritism, stări astenice, anemie, constipație, convalescență, în cura de primăvară, pentru întîrzierea îmbătrînirii, pentru stimularea creșterii la tineret, în diaree, hipertensiune, lintiază, nervozism, obezitate, reumatism, arterioscleroză, surmenaj, bronșită, ca diuretice și depurative, în insomnie etc.

Consumul de mere, mai ales la micul dejun, normalizează intestinul, combate constipația și microorganismele dăunătoare din intestin, absoarbe toxinele, iar sub formă rasă, merele au efect în diareea acută sau cronică la copii și animalele tinere, fie numai singure, fie în amestec cu morcovi rași sau cu făină de roșcove. Rolul răcoritor, antifebril și anticataral pe care-l au aceste fructe merită în mod deosebit a fi luat în seamă. Ca diuretice și depurative, merele ușurează eliminarea calculilor urinari și a acidului uric în caz de artritism, gută, congestii la cap, eczeme cronice, pletoră, hemoroizi, arterioscleroză, obezitate. În acest

scop, sînt mai utile cojile de mere, mai ales uscate. Merele singure sau în asociație cu orezul se recomandă preventiv și curativ în hipertensiunea gravă și în edemele cardiace sau renale, ceea ce constituie *regimul Kempner*.

Datorită pectinei pe care o conțin, merele fac să scadă colesterolul din sînge, prevenind ateroscleroza și infarctul miocardic. În scop calmant, ele se recomandă la persoanele nervoase sau cu insomnii. Un măr consumat seara la culcare favorizează somnul. Siropul de mere este un bun pectoral și laxativ, mai ales pentru copii. Mărul, ca și lămîia, intervine favorabil în diabet. În sfîrșit, merele au rol să prelungească tinerețea și să mențină sănătatea, condiții pentru o viață mai îndelungată. O zicală englezească spune: „Apple a day, doctor away", adică „Un măr pe zi, de doctor te-o păzi". Într-adevăr, merele sînt energetice, reconstituante ale miocardului, tonice ale stomacului, antiseptice intestinale, eficace mai ales contra colibacilului.

Intern, merele se pot folosi crude, coapte, ca suc, compot, sirop, cidru (vin de mere), oțet obținut prin fermentarea cidrului etc. Consumul zilnic a 1 kg mere, jumătate crude, jumătate coapte sau fierte, combate constipația, proasta funcționare a ficatului și intestinelor, artritismul, eczemele, erupțiile cutanate. Sucul se recomandă mai cu seamă la oamenii bolnavi, convalescenți, bătrîni, administrîndu-se zilnic cantitatea obținută dintr-un kg de mere pentru o persoană. În caz de obezitate, se consumă o zi pe săptămînă 1 kg de mere, fără alte alimente. Contra diareii, la copii, se cojesc și se dau pe răzătoare 0,500—1,500 kg mere, care se consumă în 4—5 porții în cursul unei zile; aceeași cantitate se folosește și a doua zi, după care se trece treptat la regimul normal. Merele rase pot fi înlocuite cu pulbere de mere uscate în vid, 100 g pulbere echivalînd cu 1 kg mere.

În scop diuretic, se prepară o infuzie dintr-o lingură de coji uscate și pulverizate de mere la o ceașcă de apă fierbinte, infuzia fierbîndu-se în continuare 15 minute. Se iau 3—4 cești de ceai pe zi din infuzia îndulcită. Se pot adăuga la infuzie și cîteva frunze de coacăz negru. Ea se recomandă în artritism, gută, reumatism, pletoră, litiază urinară, oligurie, boli de rinichi.

În insomnii, se recomandă a se lua un ceai preparat dintr-un măr, de preferat soiul renet. Acesta se taie în felii, se pun într-un vas și se toarnă peste ele 0,5 litri apă fierbinte, se fierbe în continuare la foc potolit timp de o oră, așa fel ca lichidul să scadă la jumătate. Se îndulcește și se ia cîte o ceașcă de ceai seara la culcare.

Siropul de mere, preconizat ca pectoral și laxativ, se prepară din mere renete, rase și lăsate să macereze în sucul lor cîteva ore. Se stoarce sucul și se fierbe cu o cantitate egală de zahăr, la foc ușor, pînă devine siropos. Din acest sirop, se iau zilnic 3—6 linguri în răceli, guturai, tuse, bronșite, precum și ca adjuvant în boli de plămîni, de inimă și în stări nervoase.

Regimul Kempner, mai numit și regim de atac în hipertensiune, constă din consumul, pe timp de 1—3 luni, a unei anumite cantități de orez, stabilită de medic pentru fiecare bolnav în parte, și de mere la discreție.

În scop tonic, astringent și antifebril, se folosesc de asemenea frunzele de măr și cojile de ramuri tinere sau de rădăcini, în enterocolite. Scoarța se administrează ca decocție 120 g la litru, cîte 3 cești de ceai pe zi. Frunzele au totodată rol diuretic, ca și cojile de mere, utilizîn-

du-se infuzia 120 g la litru în disurie, boli de rinichi și vezică. Florizina din scoarța de rădăcini și izoflorizina din frunze, în doză de 0,50—0,60 g, sînt active în febră, reumatism, diabet zaharat.

Extern, sucul de mere este un bun întăritor al țesuturilor, folosindu-se în loțiuni și comprese pentru față, sîni, abdomen. Masca aplicată în strat subțire cu mere rase pe față este recomandată în buhăială și alte modificări de ten. Sub formă de gargarisme, sucul se indică în boli de gît (faringite, amigdalite, angine), iar ca loțiuni în ulcere mici, puncte negre pe față, chiști sebacei etc. Decocția de scoarță ca și infuzia de frunze pot fi utilizate de asemenea ca gargară în bolile de gît.

Oțetul de mere se bucură în ultimul timp de o reputație deosebită, în urma publicării de către Apimondia în limba română a cărții „Mierea și alte produse naturale", scrisă de medicul american D. C. Jarvis. Prin potasiul pe care-l conține și prin aciditatea sa, oțetul de mere contribuie la menținerea sau recîștigarea echilibrului metabolic al organismului și celulelor lui. El influențează în bine funcțiile tubului digestiv, aparatului circulator, urinar și reproducător, ale ficatului și vezicii biliare etc. Pentru păstrarea sănătății, el se recomandă în doză de 2 lingurițe la un pahar cu apă de fiecare masă, asigurîndu-se astfel neutralizarea toxinelor din tubul digestiv și organism, precum și a florei vătămătoare din intestin. El dă rezultate, terapeutic, în intoxicațiile alimentare cu vomizări și diaree, în hipertensiune, obezitate, reumatism, amețeli, stări de oboseală cronică, lăcrimări la persoanele în vîrstă, scurgeri apoase din nări. Totodată, reface capacitatea reproducătoare la femeile nefertile, determină ducerea la bun sfîrșit a sarcinii, dezvoltarea normală a fetușilor și copiilor după naștere.

Doza de oțet de mere variază după vîrstă, individ și scopul care se urmărește. În general, se recomandă a se lua 2—3 lingurițe pe zi într-un pahar cu apă. În caz de intoxicații însoțite de vomizări și diaree, se ia din 5 în 5 minute cîte o linguriță din amestecul preparat cu o lingură de oțet la un pahar cu apă. După 4 ore, se ia cîte o linguriță la 15 minute, iar după alte 2 ore cîte o mică înghițitură la intervale mai rare, apoi, timp de 2—3 zile, cîte un pahar de amestec la fiecare masă. În reumatism, se iau la mese cîte 2 lingurițe de oțet și 2 lingurițe de miere, într-un pahar cu apă, adăugîndu-se de 3 ori pe săptămînă, spre exemplu luni, miercuri, vineri, la una din mese, cîte o picătură de iod-iodurat (soluție lugol). În plus, zilnic se mai ia cîte o tabletă de concentrat de alge marine.

Extern, oțetul de mere se preconizează ca gargară cu o linguriță oțet la un pahar cu apă călduță, în faringite, de 5—6 ori pe zi, gargarismele rărindu-se pe măsură ce durerile din gît se atenuează. În zona zoster, se tamponează de 4 ori pe zi și de 3 ori noaptea părțile bolnave. În varice, se masează ușor cu oțet regiunea afectată, dimineața și seara, luîndu-se și intern oțet, în dozele obișnuite. În impetigo (pecingine) și în chelie incipientă, se tamponează de 6 ori pe zi zonele respective cu oțet. Aplicat pe arsuri, oțetul de mere calmează durerile. Linimentul obținut prin baterea unui gălbenuș de ou proaspăt cu o linguriță de terebentină și o lingură de oțet de mere este util, în masaje, contra durerilor musculare și articulare. În reumatism, se fac băi de mîini și picioare cu o parte oțet și 3 părți apă caldă sau se pun comprese pe părțile dureroase cu această diluție.

Oțetul de mere poate fi folosit cu bune rezultate și în medicina veterinară. Dat în apă de băut, o lingură la un litru de apă, la puii de

găină și de curcă, el poate face ca aceștia să crească mai repede și mai viguroși, să aibă carne mai gustoasă și mai multă.

Dîndu-se cîte 60 g oțet de mere zilnic în hrana vacilor, acestea își măresc cantitatea de lapte și procentul de grăsime din lapte. Ugerul vacilor cu mamite revine la normal, avorturile și distocille (fătările grele) se răresc sau chiar dispar, infertilitatea este înlăturată, rezistența organismului crește atît la animalele mame cît și la viteii lor. Taurii tratați cu oțet de mere devin mai viguroși, apți pentru reproducție.

● MĂRUL LUPULUI, CUCURBEȚICA — Aristolochia clematitis L.

(Fam. Aristolochiaceae)

Plantă vivace, lemnoasă, ajungînd la 0,50—0,80 m înălțime, crește prin livezi și vii, pe lîngă păduri, drumuri și pe terasamentele căilor ferate, pe terenuri calcaroase, pînă la 800 m altitudine. Are stoloni, tije drepte, simple, frunze mari, lung pețiolate în formă de inimă, dințate și flori galbene, melifere, în formă de cornet alungit, puțin umflat la bază, care apar în mai—iunie, dispuse cîte 3—8 la subțioara frunzelor superioare. Fructele sînt capsule cărnoase, plecate în jos, în formă de pară sau globuloase, în diametru de circa 4 cm. Planta are gust acru și miros neplăcut.

În scop medicinal, se folosesc părțile aeriene, tulpina și rădăcina, aceasta recoltîndu-se toamna, curățindu-se și uscîndu-se în mici bucățele. Planta conține tanin, glucide, aristolochină (un alcaloid toxic), ulei volatil, un principiu amar, rezină, avînd însușiri antibiotice, astringente, emenagoge, cicatrizante. Rădăcinile sînt în plus diuretice, antigutoase, febrifuge, eutocice, folosindu-se prudent în anorexia atonică, hemoptizie, febre intermitente, stări nervoase, astm umed, gută cronică, paralizii, amenoree, menstruații dificile, pentru eliminarea lohiilor după naștere.

Intern, se ia infuzie sau decocție 12—15 g rădăcină la un litru de apă, cîte 2 cești de ceai pe zi, sau tinctură 1—2 g într-un ceai.

Fiind toxică, planta se va folosi mai mult extern în loțiuni la plăgi ca infuzie 10—15 g plantă la litru, sau ca decocție 100 g plantă proaspătă la litru, pentru băi locale, de mai multe ori pe zi, în caz de prurit. Decocția se fierbe 3 minute și se infuzează 10 minute.

Homeopatia recomandă o tinctură preparată din planta aeriană, proaspătă, recoltată în timpul înfloritului, contra tulburărilor digestive, precum și în tuberculoză, amenoree, dismenoree, ca analgezic general, diuretic, tonic, stimulent.

Intoxicațiile cu mărul lupului, datorite aristolochinei care este un toxic al capilarelor, se manifestă prin diaree, vomizări, gastro-enterite, meteorism, colici, hemoragii uterine, avort, leziuni renale și la ficat. Femenele toxice sînt similare cu cele produse de colchicină, tratamentul fiind același. Alte specii de Aristolochia: *A. rotunda L., A. pistolochia L., A. longa L., A. sipho L.* etc., au aceleași însușiri.

Semințele de mărul lupului se dau în hrana curcilor și gîștelor, în scop fortifiant, sub formă de pastă de făină la care se adaugă puțină pulbere de gențiană și lapte prins. Semințele încălzite se folosesc și în hrana păsărilor de colivie.

MĂSELARIȚA — Hyoscyamus niger L.

(Fam. Solanaceae)

Este o plantă ierbacee bianuală, cu tulpina păroasă, înaltă de circa 0,80 m, care crește pe locuri necultivate, pe lîngă drumuri, pe gunoaie, printre dărîmături. Frunzele se aseamănă cu cele de păpădie, dar sînt păroase și verzi-albăstrui. Florile, sesile, cu 5 petale, se ivesc la vîrful tulpinii și ramurilor, din iunie pînă în august, avînd culoare galben-pală, cu centrul de culoare închisă și cu vinișoare purpurii violacee. Fructul este în formă de mică urnă, cenușie, cu căpăcel. Planta exală un miros displăcut, care dispare prin uscare.

În scop medicinal, au utilizare frunzele care conțin alcaloizi ca atropina, hiosciamina, scopolamina, mai bogată în alcaloizi fiind planta în al doilea an. De asemenea se mai folosesc semințele și rădăcinile. Semințele sînt mai bogate în scopolamină. Frunzele de măselariță, în doze mici, repetate, sînt analgezice și hipnotice. Ele se întrebuințează în bolile nervoase (în nevroze ca epilepsia, în psihoze), în tusea convulsivă, stări astmatice, nevralgii, nevrite. Pot fi asociate cu valeriană, la copii înlocuindu-se însă măselarița cu preparate de opiu. Măselarița este un narcotic similar beladonei și tot așa de toxic.

Intoxicațiile cu măselariță sînt mai rare decît cele cu mătrăgună. Planta se mai întrebuințează ca pulbere de frunze în doze de 0,20—0,50 g în 24 ore, ca tinctură de frunze sau rădăcini, în proporție de 1/10, cîte 1—4 g pe zi și ca extract uscat, 0,05—0,30 g în 24 ore.

Intern, s-a mai recomandat tinctura de măselariță, în dozele specificate, ca antispasmodic, anestezic și hipnotic în diferite boli nervoase ca boala lui Parkinson, coree isterică, tremurături senile.

Macerînd frunze de măselariță în ulei, se obține uleiul de hiosciam, folosit extern în durerile reumatismale și nevralgii. Acesta se prepară din 10 g frunze macerate 12 ore cu 10 g alcool și 3 g amoniac, într-o sticlă astupată; se adaugă apoi 80 g ulei vegetal comestibil, se încălzește la baia de apă, agitînd vasul destupat pînă cînd se evaporă alcoolul și amoniacul. După decantare, se adaugă cîte 3 picături de ulei de rozmarin, de levănțică, lămîioară și mentă. Un alt ulei se obține din o parte măselariță proaspătă, 2 părți ulei și puțin alcool, în macerație de 12 ore. În loc de ulei, se poate utiliza pomada preparată cu o parte măselariță și 2 părți untură nesărată. Pentru loțiuni, fomentații, fumigații și cataplasme, se preconizează decocția 20—30 g plantă la litru. Măselarița mai intră în compoziția tutunului și țigărilor antiasmatice. Folosirea ei se va face însă numai cu aviz medical. Homeopatia utilizează o tinctură în tulburări mintale, delir, coree, epilepsie, excitații cerebrale, colapsul din febra tifoidă, pneumonie, tuse spasmodică, erupții exantematoase.

Frunzele opărite, înfășurate ca piureu într-o foaie crudă de varză, se aplică sub formă de cataplasme în dureri acute gutoase sau reumatice, în flebitele obliterante, contuzii, entorse, inflamații externe, hemoroizi dureroși, flegmoane, panariții, orhite acute, parafimoză, mamite etc. Cataplasmele cu frunze proaspete potolesc nevralgiile capului, migrenele, durerile abdominale. Contra durerilor de dinți se introduce un cocoloș de frunză proaspătă în caria dentară sau se ține în gură o pilulă preparată cu 0,20 g semințe de măselariță, 0,20 g opiu și 0,10 g sămînță de pătrunjel.

Trebuie să se știe că, prin toate părțile ei și sub orice formă de aplicare, *măselariţa este foarte toxică*, dar mai ales administrată intern, sau extern pe arsuri și răni, prin lavmente, supozitoare, inhalații de emanații ale plantei într-un spațiu închis etc. Semnele intoxicației constau din modificări ale pulsului, uscăciune în gură, dilatarea pupilelor, somnolență sau chiar somn profund cu vise îngrozitoare, amețeli, răgușeală, dureri abdominale, vomizări, vedere dublă, crize epileptiforme, delir, spasme ale gurii, convulsii ale mîinilor, răcirea extremităților. Moartea survine prin paralizie respiratorie. Simptomele depind de doze și sînt mai puțin accentuate ca la intoxicațiile cu mătrăgună. Caracteristic este faptul că măselariţa poate da halucinații ca de exemplu senzația plutirii în aer, impresia că tot ceea ce atinge persoana respectivă se transformă în aur, sticlă etc. sau că ființele umane din jur devin animale etc.

Cabalinele, găinile, gîștele și cîinii au mare sensibilitate față de măselariță, pe cînd bovinele și caprinele sînt oarecum rezistente. Există deci pericolul ca intoxicațiile să survină la om, cîine, prin consumul de lapte provenit de la animalele care au consumat măselariță.

Tratamentul intoxicațiilor cu măselariță se face la fel ca și în cazul celor produse de mătrăgună. În cazul însă cînd predomină fenomene paralitice, nu se va administra morfină. Se va insista asupra respirației artificiale și se vor administra preparate cu camfor, pentru susținerea cordului.

MĂSLINUL — Olea europea L.

(Fam. Oleaceae)

Arbore fructifer mediteranean, originar din Asia Mică, ajungînd pînă la înălțimea de 12 m și atingînd vîrstă milenară, este cultivat astăzi în toate continentele, dar mai ales în sudul Europei, unde Spania deține recordul prin plantațiile ei cu aproape 200 milioane de măslini. Are frunze mici, lanceolate, persistente, argintii pe fața inferioară și flori mici albe-verzui, dispuse în inflorescențe axilare. Fructele sînt drupe verzui, iar la maturitate negre, cu cîte un sîmbure la mijloc. Măslinele negre sînt mai nutritive decît cele verzi. Ele conțin apă, ulei, protide, glucide, săruri minerale, mai ales de calciu, enzime, acizi organici, vitaminele A, B_1, B_2, PP.

Măslinul a fost și este considerat ca simbolul păcii și al înțelepciunii. În scop medicinal, se utilizează frunzele și uleiul obținut prin presarea fructelor la rece. Frunzele de măslin sînt un remediu excelent împotriva hipertensiunii arteriale, producînd dilatarea și menținerea elasticității arterelor, făcînd totodată să scadă ureea din sînge și să dea înapoi edemele la cardio-renali și la hipertensivi. Ele mai au acțiune tonică, antifebrilă, vulnerară, antidiabetică.

Uleiul de măsline (Oleum olivarum), care este un ulei gras, are însușiri emoliente, laxative, antihelmintice, dar mai ales el este coleretic și colagog, stimulînd secreția fierii și ajutînd scurgerea ei în intestin, antrenînd și eventualii calculi biliari. În plus, el activează funcțiile intestinului, combate iritațiile produse de intoxicații asupra mucoasei intestinale și previne arterioscleroza. Nu este anticolesterolemiant ca uleiul de floarea-soarelui și de porumb. El conține oleină, palmitină, fitosterină, clorofilă, diastaze, vitaminele A și E. Uleiul de măsline, numit și untdelemn, se administrează în scopurile arătate, dimineața pe nemîncate, cîte o lingură sau o linguriță cu puțin suc de lămîie. Are calitatea că rămîne lichid în contact cu aerul și rîncezește greu.

Frunzele de măslin se folosesc intern ca infuzie 15—30 g la litru, sau decocție 20 g la o ceașcă de ceai, fierbîndu-se timp de 10 minute. După strecurare și îndulcire, se ia caldă, dimineața și seara, cîte o ceașcă de ceai, în diabet, arterioscleroză, hipertensiune, obezitate. În scop diuretic, ceaiul se ia înainte de mese. În gripă, se administrează 2 ceaiuri pe zi din decocția 30 g frunze de măslin și 20 g scoarță de salcie albă la litru.

Extern, uleiul de măsline intră în prepararea de linimente, unguente, soluții uleioase și alte forme medicamentoase. În lavmente, el se folosește ca laxativ în constipații grave. Amestecat cu albuș de ou proaspăt, uleiul potolește durerile din arsuri și le grăbește vindecarea. Împreună cu apa de var constituie linimentul oleo-calcar, recomandat și el în arsuri. Încă din Antichitate, uleiul a fost utilizat pentru buna îngrijire a pielii. Amestecat cu suc de lămîie, se aplică prin uncțiuni pe crăpături ale pielii și pe unghii. Făcînd loțiuni cu ulei de măsline pe cap seara, timp de 8 zile, se oprește căderea părului. Loțiunile se recomandă și contra eritemului. Pentru grăbirea bronzării pielii vara, se va unge pielea cu untdelemn și se vor administra și intern cîte 2 linguri pe zi. Tenul uscat se unge cu ulei de măsline amestecat cu ulei de migdale. Masajul ușor al gingiilor cu ulei oprește desgărdinarea acestora.

În cazul senzației de astuparea unei urechi, se picură în conductul auditiv 10—20 picături de untdelemn călduț, iar după 5 minute stă culcat pe urechea respectivă, spre a se scurge uleiul afară. Contra durerilor reumatismale se fricționează regiunile afectate cu ulei de levănțică, liliac, lemn cîinesc, dafin, lămîioară, preparat prin macerarea plantelor în untdelemn, după procedeele arătate la descrierea acestora.

În ulcerele cutanate, se fac loțiuni cu ulei de sunătoare, preparat prin fierberea la baia de apă a 500 g flori proaspete de sunătoare într-un litru de ulei de măsline și 0,5 litri vin alb, pînă se evaporă vinul.

Pulpa de măsline bine maturată se aplică pe abcese, pentru a le grăbi evoluția și rezoluția.

Atît măslinele, cît și untdelemnul au un important rol alimentar. Valoarea nutritivă a măslinelor este egală cu cea a cărnii; ele se recomandă mai ales în hrana diabeticilor.

În medicina veterinară, se fac fricțiuni cu untdelemn în entorse la cai, după o baie caldă cu apă sărată.

MĂTĂCINA

(Vezi Roinița)

CUPRINS

INTRODUCERE 5
Importanța terapiei cu plante 5
Forme de administrare 10
Căile și modul de folosire a plantelor și preparatelor din plante în scop medical 13
Clasificarea plantelor medicinale 14
Substanțele active din plante 20
Noțiuni de farmacologia plantelor 23
Noțiuni medicale de reținut 26
REPERTORIU DE PLANTE 39

EDITURA
LITERA

Lei 36,50